

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

ÇEKTE İBRAZ VE ÖDEME

Ümit YILMAZER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Şafak NARBAY

HAZİRAN - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEKTE İBRAZ VE ÖDEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit YILMAZER

Enstitü Anabilim Dalı: Özel Hukuk

“Bu tez 12/06/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Şafak NARBAY	Başarılı
Doç. Dr. Mehmet Çelebi CAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Arif DURAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ümit YILMAZER

12/06/2023

ÖNSÖZ

Bir zamanlar bankacılık mesleğini ifa ederken, ticari krediler ve operasyon servisinde çokça haşırneşir olduğum ve birçok kez yapılması gereken konusunda çıkmaza girdiğim çek ve çekin ödenmesi hususu tezimin konusunu belirlemede bana ön ayak olmuştur.

Yüksek lisans eğitimim süresince derslerine katılmaktan ve kendisinden bilgi edinmekten heyecan duyduğum, sonrasında ise danışmanlığı altında bu tez çalışmamı tamamladığım, çok kıymetli hocam Prof. Dr. Şafak NARBAY’a şükranlarımı ve saygılarımı en içten dileklerle sunarım.

Bu süreçte desteğini benden hiç esirgemeyen eşim Şerife YILMAZER başta olmak üzere, kıymetli dostum Tuncay ŞAHİN ve bilgi alışverişi yaptığım tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte belki de birçok kez ihmal ettiğim ama kendime hep ilham kaynağı olarak gördüğüm, en kıymetlilerim, kızlarım, Zeynep YILMAZER ve Zeren YILMAZER’e sevgilerimi sunarım.

Bu çalışmamın akademik bilgi edinmek isteyenlerin yanında ticari hayat içerisinde “çek” ile haşırneşir olacak herkese faydalı olmasını dilerim.

Ümit YILMAZER

12/06/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I: TÜRK HUKUKU AÇISINDAN ÇEK	3
1.1. Çek Kavramı.....	3
1.2. Türk Hukukunda Çeke İlişkin Mevzuat	5
1.2.1. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu	5
1.2.2. 5941 Sayılı Çek Kanunu	7
1.2.3. Diğer Kanunlar.....	10
1.2.3.1. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu.....	10
1.2.3.2. 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu	10
1.2.3.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	11
1.2.3.4. 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	11
1.2.3.5. 5834 Sayılı Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınması Hakkında Kanun..	12
1.2.3.6. 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu	13
1.2.3.7. 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ..	13
1.2.4. Sair Mevzuat Hükümleri.....	14
1.2.4.1. Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik.....	14
1.2.4.2. Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ	14
1.2.4.3. Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ	14
1.2.4.4. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ	15
1.3. Çekin Niteliği	16
1.3.1. Çekin Hukuki Niteliği.....	16
1.3.2. Çekin İktisadi Niteliği.....	20
1.4. Çekin Unsurları	23

1.4.1. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından	25
1.4.1.1. Mutlak Zorunlu Unsurlar	25
1.4.1.1.1. Çek Kelimesi	25
1.4.1.1.2. Belirli Bir Meblağın Ödenmesine İlişkin Kayıtsız ve Şartsız Havale	27
1.4.1.1.3. Ödeyecek Kimsenin “Muhatabın” Ticaret Unvanı	29
1.4.1.1.4. Düzenlenme (Keşide) Tarihi	31
1.4.1.1.5. Düzenleyenin İmzası	34
1.4.1.1.6. Seri Numarası	36
1.4.1.1.7. Karekod	37
1.4.1.2. Alternatifli Unsurlar	38
1.4.1.2.1. Düzenlenme (Keşide) Yeri (Alternatifli Zorunlu Unsur)	38
1.4.1.2.2. Ödeme Yeri (Alternatifli İhtiyari Unsur)	42
1.4.2. 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından	44
1.4.2.1. Çek Hesap Numarası	47
1.4.2.2. Çek Hesabının Bulunduğu Banka Şubesinin Adı	48
1.4.2.3. Çek Hesabı Sahibi Gerçek Kişinin Adı ve Soyadı; Tüzel Kişinin Adı	49
1.4.2.4. Tüzel Kişi Adına Çek Düzenleyen Kişinin Adı ve Soyadı	49
1.4.2.5. Çek Hesabı Sahibi Gerçek veya Tüzel Kişinin Vergi Kimlik Numarası	50
1.4.2.6. Çekin Basıldığı Tarih	50
1.4.2.7. Çek Hesabı Sahibi Tüzel Kişi ise Varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) Numarası	51
1.4.2.8. Çek Hesabı Sahibi ile Düzenleyenin Farklı Kişiler Olması Hâlinde, Ayrıca Düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası	51
1.5. Çek Üzerine Konulabilecek İhtiyari Kayıtlar	52
1.5.1. Kanunda Yer Alan İhtiyari Kayıtlar	52
1.5.1.1. Çekin Türüne İlişkin Kayıtlar	52
1.5.1.1.1. Lehtar Tayinine İlişkin Kayıt	52
1.5.1.1.2. Menfi Emrine Kaydı	53
1.5.1.1.3. Hamiline Kaydı	54

1.5.1.2. Ödemeye İlişkin Kayıtlar.....	55
1.5.1.2.1. Adres ve İkametgâh Kaydı	55
1.5.1.2.2. Aynen Ödeme Kaydı	55
1.5.1.2.3. Çizgili Çek Kaydı	56
1.5.1.2.4. Hesaben Ödeme Kaydı	56
1.5.1.3. Ödememe Haline Yönelik Kayıtlar	56
1.5.1.3.1. Protestodan Muafiyet Kaydı.....	56
1.5.1.3.2. Aval Kaydı	57
1.5.1.3.3. Sorumsuzluk ve Ciro Yasağı Kaydı	58
1.5.2. Kanunda Yer Almayan İhtiyari Kayıtlar.....	60
1.5.2.1. Düzenleyen ile Muhatap Arasındaki İlişkiye Yönelik	60
1.5.2.1.1. Provizyon Kaydı.....	60
1.5.2.1.2. İhbar Kaydı.....	61
1.5.2.2. Düzenleyen ile Hamil Arasındaki İlişkiye Yönelik.....	61
1.5.2.2.1. Teminat Kaydı.....	61
1.5.2.2.2. Bedel Kaydı.....	62
1.5.2.2.3. Yetki Kaydı	62
1.5.2.2.4. Tahkim Kaydı.....	63
1.5.2.3. Muhatap ile Hamil Arasındaki İlişkiye Yönelik.....	64
1.5.2.3.1. Vize Kaydı.....	64
1.5.2.3.2. Teyit veya Bloke Kaydı.....	65
1.6. Keşideci ile Muhatap Arasındaki İlişki	65
1.6.1. Karşılık.....	66
1.6.2. Çek Anlaşması	67
1.7. Çekin Devri	69
1.7.1. Genel Olarak	69
1.7.2. Emre Yazılı Çekin Devri	70
1.7.3. Hamiline Yazılı Çekin Devri	75
1.7.4. Nama Yazılı Çekin Devri.....	77
BÖLÜM II: ÇEKİN ÖDENMEK ÜZERE İBRAZI	79
2.1. İbraz Kavramı.....	79
2.2. Çekte İbraza Yetkili Kişi	80

2.2.1. Nama Yazılı Çeklerde.....	80
2.2.2. Emre Yazılı Çeklerde.....	81
2.2.3. Hamiline Yazılı Çeklerde.....	83
2.3. Çekin İbraz Yeri	85
2.3.1. Çek Hesabının Bulunduğu Bankaya İbraz	85
2.3.1.1. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeye İbraz.....	87
2.3.1.2. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeden Farklı Bir Şubeye İbraz	89
2.3.2. Muhatap Banka Dışında Bir Bankaya İbraz	91
2.3.3. Takas Odasına İbraz.....	93
2.4. İbraz Süreleri	97
2.4.1. Genel Olarak	97
2.4.2. İbraz Sürelerinin Önemi.....	98
2.4.2.1. Muhatabın Yükümlülükleri Açısından	98
2.4.2.2. Çekten Cayma Hakkının Kullanılabilmesi Açısından.....	99
2.4.2.3. Müracaat Borçlularına Başvurulabilmesi Açısından.....	101
2.4.2.4. Zamanaşımı Süresinin Başlaması Açısından.....	102
2.4.2.5. Bloke Kaydının Hüküm İfade Etmesi Açısından	102
2.4.2.6. Yapılan Cironun Niteliği Açısından	103
2.4.2.7. “Karşılıksızdır” İşleminin Yapılabilmesi Açısından	103
2.4.2.8. Tazminat ve Munzam Zararların Talebi Açısından.....	104
2.4.3. Kanunda Öngörülen İbraz Süreleri	104
2.4.4. İbraz Sürelerinin Hukuki Niteliği	112
2.4.5. İbraz Sürelerinin Hesaplanması	112
2.4.6. İbraz Sürelerinin Uzadığı Haller	116
2.4.7. Mücbir Sebebin Varlığı Halinde İbraz Süresinin Geçirilmesi	117
2.4.8. İbraz Süresi Geçtikten Sonra Çekin İbrazı.....	118
2.4.9. İbraz Sürelerinin Geçirilmesinin Sonuçları.....	120
2.5. İleri Düzenlenme Tarihli Çek Sorunu	123
2.5.1. Ticaret Kanunu Açısından Çekin Görüldüğünde Ödeneceği Kuralı	123
2.5.2. İleri Düzenlenme Tarihli Çek Uygulaması	127
2.5.2.1. 28.02.2009 Tarihli Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 5941 Sayılı Çek Kanunu Öncesi İleri Tarihli Çek Uygulaması .	127

2.5.2.2. 28.02.2009 Tarihli Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 5941 Sayılı Kanun'un İleri Tarihli Çek Uygulamasına Yaklaşımı	130
BÖLÜM III: ÇEKİN ÖDENMESİ	136
3.1. Genel Olarak Çekte Ödeme	136
3.2. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü	137
3.2.1. Çek Karşılığının Tamamının Çek Hesabında Bulunması Halinde	140
3.2.2. Çek Karşılığının Kısmen Çek Hesabında Bulunması Halinde	142
3.2.3. Çek Karşılığının Kısmen veya Tamamen Çek Hesabında Bulunmaması Halinde	143
3.2.4. Muhatabın Ödemekle Sorumlu Olduğu Tutarın Hesaplanması	150
3.3. Çekin Ödenme Zamanı	152
3.4. Çek Karşılığının Ödenmesinden Önce Muhatapça Yapılması Gerekenler	153
3.4.1. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeye Yapılan İbraz Üzerine	153
3.4.1.1. İbraz Edilen Senedin Çek Hükmünde Olması	153
3.4.1.2. Geçerli Bir Çek Sözleşmesinin Bulunması	154
3.4.1.3. Çekin Hesap Sahibi Tarafından İmzalanmış Olması	154
3.4.1.4. İbraz Eden Kişinin Yetkili Hamil Olması	157
3.4.1.5. İbrazın Süresi İçerisinde Yapılmış Olması	159
3.4.1.6. Çek Hesabında Karşılığın Bulunması	159
3.4.1.7. İbraz Edilen Çek İçin Ödeme Engeli Bulunmaması	160
3.4.2. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeden Farklı Bir Şubeye Yapılan İbraz Üzerine	161
3.4.3. Takas Odasına İbraz Halinde	162
3.5. Ödenme Şekli	166
3.5.1. Nakden Ödeme	166
3.5.2. Kayden Ödeme	169
3.6. Karşılığın Ödenmesi Halinde Yapılacak İşlemler	172
3.6.1. Tamamen Ödenmesi	172
3.6.2. Kısmen Ödenmesi	173
3.7. Karşılığı Olmayan Çekin Ödenmesi	177
3.7.1. Hata Neticesinde Yapılan Ödeme	177

3.7.2. Bilerek ve İsteyerek Yapılan Ödeme	182
3.8. Sahte ve Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesi	185
3.9. Çekin Ödenmesinde Karşılaşılan Bazı Özel Haller.....	199
3.9.1. Çizgili Çekin Ödenmesi	199
3.9.2. Teyitli (Blokeli) Çekin Ödenmesi.....	202
3.9.3. Vizeli Çekin Ödenmesi	205
3.9.4. Adresli ve Yerleşim Yerli Çekin Ödenmesi	205
3.9.5. Garantili Çekin Ödenmesi.....	206
3.9.6. Banka Çekinin Ödenmesi.....	207
3.10. Çekin Ödenmesinin Sonuçları	208
3.11. Çekin Ödenmemesi ve Sonuçları	209
3.11.1. Çekin Ödenmemesi	209
3.11.1.1. Muhtemel Ödenmeme Nedenleri.....	209
3.11.1.2. Özel Olarak “Karşılıksız Çek”	211
3.11.2. Karşılıksız Çekin Hukuki ve Cezai Sonuçları.....	213
SONUÇ	219
KAYNAKÇA.....	224
ÖZGEÇMİŞ	231

KISALTMALAR

BankK	: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
bkz.	: Bakınız
ÇekK	: 5941 sayılı Çek Kanunu
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
dpn.	: Dip Not
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
MERSİS	: Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
RG.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBBRM	: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TL	: Türk Lirası
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
USD	: United States Dollar (Amerikan Doları)
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vd.	: Ve Diğerleri
Yarg.	: Yargıtay
YİBBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu

ÖZET	
Başlık: Çekte İbraz ve Ödeme	
Yazar: Ümit YILMAZER	
Danışman: Prof. Dr. Şafak NARBAY	
Kabul Tarihi: 12/06/2023	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 234 (ana kısım)
Bu çalışmamızın amacı, çekin ibrazı ve ödenmesi hususunda açıklayıcı bilgiler verebilmek adına mevzuat, Türk öğreti ve uygulaması esas alınarak tespit ve değerlendirmelerimizi ortaya koymaktır. Söz konusu bu tespit ve değerlendirmeler için başta 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5941 sayılı Çek Kanunu olmak üzere, ilgili kanun hükümleri ve ikincil mevzuat kapsamında doktrin ve Yargıtay kararları incelenerek olan ve olması gereken hukuk bakımından vardığımız sonuçlar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ticari hayatın içerisinde sıklıkla kullanım alanı bulan çek kurumunun, çağa ayak uydurması ve kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap vermesi adına zaman içerisinde farklı düzenlemelerde hukuki zemine oturtulduğu görülebilmektedir. Söz konusu bu ihtiyaçlar ve buna bağlı olarak yapılan birtakım değişiklikler, doktrinde çelişkili görüşlerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Gerek doktrindeki farklı görüşler gerekse de Yargıtay kararları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi adına kanun koyucunun zaman zaman özel düzenlemeler yaptığı, Yargıtay'ın da içtihatlarını birleştirici kararlar aldığı görülebilmektedir. Dolayısıyla tüm bu çabaların çek kurumunun ticari işlevi açısından amacına daha iyi hizmet edebilmesine olanak sağladığı söylenebilir. Hiç şüphesiz ki çek kurumu için en büyük önem arz eden hususlardan biri de dolaşımda bulunan bir çekin yetkili (meşru) hamil tarafından ödenmesi amacıyla muhataba ibraz edilmesi ve bu ibraz üzerine gerekli şartların varlığı halinde ilgili ödemenin muhatapça yapılmasıdır. Bu nedenle çekin ibrazı, ibrazın yapılacağı yer/yerler, çekin ödenmesi, bu bağlamda kısmi ödeme, çek hesabında hiç karşılık bulunmaması üzerine muhatap bankanın kanuni ödeme yükümlülüğünün kapsamı, çekin ödenmesi, kısmi ödeme ve çekin ödenmemesi/ödenmemesi üzerine yapılacak işlemler Kanuni düzenlemeler, Yargıtay kararları ve doktrindeki görüşler çerçevesinde irdelenmiş olup, tespitlerimiz ve vardığımız sonuçlar belirtilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Çekin Unsurları, Çekte İbraz, Çekte Ödeme	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Submission of and Payment with Cheques	
Author of Thesis: Ümit YILMAZER	
Supervisor: Prof. Dr. Şafak NARBAY	
Accepted Date: 12/06/2023	Number of Pages: ix (pre text) + 234 (main body)
The objective of this study is to present our findings and assessments, grounded in legislation, Turkish doctrine, and practice, to provide explanations on the process of presenting and making payments with cheques. To that end, it examines the Turkish Commercial Code No. 6102 and the Cheque Law No. 5941 as the primary sources of legislation, along with relevant secondary legislation. Additionally, the doctrine and rulings of the Supreme Court are reviewed to provide a comprehensive analysis. The aim is to present our conclusions regarding the applicable laws and the legal obligations. It turns out that the cheque, a common commercial tool, has been given a legal foundation over time via numerous regulations to keep up with the times and satisfy users. Conflicting doctrines have arisen due to these needs and the subsequent amendments made in response. The legislator has occasionally passed special laws, and the Supreme Court has issued rulings in an effort to harmonize its jurisprudence in order to resolve problems between opposing doctrines and conclusions. All these efforts allow cheques as a financial instrument to better able to achieve its goals in terms of its commercial function. Undoubtedly, one of the most notable characteristics of the cheque instrument is that, provided that all the necessary requirements are met, the authorized (legal) holder of a circulating check presents it to the payee for payment, and upon such presentation, the payee fulfills the appropriate payment. In this present study, we have examined the submission of the cheque, the designated place(s) of submission, the payment of the cheque, including partial payment, the extent of the addressee bank's legal obligation to make payment in the absence of sufficient funds in the cheque account, as well as the actions to be taken in case of non-payment of the cheque. Our analysis is based on relevant legal regulations, decisions of the Supreme Court, and opinions in the legal doctrine.	
Keywords: Elements of Check, Presentation on Check, Payment by Check	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Türk Hukukunda çek, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nda düzenleme altına alınmış bir kıymetli evrak ve bir kambiyo senedidir. Söz konusu bu kıymetli evrak sayesinde ödemelerin fiziki olarak yapılması yerine bankada var olan bir hesap üzerinden gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Bu da çekin, ticari hayata hız kazandırmasının yanında, güvenilirlik ve ödeme kolaylığı sağlaması nedeniyle dünyada olduğu gibi ülkemizde de yoğun olarak kullanım alanı bulmasına neden olmuştur.

Çalışmanın Önemi

Ticari hayata hız kazandırarak, güven ve ödeme kolaylığı sağlaması çekin, çek kullanıcıları ve bankalar açısından olduğu kadar ülke ekonomisi açısından da büyük öneme sahip bir konuma gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu da çekin ödenmesinin mevzuat açısından irdelenerek tartışmalı konularının açıklığa kavuşturulmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çekle güvence altına alınmış olan bir borcun ödemesinin gerçekleşebilmesi, her şeyden önce ilgili çekin geçerli olması, meşru hamil tarafından ibraz süresi içerisinde muhataba/takas odasına ibraz edilmesi koşullarına bağlanmıştır. Dolayısıyla çekte ödeme konusunun ele alınmasından önce çekin ibrazının irdelenmesi, konunun bütünlüğü açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmanın Amacı

Çalışmamızda bu konuyu seçmiş olmamızın nedenlerinden biri de, Türk Hukuku açısından çekin, 6102 sayılı TTK ve 5941 sayılı ÇekK olarak iki farklı kanunda ve ikincil mevzuatta düzenleme altına alınmış olması sonucu uygulamada karşımıza çıkan sorunlara temas edip, çözüme katkıda bulunma arayışdır.

Çalışmamızın tamamlanması ile birlikte, ele aldığımız konular üzerinde araştırma yapmak isteyenlere bilimsel olarak yol göstermenin yanında, daha önce yapılmış çalışmalarda eksik bırakıldığını düşündüğümüz hususların da açıklığa kavuşturulması sağlanmış olacaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Tez çalışmamıza başlamadan önce, bu ve benzeri konularda yapılmış olan önceki tez çalışmaları gözden geçirilmiş, değinilmesi gerektiği halde yer verilmemiş hususlar tespit edilmiş ve çalışmamızın yol haritası bu yöntemle belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda bize yol göstererek aydınlatacak ve eksik olan hususların tamamlanmasına yardımcı olacak kaynaklara ulaşmak adına detaylı bir literatür taraması yapılmıştır.

Başta 6102 sayılı TTK ve 5941 sayılı ÇekK olmak üzere, yürürlükte olan tüm mevzuat ele alınarak inceleme konumuzun araştırılmasına ışık tutacak tespitler yapılmıştır. Ayrıca çalışmamız bilimsel yayınların dışında yargı kararlarıyla da desteklenerek teorik yönü yanında uygulama bilgisi ile daha zengin bir içeriğe kavuşturulacaktır.

Tez çalışmamızda öncelikle kıymetli evrak olan çekin Türk Hukukundaki yeri, niteliği, şartları ve önem arz eden diğer hususları üzerinde durularak ana konumuzun temelleri atılmaya çalışılmıştır. Sonrasında ise, Türk Hukukunda çekin ödenmek üzere ibrazı konusu işlenerek önemli hususlara vurgu yapılmıştır. Bu aşamada ibraz, kavram olarak ele alınarak, ibrazda yetkili kişi, ibraz yeri, ibraz süreleri ve çekin ibrazının hüküm ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Son olarak da çekin ödenmesi konusu irdelenmiştir. Bu aşamada ise ibrazı gerçekleşmiş olan çekin ödenmesine ilişkin hususlar ile ödenmemesine ilişkin hususlar ve sonuçları ele alınarak çalışmamızın tamamlanması hedeflenmiştir.

Çalışmamız için yaptığımız araştırmada, hukukumuz açısından, kabul edilebilir ve bilimsel değer taşıyan kaynaklardan ve ayrıca Yargıtay'ın konuya ilişkin kararlarından da yararlanılarak vardığımız sonuçlar ortaya konulmuştur.

BÖLÜM I: TÜRK HUKUKU AÇISINDAN ÇEK

1.1. Çek Kavramı

Altı (6) ayrı kitaba ayrılmış olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "ÜÇÜNCÜ KİTAP" başlığı "Kıymetli Evrak"a ayrılmıştır. Bu kitabın "DÖRDÜNCÜ KISIM" başlığı altında "Kambiyo Senetleri" düzenlenmiştir. Söz konusu bu kısımda yer alan kambiyo senetlerinin poliçe, bono ve çek olarak sıralandığı görülmektedir. Kambiyo senetlerinden biri olarak sayılan çekerle ilişkin hükümler ise bu kısmın "ÜÇÜNCÜ BÖLÜM" başlığı altında m. 780 ilâ 823 arasında yer almaktadır.¹

Çek, keşidecinin muhatap nezdinde emanete bıraktığı para üzerinde doğrudan tasarrufta bulunmasına imkân tanıyan ve leh tara karşı mevcut bir borcun ifası amacıyla kullanılan ayrıca temelinde havale ilişkisi bulunduran bir ödeme vasıtası olarak tanımlanmaktadır.²

Uluslararası hukukta olduğu gibi Türk hukuku açısından da çek kurumunun geçmişinin hangi yıllara dayandığı noktasında yeknesaklık sağlanamamıştır.³ Her ne kadar aynı isimle ifade edilmemiş olsa da bugünkü modern anlamdaki çek ilişkisinin ya da bir benzerinin ilk çağlardan itibaren mevcut olduğu düşünülmektedir.⁴

¹ Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku* (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 6. Bası, 2021), 26; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, Güncelleştirilmiş 25. Baskı, 2021), 219; Şaban Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, 2020), 208; Fatih Bilgili - Ertan Demirkapı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Bursa: Dora Yayınevi, 11. Baskı, 2021), 143; Mustafa Çeker, *Ticaret Hukuku Genel Esaslar* (Adana: Karahan Kitapevi, 4. Baskı, 2016), 428; Mehmet Özdamar – Kürşat Göktürk – Mehmet Çelebi Can – Esra Kaşak, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Baskı, 2021), 229; Mertol Can, "Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu" *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/2 (1998), 1; Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak (Poliçe – Bono – Çek – Makbuz Senedi – Varant)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 2. Baskı, 2016), 922.

² Fahiman Tekil, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 2. Bası, 1994), 165; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 18; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Beta Yayınevi, Güncellenmiş 18. Bası, 2020), 131; Ali Ayli, *Çek Hukukunda Muhatabın Yükümlülükleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2019), 23; Ali Ayli – Didem Yardımcıoğlu, "Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi" *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16 (2014), 3196; Mehmet Ali Aksoy, *Ticaret Hukuku Bilgisi* (Ankara: Detay Yayıncılık, 1. Baskı, 2014), 338.

³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 7; Reha Poroy – Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, Güncellenmiş 24. Bası, 2021), 311; Reha Poroy, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 11. Bası, 1989), 249; Galip Güner, "Eski Türkler Çek Yazar mıydı?" *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 5/1 (2016), 35.

⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 7; Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 5. Baskı, 1999), 257; Güner, 36. Kökeni Roma dönemine dayanmakla birlikte 10. yüzyılda müslümanlar tarafından yoğun olarak kullanılmaya başlandığını ve müslümanlarla yapılan ticaret sayesinde Avrupa'da kullanım alanı bulduğunu savunan görüş için bkz. Arslan Kaya (Hüseyin Ülgen - Mehmet

İlk çağlarda insanlar ticari alanda kullanmış oldukları altın, gümüş gibi ödeme araçlarının belirli yer veya kişilere teslim edilmek suretiyle saklanması arzu etmişlerdir. Ticari hayatın hız kazanması ve riskleri minimize etmek adına saklanan bu kıymetlerin yanına gitmeksizin ve saklanan yer veya kişiden geri almaksızın bunlar üzerinde tasarrufta bulunma ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç ise çekin temelindeki havale ilişkisinin ve bu ilişkiyi temsil edecek olan yazılı senetlerin, ticaret hayatının içinde doğmasına neden olmuştur.⁵

Doktrinde, çek kelimesinin İngilizce kökenli olduğu kabul edilmekle birlikte, kaynağını “to check” ya da “exchequer” gibi ifadelerin hangisinden aldığı tartışma konusu yapılmıştır.⁶ Baskın olan görüş çerçevesinde çek kelimesi kaynağını, İngiltere’de hükümdarların borçlarına karşılık devlet hazinesine tevdi ettikleri ve kendileri tarafından keşide edilmiş senetlere karşılık gelen “exchequer” ifadesinden aldığı kabul edilmektedir.⁷

Mevzuat içerisinde gerek TTK’de, gerekse de ÇekK’de çekin tanımını veren bir düzenleme olmadığı görülmektedir. Kanun koyucunun bu konuda çekin tanımını vermek yerine, daha çok çekin barındırması gerektiği unsurları sayarak çek kurumuna açıklık kazandırma yoluna gittiği söylenebilir.⁸

Mevzuatın aksine doktrinde ise, her ne kadar üzerinde mutabakat sağlanamamış olsa da çek tanımının yapılmaya çalışıldığını görmekteyiz.⁹ Gerek doktrinde yapılan bu tanımlar gerekse de mevzuat hükümleri neticesinde çekin bir havale ilişkisine dayandığı sonucuna

Helvacı – N. Füsün Nomer Ertan), *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 14. Tıpkı Bası, 2021), 273.

⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 8; Abuzer Kendigelen – İsmail Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, Güncellenmiş 5. Bası, 2021), 278; Ayli – Yardımcıoğlu, 3199-3200; Güner, 36-37.

⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 8. Kökeninin Fransızca kelimelere dayandığını ileri süren görüş için bkz. Özdamar vd., 231. Kökeninin Arapça ve Farsça kelimelere dayandığını ileri süren görüş için bkz. Sefer Oğuz, “Türk Çek Uygulamasında Hukuki Değişikliklerin Değerlendirilmesi” *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* 12/2 (2017), 177.

⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 8; Kınacıoğlu, 257. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Seza Reisoğlu, *Çek Hukuku* (Ankara: Cem Yayınları, 1. Bası, 2011), 27; Halil Can – Semih Güner, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Siyasal Kitapevi, 1. Baskı, 1999), 215.

⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 1; Can – Güner, 215; Gönen Eriş, *Uygulamalı Çek Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, 2004), 23.

⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 2; Kınacıoğlu, 259; Özgür Çatıkkaş – Hüsamettin Duran, “5941 Sayılı Çek Kanununda Bankaların Yükümlülükleri” *Maliye ve Finans Yazıları Dergisi* 1/95 (2012), 28; Can – Güner, 215.

ulaşılmaktadır.¹⁰ Benzer şekilde Yargıtay kararlarını incelediğimizde de, çekin hukuki niteliği itibarıyla bir havale olduğunun ifade edildiği görülmektedir.¹¹

Çekin barındırdığı ilişki de, poliçede olduğu gibi üç ayaklı bir yapıya sahiptir. Bu ayakları; çeki düzenleyen (keşideci), çekin alacaklısı ya da taşıyıcısı olan lehtar (ilk hamil) ve söz konusu bu çeki ödeme görevini üstlenmiş olan muhatap oluşturmaktadır.¹²

Çek, poliçe ile ilişki açısından benzerlik gösterse de onun aksine bir kredi aracı değildir. Çünkü kanun koyucunun ifadelerinde vücut bulduğu şekliyle çekin bir ödeme aracı olduğu kabul edilmiştir.¹³

1.2. Türk Hukukunda Çeke İlişkin Mevzuat

1.2.1. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

TTK'deki kıymetli evraka ilişkin hükümlerin düzenleme altına alınmasında, İsviçre Borçlar Kanunu kaynak olarak kullanılmış ve Kıta Avrupası hukuk sisteminde benimsenmiş olan sistem uygulanmaya çalışılmıştır.¹⁴

¹⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 2; Kınacıoğlu, 259; Mustafa Yasan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2021), 140.

¹¹ Yarg. 12. HD. E. 2009/17350, K. 2009/26294, T. 21.12.2009, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 25/10/2021): "...çek TTK'ye göre kıymetli evrak mahiyetinde bir kambyo senedidir ve hukuki niteliği itibarıyla bir havaledir."

¹² Oğuz İmregün, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 3. Bası, 2003), 118; Tekil, 165; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 269; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 207; Özdamar vd., 232; Bahtiyar, 131; Selma Çetiner - Armağan Ebru Bozkurt Yüksel - Ali Cengiz, *Ticaret Hukuku* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2. Baskı, 2015), 423; Şaban Kayıhan, *Ticaret Hukuku* (İstanbul: Umutepe Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, 2019), 460; Ayli - Yardımcıoğlu, 3198; İ. Yılmaz Aslan, *Ticaret Hukuku Dersleri* (Bursa: Ekin Yayınevi, 12. Baskı, 2018), 298; Çeker, 429; Mustafa İsmail Kaya - Burçak Tatlı, *Ticaret Hukuku - II* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2021), 109; İsmail Kayar, *Ticaret Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, 2018), 676; Aksoy, 338; Hamdi Çiyiltepe, *Ticaret Hukuku* (Bursa: Ekin Yayınevi, 8. Baskı, 2018), 347.

¹³ Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler (Kambyo Senetleri)* (Ankara: Sevinç Matbaası, 4. Baskı, 1970), 263; Tekil, 166; Şafak Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı* (İstanbul: Beta Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, 1999), 1; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 5; Kınacıoğlu, 261; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 207; Kayar, 677; Poroy, 249; Can - Güner, 219; Bahtiyar, 131; Çetiner vd., 423; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 460; Aslan, 298; Ayli - Yardımcıoğlu, 3199; Çeker, 429; Ayşe Sumer, *Ticaret Hukuku Ders Kitabı* (İstanbul: Beta Yayınevi, Güncelleştirilmiş 3. Bası, 2020), 315; Yasan, 140; Oğuz, 178; Tamer Bozkurt, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, 2021), 351; Aytekin Çelik, *Ticaret Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, 2021), 468. Çek ile poliçe arasındaki farklara ilişkin geniş bilgi için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 46-47.

¹⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 27; Kendigelen (Kırca), 275; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 273; Ersin Çamoğlu, *Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1. Bası, 2020), 110; Çeker, 428; Oğuz, 178; Mahmut Güler, "Sonraki Tarihli Çekler ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar" *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2/2 (1990), 173. Aksine çekin Anglosakson Hukuku kökenli olduğunu savunan görüş için bkz. Poroy - Tekinalp, 311; Poroy, 249.

TTK’de çek için düzenleme altına alınmış olan hükümlere dikkat edilirse, İsviçre hukukundaki düzenlemenin aksine, Türk hukukunda çek kurumunun kambiyo senetleri ana başlığı altında işlendiği görülmektedir. Dolayısıyla hukukumuzda bono ve poliçede olduğu gibi çekin de kambiyo senedi vasfına sahip bir kıymetli evrak olduğu kabul edilmektedir.¹⁵ İsviçre hukukundan farklı olarak yapılan söz konusu bu düzenleme şekli, doktrinde birtakım tartışmaların doğmasına da neden olmuştur.¹⁶

Düzenlemeye yapılan eleştirilerden biri; her ne kadar çek TTK’de kambiyo senetleri başlığı altında düzenlenmiş olsa da, çekin bir kredi aracı olmayıp ödeme aracı olması nedeniyle bono ve poliçede olduğu gibi kambiyo taahhüdünü doğurmayacağı yönündedir. Dolayısıyla bu görüş taraftarlarının, İsviçre hukukunda olduğu gibi “kambiyo senetleri” ifadesinin çek için değil, yalnızca bono ve poliçe için kullanılmasının daha uygun olacağını savunduğu görülmektedir.¹⁷

Benzer şekilde bir kısım yazar tarafından da, TTK’deki çeke ilişkin düzenlemeler içerisinde özel olmayan hükümlerde, doğrudan poliçe için geçerli olan söz konusu hükümlere gönderme yapılmış olmasının, çek kurumunu; poliçe ve bonoya daha da yaklaştırdığı savunulmaktadır. Dolayısıyla bu görüş taraftarları da, doğrudan olmasa da bir önceki eleştiriye uygun bulmaktadırlar.¹⁸

Her ne kadar bizce de bu eleştiriler yerinde olsa da, yasal düzenlemeler gereğince çek düzenleyen kişinin de kambiyo taahhüdü altına gireceği açıktır. Dolayısıyla çeki de poliçe ve bonoda olduğu gibi kambiyo senedi olarak nitelendirmek gerekecektir.¹⁹

1912 yılında La Haye Konferansı neticesinde bir proje düzenlenmiştir. Türk hukukunda da çek için yapılan düzenlemelerden ilki bu projeden esinlenerek, 7 Nisan 1914 tarihinde yürürlüğü koyulan ve 26 maddeden oluşan “Çekler Hakkında Kanun” olmuştur.²⁰ 1926

¹⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 26; Ali Bozer - Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 10. Bası, 2021), 227; Poroy, 253; Özdamar vd., 229; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 275; Ayli – Yardımcıoğlu, 3196; Ayli, 23; Yasan, 139.

¹⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 26; Oğuz, 178.

¹⁷ Karayalçın, 40; Can, 4.

¹⁸ Poroy, 253; Poroy – Tekinalp, 314.

¹⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 27; Ayli – Yardımcıoğlu, 3197; Ayli, 23-24; Yasan, 139; Oğuz, 178.

²⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 27; Kınacıoğlu, 258; Poroy, 250; Poroy – Tekinalp, 311; Çamoğlu, 110.

yılında kabul edilen ve Cumhuriyet devrimlerinden biri olarak kabul gören Kanun-ı Ticaret'te de bu hükümler düzenleme alanı bulmuştur.²¹

Yürürlükte olan TTK açısından çeke ilişkin yapılan düzenlemeler göz önüne alındığında, Alman ve Fransız hukukunda benimsenen şekliyle, çek ile poliçe ya da bononun birbirinden ayrılarak bağımsız kanunlar şeklinde düzenleme altına alınmadığı görülmektedir. Türk hukukunda, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, eleştirilere konu olacak şekilde çek, poliçe ve bono aynı üst başlık altında düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, çek için özellik arz eden hükümler TTK'de doğrudan düzenlenmiş olmasına karşın, özellik arz etmeyen birçok noktada poliçe hükümlerine yollama yapılmakla yetinilmiştir (bkz. TTK m. 818).²²

TTK'de çeki konu edinen hükümlerin 780 ilâ 823. maddeler arasında düzenleme altına alındığını görmekteyiz.

1.2.2. 5941 Sayılı Çek Kanunu

Türk hukukunda çeke ilişkin uygulamalar, çek kullanımının ticari hayata yansımada birtakım olumsuzlukların doğmasına da neden olmuştur. Söz konusu bu olumsuzlukların başında, düzenlenmiş olan çekin karşılıksız çıkması durumunda uygulanacak olan yaptırımın yetersiz kalması gelmiştir. Dolayısıyla bu eksikliklerin giderilmesi adına öncelikle 19.03.1985 tarihinde 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun” düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenlemenin kaleme alınmasında daha çok Fransız hukuku kaynak olarak kullanılmıştır.²³

Ticari hayatın işleyişi içerisinde zamanla değişiklik gösteren ihtiyaçlar doğrultusunda söz konusu bu düzenleme üzerinde değişiklik yapma gerekliliği doğmuştur. Bu gereklilik

²¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 27; Kınacıoğlu, 258; Çamoğlu, 110; Güler, 172-173.

²² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 28.

²³ İmregün, 119; Şafak Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin, Çekte Şekil Şartları, Bakımından Değerlendirilmesi” *Terazi Hukuk Dergisi* 12/126 (2017), 43; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 32; Kendigelen (Kırca), 276; Kaya (Ülgen - Helvacı – Nomer Ertan), 275; Poroy – Tekinalp, 312; İzzet Özgenç, *Çek Kanunu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 9. Bası, 2021), 19; Çamoğlu, 110; Reisoğlu, 29-30; Çeker, 428; Can, 2; Oğuz, 178; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 922.

neticesinde 3167 sayılı Kanun, 26.02.2003 tarih ve 4814 sayılı Kanunla esaslı bir değişime uğramıştır.²⁴

Kanun koyucunun söz konusu bu değişikliğe gitmesinin en büyük nedeni, çeklerin karşılıksız çıkması neticesinde bu konuda öngörülemediği olan ceza dava sayılarının aşırı bir şekilde artmış olmasıdır. Dolayısıyla bu değişiklikle birlikte mahkemelerin iş yükünün azaltılması amaçlanmıştır.²⁵

Düzenlemede değişikliğe gidilmesinin bir diğer nedeni ise Anayasanın 38. maddesinin 8'inci fıkrasına²⁶ uygun bir düzenleme yapmış olmasıdır. Söz konusu bu hüküm gereğince, hürriyeti kısıtlayıcı cezaların son çare olarak kullanılması ve “ekonomik suçta ekonomik ceza” ilkesinin benimsenmesi gerekliliği vurgulanmak istenmiştir.²⁷

Sonrasında ise 2003 tarihli bu düzenlemeye karşı yapılan eleştirileri ortadan kaldırarak, çek kurumuna itibar kazandırmak ve ceza hukuku alanında yapılan yeni düzenlemelere uygun hale getirmek amacıyla, 14.12.2009 tarih ve 5941 sayılı Çek Kanunu yürürlüğe konulmuş ve 3167 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.²⁸

5941 sayılı Kanun'u önceki kanunlardan ayıran en büyük özellik ise çekte hamil olan kişilerin koruma altına alınması arzusunun yanında, kayıt dışı ekonominin önüne geçme arzusu içinde de olmasıdır.²⁹

²⁴ İmregün, 119; Şafak Narbay, “Çek Kanununda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanundan Önce Basılan Ya da Bastırılan Çeklerin Hukuki Durumu Hakkında Bir Değerlendirme” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 12/2 (2003), 95; Şafak Narbay, “Eski Çeklerin Hukuki Niteliği Hakkında Yargıtay Onuncu Ceza Dairesinin Bir Kararı Hakkında Değerlendirme” *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2004), 517; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 33; Poroy – Tekinalp, 313; Özgenç, 22-23; Dağlar Ekşi, “4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek” *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 21/2 (2003), 207.

²⁵ Poroy – Tekinalp, 313; Reisoğlu, 34; Ekşi, 207.

²⁶ Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

²⁷ Yılmaz Yörtem, “6728 Sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 33 (2018), 348; Ekşi, 208.

²⁸ Şafak Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi” *Terazi Hukuk Dergisi* 43 (2010), 66; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 34; Kendigelen (Kırca), 276; Poroy – Tekinalp, 314; Çamoğlu, 111; Reisoğlu, 34; Özgenç, 34; Çeker, 428; Bozer - Göle, 228; İsmail Kırca, *5941 Sayılı Çek Kanunu – Konferans* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1. Baskı, 2010), 5; Oğuz, 178; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 922.

²⁹ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 68; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 35; Kendigelen (Kırca), 276; Bilgili - Demirkapı, 143; Kırca, *Çek Kanunu*, 5-6; Bozer - Göle, 228; Özgenç, 34; Oğuz, 179.

Dolayısıyla 5941 sayılı Kanun'da, yalnızca çeke hamil olan kişilerin değil, ticari hayatın ve kamunun da korunmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu da çek kurumunun nitelik açısından kamu hukukuna yaklaşmasına neden olmaktadır.³⁰ Pek tabi ki bu durum da doktrinde birtakım tartışmaların doğmasına yol açmıştır.³¹

Yeni ÇekK'de, süreç içerisindeki gelişmelere ayak uydurmak adına 03.03.2012 tarih ve 6273 sayılı Kanun ile değişikliğe uğratılmıştır. Bu değişiklikte birlikte karşılıksız çek düzenlenmesi fiili suç olmaktan çıkarılmıştır. Aynı Kanun üzerinde 09.08.2016 tarih ve 6728 sayılı Kanunla yapılan bir başka değişiklikle birlikte eskiye dönülerek, çekin karşılığının bulunmaması halinde, keşidecinin adli para cezasına mahkûm edileceği kabul edilmiş ve karşılıksız çek düzenleme tekrar suç fiilleri arasına alınmıştır.³²

Yeni ÇekK Geçici m. 1, f. 5 hükmü uyarınca 31.12.2011 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek üzere muhatap bankaya ibrazı geçersiz kılınmıştır. Bunun gibi Geçici m. 3, f. 5'de de önce, 31/12/2017 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz olarak nitelendirilmiş; daha sonra 2017, 2020 ve 2021 yıllarında yapılan değişikliklerle, bu süre önce 31.12.2020, sonra 31.12.2021 ve nihayet 31.12.2023 tarihine kadar uzatılmıştır.

Diğer taraftan 2019 yılı Aralık ayında önce Çin'de başlayıp Dünyaya ve Ülkemize de sıçrayan Covid-19 küresel salgın hastalığı hiç şüphesiz ki günlük hayatı olduğu kadar ticari hayatı da olumsuz etkilemiştir. Kanun koyucu bu olumsuzlukların önüne geçmek ve çek keşidecilerinin olası mağduriyetlerini hafifletmek amacıyla 5941 sayılı Kanuna Geçici 5. maddeyi ekleyerek önlem almaya çalışmıştır.

Şunu da belirtmemiz gerekir ki, Türk hukuku içerisinde yürürlük kazanan ÇekK ile birlikte, çek kurumunun asıl kaynağı olan ve TTK'de yer alan hükümler yürürlükten kaldırılmamıştır. Bunun yerine ÇekK'nin 1. maddesinin 2'nci fıkrasında değinildiği gibi, ÇekK'de sorunun çözümü için gerekli olan hükmün yokluğu halinde, genel hüküm olan

³⁰ Narbay, "5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler", 67; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 36; Kırca, *Çek Kanunu*, 6; Yasan, 142.

³¹ Narbay, "5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler", 68-69; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 36; Oğuz, 184.

³² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 37; Kendigelen (Kırca), 276; Poroy – Tekinalp, 314; Özgenç, 85; Oğuz, 179; Yördem, 349; Bozkurt, 348; Mehmet Köle – Fatma Görgülü, "Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambyo Senetlerine Özgü Takip Yolları" *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21 (35) 2016, 81.

TTK hükümlerine başvurulması gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla ÇekK'nin düzenlenmesinin amacı, TTK'deki çekle ilgili hükümlerin revize edilmesi değil, ticari hayat içerisinde çekin kullanımına ilişkin daha açık ve sağlam bir uygulamanın yerleşmesini sağlamaktır.³³

1.2.3. Diğer Kanunlar

1.2.3.1. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu

TTK'de çek için düzenleme altına alınmış olan hükümlerden 815. maddeye baktığımızda, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na³⁴ gönderme yapıldığı görülmektedir. Söz konusu TTK'deki bu madde gereğince “Banka” teriminin neyi ifade ettiği sorusunun cevabı için BankK'nin 3. maddesine başvurmamız gerekecektir.

BankK'nin 4. maddesine baktığımızda ise bankaların faaliyette bulunabileceği konular ele alınmış ve bu konulardan birinin de çek hesapları üzerindeki ödeme ve tahsilat işlemleri gibi birtakım faaliyetlerin olduğu ifade edilmiştir.

BankK'nin 50. maddesinde ise “Dâhil olunan risk grubu ve mensuplara kredi kullandırma koşulları” düzenlenmiş olup, bu maddede de söz konusu gruptaki kişilere gayrinakdi kredi ve çek karnesi verilmesinde sınırlamaya gidildiği görülmektedir. Madde gereğince söz konusu kişilere dâhil oldukları bankalar nezdinde aylık net ücret gelirinin üç katının üzerinde çek karnesi verilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

BankK'nin 55. maddesine baktığımızda ise, “Kredi sınırlamalarına tâbi olmayan işlemler” konu edinilmiş ve 1'inci fıkranın d bendinde sınırlamaya tabi olmayan işlemlerden bahsedilirken çek kullandırmaları istisna tutulmuştur.

1.2.3.2. 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun³⁵ 167. maddesinde kambyo senetlerine özgün takip usulü ele alınmış ve çek kurumu da bu hususta konu edinilmiştir.

İİK'nin söz konusu bu maddesi gereğince, alacağı çek ile teminat altına alınmış olan alacaklının, mevcut bu alacağı için rehin tesis edilmiş olsa dahi söz konusu usuller

³³ Tekil, 187-188; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 38-39; Kendigelen (Kırca), 276; Kaya (Ülgen - Helvacı – Nomer Ertan), 277; Çamoğlu, 111.

³⁴ RG., T. 01.11.2005, S. 25983.

³⁵ RG., T. 19.06.1932, S. 2128.

çerçevesinde haciz yoluyla ya da şartların sağlanması halinde iflas yoluyla takip yapılması mümkün olabilecektir.

İİK’de m. 176/b’de de çek kurumuna değinilmiş olup, maddede, birden fazla kişinin çek borçlusu olması ve bunların her birinin iflasa tabi olması durumunda, alacaklının bu kişilerin hepsi için ya haciz yoluyla ya da yine hepsi için iflas yoluyla takip talebinde bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

1.2.3.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Kanun koyucu, kambiyo senetlerinin düzenlenmesinde hileli davranışların olabileceğini düşünerek, söz konusu olabilecek sahtecilik suçu için 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda³⁶ çek kurumunu da konu edinmiştir.

TCK’nin 210. maddesinde açıkça çekten bahsedilmemiş olsa da daha geniş bir kavram olan kambiyo senetlerinden bahsedilerek çek kurumuna da gönderme yapılmıştır. Söz konusu bu maddeye göre, özel olarak düzenlenmiş olan bir belgenin poliçe, bono ve çek (kambiyo senedi) vasfına sahip olması halinde, işlenecek sahtecilik suçu için aynı Kanun’un 204. maddesinde vücut bulan resmi belgede sahtecilik suçu için öngörülen hüküm uygulama alanı bulacaktır.

Dolayısıyla çeki sahte olarak düzenleyen, geçerli bir şekilde düzenlenmiş olan çeki başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ya da çekin sahteliğini bilerek kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar özgürlüğü kısıtlayıcı ceza ile cezalandırılabilecektir.

1.2.3.4. 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da³⁷ da doğrudan çek kurumuna değinilmemiş, ancak daha üst bir kavram olan kıymetli evraktan bahsedilerek çek kurumu da konunun içine dâhil edilmiştir.

TKHK’de m. 4/5’e bakıldığında, ticari hayat içerisinde tüketici konumundaki kişiler, taksitli olarak satın almış oldukları mallar karşılığında satıcıya çek (kıymetli evrak) verebileceklerdir. Ancak madde gereğince tüketicinin vereceği bu çekin (kıymetli evrakın) nama yazılı olarak düzenlenmiş olması öngörülmüştür. Ayrıca söz konusu

³⁶ RG., T. 12.10.2004, S. 25611.

³⁷ RG., T. 28.11.2013, S. 28835.

olacak taksitlerin her biri için farklı bir çekin (kıymetli evrakın) verilmesi gerektiği hususu zorunlu kılınmıştır.

Dolayısıyla tüketicinin taksitli satın aldığı mallar karşılığında satıcıya vereceği nama yazılı düzenlenmemiş senetler (konumuz açısından çek) ve söz konusu taksitlere ayrı ayrı karşılık gelmeyen çekler tüketici açısından hüküm doğurmayacaktır.³⁸

1.2.3.5. 5834 Sayılı Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınması Hakkında Kanun

Karşılığı olmayan çekler için Merkez Bankası nezdinde ticari hayata güven sağlayacak kayıtlar tutulmaktadır. Kanun koyucunun olumsuz koşulların etkisinde kalan ticari hayata işlerlik kazandırmak adına, bu kayıtlardan belirli şartları sağlayanların silinmesi ya da kayda alınmaması yönünde iradesini kullandığını görebiliyoruz.

Kanun koyucu bu amaç doğrultusunda 5834 sayılı Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınması Hakkında Kanun'u³⁹ yürürlüğe koymuştur.

Söz konusu bu Kanun gereğince, karşılıksız çıkan çeklere ait borçların 5834 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce ya da yürürlüğe girdikten sonra altı ay içerisinde ödenmiş olması halinde, bu çekler için TCMB nezdinde tutulan kayıtların silineceği öngörülmüştür.

Dolayısıyla bu Kanun'a tabi olup, TCMB nezdinde tutulan kayıtları silinmiş olan çek keşidecileri, söz konusu bu çekleri için ticari hayatta lekelenmemiş olacak ve yeniden çek karnesi talepleri karşılıksız bırakılmamış olacaktır.

Dünyada ve ülkemizde yaşanan Covid-19 küresel salgın hastalığı nedeniyle kanun koyucunun, kanuna eklemiş olduğu geçici maddelerle birlikte, çeki karşılıksız olan keşidecilerin 31.12.2021 tarihine kadar borcunu ödemesi ya da yeniden yapılandırması halinde bu imkândan yararlanabileceği ifade edilmiştir.

³⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 39. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Ünlütepe, "6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Taksitle Satış Sözleşmesi" *Ankara Barosu Dergisi* 2 (2014), 340.

³⁹ RG., T. 28.01.2009, S. 27124.

1.2.3.6. 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nda⁴⁰ çekler için özel olarak kaleme alınmış olan damga vergisi muafiyeti, 4962 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun⁴¹ ile ortadan kaldırılmıştır. Bunun yerine muafiyet cetvelinde “Kambiyo senetleri ve kambiyo senetlerine benzeyen senetler üzerine konulan aval ve kefalet şerhleri ile bu mahiyetteki diğer şerhler” şeklinde kıymetli evrak üzerine koyulan aval ve şerhlere vurgu yapılmıştır.

Kanunda yapılan bu düzenlemeyle birlikte sadece çeklerin değil, tüm kambiyo senetlerinin bu muafiyetten yararlanması arzulanmıştır. Çünkü kanaatimizce yapılan bu revizyonun gerekçesi, kambiyo senetlerinin düzenlenmesinin yanında, doğrudan olmasa da kambiyo senetleri üzerinde var olan tüm taahhütlerin de söz konusu bu muafiyetten yararlanmasını sağlamaktır.⁴²

1.2.3.7. 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunu'nda⁴³ ödeme şeklini kaleme alan 41. maddede, ödemelerin çizgili çekle yapılabileceği vurgulanarak çek kurumu konu edinilmiştir.

Kanun'un 42. maddesinde ise çizgili çekle yapılan bu ödemelerin TTK hükümlerine tabi olduğu vurgulanarak, ödemeye ilişkin özellik arz eden hususlar üzerinde durulmuştur.

Çeklerde tanzim tarihini konu edinen 43. maddede ise çizgili çekle ödemenin gerçekleşebilmesi için söz konusu çekin tanzim tarihinin, tahsil için verildiği tarih ya da bir önceki gün tarihine karşılık gelmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Son olarak söz konusu bu Kanun'un 44. maddesinde, çizgili çekle yapılan ödeme sonucunda, borç karşılığı olan paranın tahsil dairesinin ilgili hesabına aktarıldığı gün, ödemenin gerçekleşmiş sayılacağı ifade edilmiştir.

⁴⁰ RG., T. 11.07.1964, S. 11751.

⁴¹ RG., T. 07.08.2003, S. 25192.

⁴² Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 40.

⁴³ RG., T. 28.07.1953, S. 8469.

1.2.4. Sair Mevzuat Hükümleri

1.2.4.1. Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik

ÇekK'nin 8. maddesinin 2'nci fıkrasında, hesaben ödeme uygulamasında izlenecek yolun, TCMB tarafından düzenlenerek Resmi Gazete'de yayınlanacak olan bir yönetmelik ile belirleneceği ifade edilmiştir.

Bu amaçla TCMB tarafından yayınlanmış olan Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik⁴⁴ ile keşide edilmiş olan çeklerin banka şubeleri arasında sorunsuz bir şekilde hesaben ödenebilmesi için oluşturulması gereken sistem ile bu sistemin üstleneceği faaliyetler ve çeklerin takasına yönelik usul ve esasların düzenlenmesi amaçlanmıştır.

1.2.4.2. Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ

ÇekK m. 2/6 gereğince, TCMB basılacak olan çek defterlerinin şeklini belirlemeye yetkili makam olarak işaret edilmiştir. TCMB söz konusu bu baskı şeklini Resmi Gazete'de yayınlayacağı bir tebliğ ile düzenleme altına alabilecektir. Ayrıca banka bu düzenlemeyi yapmadan önce şekle ilişkin esaslar hakkında bazı kurumların görüşlerini de almak zorundadır. Bu kurumlar kanunda açıkça sayılmış olup; Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak sıralanmıştır.

Söz konusu bu hükme dayalı olarak TCMB tarafından, Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ⁴⁵ çıkarılmıştır. Bu Tebliğ ile bankalar tarafından basılacak olan çek defterlerinin, şekil açısından sahip olması gerektiği esasların düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca keşide edilmiş olan bu çeklerin karşılıksız çıkması halinde, muhatap bankanın çeki ibraz eden hamile ödemek zorunda olduğu tutarın düzenlenmesi de bu Tebliğ ile sağlanacaktır.

1.2.4.3. Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ

Karekod uygulamasıyla birlikte, üzerinde bulunduğu çeke, çek hesabı sahibine ve keşidecisine ilişkin bilgilere ulaşma imkânı sağlanmıştır.

⁴⁴ RG., T. 09.06.2018, S. 30446.

⁴⁵ RG., T. 20.02.2010, S. 27468.

TTK m. 780/3 ile BankK ek m. 1 gereğince, söz konusu bu bilgilere ulaşılmasını sağlayacak karekod sisteminin, Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından organize edileceği kabul edilmiştir.

TTK m. 780/4'te ise çekte bulunması gereken bu karekodun uygulanmasına yönelik usul ve esasların, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığının birlikte ortaya koyacağı tebliğ ile düzenlenebileceği belirtilmiştir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili müsteşarlığın bağlı olduğu bakanlık⁴⁶, bu amaç doğrultusunda Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ'i⁴⁷ yürürlüğe koymuştur. Bu düzenleme ile karekod uygulamasına yönelik hususların ve bu uygulama sonucunda elde edilen verilerin, ilgili kişilere sunulmasında izlenecek usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.2.4.4. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ

ÇekK'nin 5. maddesinin 8'inci fıkrasında, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı olan kişilerin bilgileri UYAP üzerinden TBBERM'ye bildirileceği ifade edilmiştir. Risk Merkezi de aldığı bu bilgiler doğrultusunda yasaklı olan kişilerin bilgilerini bankalarla paylaşacaktır. Madde metninde de ifade edildiği gibi bu bildirimlerle ilişkin esas ve usuller TBBERM tarafından düzenleme altına alınacaktır.

ÇekK'nin söz konusu bu maddesi doğrultusunda TBBERM tarafından, Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ⁴⁸ yürürlüğe koyulmuştur. Bu Tebliğ ile bahsi geçen ve bildirimleri zorunlu kılınan bilgilerin, transferine ilişkin esas ve usulleri düzenleme altına almak amaçlanmıştır.

⁴⁶ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı 10 Temmuz 2018 tarihinden itibaren T.C. Ticaret Bakanlığı olarak teşkilatlanmıştır (Ülkemizin 2023 vizyonu dikkate alınarak mülga Ekonomi Bakanlığı ile mülga Gümrük ve Ticaret Bakanlığı 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile birleştirilerek Ticaret Bakanlığı kurulmuştur.).

⁴⁷ RG., T. 31.12.2016, S. 29935.

⁴⁸ RG., T. 13.04.2017, S. 30037.

1.3. Çekin Niteliği

Ticari hayatın neredeyse vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelen çek, pek tabi ki birtakım özel niteliklere de sahip olacaktır. Doktrinde inceleme konusu yapılan bu nitelikler daha çok hukuki ve iktisadi yönden kendini göstermektedir.

1.3.1. Çekin Hukuki Niteliği

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çek, kıymetli evrak niteliğine sahip olan bir evraktır. Bu nedenle çeklerde de kıymetli evrak için öngörülen genel hükümler uygulanabilecektir.⁴⁹

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2021 tarihli bir kararında⁵⁰ da "...kıymetli evrak niteliğindeki çekler..." ifadesiyle, çeklerin kıymetli evrak niteliğine sahip olduğunu açıkça vurguladığı görülebilmektedir. Yargıtay'ın buna benzer birçok farklı kararında yine benzer değerlendirmeyi yaptığı açıktır.⁵¹

TTK'nin 645. maddesinde kıymetli evrak tanımlanmış olup, kıymetli evrakın dolayısıyla da çekin temsil ettiği hakkın, kendisinden bağımsız olarak ileri sürülemeyeceği ve yine kendisinden bağımsız olarak başkalarına devri söz konusu olamayacağı ifade edilmiştir. TTK'nin 646/1 maddesi ise çek borçlusunun borcunu ödeme yükümlülüğü altına girebilmesi için öncelikle çekin kendisine teslim edilmesini ön koşul olarak kabul etmiş ve bir önceki maddede ifade edilen çek ile barındırdığı hak arasındaki bağı perçinlemiştir. Yine TTK'nin 647/1 maddesinde de çekin barındıracağı söz konusu bu hakkın bir başkasına devredilebilmesi için senedin zilyetliğinin de devri şart koşulmuştur.⁵²

Çek kıymetli evrak olmasının yanında kanunen emre yazılı olduğu da kabul edilen bir evraktır. Dolayısıyla emre yazılı olduğu yönünde bir kayıt içermese dahi, TTK'nin 785/1-

⁴⁹ Narbay, "5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler", 68; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 42; Kendigelen (Kırca), 278; Kınacıoğlu, 259; Özdamar vd., 232; Bozer - Göle, 230; Reisoğlu, 37; Poroy, 252; Sumer, 315; Çatıkkaş – Duran, 30; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 936.

⁵⁰ Yarg. 11. HD. E. 2020/4972, K. 2021/2612, T. 18.03.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021): "*Mahkemece yapılan yargılama ve toplanan delillere göre, davalı tarafın icra takibine koyduğu kıymetli evrak niteliğindeki çekler karşısında...*".

⁵¹ Yarg. 15. HD. E. 2020/1739, K. 2021/1649, T. 14.04.2021; Yarg. 17. HD. E. 2019/338, K. 2021/556, T. 02.02.2021; Yarg. 17. HD. E. 2019/1292, K. 2021/562, T. 02.02.2021; Yarg. 9. HD. E. 2020/2384, K. 2020/7141, T. 14.09.2020; <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021).

⁵² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 42; Bozer - Göle, 230; Reisoğlu, 37.

a maddesi gereğince, belirli bir kişi adına keşide edilmiş olan çekin emre yazılı olduğu varsayılacaktır.⁵³

TTK m. 824'te ifade edildiği gibi, bir senedin emre yazılı olabilmesi için ya bu senet kanun koyucunun kanunen emre yazılı olduğunu kabul ettiği senetlerden olmalı ya da bunlar dışında olup da açıkça “emre” kaydını ihtiva eden bir senet olmalıdır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2020 tarihli bir kararında⁵⁴ da görüldüğü gibi, mahkeme, kanunen emre yazılı senetlerden bahsettikten sonra poliçe ve bononun yanında çekin de bir kanunen emre yazılı senet olduğunu vurgulamıştır. Yargıtay'ın buna benzer farklı kararlarına da ulaşmak mümkündür.⁵⁵

Çek hukuki niteliği açısından ayrıca bir kambyo senedidir. Daha önce de vurguladığımız gibi TTK da çek kurumunu kambyo senetleri başlığı altında ele almış ve poliçe ve bono gibi onun da bir kambyo senedi olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle kambyo senetlerine ilişkin hükümler çek için de uygulanabilecektir.⁵⁶

Yargıtay'ın 2021 tarihli örnek bir kararında⁵⁷ da “...kambyo senedi olan çek...” ifadesiyle, kanun koyucunun düşüncesine paralel olarak, çekin bir kambyo senedi

⁵³ İmregün, 130; Tekil, 167; Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 68; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 44; Kendigelen (Kırca), 278; Kınacıoğlu, 259; Poroy – Tekinalp, 311; Bozer - Göle, 231; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 9. Baskı, 2021), 285; Çamoğlu, 111; Can – Güner, 216; Özdamar vd., 245; Reisoğlu, 39; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 209; Kayar, 676; Bilgili - Demirkapı, 145; Sumer, 315; Çetiner vd., 423; Kaya – Tatlı, 110; Çatıkkaş – Duran, 30; Aksoy, 338; Çelik, 468; Eriş, *Çek Hukuku*, 142.

⁵⁴ Yarg. HGK. E. 2017/341, K. 2020/374, T. 09.06.2020; <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021): “*Kanunen emre yazılı senet, belli bir tipe (gruba) dâhil senetleri ifade eder. Bu tipe dâhil senetlerin emre yazılı olduğu kabul edilir. Meselâ, kambyo senetlerinin emre yazılı olması gibi. Poliçe, bono ve çek, "kambyo senedi tipine dahil olduğu için" emre yazılı senettir*”.

⁵⁵ Yarg. HGK. E. 2017/98, K. 2018/1425, T. 04.10.2018; Yarg. HGK. E. 2014/407, K. 2014/686, T. 21.05.2014; Yarg. HGK. E. 2013/2180, K. 2014/237, T. 05.03.2014; <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021).

⁵⁶ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 68; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 44; Poroy – Tekinalp, 311; Bozer - Göle, 230; Reisoğlu, 37; Ayli – Yardımcıoğlu, 3197; Poroy, 252; Özdamar vd., 232; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 208; Sumer, 315; Çetiner vd., 423; Kaya – Tatlı, 110; Çatıkkaş – Duran, 30; Ayli, 24; Çelik, 468; Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2021), 565; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 936.

⁵⁷ Yarg. 11. HD. E. 2020/5866, K. 2021/5378, T. 24.06.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021): “... *Ltd Şti ne ciro edilerek devredildiği, davalı şirketin, çeki düzgün ciro silsilesi ve zilyetliğin devri ile kazandığı, kambyo senedi olan çek illetten mücerret olup, keşideci ile lehdar arasındaki temel ilişki ve bu ilişkiden kaynaklanan defileri, çeki düzgün ciro silsilesiyle devralan davalı...*”.

olduğunu vurguladığı görülmektedir. Yargıtay’ın çek için aynı nitelendirmeyi yaptığı birçok farklı kararı da mevcuttur.⁵⁸

Çek, nitelikli bir havaledir. Bu hususta çek ve poliçe benzerlik göstermektedir.⁵⁹ Çünkü her ikisi de temelde bir havale ilişkisine dayanmaktadır. Bu nedenle çeklerde de üç taraflı bir ilişki söz konusu olacaktır. Bu taraflardan birincisi çekin keşidecisi (düzenleyen), ikincisi çek hesabının bulunduğu muhatap banka ve üçüncüsü ise çekin düzenlendiği kişi olan lehtar ya da ondan çeki devralmış olan hamildir. Söz konusu bu ilişkinin kurulabilmesi için öncelikle keşideci (düzenleyen) ile muhatap olan banka arasında bir çek anlaşması kurulmuş olmalıdır. Bu anlaşmanın mevcudiyeti halinde düzenleyen, çeke hamil olan kişiye, çek üzerinde yazılı tutarı muhatap olan bankadan talep etme yetkisi tanımaktadır.⁶⁰

Ancak dikkat edilmesi gereken husus, çekin normal bir havale değil, nitelik arz eden bir havale olmasıdır. Gerçekten de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu⁶¹ m. 560/2’de çeke ilişkin mevcut özel hükümlerin saklı tutulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca TTK m. 780/1-b gereğince çek, ancak belirli olan bir bedelin ödenmesi için düzenlenebilecektir. Buna karşın TBK m. 555 gereğince, normal bir havale ilişkisinde paranın yanında misli eşyaların da konu olabileceği ifade edilmiştir. Yine TBK m. 559/1’de havaleyi yapan kişinin alıcıya tanımış olduğu tahsil yetkisini her an geri alması mümkün iken, TTK m. 818/1-c’de yapılan gönderme ile TTK m. 679 gereğince çek keşidecisinin lehtara tanımış olduğu bu yetkiyi geri alması mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla bu özellik arz eden farklılıklar, çekteki havalenin nitelikli bir havale olmasını gerektirmektedir.⁶²

⁵⁸ Yarg. 19. HD. E. 2016/18961, K. 2018/3994, T. 11.09.2018; Yarg. 19. HD. E. 2016/11000, K. 2017/6460, T. 02.10.2017; Yarg. 20. HD. E. 2016/14344, K. 2017/410, T. 24.01.2017; <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021).

⁵⁹ Tekil, 165; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 1; Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 68; Kendigelen (Kırca), 278; Kınacıoğlu, 260; Pulaşlı, 285; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 269; Poroy – Tekinalp, 310; Öztan, 219; Bozer - Göle, 231; Özdamar vd., 232; Ayli – Yardımcıoğlu, 3197; Can – Güner, 216; Ayli, 24; Çamoğlu, 111; Reisoğlu, 37; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 210; Bilgili - Demirkapı, 145; Bahtiyar, 131; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 460; Aslan, 298; Çeker, 429; Kaya – Tatlı, 110; Çatıkkaş – Duran, 30; Oğuz, 178; Aksoy, 338; Bozkurt, 351; Çelik, 468; Coşkun, 565; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 922.

⁶⁰ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 43-44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 45; Kendigelen (Kırca), 278; Öztan, 219; Bozer - Göle, 231; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 211; Bilgili - Demirkapı, 145; Ayli, 24; Pulaşlı, 285; Çetiner vd., 423.

⁶¹ RG., T. 04.02.2011, S. 27836.

⁶² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 45; Kınacıoğlu, 260; Bozer - Göle, 231-232; Reisoğlu, 37; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 270; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 211-212; Pulaşlı, 285-286; Özdamar vd., 232; Ayli, 25; Ayli – Yardımcıoğlu, 3198; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 922.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2008 tarihli bir kararında⁶³ da görüldüğü gibi Yargıtay, çekin bir havale niteliğine sahip olduğunu ve bu havalenin içermesi gereken özellikleri ile nitelikli bir yapıya kavuştuğunu vurgulamıştır.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bono ve poliçe birer kredi aracı iken, çek ise bunların aksine bir ödeme aracıdır. Dolayısıyla çeklerin bir borcun ödenmesi gerekçesiyle düzenlendiği varsayılmaktadır. Söz konusu bu varsayımın aksi yönünde iddiada bulunan kişiler ispat yükü altında olacaktır.⁶⁴

Yargıtay'ın da 2021 tarihli örnek bir kararında⁶⁵ çekin hukuki niteliği açısından bir ödeme aracı olduğunu vurguladığını görüyoruz. Benzer şekilde Yargıtay'ın aynı düşünceyle hüküm kurduğu pek çok farklı kararının olduğu da görülmektedir.⁶⁶

Yargıtay'ın önüne gelen 2020 tarihli bir davada⁶⁷ ise borçlu, çeki ödeme aracı olarak değil avans aracı olarak verdiğini iddia etmiştir. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi borçlunun iddiasını yazılı delille ispat edememesi gerekçesiyle, davanın reddi yönünde karar vermiş ve davacı tarafından karar temyiz edilmiştir. Yargıtay, kararındaki "...bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..." ifadesiyle, çekin bir ödeme aracı olduğunu ve aksi yönde bir gerekçeyle düzenlendiğini iddia edenin bunu ispatlamakla yükümlü olduğunu vurgulamıştır.

⁶³ Yarg. HGK. E. 2008/416, K. 2008/416, T. 04.06.2008, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021): "... çek Türk Ticaret Kanunu'na göre kıymetli evrak vasfında bir kambiyo senedi ve hukuki nitelikçe de bir havaledir. Bu havalenin yazılı şekilde yapılması, yasada aranan şekil şartlarını ve kayıtsız şartsız bir ödeme yetkisini içermesi gerekir. Çekte sıkı sıkıya şekle bağlılık esası geçerlidir; zorunlu unsurlardan sadece birinin bile eksikliği çekin çek olma niteliğini ortadan kaldırır."

⁶⁴ İmregün, 119; Tekil, 166; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 47; Kendigelen (Kırca), 279-280; Pulaşlı, 286; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 212-213; Çeker, 429. İspat yükünün keşideci üzerinde olduğunu ileri süren görüş için bkz. Poroy – Tekinalp, 312; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 270; Poroy, 250.

⁶⁵ Yarg. 3. HD. E. 2020/4971, K. 2021/1789, T. 22.02.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021): "...her ne kadar çekin tahsil edildiği belirtilmiş olmasa da çekin ödeme aracı niteliği gereği bu miktar kadar ödeme yapıldığının kabulü gerekir. Mahkemece bu husus dikkate alınarak karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir."

⁶⁶ Yarg. 11. HD. E. 2020/2682, K. 2020/5731, T. 08.12.2020; Yarg. 11. HD. E. 2020/2736, K. 2020/4669, T. 03.11.2020; Yarg. 11. HD. E. 2020/2509, K. 2020/3788, T. 05.10.2020; <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021).

⁶⁷ Yarg. 11. HD. E. 2020/3485, K. 2020/5300, T. 23.11.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021): "Mahkemece bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sonunda, davacının davaya konu çeki avans olarak verdiği, çek karşılığında mal teslim edilmediğinden çekin bedelsiz olduğunu ileri sürdüğü, çekin bir ödeme aracı olup bunun aksinin, yani çekin avans olarak verildiğinin, bunu iddia eden davacı tarafından yazılı delille ispat edilmesi gerektiği, somut olayda davalının tanık dinlenilmesine açıkça muvafakat olmadığının anlaşıldığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. ...temyiz itirazları incelenemeyeceğine göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA..."

Çek, ödeme aracıdır ancak parayla eşdeğer olmadığı için kanuni bir ödeme aracı değildir. Dolayısıyla alacaklı olan kişinin, borcun ifasının çek ile yapılmasını kabul etmediği sürece buna zorlanması mümkün olamayacaktır.⁶⁸

Uygulamada ileri düzenlenme tarihli çeklerin sıklıkla kullanılıyor olması ve bu durumun kanıksanır hale gelmesiyle karşı karşıya kalmaktayız. Dolayısıyla her ne kadar çek bir ödeme aracı olsa da uygulamada diğer kambiyo senetleri gibi kredi aracı olarak da kullanılabilir. ⁶⁹

TBK m. 133/2 gereğince, çekin düzenlenmiş olması, borçlu ve alacaklının bu yönde bir irade beyanı olmadığı sürece, borcun yenilendiği anlamını taşımayacaktır. Dolayısıyla alacaklıya teslim edilen çekle, borcun ifası gerçekleşmiş olmayacaktır. Bu da borçlu tarafından alacaklıya verilen çekin, ifa yerine olmayıp, ifa uğruna bir edime karşılık geldiğini gösterecektir. Söz konusu bu borcun ifa edilmiş olduğunun kabulü için çekin tesliminin değil, çekin tahsilinin gerçekleşmiş olması gerekecektir.⁷⁰

Yargıtay'ın 2015 tarihli örnek bir kararında⁷¹, doğrudan çek için söylenmiş olmasa da, üst terim olan kambiyo senetlerinin düzenlenmesinin ifa uğruna edim niteliği taşıdığını ifade eden mahkeme, çek için söylediklerimizi perçinlemiştir.

1.3.2. Çekin İktisadi Niteliği

Çek, borçlunun borcunu ödemek için nakit kullanmasına gerek olmaksızın, banka hesabındaki kaydı mevcudu üzerinden borcunu ifa etmesine olanak tanımaktadır.⁷² Bu

⁶⁸ Öztan, 222; Bilgili - Demirkapı, 144; Ayli, 32; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Coşkun, 566. Çekin paraya eşdeğer olduğunu kabul eden görüş için bkz. Şafak Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramına ‘De Lege Lata’ ve ‘De Lege Ferenda’ Çözüm Önerileri” *Bilgi Toplumunda Hukuk – Ünal Tekinalp’e Armağan*, 1 (2003), 793; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 1.

⁶⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 47; Kendigelen (Kırca), 280; Reisoğlu, 40; Pulaşlı, 285; Bozkurt, 348.

⁷⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 51; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 270; Poroy – Tekinalp, 312; Öztan, 225; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 209-210; Ayli, 27; Bilgili - Demirkapı, 145; Bozkurt, 351.

⁷¹ Yarg. HGK. E. 2013/2244, K. 2015/1342, T. 13.05.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 31/08/2021): “Öz söyleşiyle mevcut bir borç için, kambiyo senedi düzenlenmesi kural olarak yenileme niteliğinde olmayıp, “İfa uğruna edim” niteliğindedir ve bu sebeple senet mevcut borcu için etkisi vade uzatımı sağlar.”.

⁷² İmregün, 119-120; Karayalçın, 263; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 1; Kendigelen (Kırca), 278; Kınacıoğlu, 262; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 272; Poroy – Tekinalp, 312; Öztan, 222; Bilgili - Demirkapı, 144; Can – Güner, 217; Bahtiyar, 131; Ayli, 31; Çeker, 429; Kaya – Tath, 109; Kayar, 675; Can, 1; Poroy, 250; Bozkurt, 351; Coşkun, 566; Köle – Görgülü, 80. Ödemelerde çek kullanımının para kullanımına göre taşıdığı zorluklar için bkz. Pulaşlı, 287.

durum da söz konusu borç ödemelerinin, daha hızlı ve daha güvenilir bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Çünkü çekle yapılacak olan ödemelerde, borçlu alacaklıya tevdi edeceği borç karşılığı parayı çaldırma ya da kaybetme gibi risklerden arındırılmış olacaktır. Ayrıca borçlu, söz konusu bu risklerin önüne geçmek adına üstlenmek zorunda kalacağı külfetten de kurtulmuş olacaktır.⁷³

Bunun yanında teknolojinin bu denli gelişmiş olduğu günümüzde insanlar, borcunu ifa etmek için bankanın ya da alacaklının ayağına gitmesine gerek olmaksızın, interaktif bir yolla amacına ulaşabilmektedir. Dolayısıyla söz konusu olan borç ödemelerinin çek kullanılarak yapılması halinde kazanılacak olan zaman, hem borçlu hem de alacaklı açısından büyük bir kazanım olarak kabul edilebilecektir.

Mevcut bir borcun ifası sonrasında ise borçlunun zaman zaman kendini ispat etmek ve borcunu ödediğini göstermek zorunda kaldığını görebiliyoruz. Borcun ifasının nakit para aracılığı ile yapılması halinde bunun ispatı için borçlunun alacaklıdan ifanın gerçekleştiğine dair birtakım kanıtlayıcı evrak alması gerekecektir. Buna karşın çek aracılığı ile yapılan ödemelerde ise, banka nezdinde tutulan kayıtlar gereğince, borçlunun alacaklıdan herhangi bir ispatlayıcı belge istemesine gerek kalmamaktadır.⁷⁴ Dolayısıyla bu durum, çek ile ödeme sonrasında da güven aşılamaktadır.

Borçlarını çek aracılığıyla ifa etmek isteyen borçlu, talep etmesi durumunda, kaydî değer olarak banka nezdinde tutacağı meblağ üzerinden, mevduat faiz geliri elde etme imkânına da sahip olacaktır. Bu husus da ödemelerin çek vasıtasıyla yapılmasının borçlu açısından faydalarından bir diğeridir.⁷⁵

Borç ödemelerinin çek aracılığı ile yapılıyor olmasının ülke ekonomisi açısından da faydaları yadsınamaz. Çünkü çek vasıtası ile ödemelerde nakit para mali kuruluşlar

⁷³ İmregün, 119-120; Karayalçın, 264; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 1; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 20; Kendigelen (Kırca), 278; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Can – Güner, 217; Poroy – Tekinalp, 312; Öztan, 223; Pulaşlı, 288; Bilgili - Demirkapı, 143-144; Bahtiyar, 131; Çeker, 429; Ayli, 31; Kayar, 675; Can, 1; Poroy, 250; Bozkurt, 351; Coşkun, 566.

⁷⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 21; Kayar, 675-676; Can – Güner, 217; Öztan, 223; Bilgili - Demirkapı, 144; Coşkun, 566; Köle – Görgülü, 83.

⁷⁵ Karayalçın, 264; Kendigelen (Kırca), 278; Kınacıoğlu, 262; Poroy – Tekinalp, 312; Bilgili - Demirkapı, 144; Can – Güner, 217; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Öztan, 223; Bahtiyar, 131; Poroy, 250; Ayli, 31; Kayar, 675; Coşkun, 566.

nezdinde tutulmakta ve kaydî para mevcudiyeti oluşturmaktadır.⁷⁶ Dolayısıyla çekin ödeme aracı olarak kullanılması, mali kuruluşların likidite sıkıntısını azaltırken, ülke ekonomisi açısından da para arzında tasarruf sağlamaktadır.⁷⁷

Çekin ödeme aracı olarak kullanılması, bankalara likidite sağlamanın yanında bankaların mevcut ve potansiyel müşterileri ile süreklilik arz eden bir iş ilişkisi kurmasına da imkân tanımaktadır.⁷⁸

Ülkemizde finans sektöründe hizmet veren bankalar, her şeyden önce temas kurmuş oldukları bireysel müşterilerine kredi kartı, ticari müşterilerine ise çek pazarlama arzusu içindedirler. Bunun amacı müşterilere verilen bu ürünlerle onların sürekli bir şekilde bankayla irtibatlı olmasını sağlamaktır. Banka ile müşteri arasındaki bu ilişkinin sürekliliği sağlandıktan sonra, bankanın aynı müşteriye farklı ürünlerini pazarlaması çok daha kolay olacaktır. Dolayısıyla çek kullanımı bankalar açısından büyük öneme sahiptir.

Çek ile ödemenin bu faydalarından yararlanmak isteyen ülkelerin, çek kullanımının yaygınlaşması amacıyla teşvik edici politikalar izlediği görülebilmektedir. Çeklerin damga vergisinden muaf tutulması⁷⁹ ya da çekle ödemelerde güven artırıcı hukuki ve cezai düzenlemeler yapılması bunlara örnek olarak gösterilebilir.⁸⁰

Günümüzde ülkemiz ekonomisi için en büyük sorun teşkil eden husus kayıt dışı ekonominin yönetilmesinde yaşanan zorluklardır. Dolayısıyla çekin, likidite sağlayarak para arzında tasarruf sağlamanın yanında, günümüz sorunu olan kayıt dışı ekonominin

⁷⁶ Karayalçın, 264; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 21; Kendigelen (Kırca), 278; Kınacıoğlu, 262; Ayli, 31; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Öztan, 224; Bilgili - Demirkapı, 144-145; Bahtiyar, 131; Poroy, 250; Can – Güner, 218; Çeker, 429-430; Pulaşlı, 288; Çatıkkaş – Duran, 29.

⁷⁷ İmregün, 120; Karayalçın, 264-265; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 21; Kınacıoğlu, 262; Poroy – Tekinalp, 312; Bilgili - Demirkapı, 144; Bahtiyar, 131; Çeker, 429; Ayli, 31-32; Pulaşlı, 288-289; Poroy, 250; Can – Güner, 218; Kaya – Tatlı, 109-110; Kayar, 676; Coşkun, 567.

⁷⁸ Öztan, 223; Bilgili - Demirkapı, 144.

⁷⁹ 488 sayılı Damga Vergisi Kanununda 30 Temmuz 2003 tarih ve 4962 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun” ile yapılan değişikliğine kadar “çek”i diğer kambiyo senetlerinden ayıran bir özellik de damga vergisinden muaf olması idi. Ancak adı geçen Kanunun 12 nci maddesi ile, Damga Vergisi Kanununda yer alan (1) sayılı tablonun “III- Ticari işlemlerde kullanılan kağıtlar:” başlıklı bölümünün 1/a fıkrası tablo metninden çıkarılmış; böylece “çek”ler hakkında söz konusu olan Damga Vergisinden muafiyet, aynı şekilde bono ve poliçe hakkında da öngörülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şafak Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerimiz” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7/Özel sayı (2005), 206.

⁸⁰ Karayalçın, 265; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 21; Öztan, 224; Bozer - Göle, 232; Ayli, 32; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Çatıkkaş – Duran, 29.

yönetilmesinin kolaylaştırılmasına ve ekonomideki kayıtlı payın artırılmasına hizmet ettiği de kabul edilmektedir.⁸¹

Bankacılık sektörünün ve teknolojinin hızlı gelişmesi, nakit para kullanmadan ödemelerin ifa edilmesi için kullanılan araçların sayısını ve çeşidini, gerek işlemlere hız kazandırması gerekse de güven verici bir iklim yaratması gerekçesiyle hiç şüphesiz ki artırmıştır.⁸² Kanaatimizce bu araçlara en büyük örnek, çeke alternatif oluşturan hatta ondan daha fazla kullanım alanı bulan kredi kartlarını günümüzde bankaların yoğun olarak tüketicilerine sunuyor olmasıdır.⁸³

Nakit kullanmaksızın yapılan ödemelerde temin edilmesinin kolay olması, yaygın kullanım alanı bulması ve çek gibi ibraz yeri sorunu barındırmaması nedeniyle tüketicilerin çekten çok kredi kartı kullanımına yönlendiği görülmektedir.

Tüketiciler açısından bu hususlar kredi kartını tercih nedeni olsa da, tam manasıyla bu kartların çekin yerini alacağını söyleyemeyiz. Çünkü kredi kartları düşük miktardaki borçların ifasında kullanılabilirken, çekler bu kartlara göre daha büyük miktardaki borçların ödemesinde kullanım alanı bulmaktadır. Bunun yanında çekler, kredi kartlarına göre daha az nakit para kullanımı sağlamaktadır. Dolayısıyla tacirler açısından çek hala daha cazip bir ödeme vasıtası konumundadır.⁸⁴

1.4. Çekin Unsurları

Keşide edilmiş bir çekin, kanun koyucunun öngördüğü süreler içerisinde muhatap bankaya ibrazının sağlanmış olmasına rağmen çek bedelinin ödenmemiş olması, çekin keşidecisine, varsa keşideci yanında ciranta ya da avaliste kambiyo hukuku açısından bir sorumluluk doğuracaktır. Söz konusu bu sorumluluğun sınırlarını netleştirebilmek ve ticari hayat içerisindeki çekin tedavül güvenliği üzerinde kuşku bırakmamak adına, çek usul açısından sıkı şartlara tabi kılınmıştır.⁸⁵

⁸¹ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 68; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 22; Kendigelen (Kırca), 278; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Öztan, 224; Bahtiyar, 131; Ayli, 31; Çeker, 429-430; Kayar, 675; Coşkun, 567.

⁸² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 23; Pulaşlı, 287.

⁸³ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 23; Öztan, 224.

⁸⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 24; Pulaşlı, 288.

⁸⁵ İmregün, 123; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 94; Kınacıoğlu, 259; Reisoğlu, 58; Özdamar vd., 232; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 280; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 936; Coşkun, 608; Köle – Görgülü, 80; Şerif Ateş, “Çekten Cayma ve Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü” *Legal Hukuk Dergisi* 2 (2003), 353.

TTK açısından poliçe ve bonoda olduğu gibi çek için de, kanun koyucu tarafından matbu bir evrakın kullanılmasını zorunlu kılacak bir düzenleme yapılmamıştır.⁸⁶ Dolayısıyla TTK bakımından herhangi bir kâğıt üzerinde düzenlenen ve kanun koyucunun iradesi doğrultusunda aranılan unsurları taşıyan senedin de çek olarak işlem görebileceği kabul edilecektir.

Ancak, çek kurumunu konu edinen diğer ana mevzuatımız olan ÇekK m. 2/5’de ise çek defterlerinin yalnızca bankalar tarafından bastırılabilmesi düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca ÇekK m. 2/6 ile de, bankalara tanınan yetki çerçevesinde söz konusu bu çek defterlerini basma şekline ilişkin esaslar vurgulanmıştır.

TTK ile ÇekK’nin bu konudaki farklı yaklaşımı, doğal olarak doktrinde çeklerin matbu formda düzenlenmesi gerekip gerekmediği hususunda tartışmaların doğmasına da kapı aralamıştır.⁸⁷

Bir kısım yazar tarafından, ÇekK’deki hükümlerle TTK’deki özel düzenlemelerin değiştirilmesi amaçlanmadığı, dolayısıyla aranılan unsurları barındırdığı sürece, matbu form zorunluluğu olmaksızın alelade bir kâğıt üzerine yazılarak da çekin düzenlenebileceği savunulmaktadır.⁸⁸

Bizim de görüşlerine katılmış olduğumuz bir kısım yazar ise, çekin ÇekK’de ifade edildiği şekilde basılması gerektiğini, dolayısıyla da bu durumun, çekin matbu şekilde düzenlenmesini zorunlu kıldığını savunmaktadır.⁸⁹ Uygulamaya baktığımızda da farklı bankalar tarafından bastırılmış olsa dahi, çek yapraklarının ana hatlarıyla birbirinin benzeri olduğunu görebiliriz. Kaldı ki TTK m. 780/1-h gereğince getirilen karekod zorunluluğu nedeniyle, artık çeklerin alelade düzenlenebilmesi de mümkün değildir.⁹⁰

⁸⁶ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 73; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 89; Kınacıoğlu, 270; Bozer - Göle, 242; Bilgili - Demirkapı, 147.

⁸⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 90.

⁸⁸ Karayalçın, 268; Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 73; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 92; Öztan, 225-226; Can – Güner, 223. Aynı yönde görüş beyan eden diğer yazarlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 91.

⁸⁹ Bozer - Göle, 233; Reisoğlu, 58-59; Bilgili ve Demirkapı, 148; Poroy, 254; Çamoğlu, 113; Çiyiltepe, 349; Çetiner vd., 426; Kaya – Tatlı, 118. Aynı yönde görüş beyan eden diğer yazarlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 90.

⁹⁰ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 53; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 92; Bozer - Göle, 243; Bilgili - Demirkapı, 148.

Farklılıklar arz etmesi nedeniyle çekin düzenlenmesine ilişkin şekil, TTK ve ÇekK açısından ayrı ayrı ele alınarak inceleme konusu yapılacaktır.

1.4.1. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından

TTK m. 780, “Unsurlar” başlığını taşımakta olup, hangi unsurların varlığı halinde, senedin çeki karşılık geleceği açıkça sıralanarak ifade edilmiştir. TTK m. 781’de ise söz konusu olan bu unsurların eksikliği halinde uygulanacak yaptırım açıklanarak, alternatif nitelik taşıyan unsurlara vurgu yapılmıştır.

Kanun koyucunun öngörmüş olduğu bu unsurların eksikliği halinde söz konusu senet diğer şartların hepsini taşıyor olsa bile çek olarak anılamayacaktır. Bu senetler nama ya da emre yazılı ise adi havale hükmünde, hamiline yazılı ise delil başlangıcı hükmünde kabul görecektir.⁹¹

Bu başlık altında TTK’de öngörülen çekin unsurlarını, mutlak zorunlu unsurlar ve alternatifli unsurlar şeklinde ayrı ayrı ele alarak sunmaya çalışacağız.

1.4.1.1. Mutlak Zorunlu Unsurlar

Kanun koyucunun, bir senedin çek olarak isimlendirebilmesi için olmazsa olmaz olarak gördüğü ve bu iradesini kanun aracılığı ile yansıttığı unsurlar, çekin mutlak zorunlu unsurları olarak ifade edilmektedir.

Çekin söz konusu bu mutlak zorunlu unsurlarına ayrı ayrı başlıklar altında kısaca değinilecektir.

1.4.1.1.1. Çek Kelimesi

TTK çekin unsurlarını sayarken her şeyden önce söz konusu senedin “çek” kelimesini içinde barındırıyor olmasını zorunlu kılmıştır (TTK m. 780/1-a). Öyle ki, senet üzerinde “çek” kelimesi yerine ona eşdeğer bir ifadenin (örneğin banka havalesi) kullanılmış olması dahi senede çek niteliği kazandırmayacaktır.⁹² Ancak bu hususta bazı yazarlar, söz konusu bu eşdeğer ifadelerin çek kelimesiyle birlikte (örneğin banka çeki) senet üzerinde

⁹¹ Kendigelen, Çek Hukuku, 118; Ayli, 32-33; Kayar, 685; Eriş, Çek Hukuku, 108; Eriş, Kıymetli Evrak, 927-928.

⁹² Kendigelen, Çek Hukuku, 95; Kınacıoğlu, 262; Bozer - Göle, 246.

kullanılmasının, senedin çek niteliğine sahip olmasına engel olmayacağı düşüncesindedir.⁹³

Çekin yabancı bir dille düzenlenmiş olması halinde, söz konusu bu dildeki çek kelimesine karşılık gelen ifadenin senet üzerinde kullanılması gerekecektir.⁹⁴ Bunun yanında çekin düzenlenmesinde birden çok dilin kullanılmış olması da mümkündür. Bu durumda ise çek üzerindeki “ödeyiniz” ifadesi hangi dil ile yazılmışsa, o dildeki “çek” kelimesinin karşılığının kullanılması gerekecektir.⁹⁵

Ayrıca form üzerinde kullanılan “çek” kelimesinin kısaltma yapılmadan, olduğu gibi yazılması gerekir. Bu kuralın geçerliliği için çekin düzenlendiği dilin de önemi yoktur.⁹⁶

Daha önce de farklı bakış açılarıyla ele alarak kabul ettiğimiz görüş çerçevesinde, çek yapraklarının matbu form şeklinde basılması gerektiği ve uygulamada da bu yönde hareket edildiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla “çek” kelimesi form üzerinde zaten basılı bir şekilde çek sahibine teslim edilmektedir. Bu da günümüzde söz konusu bu unsurun eksikliği nedeniyle sorun olarak karşımıza pek çıkmamasına neden olmaktadır.⁹⁷ Ancak pek tabi ki uygulamada bu ifadenin silik çıkması, harf hatası yapılması gibi nedenlerle basım hataları söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle bankalar müşterilerine çek defterlerini teslim etmeden önce tüm sayfalarını gözden geçirirler. Basım hatası olan bu tarz çeklerin tutanak karşılığında muhatap tarafından imha edilmesiyle birlikte bu yönde herhangi bir sorunun doğmasının da önüne geçilmiş olmaktadır.

Bünyesinde “çek” kelimesini barındırmayan senetler ise çek niteliğinde olmayıp, bunların adi bir havale niteliği taşıdığı kabul edilecektir.⁹⁸

⁹³ Bu yönde görüş belirten yazarlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 95.

⁹⁴ İmregün, 123; Karayalçın, 268; Tekil, 180; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 203; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 95; Kendigelen (Kırca), 283; Kınacıoğlu, 263; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 282; Poroy – Tekinalp, 315; Özdamar vd., 233; Öztan, 226; Bozer - Göle, 245; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Reisoğlu, 60; Can – Güner, 223-224; Poroy, 255; Ayli, 34; Çamoğlu, 113; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 222; Bilgili - Demirkapı, 148; Bahtiyar, 137; Sumer, 320; Çetiner vd., 426; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 464; Çeker, 435; Pulaşlı, 313; Kaya – Tatlı, 113; Aksoy, 341; Bozkurt, 354; Eriş, *Çek Hukuku*, 23; Coşkun, 610; Köle – Görgülü, 89; Çiyiltepe, 347.

⁹⁵ Tekil, 180; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 95; Kendigelen (Kırca), 283; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 282; Can – Güner, 224; Ayli, 34. Karşı görüş için bkz. Reisoğlu, 60.

⁹⁶ Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 282; Öztan, 227; Bozer - Göle, 246; Reisoğlu, 60; Özdamar vd., 233; Bilgili - Demirkapı, 148; Ayli, 33; Ayli – Yardımcıoğlu, 3200; Köle – Görgülü, 89.

⁹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 96; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 281.

⁹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 96; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 282; Bozer - Göle, 246; Reisoğlu, 77-78; Pulaşlı, 313; Kayar, 680; Aslan, 300; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 222; Kayıhan, *Ticaret*

1.4.1.1.2. Belirli Bir Meblağın Ödenmesine İlişkin Kayıtsız ve Şartsız Havale

Kanun koyucu çek olarak nitelendirilebilecek bir senedin taşınması gereken ikinci şekil şartını ise; belirlenmiş olan bir tutarın ödenmesi amacıyla kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi içermesi gerektiği, şeklinde ifade etmiştir.⁹⁹ Çek üzerinde yer alan “ödeyiniz” ifadesi, havale iradesinin dış dünyaya yansımasıdır. Bu iradeyle çek keşidecisi (düzenleyeni), muhataba ödeme yapması konusunda yetki vermektedir.¹⁰⁰

Yakın ifadeler olsa da, “ödeyiniz” kelimesi yerine “ödeyeceğim” kelimesinin kullanılması, senedin çek niteliğine sahip olmasını engelleyecektir. Çünkü bu ifade, havale yerine ödeme vadi hususunda bir irade yansıtmaktadır.¹⁰¹

Burada vurgulanması gereken önemli noktalardan biri de, söz konusu olan havalenin herhangi bir kayıt ya da şart taşıyor olmasıdır. Örneğin çekin ödenmesini karşı tarafın malı teslim etmesi koşuluna bağlayan irade senedi geçersiz kılacaktır.¹⁰²

Burada ifade etmek gerekir ki, keşidecinin söz konusu malı teslim almasından sonra keşide ederek lehtara teslim ettiği çek ile keşide edilip lehtara teslim edilmiş çekin ödenmesinin alacak konusu malın teslimine bağlanması aynı hukuki sonucu doğurmayacaktır. Çünkü birinci durumda geçerli bir çek söz konusu iken, ikinci durumdaki çekin geçersizliği söz konusu olacaktır. Hiç şüphesiz ki bu durum çekin tedavül gücünü artırmakta ve ona güven aşılamaktadır.¹⁰³ Aksi takdirde lehtar çeki almış olsa dahi, şartın varlığı nedeniyle muhtemel sonraki hamiller çeke tereddüt içinde yaklaşacak ya da çek dışında farklı bir ödeme aracıyla tahsilat yapma arzusunda olacaktır.

Hukuku, 464; Yasan, 143; Aksoy, 341; Coşkun, 610; Köle – Görgülü, 89. Aksine emre yazılı havale olduğunu kabul eden yazarlar için bkz. Öztan, 233; Bahtiyar, 137; Çelik, 470; Çetiner vd., 426.

⁹⁹ İmregün, 124; Tekil, 181; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 97; Kınacıoğlu, 263; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 282; Öztan, 227; Bozer - Göle, 246; Reisoğlu, 60; Poroy – Tekinalp, 315; Bahtiyar, 137; Özdamar vd., 233; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 465; Pulaşlı, 313; Ayli, 35; Çeker, 435; Can – Güner, 224; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 222; Bilgili - Demirkapı, 148; Yasan, 143-144; Aksoy, 342; Köle – Görgülü, 90; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 924. Aksine ödeme vaadi içermesi gerektiğini ileri süren görüş için bkz. Çiyiltepe, 347.

¹⁰⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 97; Bozer - Göle, 250; Çeker, 435.

¹⁰¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 97; Bozer - Göle, 250; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 282-283.

¹⁰² İmregün, 124; Tekil, 181; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 97; Kendigelen (Kırca), 283; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 283; Bozer - Göle, 249; Çamoğlu, 114; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 465; Ayli – Yardımcıoğlu, 3201; Can – Güner, 224; Ayli, 35; Çeker, 436; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 222; Bilgili - Demirkapı, 149; Poroy, 256; Pulaşlı, 313; Kayar, 680; Bozkurt, 355; Çelik, 471; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 924; Eriş, *Çek Hukuku*, 25; Coşkun, 611; Çiyiltepe, 347; Köle – Görgülü, 90.

¹⁰³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 97; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 283; Kaya – Tatlı, 110.

Dolayısıyla çekteki havalenin kayıt ve şart içermemesi, ödemenin gerçekleşmesi açısından işlemlere hız kazandırırken aynı zamanda lehtar ya da hamilin çek ilişkisi içerisinde daha rahat hareket etmesini sağlayacaktır.

Çek ile ödenmesi söz konusu olan tutarın belirlenebilir olması yeterli görülmemiştir. Kanun koyucu TTK m. 780/1-b’de kullandığı “...belirli bir bedelin...” ifadesinde de olduğu gibi bu tutarın mutlaka “belirli” olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca belirli olan bu tutar çek üzerinde yazılı olmalıdır.¹⁰⁴

Çek üzerinde gösterilmesi gereken bedelin, yabancı para birimiyle ifade edilmesinde herhangi bir engel yoktur. Yeter ki bu belirtilen miktar ve para biriminin sahibi olan ülke açıkça anlaşılabilir olsun. Kaldı ki TTK m. 802 hükmü de yabancı ülke parasıyla çek ödemelerinin mümkün olduğunu göstermektedir.¹⁰⁵

Dolayısıyla, çek üzerindeki bedel kısmına “yüzbin Türk Lirası” yazılabileceği gibi “onikibinaltmışiki Amerikan Doları” şeklinde de yazılabilecektir. Ancak burada ifade etmek gerekir ki; bedelin ayrı ayrı farklı para birimlerinden belirtilmesinde bir engel yoksa da “yüzbin Türk Lirası ya da onikibinaltmışiki Amerikan Doları” şeklinde tercihli ifade edilmesine imkân tanınmamıştır.¹⁰⁶ Buna karşın bedelin tercihli sunulması yerine “onikibinaltmışiki Amerikan Doları ya da karşılığı olan Türk Lirası” şeklinde yazılmasında da herhangi bir engel yoktur.¹⁰⁷

Bu hususta mevzuatımız içerisinde yer alan 2018-32/51 numaralı Tebliğ¹⁰⁸ değinilmesinde de fayda vardır. Tebliğin 8. maddesinin 18’inci fıkrasında “...sözleşmeler kapsamında düzenlenecek kıymetli evraklarda yer alan bedellerin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak belirlenmesi mümkün değildir.” ifadesiyle Türk parasının kıymetini koruma amacıyla, yabancı para üzerinden düzenlenmesi yasaklanmış olan sözleşmeler kapsamındaki kıymetli evrakta da Türk parası dışında düzenleme

¹⁰⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 98; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 283; Bozer - Göle, 247; Ayli, 36; Çeker, 435; Ayli – Yardımcıoğlu, 3201; Can – Güner, 225; Yasan, 144; Setenay Yağmur, “Türk Hukukunda Çeke Konulabilecek Kanunda Öngörülme Yeterli İhtiyari Kayıtlar” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/3 (2016), 2871-2872.

¹⁰⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 98; Öztan, 227; Bozer - Göle, 247; Özdamar vd., 234; Çeker, 435; Bozkurt, 355; Eriş, *Çek Hukuku*, 25; Coşkun, 612.

¹⁰⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 98; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 283; Coşkun, 611.

¹⁰⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 98; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 283; Bozer - Göle, 248.

¹⁰⁸ RG., T. 06.10.2018, S. 30557; “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”.

yapılamayacağı belirtilmiştir.¹⁰⁹ Ancak senet üzerinde gösterilen bedelin döviz ya da dövize endeksli olması yasaklanmış olsa da, sırf bundan dolayı senet geçersiz kılınamayacaktır. Çünkü belirtilenin aksine düzenlenmiş böyle bir senet yalnızca taraflar arasında geçersizlik yaptırımına tabi olacaktır. Başka bir ifadeyle, bu husus yalnızca keşideci ile lehtar arasında ileri sürülebilecek bir defi niteliği taşımaktadır. Bu nedenle düzenlenmiş böyle bir senedin iyiniyetli üçüncü kişilere devredilmesi mümkün olabilecektir. Üçüncü kişinin kötüniyetli olması halinde ise TTK gereğince bu kişilere karşı da söz konusu geçersizlik defi ileri sürülebilecektir.¹¹⁰

TTK m. 818/1-b’de yapılan gönderme ile TTK m. 676/1’de çek üzerinde bedel yazı ve sayı ile belirtilmiş olup da bunlar arasında fark olması halinde, yazı ile belirtilen bedelin kabul göreceği ifade edilmiştir. TTK m. 676/2’de ise çek üzerinde bedel yalnız yazıyla ya da yalnız sayıyla birden fazla yazılmışsa, bunlardan düşük olanın kabul göreceği ifade edilmiştir.

Senet üzerinde bedelin hiç olmaması ise unsur eksikliği yaratacağı için bu durum senedin çek olarak kabul görmesine engel olacaktır.¹¹¹ Benzer şekilde bedelin para dışında bir şeyle ifade edilmesi de çek kurumu için kabul edilebilir değildir.¹¹²

1.4.1.1.3. Ödeyecek Kimsenin “Muhatabın” Ticaret Unvanı

Kanun koyucu tarafından çekte aranılan diğer bir şekil şartı ise keşidecinin (düzenleyenin) ödeme konusunda kendine yetki verdiği muhatabın çek üzerinde belirtilmiş olmasıdır.¹¹³

Çekin ibraz süresi içerisinde ödenmek üzere ibrazında ödeyecek olan muhatabın, gerçek kişi ya da alelade bir tüzel kişi olmasına imkân tanınmamıştır. Çünkü ülkemizde TTK m.

¹⁰⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 101; Bozer - Göle, 248-249; Bahtiyar, 137-138; Bilgili - Demirkapı, 150.

¹¹⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 101; Bilgili - Demirkapı, 150. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Bahtiyar, 138.

¹¹¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 103; Aslan, 300.

¹¹² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 103; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 284; Bozer - Göle, 246-247; Ayli, 36; Çamoğlu, 114; Özdamar vd., 232; Pulaşlı, 314; Kayar, 680; Bahtiyar, 137; Bozkurt, 355; Çelik, 471; Coşkun, 612; Köle – Görgülü, 90.

¹¹³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 103; Kendigelen (Kırca), 284; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 287; Öztan, 228; Bozer - Göle, 253; Bilgili - Demirkapı, 150; Ayli, 36; Bahtiyar, 139; Kayar, 681; Ayli – Yardımcıoğlu, 3201; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 924; Köle – Görgülü, 91.

782/1 hükmü uyarınca yalnızca anonim şirket niteliğinde olan bankaların muhatap olabileceği kabul edilmiştir.¹¹⁴

Bazı yazarların, keşide edilmiş çekin ödemesinin, TTK m. 819 gereğince, ödemenin yapılacağı ülkedeki mevcut hukuka göre ifa edilmesi gerektiği ve bazı ülkelerde gerçek kişilerin de muhatap olarak kabul edilebilmesi gerekçesiyle, söz konusu bu unsuru hala eski TTK'deki¹¹⁵ “Ödeyecek Kişinin (Muhatabın) Adı ve Soyadı” şeklinde işlediği görülmektedir.¹¹⁶ Oysaki yukarıda söylediğimiz gibi TTK açısından muhatabın gerçek kişi olmasının mümkünatı yoktur. Dolayısıyla muhatabın adı ve soyadının aranması tezatlık yaratacaktır. Yeni TTK'de de bu amaçla düzeltme yapılarak, çekin üzerinde muhatabın adı ve soyadı yerine, anonim şirket şeklinde örgütlenmiş ve tüzel kişiliği bulunan bankalar için daha uygun olan “unvanın” bulunması şartı aranmıştır.¹¹⁷

TTK m. 818/1-a'da yapılan gönderme ile TTK m. 673 gereğince, çekin muhatabının kendini keşideci olarak göstermesi mümkün kılınmış ve uygulamada bunlar “banka çeki” şeklinde nitelendirilmiştir. Ancak bu durum doktrinde tartışma konusu olmuştur.¹¹⁸

TTK m. 782/1'de ülkemizde ödemesi gerçekleştirilecek olan bir çekin muhatabının ancak ve ancak bir banka olabileceği ifade edilmiştir. TTK m. 782/2 gereğince de, muhatabın banka dışında bir kişi olarak belirtilmesi halinde çekin sadece bir havale hükmünde olduğu kabul edilmiştir.¹¹⁹

¹¹⁴ İmregün, 120; Tekil, 167; Karayalçın, 268; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 103; Kendigelen (Kırca), 284; Abuzer Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler* (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 3. Bası, 2016), 578; Kınacıoğlu, 263; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 287; Poroy – Tekinalp, 316; Poroy, 257; Pulaşlı, 316-317; Kaya – Tatlı, 113; Kayar, 681; Can – Güner, 226; Yasan, 144; Bozkurt, 355; Çelik, 471; Coşkun, 619; Eriş, *Çek Hukuku*, 111; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 924; Köle – Görgülü, 91.

¹¹⁵ RG., T. 09.07.1956, S. 9353. (Mülga)

¹¹⁶ Öztan, 228; Reisoğlu, 60; Bahtiyar, 139; Ayli – Yardımcıoğlu, 3202; Ayli, 37; Aksoy, 342; Çiyiltepe, 347.

¹¹⁷ İmregün, 124; Tekil, 181; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 103; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 578; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 287; Poroy, 257; Pulaşlı, 315; Can – Güner, 227; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 222; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 465; Çeker, 436; Bozkurt, 355.

¹¹⁸ Tekil, 167; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 104; Kendigelen (Kırca), 284; Kınacıoğlu, 264; Bilgili - Demirkapı, 150; Bahtiyar, 139; Çetiner vd., 427; Çeker, 436; Aksoy, 342.

¹¹⁹ İmregün, 125; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 206; Kendigelen (Kırca), 284; Kınacıoğlu, 264; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 287; Öztan, 229; Poroy – Tekinalp, 316; Bozer - Göle, 253-254; Poroy, 258; Can – Güner, 226; Bilgili - Demirkapı, 150; Kayar, 681; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 223; Ayli, 37; Çetiner vd., 427; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 465; Kaya – Tatlı, 124; Aksoy, 342; Yasan, 144; Çelik, 471; Coşkun, 619; Köle – Görgülü, 92; Eriş, *Çek Hukuku*, 111; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 925. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Karayalçın, 268.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, çek kurumunun barındırdığı havale ilişkisi üç ayaklı bir yapıya sahip olup, bunlardan birini de muhatap oluşturmaktadır. Çek üzerinde muhatabın gösterilmemiş olması, söz konusu bu ayaklardan birinin eksikliğine, dolayısıyla da senedin çek olmasının engellenmesine neden olacaktır.¹²⁰

Yukarıda tartışma konusu yapmış olduğumuz ve çekin matbu formda düzenlenmesi gerektiği yönündeki görüş, uygulamada da bu hususta sorun yaşanmasının önüne geçmektedir. Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz gibi, çek defterleri bankalar tarafından matbu form şeklinde bastırılmakta olup, muhatabın unvanı da çek yaprakları üzerinde basılı şekilde çek defteri müşterisine teslim edilmektedir. Dolayısıyla uygulamada baskı hatası dışında, “çek” kelimesinde de olduğu gibi, çeklerin muhatabının ticaret unvanı hususunda da sorun yaşanmamaktadır.

1.4.1.1.4. Düzenlenme (Keşide) Tarihi

TTK açısından çekte aranılan bir diğer şekil şartı da, çek üzerinde düzenlenme tarihinin bulunmasıdır. Bu tarihin gün, ay ve yıl olarak belirtilmiş olması gerekir.¹²¹ Söz konusu bu tarih, çek üzerinde sayı ile gösterilebileceği gibi yazı ile de gösterilebilmesi mümkündür.¹²²

Belirli bir düzenlenme tarihini ihtiva etmeyen senetler, diğer şartların hepsini taşıyor olsa bile çek olarak anılamayacaktır.¹²³ Bu senetler ya adi havale hükmünde (nama ya da emre yazılı ise) ya da delil başlangıcı hükmünde (hamiline yazılı ise) kabul görecektir.¹²⁴

Düzenlenme tarihinin, gün/ay/yıl kalıbıyla yazılmış olması kabul görmekte ise de, bu tarihin ay/gün/yıl kalıbında yazılması, aranılan bu unsurun eksikliğine ya da geçersizliğine neden olmayacaktır. Çünkü burada önem arz eden husus, yazılmış olan

¹²⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 104; Köle – Görgülü, 92.

¹²¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 111; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 288-289; Öztan, 230; Bozer - Göle, 254; Reisoğlu, 64; Bilgili - Demirkapı, 152; Can – Güner, 227; Çamoğlu, 114; Bahtiyar, 140; Çetiner vd., 427; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 466; Çeker, 437; Ayli, 44; Sumer, 320; Pulaşlı, 322; Kaya – Tatlı, 115; Ayli – Yardımcıoğlu, 3210; Kayar, 682; Aksoy, 342; Eriş, *Çek Hukuku*, 30; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 927; Çiyiltepe, 348; Köle – Görgülü, 93.

¹²² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 111; Kınacıoğlu, 265; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 289; Öztan, 230; Ayli, 44; Ayli – Yardımcıoğlu, 3209-3210; Coşkun, 626.

¹²³ İmregün, 126; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 111; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 40; Öztan, 230; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 223; Pulaşlı, 322; Poroy – Tekinalp, 317; Kaya – Tatlı, 115; Can – Güner, 227; Bilgili - Demirkapı, 151; Ayli, 44; Ayli – Yardımcıoğlu, 3209; Yasan, 145; Coşkun, 626; Köle – Görgülü, 92.

¹²⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 118; Ayli – Yardımcıoğlu, 3209; Ayli, 32-33; Eriş, *Çek Hukuku*, 30.

tarihin tereddüde yer vermeksizin belirli olmasıdır.¹²⁵ Yargıtay'ın da 2017 tarihli örnek bir kararında görüldüğü gibi, bu hususta yapılan bir hata, senedin kambiyo vasfına sahip olmasına halel getirmeyecektir. Kararda, tarihin olması gereken gibi anlaşılması gerektiğine mahkemece işaret edilmiştir.

“...04.19.2014 şeklinde yazılan düzenlenme tarihinin gerçek bir tarihi yansıtmadığının ve yazılışının yanlışından kaynaklandığının, düzenlenme tarihinin ay ve gün hanesinde karışıklık yapılarak 19.04.2014 olan düzenlenme tarihinin 04.19.2014 olarak yazılmasının maddi hata sonucu olduğunun kabulü gerekir. Düzenlenme tarihinde yapılan bu maddi hata, senedin kambiyo vasfını etkilemeyeceği gibi, bononun 19.04.2014 olarak anlaşılması gereken düzenlenme tarihinin vade tarihinden önce olması nedeniyle vade tarihinde yapılan tahrifatın da bononun kambiyo vasfına halel getirmeyeceği anlaşılmaktadır.”¹²⁶

Çekte düzenlenme tarihi olarak yazılan tarihin, takvimde olmayan bir güne denk gelmesi durumu da Yargıtay kararlarına konu olmuş ve bu gibi durumlarda yazılan tarihteki aya ait son günün düzenlenme tarihi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yargıtay'ın bu yaklaşımı bir kısım yazar tarafından eleştiri konusu yapılmıştır.¹²⁷ Bu yazarlara göre takvimde diğer aylar için söz konusu olabilse de bahsi geçen ay için mümkün olmayan bir günün çek üzerine yazılmış olması bu çeki sakatlayacaktır.¹²⁸

Kanaatimizce Yargıtay'ın görüşü çekin geçerliliğinin korunması adına doğru bir yaklaşımdır. Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki, çek üzerinde yazılmış olan düzenlenme tarihi belirli olmanın yanında imkânsız da olmamalıdır.¹²⁹ Dolayısıyla 29 Şubat 2022 düzenlenme tarihli bir çekin geçerliliği kabul edilebilirken, 35 Şubat 2022 düzenlenme tarihli bir çek imkânsızlık nedeniyle geçersiz kabul edilecektir. Yargıtay

¹²⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 111; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 289; Reisoğlu, 66; Pulaşlı, 323; Ayli, 45; Ayli – Yardımcıoğlu, 3210; Köle – Görgülü, 94. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Bozer - Göle, 254-255.

¹²⁶ Yarg. 12. HD. E. 2016/13727, K. 2017/6010, T. 18.04.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 02/09/2021).

¹²⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 113; Ayli – Yardımcıoğlu, 3210; Bilgili - Demirkapı, 152. Farklı yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 113.

¹²⁸ Bu yöndeki görüş için bkz. Bozkurt, 357.

¹²⁹ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 114-115; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 289; Öztan, 230; Reisoğlu, 65; Ayli, 46; Kaya – Tatlı, 116; Can – Güner, 227; Bozkurt, 357; Coşkun, 627.

Ceza Genel Kurulu'nun 2004 tarihli bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.¹³⁰

“Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 21.12.2004 tarih ve 2004/200-218 sayılı ilamında da açıklandığı üzere; takvimde hiç bulunmayan ve bu nedenle "imkansız" sayılan bir tarihin keşide tarihi olarak gösterilmesi durumunda çekin geçerli olmadığı, ancak gün hanesine ilgili ayda bulunmamasına rağmen diğer aylarda mevcut bir tarihin yazılmasının maddi yanılığa dayalı olduğu ve çekin o ayın son günü keşide edildiği kabul edilmelidir.”¹³¹

Çekin düzenlenme tarihi evrak üzerinde herhangi bir yere yazılabilecektir.¹³² Hatta aynı tarihin evrak üzerinde birden fazla yere yazılmasında da herhangi bir sakınca yoktur. Ancak birden fazla yere yazılmış olan bu tarihler arasında çelişki bulunması halinde ise senedin çek niteliği kazanması söz konusu olamayacaktır.¹³³

Yargıtay ise çek üzerinde bulunan ve farklılık arz eden tarihlerden daha güncel olanı vade, eski olanı ise düzenlenme tarihi olarak kabul etmektedir. Ayrıca vade olarak kabul ettiği bu tarihi ise TTK m. 795/1 gereğince geçersiz saymaktadır.¹³⁴ 2001 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“Çeklerde vade olamayacağından düzenlenen çekte iki tarih bulunması halinde önceki tarihin keşide tarihi olarak kabulü gerekir. Somut olayda çekin üzerine 1.5.2000 tarih ve 31.8.2000 tarihleri bulunmaktadır. Önceki tarih olan 1.5.2000 keşide tarihine göre çek muhatap bankaya süresinde ibraz edilmediğinden alacaklı müracaat hakkını kaybetmiştir.”¹³⁵

¹³⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 114-115; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 289; Bozer - Göle, 255; Reisoğlu, 65; Pulaşlı, 322-323; Kayar, 682; Ayli, 46; Ayli – Yardımcıoğlu, 3211; Bozkurt, 357; Eriş, *Çek Hukuku*, 30; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 927; Çiyiltepe, 348. Her iki durumun da geçersizlik nedeni olduğunu savunan görüş için bkz. Aksoy, 342.

¹³¹ Yarg. 10. HD. E. 2004/8563, K. 2004/13504, T. 28.12.2004, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 02/09/2021).

¹³² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 115; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 289; Öztan, 230; Bilgili - Demirkapı, 151; Çamoğlu, 114; Ayli, 46; Kaya – Tatlı, 116; Ayli – Yardımcıoğlu, 3211; Kayar, 682; Coşkun, 626; Köle – Görgülü, 92-93. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Çetiner vd., 427; Çeker, 437.

¹³³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 115; Kendigelen (Kırca), 286; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 289; Öztan, 230; Bozer - Göle, 258; Bilgili - Demirkapı, 151; Özdamar vd., 235-236; Kaya – Tatlı, 116; Çelik, 472; Köle – Görgülü, 94.

¹³⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 115; Kendigelen (Kırca), 286; Ayli, 47.

¹³⁵ Yarg. 12. HD. E. 2001/6458, K. 2001/7034, T. 26.04.2001, <https://legalbank.net> (E.T. 27/10/2021).

Yargıtay'ın konuya yaklaşımı, bir kısım yazar tarafından çeke hamil olanların korunmasına hizmet etmesi gerekçesiyle desteklenmektedir.¹³⁶ Oysaki, kanaatimizce Yargıtay'ın bu görüşünün herhangi bir yasal dayanağı yoktur.¹³⁷ Kaldı ki, daha önce de ifade ettiğimiz gibi düzenlenme tarihinin tereddüde yer vermeyecek şekilde belirli olması şarttır.

Çek hamillerinin lehine yorum yapılarak iki farklı keşide tarihi barındıran çekin de geçerli kabul edilmesi, hamil yararına aşırı korumacı davranılması sonucunu doğuracaktır. Alacağını çek ile tahsil etme hususunda istekli olan hamilin de en azından çekin şartları konusunda sorumluluk sahibi olması gerekmektedir. Dolayısıyla böyle bir çekin, keşide tarihinin açık olmaması nedeniyle geçersiz kabul edilmesi yerinde olacaktır.

Ayrıca mevzuat çerçevesinde günümüzde karşımıza çıkan ileri düzenlenme tarihli çek sorunu, bahsedilen şekilde iki farklı tarih barındıran çek için farklı bir uygulama kapısı aralamaktadır. Bu sorun ikinci bölüm altında detaylı bir şekilde ele alınacaktır.¹³⁸

1.4.1.1.5. Düzenleyenin İmzası

Bir senedin işlerlik kazanabilmesi için her şeyden önce düzenleyeni tarafından imzalanması gerekir. Aksi takdirde diğer unsurlar mevcut olsa dahi senet bir delil başlangıcı olmaktan ileriye gidemeyecektir.¹³⁹ Dolayısıyla kıymetli evrak olan çek için de, en önemli unsurlardan biri düzenleyenin imzasını bünyesinde barındırıyor olmasıdır.¹⁴⁰

Kişinin çek düzenleyebilmesi için pek tabi ki buna ehil kılınmış olması da gerekecektir. TTK m. 670 gereğince, çek düzenlemek için aranan ehliyetin, aslında Türk Medeni Kanunu¹⁴¹ kapsamındaki sözleşme akdetme ehliyeti olduğu vurgulanmıştır.

¹³⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 115; Bozer - Göle, 259; Bilgili - Demirkapı, 151; Ayli, 47; Pulaşlı, 323; Ayli - Yardımcıoğlu, 3212; Kayar, 682; Coşkun, 626.

¹³⁷ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Reisoğlu, 66; Çetiner vd., 427; Aksoy, 342. İkinci yazılan tarihin açıkça vade olduğunun belirtilmesi halinde TTK m. 795/1 gereğince söz konusu bu kaydın yazılmamış sayılması gerekirken, bu tarihin vade olduğuna yönelik bir kaydın düşülmemiş olması durumunda ise keşide tarihinde belirsizlik yaratıldığının kabulü gerekecektir. Kanaatimizce de uygun olan bu görüş için bkz. Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 289.

¹³⁸ İkinci bölüm içerisinde "E. İleri Düzenleme Tarihli Çek Sorunu" başlıklı konuya bkz.

¹³⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 130.

¹⁴⁰ Öztan, 231; Bozer - Göle, 269; Reisoğlu, 69; Ayli, 48; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 466; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 224; Bilgili - Demirkapı, 154; Sumer, 321; Yasan, 147; Çiyiltepe, 348.

¹⁴¹ RG., T. 08.12.2001, S. 24607.

Her ne kadar çeklerin matbu form şeklinde basıldığını söylesek de, TTK m. 818/1-r’de yapılan gönderme ile TTK m. 756/1 gereğince, çek üzerindeki keşideci (düzenleyen) imzasının el yazısı ile atılmış olması şarttır. Ancak el yazısı ile atılmış bir imzada herhangi bir şekil şartı aranmamıştır.¹⁴²

Elektronik İmza Kanunu¹⁴³ ile getirilen “Güvenli Elektronik İmza” için m. 5’te, el ile atılmış olan bir imzayla aynı hukuki sonucu doğurduğu ifade edilse de, kanun koyucu TTK m. 1526/1’de çeklerin elektronik imza ile düzenlenemeyeceğini vurgulayarak, imzanın el ile atılması gerekliliğinin kesinliğini ortaya koymuştur.¹⁴⁴

İmza, kişinin iradesini yansıtan metnin altına atılması gerekir. Dolayısıyla keşidecinin de imzasını çekteki metnin altına atması şekil açısından uygun olacaktır.¹⁴⁵ Keşidecinin çek üzerine atmış olduğu imzanın altında ya da üstünde ayrıca adını ya da unvanını yazma gibi bir zorunluluğu da yoktur.¹⁴⁶ Uygulamaya bakıldığında ise çek defterleri matbu olarak bankalar tarafından basılmakta olduğundan ve 5941 sayılı Çek Kanunu m. 2/7 hükmü uyarınca düzenleyenin gerçek kişi olması durumunda adı soyadı, tüzel kişi olması durumunda adı (ad ve unvanı kapsayacak şekilde) çek üzerinde zaten basılı olarak keşideciye teslim edilmektedir.

Banka nezdindeki çek hesabı üzerinde birden çok kişinin sahipliği mümkündür. Böyle bir durumda bu hesap üzerine yazılacak çekleri, hesaba sahip olan kişilerin hepsinin birlikte keşideci sıfatıyla imzalaması gerekecektir. Dolayısıyla çek üzerinde birden fazla düzenleyen imzası olabilecektir. Ancak söz konusu bu hesabın müşterek bir hesap olması

¹⁴² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 129; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 292; Bozer - Göle, 272; Poroy – Tekinalp, 318; Reisoğlu, 71; Özdamar vd., 238; Ayli, 48; Çamoğlu, 116; Bahtiyar, 143; Çetiner vd., 427; Çeker, 438; Bilgili - Demirkapı, 154; Can – Güner, 228; Sumer, 321; Ayli – Yardımcıoğlu, 3208; Pulaşlı, 320; Kaya – Tatlı, 117; Kayar, 682; Bozkurt, 357; Çelik, 473; Coşkun, 631; Eriş, *Çek Hukuku*, 30; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 928; Köle – Görgülü, 96.

¹⁴³ RG., T. 23.01.2004, S. 25355.

¹⁴⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 134; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 292; Bozer - Göle, 274; Poroy – Tekinalp, 318; Özdamar vd., 238; Ayli – Yardımcıoğlu, 3208; Ayli, 49; Kaya – Tatlı, 117; Aksoy, 343; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 928. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Coşkun, 631-632.

¹⁴⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 130; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 292; Bozer - Göle, 272; Reisoğlu, 71; Çeker, 438; Ayli – Yardımcıoğlu, 3208; Ayli, 48; Can – Güner, 228; Kayar, 683; Köle – Görgülü, 97. İmzanın çek üzerinde herhangi bir yere atılabileceğini kabul eden görüş için bkz. Bilgili - Demirkapı, 154.

¹⁴⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 138; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 292; Öztan, 231; Bozer - Göle, 274; Can – Güner, 228; Reisoğlu, 69; Ayli, 49; Bahtiyar, 143; Pulaşlı, 319; Bozkurt, 357; Çelik, 473; Köle – Görgülü, 96; Çiyiltepe, 348; Coşkun, 632; Eriş, *Çek Hukuku*, 30; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 928. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Çamoğlu, 116.

durumunda çekin hesap sahiplerinden yalnızca biri tarafından imzalanmış olması durumu da çeki geçersiz kılmayacaktır.¹⁴⁷

Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, çek üzerindeki keşideci imzasının gerçekten söz konusu çeki düzenlemeye ehil olan kişiye ait olmaması, imzaların istiklali ilkesi gereğince, çeki geçersiz kılmayacağı gibi çek üzerindeki diğer imza sahiplerinin sorumluluğunu da kaldırmayacaktır.¹⁴⁸

1.4.1.1.6. Seri Numarası

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekin unsurları TTK m. 780/1’de ele alınmıştır. Çek yapraklarında bulunması gereken ve banka tarafından oluşturulan seri numarası unsuru, bu maddeye sonradan “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”¹⁴⁹ ile eklenmiş ve “g” bendinde yerini almıştır.¹⁵⁰

Söz konusu bu düzenlemenin yapılması ile birlikte bankalar tarafından basılan çekler üzerinde seri numarası da bulunmak zorundadır. Söz konusu Kanuni düzenlemeden önce basılmış ve bankalarca müşterilerine teslim edilmiş olan çekler içinse TTK Geçici m. 11 gereğince bu unsurun zorunluluğu aranmayacaktır.¹⁵¹

Çek üzerinde seri numarası bulunması her şeyden önce bankaların ödeme yapmasını kolaylaştırmıştır. Çünkü çek yapraklarının takibi kolaylaşacağı için çekin sahteliğinin tespiti bankalar açısından daha rahat yapılabilecektir.¹⁵²

Çek defterlerinin bankalar tarafından matbu olarak basılıyor olması ve seri numaralarının da çek yaprakları üzerinde basılı şekliyle tedavüle sokulması nedeniyle uygulamada baskı hatası dışında bu unsurda da sorun yaşanmamaktadır.¹⁵³

¹⁴⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 140; Reisoğlu, 73; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 294; Coşkun, 633.

¹⁴⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 134; Reisoğlu, 73; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 293; Pulaşlı, 320; Ayli, 49-50; Ayli – Yardımcıoğlu, 3209; Kaya – Tatlı, 117.

¹⁴⁹ RG., T. 09.08.2016, S. 29796.

¹⁵⁰ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 52-53; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 141; Kendigelen (Kırca), 287; Bozer - Göle, 260; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 297; Poroy – Tekinalp, 319; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 467; Özdamar vd., 238; Ayli, 50; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 224; Pulaşlı, 324; Kaya – Tatlı, 118; Yasan, 145; Bozkurt, 358; Coşkun, 637; Köle – Görgülü, 97.

¹⁵¹ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 53; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 142; Kendigelen (Kırca), 287; Özdamar vd., 238; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 467; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 224; Coşkun, 637.

¹⁵² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 142; Kendigelen (Kırca), 288; Bozer - Göle, 260; Bozkurt, 358.

¹⁵³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 145; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 281.

Uygulamanın yürürlüğe girmesinden sonra düzenlenmiş olan çek yapraklarının üzerinde seri numarasının olmaması durumunda söz konusu senet çek niteliğine haiz olamayacaktır.¹⁵⁴ Böyle bir senedin TBK gereğince adi yazılı bir havale olduğu kabul görecektir.¹⁵⁵

1.4.1.1.7. Karekod

Karekod unsuru da seri numarası ile birlikte TTK'ye eklenmiş ve 780. maddenin 1. fıkrasının “h” bendinde yerini almıştır. Dolayısıyla bu düzenlemeden önce bankalar için ihtiyari olan çek üzerinde karekod bulundurma uygulaması, düzenlemeyle birlikte zorunlu hale getirilmiştir. Dolayısıyla bankalar tarafından matbu şekilde bastırılarak müşterilere teslim edilen çek yaprakları üzerinde, karekod unsurunun da basılı şekilde bulunması gerekecektir.

Seri numarası unsurunda olduğu gibi bu unsur da, söz konusu düzenlemenin yapılmasından önce bankalarca basılarak müşterilerine teslim edilmiş olan çekler için aranmayacaktır.¹⁵⁶

Çek üzerinde aranan seri numarası daha çok çekin muhatabı olan bankanın korunmasına yönelik olmasına karşın, karekod uygulaması ise ekseriyetle çekte hamil olan kişilerin korunmasına hizmet edecektir.

Çek üzerindeki karekod sayesinde çekin lehtar ya da hamili, çeki devralmadan önce düzenleyen (keşideci) hakkında TTK m. 780/2'de a) bendinden n) bendine kadar belirtilen bilgileri edinebilecektir. Bu sayede keşidecinin borcuna sadıqlığı ve ödeme kabiliyeti açısından bilgi sahibi olan lehtar ya da hamil çeki devralıp almama hususunda daha emin hareket edecektir. Dolayısıyla karekod uygulamasının sağladığı bu koruma, çekin tedavül gücünü artıracak ve güven sağlayacaktır.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 53; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 146; Kendigelen (Kırca), 287-288; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 298; Bozer - Göle, 259; Poroy – Tekinalp, 321; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 466-467; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 224; Ayli, 50; Bilgili - Demirkapı, 156.

¹⁵⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 146; Kendigelen (Kırca), 288.

¹⁵⁶ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 53; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 142; Kendigelen (Kırca), 287; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 297; Bozer - Göle, 263; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 225; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 467; Coşkun, 637; Köle – Görgülü, 98.

¹⁵⁷ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 48; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 143; Kendigelen (Kırca), 288; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 295; Özdamar vd., 239; Özgenç, 72; Bozer - Göle, 268; Çamoğlu, 116; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 225; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 467; Sumer, 322; Yasan, 146; Bozkurt, 358.

Karekod uygulaması sayesinde, TCK'de konu edinilen “Resmi belgede sahtecilik” ve “Özel belgede sahtecilik” suçları için öngörülen fiillerin söz konusu olup olmadığı tespit edilebilmekte ve bu sayede çekteki sahteciliğin önüne geçilebilmektedir.¹⁵⁸ Buna karşın TTK m. 812 özelinde konuya yaklaşıldığında ise, söz konusu olan “sahtelik”ten kasıt, çekteki keşideci imzasının gerçekte olması gereken kişiye ait olup olmamasıdır. Dolayısıyla bu hüküm açısından karekod uygulaması ile çekin sahte veya tahrif edilmiş çek olup olmadığı tespit edilemeyecektir. Çünkü TTK m. 780/2’de karekod ile ulaşılabilecek bilgiler tek tek sayılmıştır. Dikkat edilirse söz konusu bu bilgilerin, düzenlenmiş olan çek için değil, keşidecinin çek geçmişine yönelik veri sağladığı görülmektedir.¹⁵⁹ Dolayısıyla çek üzerine atılmış olan keşideci imzasının sahte olup olmadığı ya da çek üzerinde tahrifat yapıp yapılmadığı karekod uygulaması ile tespit edilemeyecektir.

Seri numarası unsurunda olduğu gibi bu unsorda da, baskı hatası dışında uygulamada pek bir sorunla karşılaşmamaktadır. Çünkü bu unsur da çek üzerinde basılı şekilde müşteriye teslim edilecektir.¹⁶⁰

Diğer zorunlu unsurlarda olduğu gibi bu unsurun eksikliği halinde de senet, çek niteliğine sahip olamayacaktır.¹⁶¹ Yine TBK gereğince bu senedin adi yazılı bir havale olduğu kabul görecektir.¹⁶²

1.4.1.2. Alternatifli Unsurlar

1.4.1.2.1. Düzenlenme (Keşide) Yeri (Alternatifli Zorunlu Unsur)

Keşide yeri de çekin zorunlu unsurlarındandır. Ancak çek üzerinde keşide yerinin belirtilmemiş olması durumunda, kanun koyucu diğer bahsettiğimiz unsurlarda olduğu gibi çekin hemen geçersiz olacağına işaret etmemiştir. Böyle bir durumda TTK m. 781/3 gereğince düzenleyenin adı yanında yazılan yer, söz konusu çekin düzenlenme (keşide) yeri olarak kabul edilecektir. Dolayısıyla çek için aranılan düzenlenme yeri unsurunun

¹⁵⁸ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 49.

¹⁵⁹ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 144.

¹⁶⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 145; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 281; Bozer - Göle, 263.

¹⁶¹ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 53; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 146; Kendigelen (Kırca), 287-288; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 295; Poroy – Tekinalp, 321; Bozer - Göle, 262; Ayli, 50; Oğuz, 184. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Bilgili - Demirkapı, 156.

¹⁶² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 146; Kendigelen (Kırca), 288.

farklı bir alternatifi olduğu kabul edilmektedir.¹⁶³ Kanun koyucu bu alternatifi keşidecinin adının yanında yazılan yerle sınırlamış olsa da, daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekte bulunması zorunlu olan unsur keşidecinin adı değil imzasıdır. Dolayısıyla kanun koyucunun bu iradesi geniş yorumlanarak keşidecinin adının veya imzasının yanında yazan yerin düzenlenme yeri olarak kabul edilmesi uygun olacaktır.¹⁶⁴ Bu nedenledir ki bu unsur alternatifli unsur olarak adlandırılmış ve bizim çalışmamızda da ayrı olarak ele alınmıştır.

Ancak çek üzerinde düzenlenme yerinin yanında bahsedilen bu alternatifi de bulunmaması durumunda, TTK’de aranılan unsur karşılık bulamayacağından, başka bir ifadeyle unsur eksikliğinden çekin geçersizliği söz konusu olacaktır.¹⁶⁵ Böyle bir durumda ise söz konusu bu senedin adı bir havale niteliğinde olduğu kabul edilecektir.¹⁶⁶

Ayrıca Yargıtay’ın 2018 tarihli örnek bir kararında¹⁶⁷ da vurgu yaptığı gibi bu alternatif yalnızca düzenleyenin adı ve imzasının yanındaki yer için geçerlidir. Bunun dışında

¹⁶³ İmregün, 127; Tekil, 182; Şafak Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği” *Legal Hukuk Dergisi* 14/167 (2016), 6047; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 45; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 119; Kınacıoğlu, 266; Can – Güner, 229; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Poroy – Tekinalp, 318; Öztan, 231; Bozer - Göle, 277; Ayli – Yardımcıoğlu, 3204; Özdamar vd., 236; Bahtiyar, 142; Ayli, 38-39; Çetiner vd., 427; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 466; Çeker, 438; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 223; Bilgili - Demirkapı, 153; Sumer, 323; Pulaşlı, 326; Kaya – Tatlı, 116-117; Kayar, 684; Aksoy, 343; Bozkurt, 357; Çelik, 472; Eriş, *Çek Hukuku*, 29; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 926; Coşkun, 621; Çiyiltepe, 348; Köle – Görgülü, 94.

¹⁶⁴ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 813; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 205; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 119; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Bozer - Göle, 277; Yasan, 145; Köle – Görgülü, 94-95.

¹⁶⁵ İmregün, 127; Tekil, 182; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6047; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 808; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 119; Kınacıoğlu, 266; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Öztan, 231; Bozer - Göle, 277; Poroy – Tekinalp, 318; Reisoğlu, 66; Ayli – Yardımcıoğlu, 3204; Özdamar vd., 236; Çamoğlu, 114; Can – Güner, 229; Bahtiyar, 142; Pulaşlı, 326; Kayar, 684; Ayli, 39; Çetiner vd., 427; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 466; Çeker, 439; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 223; Bilgili - Demirkapı, 153; Yasan, 145; Bozkurt, 357; Çelik, 472; Çiyiltepe, 348. Çekin keşide tarihinden önce ya da keşide tarihinden itibaren 10 gün içerisinde muhataba ibraz edilmiş olması halinde, çekin geçerliliği için keşide yerinin varlığını aramaya gerek olmadığı dolayısıyla da bu süre içerisinde ibraz edilen çeklerde düzenleme yeri olmasa dahi çek olarak kabul göreceği yönündeki görüş için bkz. Reisoğlu, 69.

¹⁶⁶ İmregün, 127; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6047; Kınacıoğlu, 266; Bozer - Göle, 277; Poroy – Tekinalp, 318; Pulaşlı, 326; Ayli – Yardımcıoğlu, 3204; Ayli, 39; Çelik, 472; Köle – Görgülü, 94.

¹⁶⁷ Yarg. 11. HD. E. 2017/11715, K. 2018/10404, T. 13.12.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 04/09/2021): “12 Hukuk Dairesinin yerleşik içtihatlarında ifade edildiği üzere, senette bulunması zorunlu olan unsurlardan “düzenleme yeri ve düzenleyenin adresi” nin senet keşidecisi için geçerli olup, senetteki borçtan sorumlu avalistin adresinin senette yazılı olmasının düzenleme yeri kabul edilemeyeceğinin belirtilmesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 688. (6102 sayılı Kanun’un 776.) maddesinin 6’ncı fıkrası uyarınca senet metninde bulunması gerekli zorunlu unsurlardan olan “tanzim yeri” bulunmaması halinde senedin özel belge niteliğinde olacağı...”.

muhatap ya da avalistin adı veya imzasının yanında yazan yer açısından geçerliliği yoktur.¹⁶⁸

Çek üzerinde yazılacak düzenlenme yerinin ya da ona alternatif kabul edilen yerin el yazısı ile yazılma zorunluluğu da yoktur. Dolayısıyla bankalarca matbu şekilde basılan çek yapraklarında, basılı olan düzenleyenin adı yanındaki yer ile keşidecinin imza atarken kullandığı kaşede basılı olup da gösterilen yer de bu unsuru karşılayacaktır.¹⁶⁹

Kanun koyucunun aradığı unsuru karşılamak üzere herhangi bir yerin düzenlenme (keşide) yeri olarak gösterilmesi de uygun bulunmamıştır. Bu nedenledir ki yalnızca il, ilçe ya da köy gibi tüzel kişiliğe sahip olan idari birimlerin keşide yeri olarak gösterilebileceği ifade edilmektedir. Yargıtay’ın da 2016 tarihli örnek bir kararında da bu hususu vurguladığı görülmektedir.¹⁷⁰

“6102 sayılı TTK’ın 780/1-e maddesine göre çekin, kambiyo senedi vasfını taşıyabilmesi için keşide yeri unsurunu ihtiva etmesi gereklidir. Keşide yerinin ise; idari birim (kent, ilçe, bucak, köy gibi) adı olarak gösterilmesi zorunlu bulunmaktadır. Somut olayda, takibe dayanak çekte keşide yerinin belirtilmediği, dolayısıyla, çekin, kambiyo senedi niteliği bulunmadığı anlaşıldığından bu belge kambiyo takibine konu edilemez.”¹⁷¹

Kanaatimizce keşide yeri olarak idari birim olan il, ilçe ve köy yazılabilecek olsa da, yazılan bu yerin duraksamaya ve tereddüde yer vermeksizin anlaşılabilir olması gerekmektedir. Örneğin çek üzerine keşide yeri olarak “Çamlıca” köyünün yazılması durumunda, söz konusu bu isimde farklı illerde idari birim olarak birden fazla köyün var olması, çekin keşide yerinin tespitinde sorun yaşanmasına neden olacaktır.

¹⁶⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 120; Coşkun, 621.

¹⁶⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 121; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Bilgili - Demirkapı, 153; Can – Güner, 230; Coşkun, 621; Eriş, *Çek Hukuku*, 29; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 926.

¹⁷⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 122; Reisoğlu, 68; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Bahtiyar, 142; Çeker, 439; Sumer, 323; Coşkun, 621; Çiyiltepe, 348; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 926; Köle – Görgülü, 95. Keşide yerinin idari birim olmasını kabul etmekle birlikte Taksim, Ulus gibi bilinen yerlerin de yazılabileceğini kabul eden görüş için bkz. Kayar, 685. Keşide yerinin idari birim olmasını kabul etmekle birlikte yalnızca il veya ilçe olabileceğini ileri süren görüş için bkz. Ayli, 41. Keşide yerinin idari birim olmasını kabul etmekle birlikte yalnızca il veya ilçe olabileceğini ileri süren görüş için bkz. Bilgili - Demirkapı, 153; Kaya – Tatlı, 117; Bozkurt, 357. Keşide yerinin idari birim olmasının zorunlu olmadığını kabul eden görüş için bkz. Bozer - Göle, 280-281. Farklı görüşler ve değerlendirilmesi açısından bkz. Pulaşlı, 326-328; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 808-810.

¹⁷¹ Yarg. 12. HD. E. 2016/2822, K. 2016/12814, T. 02.05.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 04/09/2021).

Böyle bir belirsizlik çek üzerindeki keşide yeri unsurunun eksikliği sonucunu doğuracak ve unsur eksikliği nedeniyle çekin geçersizliği gündeme gelecektir. Dolayısıyla çek üzerinde keşide yeri olarak gösterilecek köy hatta karışıklığa neden olacaksa ilçenin, hangi il/ilçeye bağlı olduğunun gösterilmesi daha uygun olacaktır.¹⁷²

Çekin gerçekten düzenlenmiş olduğu yerden başka bir yerin, çek üzerinde keşide yeri olarak gösterilmesinin önünde herhangi bir engel yoktur.¹⁷³ Örneğin çek, düzenleyen tarafından Bursa'da keşide edilmiş olsa bile, çek üzerinde Sakarya'nın düzenlenme yeri olarak gösterilmesi mümkündür.

İbraz sürelerinin hesaplanmasında önem arz eden hususlardan biri de çekin düzenlenme yeri olup, uygulamada çek keşidecilerinin bu süreyi uzatmak adına, çekin gerçekten keşide edildiği yerden farklı bir yeri, düzenlenme yeri olarak göstermesi yaygın olarak karşılaşılan bir durumdur. Ayrıca keşidecilerin bu amacı dışında, çekin gerçekte düzenlendiği yerden farklı bir yerin hukukuna tabi olması amacıyla bu yola başvurduğu da görülmektedir.¹⁷⁴

Çek üzerinde gösterilen düzenlenme yerinin, anlaşılır olması şartıyla, kısaltılması yönünde de herhangi bir engel yoktur. Örneğin düzenlenme yeri "Gümüşhane" olan bir çek üzerinde, düzenlenme yerinin "G.Hane" olarak gösterilmesi mümkündür. Yargıtay'ın 1992 yılında bu hususu konu edindiği içtihadı birleştirme kararı¹⁷⁵ mevcut olup, 2017 tarihli örnek bir kararında¹⁷⁶ da bu yöndeki iradesini ortaya koyduğu görülmektedir.¹⁷⁷

¹⁷² Benzer yöndeki görüşler için bkz. Narbay, "Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan 'Yer' Kavramı", 814.

¹⁷³ İmregün, 128; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 124; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Öztan, 231; Bozer - Göle, 279; Reisoğlu, 67; Bilgili - Demirkapı, 153; Ayli, 43; Ayli – Yardımcıoğlu, 3207; Coşkun, 621.

¹⁷⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 125; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Ayli – Yardımcıoğlu, 3207.

¹⁷⁵ RG., T. 06.05.1993, S. 21573; YİBBGK. E. 1992/1, K. 1992/5, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 04/09/2021): "...çeklerde keşide yerinin, hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilir olması koşulu ile kısaltılmış olarak yazılması halinde, çekin sadece keşide yerinin kısaltılmış olarak yazılmış bulunması sebebiyle geçersiz sayılamayacağına..."

¹⁷⁶ Yarg. 12. HD. E. 2016/21520, K. 2017/2155, T. 20.02.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 04/09/2021): "Yargıtay İctihadi Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 14.12.1992 tarih ve 1992/1-5 sayılı kararına göre, keşide yerinin, hiçbir duraksamaya meydan vermeyecek şekilde anlaşılabilir olması koşulu ile kısaltılmış olarak yazılması mümkündür."

¹⁷⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 125; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Öztan, 231; Bozer - Göle, 279; Reisoğlu, 67; Can – Güner, 229; Bahtiyar, 142; Ayli, 41; Çetiner vd., 428; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 466; Çeker, 439; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 223-224; Ayli – Yardımcıoğlu, 3205; Bilgili - Demirkapı, 153; Pulaşlı, 328-329; Kaya – Tatlı, 117; Kayar, 685; Eriş, *Çek Hukuku*, 28; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 925; Köle – Görgülü, 95; Çiyiltepe, 348.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi keşide yeri belirli ve açık olmalıdır, tereddüde yer vermemelidir. Çünkü her çek için bir tane ibraz süresi söz konusu olacaktır ve bu sürede belirtilen bu yere göre hesaplanacaktır. Dolayısıyla çek üzerinde birden fazla yerin keşide yeri olarak gösterilmesi, çekin geçersizliğine neden olacaktır.¹⁷⁸

1.4.1.2.2. Ödeme Yeri (Alternatifli İhtiyari Unsur)

TTK m. 780/1-d’de ifade edildiği gibi, bir senedin çek vasfına sahip olabilmesi için çekte ödeme yerinin de belirtilmiş olması gerekmektedir.

Ödeme yeri de düzenlenme yerinde olduğu gibi, TTK m. 796 gereğince, çekin ibraz sürelerinin hesaplanmasında belirleyici olmaktadır.¹⁷⁹ Ayrıca ödeme yeri, kanun koyucunun TTK’de kanunlar ihtilafı hususundaki iradesi gereğince, çeke uygulanacak hukukun tespit edilmesi açısından da önem arz etmektedir.¹⁸⁰

Yine düzenlenme yerinde olduğu gibi çekin ödeme yerini ihtiva etmiyor olması, söz konusu çekin doğrudan geçersiz kılınmasına neden olmayacaktır. Çünkü TTK m. 781/2’de ifade edildiği gibi, çek üzerinde ödeme yerinin açıkça belirtilmiş olmaması durumunda, muhatap bankanın ticaret unvanının yanında yazılı olan yer, söz konusu bu çek için ödeme yeri olarak kabul edilecektir. Kanun koyucu aynı fıkra muhatap bankanın unvanı yanında birden çok yerin yazılmış olması durumunda ise bu yerlerden önce yazılmış olanın ödeme yeri olarak kabul göreceğine işaret etmiştir. Ayrıca çek üzerinde ödeme yeri belirtilmediği gibi muhatap bankanın unvanının yanında da yer işaret edilmemiş ise muhatap bankanın merkezinin bulunduğu yer, söz konusu çek için ödeme yeri olarak kabul edilecektir.¹⁸¹

¹⁷⁸ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6047; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 129; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 291; Öztan, 231; Bozer - Göle, 277; Ayli – Yardımcıoğlu, 3204; Can – Güner, 229; Bahtiyar, 142; Bilgili - Demirkapı, 153; Ayli, 39; Çelik, 472; Coşkun, 621.

¹⁷⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 107; Kendigelen (Kırca), 284; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 288; Öztan, 229; Ayli – Yardımcıoğlu, 3203; Özdamar vd., 235; Ayli, 37; Kaya – Tatlı, 115; Bozkurt, 356; Köle – Görgülü, 92.

¹⁸⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 107; Kendigelen (Kırca), 284; Öztan, 229; Bahtiyar, 140; Ayli, 38; Ayli – Yardımcıoğlu, 3203; Özdamar vd., 235; Kaya – Tatlı, 115; Bozkurt, 356; Coşkun, 620; Köle – Görgülü, 92.

¹⁸¹ İmregün, 125; Tekil, 170; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6045-6046; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 799; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 45; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 107; Kendigelen (Kırca), 284-285; Kınacıoğlu, 264-265; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 287-288; Ayli – Yardımcıoğlu, 3203; Özdamar vd., 234-235; Can – Güner, 230; Poroy – Tekinalp, 316; Bozer - Göle, 281; Öztan, 229; Bilgili - Demirkapı, 151; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 223; Ayli, 38; Bahtiyar, 139-140; Çetiner vd., 427; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 465-466; Çeker, 439-440; Pulaşlı, 329-330; Kaya – Tatlı, 115; Kayar, 687;

Alternatiflerinin söz konusu olması nedeniyle “ödeme yeri” unsuru da, “düzenlenme yeri” unsurunda olduğu gibi, alternatifli unsurlar arasında sayılmıştır. Ancak ikisi arasında önem arz eden bir farka da değinmekte fayda vardır. Düzenlenme yeri unsurunun ve alternatiflerinin hiç olmama ihtimali mevcut olup, bu da çekin geçersizliğine neden olmaktadır. Buna karşın alternatifleri de dâhil ödeme yeri unsurunun hiç olmaması ve bunun geçersizlik yaptırımına tabi olup olmaması hususu doktrinde tartışma konusu olmuştur.

Bir kısım yazar, ödeme yerinin çekte belirtilmemiş ve muhatap bankanın unvanı yanında da yer işaret edilmemiş olması durumunda, çekin unsur eksikliği nedeniyle geçersiz kılınacağını savunmaktadır.¹⁸²

Bizim de katıldığımız görüş taraftarı olan yazarlar ise çekin hiçbir zaman yalnızca ödeme yeri unsurunun eksikliği nedeniyle geçersiz kılınamayacağını savunmaktadır. Çünkü kanun koyucu, ödeme yerinin ve takip eden alternatifin eksik olması halinde en son muhatap bankanın merkezinin bulunduğu yerin ödeme yeri olacağına işaret etmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekte muhatap, yalnızca anonim şirket şeklinde örgütlenmiş olan bankalar olabilecektir. TTK m. 339/2-a gereğince bankaların da bir merkez örgütünün bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla çekte aslında hiçbir zaman ödeme yeri unsurunun eksikliği söz konusu olmayacaktır. Bu da aslında ödeme yerinin çek için zorunlu bir unsur olarak ifade edilmesinin önüne geçmektedir.¹⁸³

Çek üzerinde gösterilecek olan ödeme yeri de keşide yerinde olduğu gibi mülki bir birime işaret etmelidir. Dolayısıyla ödeme yerinde detaylı bir adresin varlığı aranmayacaktır.¹⁸⁴

Çatıkkaş – Duran, 31-32; Yasan, 145; Aksoy, 343; Bozkurt, 356; Çelik, 471; Coşkun, 620; Eriş, *Çek Hukuku*, 27; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 925; Köle – Görgülü, 92.

¹⁸² Çiyiltepe, 348. Aynı yönde görüş belirtmiş olan yazarlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 107, dpn, 177.

¹⁸³ İmregün, 125; Tekil, 170; Karayalçın, 269; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6046; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 800; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 45; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 107; Kendigelen (Kırca), 285; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 288; Özdamar vd., 235; Ayli – Yardımcıoğlu, 3203; Bozer - Göle, 281-282; Poroy – Tekinalp, 316-317; Ayli, 37; Poroy, 259-260; Çamoğlu, 116; Çetiner vd., 427; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 466; Sumer, 324; Pulaşlı, 330; Kaya – Tatlı, 121; Kayar, 687; Yasan, 145; Eriş, *Çek Hukuku*, 27; Köle – Görgülü, 92.

¹⁸⁴ Tekil, 184; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 108; Kendigelen (Kırca), 285; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 288; Ayli, 38; Öztan, 229; Bilgili - Demirkapı, 151; Kaya – Tatlı, 119; Bahtiyar, 140; Can – Güner, 230; Bozkurt, 356; Eriş, *Çek Hukuku*, 28; Coşkun, 620; Köle – Görgülü, 92. Ödeme yerinin idari birim olmasının zorunlu olmadığını kabul eden görüş için bkz. Bozer - Göle, 281; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 925.

Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki, ödeme yerinin belirlenmesi, çekin ibraz yerinin tespiti için değil ibraz sürelerinin hesaplanabilmesi için önem arz etmektedir.¹⁸⁵

1.4.2. 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından

Her şeyden önce şunu ifade etmek gerekir ki, mevcut bir çek, ÇekK ile yapılan şekle ilişkin düzenlemede öngörülen şartlara aykırı olarak düzenlenmiş olsa da, yukarıda bahsetmiş olduğumuz TTK’de aranılan unsurları taşıyor olması halinde, söz konusu bu çekin geçerliliği etkilenmeyecektir. Kanun koyucu bu iradesini ÇekK m. 2/9’da ortaya koymuştur. Bu hükümle, iki düzenleme arasında ortaya çıkabilecek uyumsuzluklar ve doktrinsel tartışmaların önüne geçilmiştir.¹⁸⁶

Çek kullanmak isteyen kişilerin öncelikle anonim şirket şeklinde örgütlenmiş bankalar nezdinde bir çek hesabı açması gerekmektedir. Uygulamada bankalar nezdinde mevduat hesabı açmak isteyen kişilerin kimliğini bankaya ibraz etmesi ve bu yöndeki arzusunu ortaya koyması yeterlidir. Başka bir ifadeyle bu hesapların açılmasında bankanın, müşterisini nitelikli bir araştırma yaparak soruşturması söz konusu olmayacaktır. Çünkü bu yönde yasal bir zorunluluk olmadığı gibi, banka açısından da söz konusu bu hesaplar bir risk yaratmamaktadır. Buna karşın, çek hesabı açmak isteyen kişilerin ise bu denli rahat bir şekilde amacına ulaşabildiğini söyleyemeyiz.

Bankalar da birer ticari işletme olup, asli amacı kâr elde etmektir. Çek hesabının açılabilmesi için, öncelikle çekte muhatap olacak banka ile gayri nakdi kredi ilişkisi kurulmuş ve yeterli limit banka tarafından çekin düzenleyicisine tanınmış olmalıdır. Kredi ilişkisi olması nedeniyle buradaki ilişki mevduat hesabı açılmasından farklı olarak banka üzerinde bir risk oluşturmaktadır. Dolayısıyla banka, söz konusu bu riski minimize edebilmek için müşterisini ödeme kabiliyeti ve ödeme ahlakı gibi birtakım hususlarda araştırmakta ve olumlu bulması halinde ilişkinin kurulmasına imkân tanımaktadır.

Kanun koyucu da, her isteyen çek kullanmasını arzu etmemiştir. Dolayısıyla ÇekK m. 2/1 ile bankalara bu hususta birtakım sorumluluklar yüklemiştir. Her şeyden önce

¹⁸⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 108; Bozer - Göle, 282; Köle – Görgülü, 92.

¹⁸⁶ İmregün, 122; Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 73; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 45-46; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 154; Kendigelen (Kırca), 289; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 282; Özdamar vd., 233; Kırca, *Çek Kanunu*, 12; Öztan, 235; Bozer - Göle, 235; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 221; Bilgili - Demirkapı, 158; Ayli, 51; Bahtiyar, 136; Sumer, 317; Çetiner vd., 428; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 464; Kaya – Tatlı, 113; Aksoy, 344; Yasan, 143; Bozkurt, 360; Çelik, 470; Coşkun, 609; Köle – Görgülü, 100.

bankalar, çek hesabının açılması konusunda özen yükümlülüğü altındadır. Bankalar bu yükümlülük ile çek hesabı için talepte bulunan müşterilerini, sosyal ve ekonomik durumları açısından araştırmanın yanında, çek kullanımı yönünden yasaklı olup olmadığı açısından da araştırması gerekmektedir.¹⁸⁷

Kanun koyucunun yüklemiş olduğu bu özen yükümlülüğüne aykırı hareket eden bankalar, çeke hamil olan kimselerin bundan kaynaklanan zararını karşılama yaptırımına maruz kalacaktır.¹⁸⁸

ÇekK m. 2/2’de ise bankalara yüklenen bu sorumluluk çerçevesinde çek talebi olan müşterilerin sorgulanması gereken belge ve bilgilerinin neler olduğu ifade edilmiştir. Bu yolla elde edilecek olan verilerin, bankalar tarafından, çek hesabının kapatılmasından itibaren 10 yıl süreyle muhafaza edilmesi gerekecektir.¹⁸⁹ Bu gerekliliğe aykırı hareket eden bankalar içinse ÇekK m. 7/10 gereğince idari para cezası öngörülmüştür.

Banka müşterisinin, banka ile kurmuş olduğu çek ilişkisi, belirli şartlar altında süreklilik arz edebilecektir. Çünkü banka nezdinde gerekli denetimler yapılmış ve sonucunda açılmış bir çek hesabı söz konusu olsa da bu durum, müşterinin söz konusu bu hesap üzerinden dilediği kadar çek defteri alabileceği anlamını taşımamaktadır. Her şeyden önce müşterinin elinde ancak ve ancak muhatap bankanın kendine tanımış olduğu gayri nakdi kredi limitine karşılık gelen kadar çek yaprağı olabilecektir. Dolayısıyla bu limitin üzerine çıkacak yeni çek defteri talepleri, muhatap banka tarafından reddedilecektir. Burada şunu da ifade edelim ki, bu limitten kullanılmış olması için çekin tedavüle sokulması da gerekmemektedir. Başka bir ifadeyle çek defterinin muhatap tarafından müşteriye teslim edilmesiyle, ilgili tutardaki limit kullanılmış sayılacaktır. Muhatap bankanın üstlenmiş olduğu riski bahsedilen şekilde kontrol altında tutmasının yanında, kanun koyucunun da belirli gerekçeler çerçevesinde, çek ilişkisindeki sürekliliği kesintiye uğratacak önlemler aldığı görülmektedir.

¹⁸⁷ İmregün, 121; Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 69; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 56; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 155; Kendigelen (Kırca), 290; Özdamar vd., 242; Özgenç, 38; Sumer, 318; Kırca, *Çek Kanunu*, 6-7; Çiyiltepe, 349.

¹⁸⁸ Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 56; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 155; Kendigelen (Kırca), 290.

¹⁸⁹ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 69; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 56; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 155; Kendigelen (Kırca), 290; Kırca, *Çek Kanunu*, 7; Özgenç, 39.

ÇekK m. 2/3 gereğince keşidecinin, mevcut bir çek hesabı üzerinden yeni bir çek defteri talep etmesi durumunda, muhatap banka, müşterisinden söz konusu maddede ifade edilen hususların olup olmadığı konusunda yazılı beyan almak zorundadır.¹⁹⁰ Buna rağmen, yalan beyanda bulunan çek hesabı sahibi için ÇekK m. 7/3’de hapis cezası öngörülürken, yazılı beyan almadan ya da almış olup da çek defterini vermesine engel bir durum olmasına rağmen müşteriye çek defteri veren banka personeli için de adli para cezası öngörülmüştür.¹⁹¹

Çeklerin matbu form şeklinde basılıyor olmasını kabul etsek de, çek yapraklarının rengi ve üzerine konulan amblem gibi hususlarda bir standart öngörülmemiştir. Dolayısıyla muhatap olan bankalar, kanun koyucunun aradığı unsurları bulundurmamak kaydıyla bu hususta özgürce hareket edebilmektedir.¹⁹² Uygulamada da görüldüğü gibi bankaların bastığı çek yaprağı genelde farklı renkte olup, her biri kendi bankasının amblemini çek üzerinde kullanmaktadır.

ÇekK m. 2/6 gereğince, bankalarca bastırılacak olan çekler, müşterinin tacir olup olmamasına göre düzenlenecektir. Dolayısıyla tacirler zorunlu olarak tacir çeki kullanmak zorunda iken, tacir olmayan kişilere tacir çeki verilmesi yasaklanmıştır. Ayrıca aynı düzenlemeye, hamiline düzenlenecek çeklerin de açıkça görülebilecek şekilde basılması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁹³

Daha önce de bahsetmiş olduğumuz “TCMB’nin Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ”de, birbirinden ayrılan çekler için zemin renginin farklı olması gerektiği ve hangi renklerin kullanılacağına işaret edildiği görülmektedir. Birbirinden ayrılan bu çekler ise;

¹⁹⁰ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 70; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 57; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 155; Kendigelen (Kırca), 290; Kırca, *Çek Kanunu*, 8; Özgenç, 39.

¹⁹¹ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 70-71; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 155; Kendigelen (Kırca), 290; Kırca, *Çek Kanunu*, 9.

¹⁹² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 157; Bozer - Göle, 236.

¹⁹³ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 74; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 54; Kendigelen (Kırca), 291; Bozer - Göle, 238-239; Öztan, 236; Özdamar vd., 243; Kırca, *Çek Kanunu*, 9; Kaya – Tatlı, 119; Kayar, 686; Sumer, 317; Aksoy, 345; Bozkurt, 360; Köle – Görgülü, 101.

tacir çekleri, hamiline düzenlenecek tacir çekleri, tacir olmayan kişi çekleri ve hamiline düzenlenecek tacir olmayan kişi çekleri olarak gruplandırılmıştır.¹⁹⁴

ÇekK m. 7/1’de, tacir olmasına rağmen tacir olmayan kişi çeki kullananlara hapis cezası; ÇekK m. 7/2’de de, tacir olmayan kişilere tacir çeki veren banka personelinin adli para cezasına mahkûm edileceği ifade edilmiştir.

Kanun koyucu hamiline çek düzenlemek isteyen keşidecilerin, bunun için özellikle basılmış olan ve üzerinde matbu olarak “hamiline” ifadesini bulunduran çekleri kullanmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca hamiline yazılacak olan çekler, diğer çeklerden ayrı olarak farklı bir hesap üzerinden çalışacaktır.¹⁹⁵ Bu uygulama ile kayıt dışı ekonominin olabildiğince kayıt altına alınması amaçlanmaktadır.¹⁹⁶

ÇekK m. 7/9 gereğince, bahsedilen şekilde bankalarca bastırılmış olan hamiline çek yaprağı dışındaki bir çek yaprağının hamiline düzenlenmesi halinde, düzenleyen kişi idari para cezasıyla cezalandırılacaktır. Buna karşın, daha öncede ifade ettiğimiz gibi, ÇekK m. 2/9 gereğince, TTK’de aranılan şartları sağlaması kaydıyla söz konusu çekin geçerliliği bundan etkilenmeyecektir.¹⁹⁷

ÇekK’deki çekin düzenlenmesine ilişkin özel hükümlerden bu şekilde bahsettikten sonra çalışmamıza, ÇekK açısından çekte aranılan unsurlara da kısaca değinerek devam edeceğiz.

1.4.2.1. Çek Hesap Numarası

Daha öncede ifade ettiğimiz gibi çekler, banka nezdinde açılmış hesaplar üzerinden çalışmaktadır. Başka bir ifadeyle, çek bankaya ibraz edildiğinde ödemenin yapılacağı tek

¹⁹⁴ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 78; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 159; Kendigelen (Kırca), 292; Bozer - Göle, 237; Çamoğlu, 113; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 220-221; Kayar, 686; Aksoy, 345; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 923.

¹⁹⁵ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 74; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 54; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 162; Kendigelen (Kırca), 293; Öztan, 236; Bozer - Göle, 240; Özdamar vd., 243; Kırca, *Çek Kanunu*, 9; Özgenç, 144; Kaya – Tatlı, 119; Poroy – Tekinalp, 381; Bozkurt, 360.

¹⁹⁶ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 80; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 54; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 162; Kendigelen (Kırca), 293; Öztan, 234; Poroy – Tekinalp, 381; Özgenç, 144; Oğuz, 180; Bozkurt, 361.

¹⁹⁷ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 79; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 164; Kendigelen (Kırca), 293; Öztan, 235; Bozer - Göle, 235; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 221; Bilgili - Demirkapı, 158; Kırca, *Çek Kanunu*, 11; Bahtiyar, 136; Sumer, 317; Çetiner vd., 428; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 464; Aksoy, 344; Bozkurt, 361.

bir hesap vardır ve bu da anılan çek hesabıdır. ÇekK m. 2/7-a ve TCMB'nin 2010/2 sayılı Tebliğindeki m. 3/1-c gereğince, söz konusu bu hesap numarasının ilgili çek yaprağı üzerinde gösterilmesi zorunlu kılınmıştır.

Uygulamada hesap numarasının çek üzerinde yazılı olmasının aslında banka personeli dışında çekin taraflarına bir faydası yoktur. Bu kayıt sayesinde banka personeli hesap numarasını araştırmasına gerek olmaksızın, kolayca hesaba ulaşip ödemeyi yapmakta ya da hesabın müsaitliğini sorgulayabilmektedir. Düzenleyen açısından baktığımızda, kendine ait olan bir hesap numarasının çekin üzerinde yazılı olması, kendi açısından bir fayda sağlamayacaktır. Lehtar veya hamil açısından bakıldığında ise muhatap nezdinde Kişisel Verilerin Korunması Kanunu¹⁹⁸ m. 12 gereğince yazılı hesaptaki bakiye hakkında çekten bağımsız olarak sorgulama yapılamayacaktır. Dolayısıyla çek üzerinde yazan hesap numarasının lehtar ya da hamile de bir faydası olduğu söylenemeyecektir. Ancak çekin Takasbank¹⁹⁹ aracılığıyla tahsil edilmek istenmesi durumunda, bankalar arasında kurulan sistem gereği, hesap numarasının varlığı tahsilatın otomatik olarak yapılmasını sağlayacaktır. Çek üzerinde hesap numarası yazılı olmasının söz konusu bu faydası, yine muhatap banka açısından kendini gösterecektir.

1.4.2.2. Çek Hesabının Bulunduğu Banka Şubesinin Adı

Bankalar merkez örgütüne bağlı olan şubeleri aracılığı ile hizmet vermektedir. Hizmet alanlar genel anlamda bankanın müşterisi olsa da aslında gerçek anlamda banka şubesinin müşterisidir. Çünkü müşteriler ihtiyaç duydukları tüm hizmetleri bu şubelerden karşılamaktadır. Müşterilerin, bankaların merkez teşkilatı ile doğrudan temas kurma imkânı pek yoktur. Ayrıca müşterisi olduğu şubenin dışında aynı bankanın farklı bir şubesinden aynı hizmeti aynı maliyetle alma imkânının da pek olduğu söylenemeyecektir. Bu nedendir ki şubeler, yaptıkları işlemlerde bankanın adı yanında şube adını da birlikte kullanırlar.

Tüm hesaplarda olduğu gibi çek hesapları da banka şubeleri nezdinde açılabilmektedir. Dolayısıyla ÇekK m. 2/7-b ve TCMB'nin 2010/2 sayılı Tebliğindeki m. 3/1-c gereğince, basılmış olan her bir çek yaprağı üzerinde, ilgili çek hesabının bulunduğu şubenin adının

¹⁹⁸ RG., T. 07.04.2016, S. 29677.

¹⁹⁹ İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) [<https://www.takasbank.com.tr/tr>].

da yazılmış olması zorunlu kılınmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte kanun koyucu çekin muhatabına açıklık kazandırmak istemiştir.

1.4.2.3. Çek Hesabı Sahibi Gerçek Kişinin Adı ve Soyadı; Tüzel Kişinin Adı

Bankalar nezdinde açılacak olan çek hesapları, gerçek kişilere ait olabileceği gibi tüzel kişilere de ait olabilecektir. Dolayısıyla çek hesap sahibi gerçek kişi ise bu kişinin adı ve soyadının, tüzel kişi ise adının çek üzerine yazılı olması gerekecektir. Gerçekten de ÇekK m. 2/7-c ve TCMB'nin 2010/2 sayılı Tebliği m. 3/1-c gereğince de bu husus kanun koyucu ve Tebliğ düzenleyici tarafından zorunlu kılınmıştır.

Hesap sahibinin tüzel kişi olması durumunda bu kişiliğe ait adın, herhangi bir kısaltma yapılmadan ve eksiksiz bir şekilde çek üzerine yazılması gerekmektedir. Ayrıca burada tüzel kişi için “unvan” yerine “adı” kelimesinin kullanılmasının nedeni ise söz konusu olan çek hesap sahibinin tacir olmayan kişi olma ihtimalidir.²⁰⁰

1.4.2.4. Tüzel Kişi Adına Çek Düzenleyen Kişinin Adı ve Soyadı

Tüzel kişilerin temsili elbette ki gerçek kişiler aracılığı ile sağlanacaktır. Dolayısıyla tüzel bir kişiliğe ait olan çek yaprağının da düzenleyeni (keşidecisi), tüzel kişi adına bir gerçek kişi olacaktır. Ancak, söz konusu bu gerçek kişinin tüzel kişilik adına çek düzenleyebilmesi için TBK m. 504/3 gereğince özel olarak yetkilendirilmiş olması gerekmektedir.

ÇekK m. 2/8 ve TCMB'nin 2010/2 sayılı Tebliği m. 3/1-c gereğince de, tüzel kişiler adına çek düzenleyecek olan kişilerin adı ve soyadının çek üzerinde yazılı olması zorunlu kılınmıştır. Bu uygulamayla kanun koyucu, çeki düzenleyene açıklık getirmek ve temsil ya da sorumluluk açısından çıkabilecek belirsizliklerin önüne geçmek istemiştir.²⁰¹

Tüzel kişi adına çek düzenleyecek olan kişinin ad ve soyadının çek üzerinde matbu olarak basılı olma zorunluluğu da yoktur. Söz konusu bu kişi mevcut kaşesini çek yaprağı

²⁰⁰ Bilgili - Demirkapı, 158.

²⁰¹ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 74; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 167; Kırca, *Çek Kanunu*, 12; Kaya – Tatlı, 119.

üzerine basarak ya da el yazısı ile adı ve soyadını çek üzerine yazarak bu gerekliliği yerine getirebilecektir.²⁰²

1.4.2.5. Çek Hesabı Sahibi Gerçek veya Tüzel Kişinin Vergi Kimlik Numarası

ÇekK m. 2/7-ç gereğince düzenlenecek her çek yaprağı üzerinde, çek hesap sahibine ait vergi kimlik numarasının bulunması zorunluluğu aranmıştır. Ayrıca bu düzenlemede hesap sahibinin tüzel ya da gerçek kişi olması hususunda da ayırım yapılmamıştır. Kanun koyucu bu düzenlemeyle, kayıt dışı ekonomiyi azaltma ve söz konusu olacak vergilerin takibini kolaylaştırmayı amaçlamıştır.²⁰³

TCMB'nin 2010/2 sayılı Tebliği m. 3/1-c'de ise ÇekK'den farklı olarak, çek hesap sahibinin gerçek ve tüzel kişi olması hususunda ayırım yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre hesap sahibinin gerçek kişi olması halinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının çek yaprağı üzerine yazılması gerekirken, hesap sahibinin tüzel kişi olması durumunda ise vergi kimlik numarasının yazılması zorunluluğu aranmıştır.²⁰⁴

1.4.2.6. Çekin Basıldığı Tarih

ÇekK m. 2/7-d ve TCMB'nin 2010/2 sayılı Tebliği m. 3/1-c gereğince, düzenlenecek olan her çek yaprağı üzerinde söz konusu bu çekin basım tarihinin de bulunması zorunlu kılınmıştır.

Kanun koyucunun bu düzenlemedeki amacı, çekin basım tarihinden ne kadar süre sonra ibraz edildiğini tespit edebilmektir. Çünkü ÇekK m. 3/9 gereğince, bir çekin basım tarihinden itibaren 5 yıl içerisinde ibraz edilmemiş olması, muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü altında olduğu tutar için sorumluluktan kurtulmasına neden olacaktır.

Tekrar hatırlatmak gerekir ki, TTK'de aranan unsurları bulundurmamak şartıyla, ÇekK'nin öngördüğü unsurların eksikliği çekin geçerliliğini etkilemeyecektir. Dolayısıyla çek

²⁰² Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 74; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 167; Kırca, *Çek Kanunu*, 12; Mahmut Saatçı, *Çekin Unsurları* (İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020), 57. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Coşkun, 609.

²⁰³ Bozer - Göle, 286.

²⁰⁴ Zira 29 Ağustos 2006 tarih ve 26274 sayılı RG'de yayımlanan “Vergi Kimlik Numarası Genel Tebliği (Sıra No: 3)” 1 – Gerçek Kişiler, 1.1 – Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olan Kişiler başlığı altında ikinci paragrafa göre “Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan gerçek kişiler için vergi kimlik numarası olarak Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının kullanılmaya başlanıldığı tarihten itibaren belgelerde vergi kimlik numarası satırına onbir haneli Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası yazılacaktır”.

üzerinde basım tarihinin olmaması, tek başına çekin geçersiz olmasını sağlamayacaktır. Ayrıca basım tarihini bulundurmeyen bir çekte, muhatap 5 yıllık sürenin dolduğunu ileri sürerek söz konusu sorumluluktan kurtulmuş olduğunu iddia edemeyecektir. Başka bir ifadeyle çekin basım tarihinin olmamasının sonuçlarına muhatap banka katlanmak zorunda kalacaktır.²⁰⁵

1.4.2.7. Çek Hesabı Sahibi Tüzel Kişi ise Varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) Numarası

Hukuki işlemlerin elektronik ortamdan yürütülebilmesi ve yapılan işlemlerin kayıt altına alınabilmesi adına TTK m. 24/3 gereğince, merkezi ortak veri tabanı olarak bilinen Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) oluşturulmuştur.

Ticaret sicilinde kaydının bulunması zorunlu tutulmuş olan kişilere ait kayıtlar, bu sistem içerisinde muhafaza edilmekte ve gerekli işlemler yine bu sistem üzerinden yürütülmektedir. Sistem üzerinde kayıtları tutulan her bir kişi için ayrı ve 16 haneden oluşan numara verilmekte olup, bu numara “Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) Numarası” olarak adlandırılmaktadır.

Kanun koyucu bahsedilen amaçlar doğrultusunda, ÇekK m. 2/7-e ve TCMB’nin 2010/2 sayılı Tebliği m. 3/1-c ile çek düzenlemek isteyen tüzel kişilere ait MERSİS numaralarının da çek yaprakları üzerinde bulundurulmasını aramıştır.

1.4.2.8. Çek Hesabı Sahibi ile Düzenleyenin Farklı Kişiler Olması Hâlinde, Ayrıca Düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası

Uygulamada çoğunlukla çek hesabı sahibi aynı zamanda çekin düzenleyicisi konumundadır. Ancak bu kati bir zorunluluk değildir. Çünkü hesap sahibinin vekili ya da yasal temsilcisinin de çekin düzenleyeni olması mümkündür.

ÇekK m. 2/7-f ve TCMB’nin 2010/2 sayılı Tebliğindeki m. 3/1-c gereğince, çeki düzenleyenin çek hesabı sahibinden farklı bir kişi olması durumunda, “tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadı” unsurunda olduğu gibi, bu unsorda da kanun koyucu çekin düzenleyenine açıklık getirmek istemiştir. Bu amaçla çek hesabı sahibi

²⁰⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 167; Bozer - Göle, 287.

olmasa da, çek yaprağı üzerinde çeki düzenleyen Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının varlığı da aranmıştır.

1.5. Çek Üzerine Konulabilecek İhtiyari Kayıtlar

Daha öncede ifade ettiğimiz gibi çek defterleri, muhatap bankalar tarafından matbu form şeklinde bastırılmaktadır. Dolayısıyla bu form üzerinde bulunan unsurların dışında farklı bir kaydın çek üzerine konulması istisnai bir durumdur.²⁰⁶

Kanun koyucunun TTK’de konu edindiği ve çek üzerine konulabileceğini ifade ettiği ihtiyari birtakım kayıtlar mevcuttur. Bu kayıtlar “kanunda yer alan ihtiyari kayıtlar” olarak anılmaktadır. Bu kayıtların dışında ihtiyaçlar nedeniyle ortaya çıkmış ancak kanunda zikredilmemiş ihtiyari kayıtlar da söz konusudur. Uygulamada ortaya çıkmış olan bu kayıtlar ise “kanunda yer almayan ihtiyari kayıtlar” olarak anılmaktadır.²⁰⁷ Çalışmamızın bu başlığı altında söz konusu bu kayıtları ayrı ayrı ele almaya çalışacağız.

1.5.1. Kanunda Yer Alan İhtiyari Kayıtlar

1.5.1.1. Çekin Türüne İlişkin Kayıtlar

1.5.1.1.1. Lehtar Tayinine İlişkin Kayıt

Çekin unsurları başlığı altında işlediğimiz gibi, “lehtar” ne TTK ne de ÇekK açısından çekin unsurları arasında sayılmıştır. Çekte lehtarın belirtilmesi, çeki düzenleyen iradesine bırakılmıştır. Dolayısıyla çek üzerindeki bu kayıt zorunlu olmayıp ihtiyari kayıtlar arasında sayılmıştır.

Geçerli bir lehtar kaydının varlığından bahsedilebilmesi için gerçek kişi lehtarın adı ve soyadının, tüzel kişi lehtarın ise yasal adının tam olarak çek üzerinde yazılı olması gerekmektedir.²⁰⁸ Buna karşın çek üzerinde geçerli bir lehtar adının olmamasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceği hususu, Yargıtay’ın 2016 yılındaki örnek bir kararında konu edinilmiş olup, söz konusu çekin hamiline yazılı çek olarak kabul edilmesi gerektiği

²⁰⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 171; Kendigelen (Kırca), 295.

²⁰⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 171; Kendigelen (Kırca), 295; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 299; Öztan, 238; Kaya – Tatlı, 121.

²⁰⁸ Bozer - Göle, 294; Sümeyra Dobur, *Son Düzenlemeler Işığında Çekin Unsurları ve Çeke Yazılabilecek Kayıtlar* (Adana; Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019), 105.

sonucuna ulaşılmıştır.²⁰⁹ Ancak bu durum keşidecinin ÇekK m. 7/9’da öngörülen idari para cezasıyla cezalandırılmasına engel olmayacaktır.

“TTK’ nin 780. maddesinde çekin unsurları sayılırken lehtarın gösterilmesine yer verilmemiştir. Bu nedenle lehtar çekin zorunlu unsuru olmayıp, çekte lehtarın yazılıp yazılmaması ya da gerçek veya tüzel kişiliğinin bulunup bulunmaması çek niteliğini etkilemez. Bu durumda çekin lehtar hanesinde gerçek ya da tüzel kişiliği bulunmayan ismin yazılı olması çekin unsurlarını etkileyen bir husus değildir. Çek TTK’ nin 697/3. maddesine göre hamiline düzenlenmiş sayılır.”²¹⁰

Kanaatimizce lehtar adı belirtilmemiş olan çekin hamiline yazılı olduğunun kabulü halinde birtakım çelişkili hususlar da söz konusu olabilecektir. Bu yöndeki tartışmamız, çekin devri konusu altında daha detaylı olarak ele alınacaktır.²¹¹

Ayrıca çek üzerinde gösterilecek olan lehtarın tek olması yönünde bir zorunluluk da söz konusu değildir. Dolayısıyla birden fazla kişinin birlikte aynı çekin lehtarı olması da mümkündür.²¹² Bunun yanında TTK m. 818/1-a’da yapılan göndermeyle TTK m. 673 gereğince, üçüncü kişiler dışında düzenleyenin kendisi de, çekin lehtarı olarak gösterilebilecektir.²¹³

1.5.1.1.2. Menfi Emrine Kaydı

Çekin üzerine düzenleyen tarafından, TTK m. 785/1-b’de verilen izinle, “emre yazılı değildir”; “namadır”; “rekta” ve Yargıtay’ın kabul ettiği görüş doğrultusunda “ciro edilemez” şeklinde bir menfi emre kaydı düşülmesiyle söz konusu çek nama yazılı hale getirilebilecektir.²¹⁴ Ancak böyle bir durumda da çekte belirli bir kişinin adının yazılmış

²⁰⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 172; Kendigelen (Kırca), 296; Kınacıoğlu, 278; Bozer - Göle, 293; Bahtiyar, 151; Çeker, 434; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 469; Özdamar vd., 245; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 227; Can – Güner, 231; Çatıkkaş – Duran, 33; Aksoy, 339; Bozkurt, 362; Çelik, 475; Coşkun, 642; Dobur, 105.

²¹⁰ Yarg. 12. HD. E. 2015/30621, K. 2016/6619, T. 08.03.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 08/09/2021).

²¹¹ Birinci bölüm içerisinde “2. Emre Yazılı Çekin Devri” başlıklı konuya bkz.

²¹² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 173; Kendigelen (Kırca), 295; Kınacıoğlu, 278; Reisoğlu, 76; Can – Güner, 231; Coşkun, 642; Dobur, 106.

²¹³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 173; Kendigelen (Kırca), 295; Kınacıoğlu, 278; Pulaşlı, 331; Can – Güner, 231; Çelik, 475; Coşkun, 642.

²¹⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 173; Kendigelen (Kırca), 295-296; Kınacıoğlu, 278; Bozer - Göle, 296-297; Reisoğlu, 81; Pulaşlı, 331; Çetiner vd., 428; Özdamar vd., 245; Can – Güner, 231; Coşkun, 642; Saatçı, 65; Zeynep Çelik Öztürk, *Çekin Unsurları ve Ödeme* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019), 56.

olması şarttır. Bu kaydı içeren bir çekin devri ise TTK m. 788/2’de ifade edildiği şekliyle alacağın temlik ile mümkün olabilecektir.²¹⁵

Menfi emrine kaydının çek üzerinde yazılabileceği yer hususunda bir sınırlama da yapılmamıştır. Dolayısıyla düzenleyenin imzasını taşıdığı sürece çek üzerinde herhangi bir yere yazılabilecektir.²¹⁶

Bankalar tarafından matbu form şeklinde bastırılan çek yaprakları üzerinde yer alan “emrine” kelimesinin üzeri çizilerek, söz konusu çekin nama yazılı çeki dönüştürülmesi sağlanamayacaktır. Ayrıca lehtarın adının çek üzerinde yazılı olması tek başına çeki nama yazılı hale dönüştürmeyecektir; zira kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senet kabul edildiği için sadece lehtar adının bulunuyor olması o senedin nama yazılı bir senet olduğu sonucunu doğurmayacaktır. Dolayısıyla bu amaca ulaşabilmek adına çek üzerinde yukarıda belirttiğimiz bir “menfi emrine kaydının” olması zorunlu kılınmıştır.²¹⁷

1.5.1.1.3. Hamiline Kaydı

TTK m. 785/2 gereğince çek üzerine “hamiline” ya da buna benzer bir ifadenin yazılmış olması durumunda, söz konusu bu çekin hamiline yazılı çek olduğu kabul edilecektir. Çekte lehtar adı yazılmaksızın yalnızca “hamiline” ifadesinin kullanılmasının yeterli kabul edilmesinin yanında, lehtar adı yazılmış ve devamında “veya hamiline” ifadesinin kullanılmış olması da çekin hamiline yazılı çek olarak kabul edilmesine neden olacaktır.²¹⁸

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi hamiline düzenlenecek çek defterleri özel olarak ve matbu şekilde bankalar tarafından bastırılmaktadır (TACİR HAMİLİNE ve TACİR OLMAYAN HAMİLİNE). Dolayısıyla bu özellikli çek yapraklarından kullanılmaksızın, elle çekin hamiline olduğunu gösterir kaydın çekin üzerine düşülmesi hususunun, idari para cezasının gündeme gelmesine neden olacağını hatırlatmakta fayda vardır.²¹⁹

²¹⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 173; Bozer - Göle, 298; Reisoğlu, 81; Pulaşlı, 331; Can – Güner, 231; Bozkurt, 363; Coşkun, 642; Saatçı, 65; Öztürk, 56.

²¹⁶ Reisoğlu, 81; Pulaşlı, 331; Saatçı, 65; Öztürk, 56.

²¹⁷ Reisoğlu, 81; Bozer - Göle, 296; Saatçı, 66; Öztürk, 56.

²¹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 178; Kendigelen (Kırca), 296; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 580; Kınacıoğlu, 278-279; Bozer - Göle, 299; Reisoğlu, 81; Pulaşlı, 333; Özdamar vd., 245; Can – Güner, 231-232; Dobur, 111.

²¹⁹ Kendigelen (Kırca), 296; Bozer - Göle, 300; Çelik, 475; Dobur, 112.

Ayrıca Yargıtay, 2016 tarihli örnek bir kararında²²⁰ çek üzerinde yazılı olan lehtarın ad ve soyadının üzerine çizgi çekilmesi durumunda, söz konusu bu çekin hamiline yazılı olduğunun kabul edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.²²¹

1.5.1.2. Ödemeye İlişkin Kayıtlar

1.5.1.2.1. Adres ve İkametgâh Kaydı

TTK m. 787 gereğince, çek muhatabın yerleşim yerinde ödenecek şekilde düzenlenebileceği gibi, bu yer dışında ve üçüncü bir kişi huzurunda ödenecek şekilde de düzenlenebilecektir. Ancak muhatabın banka olma zorunluluğu olduğu gibi buradaki söz konusu üçüncü kişinin de banka olması zorunludur.²²²

İhtiyari kayıtlar içerisinde “adres ve ikametgâh kaydı” çek için uygulamada pek rastlanılan bir kayıt değildir. Uygulamada daha çok küçük bankaların yaygın bir şubeleşmeye sahip olmaması nedeniyle çek ödemeleri için başvurduğu bir kayıt durumundadır.²²³

1.5.1.2.2. Aynen Ödeme Kaydı

TTK m. 802/3 gereğince, keşidecinin çek üzerine “aynen ödeme kaydı” koyması, başka bir ifadeyle çekte konu olan ödemenin belirli bir ülke parasıyla yapılmasını istemesi mümkündür. Bu durumda ödeme, aynı maddenin 1’inci fıkrasında ifade edilenin aksine, çek ibraz günündeki değeri olan Türk parasıyla değil, çekte belirtilen söz konusu yabancı para üzerinden gerçekleştirilecektir.²²⁴

²²⁰ Yarg. 12. HD. E. 2016/1261, K. 2016/14888, T. 26.05.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 09/09/2021): “Takip dayanağı çek incelendiğinde, çekin lehtar hanesinde yazan ... isminin üzerinin çizildiği anlaşılmış olmakla hamiline çek olarak kabul edilmelidir.”.

²²¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 179.

²²² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 180; Kendigelen (Kırca), 297; Kınacıoğlu, 279; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 300; Bozer - Göle, 316; Reisoğlu, 82; Pulaşlı, 333-334; Can – Güner, 232; Özdamar vd., 235; Coşkun, 643; Dobur, 113.

²²³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 180; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 300; Dobur, 113.

²²⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 180; Kendigelen (Kırca), 297; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 300-301; Bozer - Göle, 314; Reisoğlu, 82; Pulaşlı, 334; Bozkurt, 363; Eriş, *Çek Hukuku*, 257; Coşkun, 643; Dobur, 115.

1.5.1.2.3. Çizgili Çek Kaydı

TTK m. 803’de keşidecinin ya da hamilin çeki, istemeleri halinde çizgili çeki dönüştürebileceği ifade edilmiştir. Bu düzenlemede çizgili çek için, çekin ön yüzünde birbirine paralel iki çizginin çizilmiş olması aranmaktadır.²²⁵

Çekteki “çizgili çek kaydının” varlığı, çekin ödenebileceği kişileri sınırlandırmaktadır.²²⁶ Bu da pek tabi ki söz konusu çekin kaybolması ya da çalınması gibi irade dışı gerçekleşen durumlarda çekin gerçekte hamil olmayan kişilere ödenmesini engellemektedir.²²⁷

1.5.1.2.4. Hesaben Ödeme Kaydı

Lehtar veya hamil tarafından bankaya ibraz edilen bir çekin ödemesi kural olarak nakden gerçekleştirilir. Ancak TTK m. 805 gereğince, keşideci ya da hamilin çekin ön yüzüne “hesaben ödeme kaydı” koyması ile çeki, mahsup çekine dönüştürebilecektir. Dolayısıyla bu durumda muhatap banka, ödemeyi nakden değil hesaben yapmak zorunda kalacaktır.²²⁸

Çeki “hesaben ödeme kaydı” konulmasının amacı, çizgili çekte olduğu gibi çeki gerçekten hamil olmayan kişilere ödeme yapılmasını engellemektir. Ayrıca bu kayıt sayesinde çekteki söz konusu ödemenin kime yapıldığının tespiti de muhatap nezdinde tutulan kayıtlar nedeniyle kolaylaşmaktadır.²²⁹

1.5.1.3. Ödememe Haline Yönelik Kayıtlar

1.5.1.3.1. Protestodan Muafiyet Kaydı

Protesto, vadesi gelmiş olmasına rağmen ödemesi gerçekleşmemiş olan senetler için söz konusu olmaktadır. Böyle bir senede sahip olan hamil alacağını korumak adına noter aracılığıyla senetteki borçlulara protesto evrakını göndermektedir. Senedin protesto

²²⁵ Tekil, 174; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 180; Kendigelen (Kırca), 297; Bozer - Göle, 302; Reisoğlu, 82; Özdamar vd., 247; Can – Güner, 232; Kayar, 688; Eriş, *Çek Hukuku*, 264.

²²⁶ Genel çizgili çekin ödenebileceği kişiler TTK m. 804/1’de; özel çizgili çekin ödenebileceği kişiler ise TTK m. 804/2’de kaleme alınmıştır. Detaylı bilgi, çalışmamızın “Çizgili Çekin Ödenmesi” başlığı altında işlenmiştir.

²²⁷ Tekil, 174; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 180; Kendigelen (Kırca), 297; Bozer - Göle, 301; Reisoğlu, 82; Kayar, 688; Özdamar vd., 247; Dobur, 118.

²²⁸ Tekil, 175; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 181; Kendigelen (Kırca), 297; Bozer - Göle, 304; Reisoğlu, 82; Özdamar vd., 248; Can – Güner, 232; Kayar, 688; Eriş, *Çek Hukuku*, 266; Coşkun, 644.

²²⁹ Bozer - Göle, 304; Dobur, 121.

edilmesiyle birlikte hamil, senet karşılığı olan borcun ödenmemiş olduğunu ispatlayabileceği bir kanıta sahip olacaktır.²³⁰

TTK m. 818/1-i’de yapılan göndermeyle TTK m. 722 gereğince düzenleyen, çek üzerine “protestodan muafiyet kaydı” koyabilecektir. Ayrıca çekin düzenleyenin yanında, çekteki ciranta ya da avalistlerin de bu kaydı çek üzerine koyabileceği ifade edilmiştir.²³¹

Ancak uygulamaya baktığımızda elimizdeki bir çekin ödenmemiş olduğunu ispatlamamız için protesto edilmiş olması şart değildir. Çünkü gerek muhataba gerekse de takas odasına ibraz edilmiş olup da ödemesi yapılmayan çek yapraklarının arka yüzüne “karşılıksızdır” kaydının düşülmüş olması da protesto evrakı gibi çekin ödenmediğini kanıtlar niteliktedir.²³²

1.5.1.3.2. Aval Kaydı

Senet karşılığı olan borcun ödeneceği hususunda üçüncü bir kişilerin garantörlük yapması mümkündür. Üçüncü kişilerin bu amaçla senet üzerine koyarak imza altına alacağı kayıt “aval kaydı” olarak anılmaktadır.²³³

TTK m. 794/1’de ifade edildiği gibi çekte yazılı bedelin ödenmesi aval ile teminat altına alınabilecektir. Dolayısıyla çeke avalist olan kişi de çekin ibrazına rağmen ödenmemesinden sorumlu olacaktır.²³⁴ Aynı maddenin 2’nci fıkrasında ise bir çekin avalisti, herhangi bir üçüncü kişi olabileceği gibi çek üzerinde imzası bulunan bir kişinin olabilmesinin de mümkün olduğu ifade edilmiştir. Ancak muhatap olan bankanın avalist olabilmesi kabul edilmemiştir.²³⁵

Çekte geçerli bir avalistten bahsedebilmemiz için her şeyden önce TTK m. 818/1-g’de yapılan gönderme ile TTK m. 701/1 gereğince, çekin üzerine ya da çeke yapılan alonj üzerine aval kaydı (“aval içindir” gibi) düşülmüş olmalıdır. Yine TTK m. 701/2 gereğince, söz konusu bu kaydın avalist olan kişinin el ile atılmış imzasını taşıması

²³⁰ Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 301; Bozer - Göle, 318-319; Pulaşlı, 334-335; Öztürk, 64.

²³¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 186; Kendigelen (Kırca), 298; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 301; Bozer - Göle, 319.

²³² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 186; Kendigelen (Kırca), 298; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 301; Bozer - Göle, 319; Reisoğlu, 83; Pulaşlı, 335; Can – Güner, 232-233; Öztürk, 64; Coşkun, 644.

²³³ Özdamar vd., 257; Öztürk, 60; Coşkun, 644.

²³⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 181; Kendigelen (Kırca), 297; Bozer - Göle, 326; Reisoğlu, 196; Coşkun, 644.

²³⁵ Kendigelen (Kırca), 297; Poroy – Tekinalp, 341; Bozer - Göle, 324-325; Reisoğlu, 195; Çetiner vd., 428-429; Özdamar vd., 258; Can – Güner, 233; Öztürk, 61; Coşkun, 644.

gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca TTK m. 701/3 gereğince de çekin ön yüzüne keşideci dışında atılmış olan imzaların aval hükmünde sayılacağı ve TTK m. 701/4 ile de söz konusu olacak bu avalin düzenleyen lehine verildiğinin kabulü gerektiği ifade edilmiştir.²³⁶

Aval kaydı çekin ön yüzünde olduğu gibi arka yüzünde de gösterilebilecektir. Ancak çekin arka yüzünde yer alan imzanın aval hükmünde sayılabilmesi için bunun açıkça aval için olduğu belirtilmiş olması gerekmektedir. Aksi halde çekin arkasına atılmış olan bu imzanın aval değil beyaz ciro hükmünde olduğu kabul edilecektir.²³⁷

TTK m. 702/1’de ifade edildiği gibi çekin avalisti de lehine aval verdiği kişi gibi çekin ödenmemesinden sorumlu olacaktır. Ancak iki taraf için de öngörülmüş olan bu sorumluluk bağımsızlık niteliği taşımaktadır. Bu nedenle avalist gerektiğinde lehine aval verilmiş olan kişinin ileri sürebileceği defilere hak sahibi olamayacaktır. Ayrıca TTK m. 702/2 gereğince avalistin sorumluluğunu üstlenmiş olduğu borç, şekil eksikliği dışındaki bir nedenle batıl olsa bile avalistin söz konusu bu sorumluluğu geçerliliğini koruyacaktır.²³⁸

Son olarak şunu da ifade edebiliriz ki, TTK m. 702/3 gereğince avalistin sorumluluğu altındaki bu borcu kendi ödemesi durumunda, aval vermiş olduğu kişiyle ona karşı sorumlu olan müracaat borçlularına karşı kambiyo alacaklısı sıfatıyla başvurabilmesi mümkün olabilecektir.²³⁹

1.5.1.3.3. Sorumsuzluk ve Ciro Yasağı Kaydı

TTK m. 808/1 gereğince bir çekin ibraz edilmiş olmasına rağmen ödenmemiş olması durumunda, çekin yetkili hamili, düzenleyene, lehtara, cirantalara ve varsa avalistlere karşı başvuru hakkını kullanabilecektir. İşte çekte imzası bulunanlar açısından söz konusu olan bu sorumluluktan kurtulmak isteyen lehtar ya da herhangi bir ciranta, çek üzerine “ödenmemeden sorumlu değilim” gibi bir kayıt koyabilecektir. Söz konusu olan sorumsuzluk kaydının düzenleyen tarafından çek üzerine konulması ise kabul

²³⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 181; Bozer - Göle, 325; Poroy – Tekinalp, 341; Reisoğlu, 195; Öztürk, 61. Alonj hakkında detaylı bilgi için bkz. Hüsnü Turanlı, “Türk Hukukunda Alonj” *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 3/1 (2017), 121.

²³⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 183; Bozer - Göle, 325; Reisoğlu, 195; Öztürk, 61.

²³⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 185; Bozer - Göle, 326-327; Reisoğlu, 196; Coşkun, 644.

²³⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 186; Bozer - Göle, 327; Reisoğlu, 196; Öztürk, 62; Coşkun, 644.

edilmemiştir. Dolayısıyla keşideci tarafından koyulan böyle bir kayıt yazılmamış sayılacaktır. Buna karşın ciro edilemez kaydının keşideci tarafından çek üzerine koyulabileceği kabul edilmekle birlikte, böyle bir kayıt söz konusu çekin nama yazılı çeke dönüşmesine neden olacaktır.²⁴⁰

Sorumsuzluk kaydı olarak adlandırılan kayıt, TTK m. 818/1-d’de yapılan gönderme ile TTK m. 685/1 gereğince lehtarın ya da herhangi bir cirantanın kendinden sonra gelecek olan cirantalara karşı sorumluluktan kurtulmasını mümkün kılacaktır. Bu kaydın çekin üzerine düşülmüş olması çeki geçersiz kılmayacağı gibi tekrar ciro ile devredilmesini de engellemeyecektir. Çünkü burada kaydı koyan cirantanın sorumluluğunun kesilmesi söz konusu olup, çekin işlerliği devam edecektir.²⁴¹

TTK m. 818/1-d’nin, TTK m. 685 hükmüne atfı gereğince cirantaların çeke koyabilecekleri bir başka kayıt da “ciro edilemez” kaydıdır. Nitekim TTK m. 685/2 düzenlemesinde “Ciranta, poliçenin tekrar ciro edilmesini yasak edebilir; bu hâlde, senet sonradan kendilerine ciro edilmiş olan kişilere karşı sorumlu olmaz.” denilmek suretiyle ciro yasağı hükme bağlanmıştır.

Yargıtay’ın 2018 tarihli örnek bir kararında da görüldüğü gibi farklı sonuçlar yaratmakla birlikte ciranta ya da keşideci tarafından ciro edilemez kaydının çek üzerine konulabileceği ve koyulan bu kaydın çekin kambiyo senedi niteliğini etkilemeyeceği vurgulanmıştır.²⁴²

“Keşideci tarafından konacak bir kayıtla, poliçenin cirosu yasaklanabilir. Senede, ‘ciro olunmayacağı’ veya ‘emre yazılı olmadığı’ (menfi emre kaydı) konarak bu amaca ulaşılabilir. Keşidecinin koyacağı ciro yasağı, senedi nama yazılı hale getirir. Bir ciranta tarafından konan kayıt ise sadece o ciranta bakımından sonuç yaratır; ciranta, ciro ettiği şahıstan sonraki hamillere (senedi ciro ile alan) karşı sorumluluktan kurtulur. 6102 sayılı TTK’ nin 788/2. maddesine göre ise, ciro edilemez kaydı bulunan çekin ancak alacağın temlik yolu ile devri mümkündür. Bu

²⁴⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 187; Kendigelen (Kırca), 298; Bozer - Göle, 317-318; Pulaşlı, 339; Bozkurt, 363; Dobur, 131-132; Öztürk, 63. Keşideci tarafından konulan ciro edilemez kaydının, söz konusu çeki nama yazılı hale getirmeyeceği yönündeki görüşler için bkz. İsmail Cem Soykan, “Kambiyo Senedinin Cirousunun Düzenleyen Tarafından Yasaklanması” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 77/1 (2019), 250; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 302.

²⁴¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 187; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 302; Bozer - Göle, 318; Reisoğlu, 83; Pulaşlı, 339; Soykan, 256; Öztürk, 63.

²⁴² Pulaşlı, 339.

durumda, çekin yüzünde bulunan ciro edilemez kaydı çekin kambiyo senedi niteliğini etkilemez ise de, ciro yoluyla devrini engeller.”²⁴³

1.5.2. Kanunda Yer Almayan İhtiyari Kayıtlar

1.5.2.1. Düzenleyen ile Muhatap Arasındaki İlişkiye Yönelik

1.5.2.1.1. Provizyon Kaydı

Kanunda düzenlenmemiş olmasına rağmen çek üzerine koyulabilecek olan bu kayıt, çekteki söz konusu bedelin ödeneceği hesaba ilişkin muhataba verilen bir talimat niteliğini taşımaktadır.²⁴⁴ Çekin ödeneceği hesap üzerinde düzenleyici dışında hiç kimsenin tasarruf yetkisi yoktur. Dolayısıyla provizyon kaydı yalnızca çekin düzenleyicisi tarafından çek üzerine koyulabilecektir.²⁴⁵

Geçerli bir provizyon kaydından bahsedilebilmesi için çek üzerine düşülen bu kayıta “...numaralı hesabımdan ödeyiniz” şeklindeki bir ifadeyle iradenin yansıtılmış ve bu kaydın düzenleyen tarafından imza altına alınmış olması gerekmektedir.²⁴⁶

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi ÇekK m. 2/5 gereğince, çek defterleri muhatap bankalar tarafından matbu olarak bastırılmaktadır. Çek üzerinde ödemenin yapılacağı hesabın bulunmasının zorunlu olduğunu da düşünürsek, söz konusu bu kaydın artık uygulama alanı bulamayacağı sonucuna ulaşabiliriz.²⁴⁷

Kanaatimizce bu kaydın çek üzerinde artık kullanılabileceğinin düşünülmesi dahi yanlış sonuçlar doğuracaktır. Çünkü böyle bir durum, ÇekK m. 2/7-a) bendi ile çelişki oluşturmasının yanında, karşılığın çeke bağlı olup da çek hesabı olarak anılan hesapta var olmasını arayan kanun koyucunun iradesine de aykırılık oluşturacaktır. Ayrıca bu kaydın kabulü, takas odası aracılığıyla yapılacak olan ödemede de sorunlar doğuracak ve köklü değişiklikler yapılmasını gerektirecektir.

²⁴³ Yarg. 12. HD. 2017/7353, K. 2017/12859, T. 23.10.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 10/02/2022).

²⁴⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 188; Kendigelen (Kırca), 298; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305; Öztan, 238; Bozer - Göle, 253; Dobur, 133.

²⁴⁵ Can – Güner, 233; Yağmur, 2871; Dobur, 134.

²⁴⁶ Can – Güner, 233; Yağmur, 2870; Dobur, 134; Coşkun, 645.

²⁴⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 188; Kendigelen (Kırca), 298-299; Bozer - Göle, 253; Yağmur, 2870-2871; Dobur, 134.

1.5.2.1.2. İhbar Kaydı

İhbar kaydı da provizyon kaydında olduğu gibi muhataba yöneltilen talimat niteliğindedir. Bu kayıt ile ibraz edilmiş olan söz konusu çek için muhatabın ödeme yapmadan önce çekin düzenleyene ihbarda bulunması öngörülmektedir. Yine bu kayıt da çek üzerine yalnızca çekin düzenleyeni tarafından koyulabilecektir.²⁴⁸

Geçerli bir ihbar kaydından bahsedilebilmesi için çek üzerine düşülen bu kayıtta “daha önceden yapılacak ihbara göre ödeyiniz” şeklindeki bir ifadeyle iradenin yansıtılmış ve bu kaydın düzenleyen tarafından imza altına alınmış olması gerekmektedir.²⁴⁹

Kanaatimizce, bu kayıtla birlikte muhatabın ödeme yükümlülüğünün şarta bağlanmış olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla böyle bir kayıt, ÇekK m. 3/7 ve 7/5 ile çelişki doğuracağından, ihbar kaydının geçerliliğinin kabulü doğru olmayacaktır. Ayrıca bu kaydın kanunda düzenlenmemiş olmasının yanında, uygulamada pek rastlanılan bir kayıt olduğu da söylenemeyecektir.²⁵⁰

1.5.2.2. Düzenleyen ile Hamil Arasındaki İlişkiye Yönelik

1.5.2.2.1. Teminat Kaydı

Çek kural olarak bir ödeme aracı olsa da uygulamada sıklıkla bir teminat aracı olarak kullanıldığını görmekteyiz. ÇekK Geçici m. 3/5 düzenlemesiyle ileri düzenlenme tarihli çekin işlerlik kazanmasının pekiştirilmesi de çekin teminat aracı olarak kullanılmasına ortam hazırlamıştır.²⁵¹

Teminat kaydından bahsedilebilmesi için çek üzerine düşülen bu kayıtta “teminat çekidir” şeklindeki bir ifadeyle iradenin yansıtılmış ve bu kaydın imza altına alınmış olması gerekmektedir.²⁵²

Şunu da ifade etmek gerekir ki, kambiyo senetlerinin düzenlenme amacına ilişkin konulacak teminat kaydıyla, senet üzerindeki bir ciroya iliştilen “bedeli teminattır”

²⁴⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 188; Kendigelen (Kırca), 298; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305; Yağmur, 2885; Dobur, 135.

²⁴⁹ Öztan, 238; Can – Güner, 233; Yağmur, 2886; Dobur, 135.

²⁵⁰ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 188; Kendigelen (Kırca), 298-299; Yağmur, 2886; Dobur, 135.

²⁵¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 190; Kendigelen (Kırca), 299; Bozer - Göle, 330; Dobur, 135.

²⁵² Reisoğlu, 86; Dobur, 136.

kaydı, hükümleri açısından farklılık ihtiva etmektedir. Ciroya iliştirilen söz konusu bu kayıt, TTK m. 689/1 gereğince rehin cirosuna karşılık gelmektedir. Kambiyo senetlerinden olan çekte ise rehin cirosu yapılabilmesine imkân yoktur.²⁵³

Çek üzerine düşülecek olan bu kaydın TTK m. 780/1-b ile çelişki yaratacağı açıktır. Dolayısıyla böyle bir çekin kanun koyucunun aradığı unsurları ihtiva etmek koşuluyla geçerliliği kabul edilecek, düşülen bu kaydın yok sayılması gerekecektir.²⁵⁴

Ancak Yargıtay, bonoya ilişkin vermiş olduğu kararlarında, bir bononun üzerine ya da bononun arka yüzüne sadece “teminat içindir/teminat amacıyla verilmiştir” gibi bir kaydın yazılması durumunda, bononun neyin teminatı olarak verildiği belirtilmediğinden, bu kaydın bononun mücerretlik vasfını ortadan kaldırmayacağı, bononun geçerliliğini sürdüreceğini istikrarlı bir şekilde ifade etmektedir.²⁵⁵

1.5.2.2.2. Bedel Kaydı

Bu kayıt ile keşideci, çekin hamilinden para, mal ya da hizmet karşılığını aldığını ifade etmektedir. Çekin, doğmasına neden olan borç ilişkisinden soyut olması nedeniyle çekin altında yatan söz konusu bu edimin ifa edilip edilmediğinin pek de bir anlamı yoktur.²⁵⁶ Dolayısıyla bedel kaydı kambiyo hukuku açısından bir anlam ifade etmeyecektir.²⁵⁷

İhtiyari nitelik taşıyan bu kayıt, “bedeli malen teslim alınmıştır” ya da “bedeli nakden alınmıştır” gibi bir ifadeyle çekin üzerine yazılabilmektedir.²⁵⁸ Ancak şu hususu gözden kaçırmamak gerekir ki, çek defterleri matbu olarak bankalar tarafından bastırıldığı için (ÇekK m. 2/5), bedel kaydı ancak “... ödeyiniz.” ifadesinden sonra manuel olarak çeke yazılabilecektir ki, böyle bir çeki lehtarın kabul etme olasılığı oldukça zayıftır.

1.5.2.2.3. Yetki Kaydı

Keşide edilmiş çekle ilgi çıkan bir uyuşmazlıkta, yer açısından yetkili olan mahkeme ya da icra dairesinin, taraflar arasında akdedilecek bir yetki sözleşmesiyle belirlenebilmesi

²⁵³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 190; Öztan, 239; Bozer - Göle, 329; Dobur, 136; Coşkun, 645.

²⁵⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 190; Bozer - Göle, 329. Teminat kaydının yalnızca üçüncü kişiler açısından geçersiz sayılması gerektiği görüşü için bkz. Reisoğlu, 86. Temelde yatan borç ilişkisiyle bağ kurulmuş olmadıkça teminat kaydının geçerli olduğunu kabul eden görüş için bkz. Öztan, 239; Yağmur, 2871.

²⁵⁵ Birçoğu yerine bkz. Yarg. HGK. E. 2017/350, K. 2021/152, T. 23.02.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 11/03/2023).

²⁵⁶ Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 303; Dobur, 140.

²⁵⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 189; Kendigelen (Kırca), 299.

²⁵⁸ Dobur, 140.

mümkündür. Buna ilişkin çek üzerine koyulan kayıt ise “yetki kaydı” olarak ifade edilmektedir.²⁵⁹ Çek üzerine koyulan yetki kaydı, söz konusu çekin kambiyo senedi niteliği taşımasını etkilemeyecektir. Çünkü bu kayıt daha çok usul hukuku bakımından sonuç doğurmaktadır.²⁶⁰

Çek üzerine koyulacak olan yetki kaydının geçerliliğinin kabulü için, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu²⁶¹ m. 17’de ifade edildiği gibi, söz konusu bu kaydı çek üzerine yazan ve bu haliyle çeki alan kişilerin tacir ya da kamu tüzel kişisi olma zorunluluğu öngörülmüştür. Burada işin ticari nitelikte olma zorunluluğu da aranmamıştır. Dolayısıyla düzenlenen bir çekin taraflarından her ikisi de tacir ya da kamu tüzel kişisi değilse, söz konusu çek üzerine konulan yetki şartı da kabul görmeyecektir.²⁶²

Yetki kaydının, çekin düzenleyenin dışında cirantalar tarafından da çek üzerine yazılabilmesi mümkündür. Ancak düzenleyenden farklı olarak cirantanın koyacağı yetki kaydı, kendi ve sonrasında söz konusu olan cirantalar açısından bağlayıcı niteliğe sahip olacaktır.²⁶³

Söz konusu bu kayıt çek üzerinde herhangi bir yere yazılabilecektir. Ancak yazılan bu kayıta, yetkili kılınan mahkeme ya da icra dairelerinin açık bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir. Örneğin “Bu çekten kaynaklanan uyuşmazlıklarda Bursa mahkemeleri yetkili olacaktır” gibi bir ifadeyle bu kayıt çek üzerine yazılabilecektir.²⁶⁴ Ancak yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, çek defterleri matbu olarak bankalar tarafından bastırıldığı için (ÇekK m. 2/5), yetki kaydı da ancak “... ödeyiniz.” ifadesinden sonra manuel olarak çeke yazılabilecektir.

1.5.2.2.4. Tahkim Kaydı

Düzenlenmiş bir çekte yaşanan uyuşmazlıkların mahkemeler aracılığıyla değil de HMK m. 412 doğrultusunda tahkim yoluyla çözülebilmesini sağlamak amacıyla, çek üzerine buna yönelik bir kaydın yazılabilmesi mümkün olabilecektir. Çek üzerine düşülen bu kayıt “tahkim kaydı” olarak ifade edilmektedir. Söz konusu bu kayıt, taraflar arasında

²⁵⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 188; Kendigelen (Kırca), 299; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305; Bozer - Göle, 320; Can – Güner, 234; Dobur, 142; Coşkun, 645.

²⁶⁰ Reisoğlu, 83; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305; Dobur, 142.

²⁶¹ RG., T. 04.02.2011, S. 27836.

²⁶² Bozer - Göle, 320-321; Yağmur, 2879; Dobur, 144.

²⁶³ Bozer - Göle, 322; Dobur, 145.

²⁶⁴ Bozer - Göle, 320; Dobur, 146.

vuku bulan anlaşmazlığın giderilmesi görevini hakem ya da hakemler kuruluna vermektedir. Dolayısıyla çekin sahip olduğu kambiyo senedi niteliği, üzerine düşülen tahkim kaydından etkilenmeyecektir.²⁶⁵

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, yetki kaydının geçerliliği için HMK m. 17 hükmü uyarınca tarafların tacir ya da kamu tüzel kişisi olma zorunluluğu öngörülmüştür. Buna karşın tahkim kaydında ise taraflar açısından böyle bir sınırlama getirilmemiştir. Dolayısıyla taraflarının kim olduğu fark etmeksizin çek üzerine tahkim kaydı koyulabilecektir. Ayrıca söz konusu bu kaydın çek üzerindeki herhangi bir yere yazılmasında da herhangi bir engel yoktur.²⁶⁶

Yetki kaydında olduğu gibi tahkim kaydında da, çekin düzenleyenin dışında cirantalar tarafından da çek üzerine bu kaydın düşülebilmesi mümkündür. Ancak burada da yine düzenleyenden farklı olarak cirantanın koyacağı yetki kaydı, kendi ve sonrasında söz konusu olan hamiller açısından bağlayıcı niteliğe sahip olacaktır.²⁶⁷

Bu kayıt çek üzerinde, “bu çekten doğan uyuşmazlıklarda tahkim yoluna başvurulacaktır” şeklindeki bir ifadeyle gösterilebilecektir. Bununla birlikte çek defterleri matbu olarak bankalar tarafından bastırıldığı için (ÇekK m. 2/5), tahkim kaydı da ancak “... ödeyiniz.” ifadesinden sonra manuel olarak çeke yazılabilecektir.

1.5.2.3. Muhatap ile Hamil Arasındaki İlişkiye Yönelik

1.5.2.3.1. Vize Kaydı

Çekteki vize kaydı uygulamada, söz konusu çekin muhatabı konumunda bulunan banka tarafından konulmaktadır. Muhatap çek üzerine yazmış olduğu bu kayıt ile kaydın düştüğü tarihte ilgili hesapta çek karşılığı olan tutarın bulunduğunu beyan etmektedir.²⁶⁸

Buna karşın muhatap banka çek üzerine düştüğü bu kayıtla sonraki zaman diliminde hesap bakiyesinin korunacağı yönünde bir güvence vermemektedir. Dolayısıyla kaydın

²⁶⁵ Reisoğlu, 83; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305; Can – Güner, 234; Yağmur, 2885; Dobur, 148; Coşkun, 645.

²⁶⁶ Dobur, 148.

²⁶⁷ Yağmur, 2885; Dobur, 148.

²⁶⁸ Tekil, 171; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 198; Kendigelen (Kırca), 299; Poroy – Tekinalp, 344; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305; Bozer - Göle, 313; Can – Güner, 234; Çamoğlu, 119; Öztan, 263; Özdamar vd., 246; Kayar, 688; Bahtiyar, 158; Aksoy, 341; Dobur, 148.

yazıldığı günden sonra düzenleyen, hesaptaki tutar üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilecektir.²⁶⁹

1.5.2.3.2. Teyit veya Bloke Kaydı

Teyit ya da bloke kaydı da vize kaydında olduğu gibi muhatap banka tarafından çek üzerine konulabilmektedir. Bu kayıt ile muhatap, çekin karşılığı olan tutarın çek hesabında bulunduğunu ve bu tutarın blokelendiğini beyan etmektedir. Söz konusu bu kayıt çekin ön yüzüne yazılabileceği gibi çekin arka yüzüne yazılabilmesi de mümkündür.²⁷⁰

Çek üzerine örneğin, “teyit edilmiştir” ya da “karşılığı vardır” şeklinde bir ifadenin düşülmesiyle muhatapın teyit kaydı söz konusu olabilecektir.²⁷¹

Böyle bir kayıt içeren çekin zamanında ibraz edilmesi durumunda, kaydı düşmüş olan muhatap bankanın söz konusu tutarın hesapta olmadığı gerekçesiyle ödemedi kaçınması mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla bu şartlar altında söz konusu bu çek için “karşılıksızdır” işlemi de yapılamayacaktır.²⁷²

1.6. Keşideci ile Muhatap Arasındaki İlişki

Çekin bir ödeme aracı olma kabiliyetine sahip olabilmesi her şeyden önce keşideci ile muhatap banka arasında mevcut bir ilişkinin varlığına bağlıdır. Dolayısıyla TTK m. 783/1’de ifade edildiği gibi, çekte söz konusu olacak borcun ödenmesi için muhatap nezdinde bir karşılığın olması ve keşideci ile muhatap arasında ödemenin bu karşılık üzerinden gerçekleştirilebilmesi adına tasarruf imkânı veren bir sözleşmenin varlığı gerekmektedir.²⁷³

²⁶⁹ Tekil, 171; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 482-483; Bozer - Göle, 313; Çamoğlu, 119; Öztan, 263; Poroy – Tekinalp, 345; Kayar, 688; Can – Güner, 234; Bahtiyar, 158-159; Aksoy, 341; Dobur, 148.

²⁷⁰ Tekil, 171; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 481; Kendigelen (Kırca), 346; Kınacioğlu, 276-277; Poroy – Tekinalp, 342; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305-306; Bozer - Göle, 307; Çamoğlu, 119; Özdamar vd., 246; Can – Güner, 234; Kayar, 689; Bahtiyar, 158; Aksoy, 341; Dobur, 152.

²⁷¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 481; Kendigelen (Kırca), 346; Kınacioğlu, 276; Poroy – Tekinalp, 343; Çamoğlu, 119; Bozer - Göle, 307; Can – Güner, 234; Bahtiyar, 158; Kayar, 689; Yağmur, 2887; Dobur, 153.

²⁷² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 485; Kendigelen (Kırca), 347; Kınacioğlu, 277; Öztan, 262; Reisoğlu, 153; Dobur, 155.

²⁷³ Tekil, 168; Karayalçın, 279-280; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 67; Kendigelen (Kırca), 280; Kınacioğlu, 259; Bozer - Göle, 340; Pulaşlı, 304; Ayli, 53; Öztan, 241; Kayar, 689; Sumer, 317-318; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 214-215; Poroy, 267; Bilgili - Demirkapı, 165; Yasan, 148; Aksoy, 339; Bozkurt, 367; Çelik, 469; Eriş, *Kıymetli*

Daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi, çek kurumu için aranılan unsurları taşımak kaydıyla, bir çekin geçerliliği, keşideci ile muhatap arasında bahsedilen söz konusu bu ilişkiden etkilenmeyecektir. Başka bir ifadeyle, gerekli unsurları taşıyan bir çek için muhatap nezdinde karşılığın bulunmaması ya da çok istisnai bir ihtimal olsa da taraflar arasında akdedilmiş bir çek sözleşmesinin bulunmaması, söz konusu bu çekin geçersiz olmasına yol açmayacaktır.²⁷⁴

1.6.1. Karşılık

TTK m. 783/1 gereğince, çekin düzenlenebilmesi için aranılan ilk koşul muhatap nezdinde bir karşılığın bulunmasıdır.²⁷⁵ Muhatap nezdindeki bu karşılık, keşidecinin söz konusu bu bankada açmış olduğu bir hesaptaki mevduat olabileceği gibi, muhatap tarafından kendisine tanınan bir kredi de olabilecektir.²⁷⁶

Kanun koyucunun aramış olduğu bu karşılık, çekin muhataba ibraz edildiği anda bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla daha öncesinde karşılığın banka nezdinde olmaması herhangi bir sorun yaratmayacaktır.²⁷⁷ Hatta uygulamada genellikle, Takasbank aracılığı ile yapılacak ödemelerde, ödemenin gün sonuna kadar yapılabiliyor olması nedeniyle, keşideciler muhatap nezdindeki karşılığı gün sonuna yakın bir zaman içinde oluşturmaktadır. Çünkü muhatap banka ile keşideci arasındaki müşteri ilişkisi nedeniyle, bankalar gün başında müşterilerine Takasbank aracılığı ile sorulan çeklerinin bilgisini vermektedir. Keşideciler de genellikle nakitlerini gün içerisinde kullanarak, gün sonu olmadan banka nezdindeki çek hesaplarına yatırma yolunu tercih etmektedir. Elden

Evrak, 1011; Eriş, *Çek Hukuku*, 113; Ömer Naneli, “Türk Hukukunda Mevduat Hesabı Üzerine Çek Keşide Edilmesi” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 12 (2018), 544; Can, 3.

²⁷⁴ Tekil, 169; Karayalçın, 281; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 67; Kendigelen (Kırca), 283; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 328; Kayar, 689; Bozer - Göle, 340-341; Özdamar vd., 241-242; Can – Güner, 236-237; Öztan, 242; Poroy, 267; Oğuz, 180; Aksoy, 339; Çelik, 468; Bozkurt, 367; Eriş, *Çek Hukuku*, 113; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1011.

²⁷⁵ İmregün, 123; Tekil, 168; Karayalçın, 280; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 67; Kendigelen (Kırca), 280; Kınacıoğlu, 270; Öztan, 242; Bozer - Göle, 350; Çamoğlu, 121; Can – Güner, 237; Özdamar vd., 241; Bahtiyar, 136; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 462; Ayli, 53; Sumer, 317; Bilgili - Demirkapı, 165; Pulaşlı, 305; Kaya – Tatlı, 124; Yasan, 148; Aksoy, 340.

²⁷⁶ İmregün, 123; Tekil, 169; Karayalçın, 280; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 68; Kendigelen (Kırca), 280; Kınacıoğlu, 270; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 328; Öztan, 242; Bozer - Göle, 350; Ayli, 53-54; Can – Güner, 237; Bahtiyar, 136; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 462; Bilgili - Demirkapı, 165; Pulaşlı, 305; Kayar, 691; Yasan, 149; Bozkurt, 370; Naneli, 548.

²⁷⁷ Tekil, 169; Karayalçın, 280; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 69; Kendigelen (Kırca), 280; Öztan, 242; Bahtiyar, 136; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 462; Can – Güner, 237; Ayli, 54; Kaya – Tatlı, 124. Karşılığın çekin düzenlenip lehtara teslim edilmesi anında mevcut olması gerektiğini savunan görüş için bkz. Kınacıoğlu, 271.

sorulan çeklerde ise keşidecinin bu kadar rahat hareket etmesini sağlayacak bir zaman dilimi olmamaktadır.

Bahsedilen bu karşılığın, keşidecinin muhatap nezdindeki herhangi bir hesabında bulunması kabul edilmemiştir. Çünkü bu karşılığın, çekin bağlı olduğu ve onun üzerinden işlem gördüğü hesapta yani çek hesabında olması gerekmektedir.²⁷⁸

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekin ibraz edilmiş olmasına rağmen, karşılığın söz konusu bu çek hesabında bulunmaması durumu çekin geçersizliğine neden olmasa da, bu hususta kanun koyucu tarafından hukuki ve cezai birtakım yaptırımlar öngörülmüştür.²⁷⁹

1.6.2. Çek Anlaşması

Yine TTK m. 783/1 gereğince, tarafların muhatap nezdinde bulunan karşılıktan çek düzenlenebilmesine yönelik bir anlaşma yapmış olması da ikinci koşul olarak öngörülmüştür. Söz konusu olan bu sözleşme doktrinde ve uygulamada “çek sözleşmesi” olarak anılmaktadır.²⁸⁰

Çek sözleşmesinin taraflarından biri çek hesabı sahibi yani keşideci iken diğeri ise bu hesabı nezdinde bulunduran banka yani muhataptır.²⁸¹

Kanun koyucu çek sözleşmesi için özel bir şekil şartı öngörmemiştir. Dolayısıyla çek sözleşmesi de TBK m. 12/1’e tabi olup, yazılı akdedilebileceği gibi sözlü olarak da akdedilebilecektir. Ayrıca TTK m. 783/1 gereğince çek sözleşmesinin zımni bir şekilde akdedilmesi de mümkün kılınmıştır.²⁸² Ancak ÇekK m. 2/3 ile yapılan düzenlemede, çek

²⁷⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 70; Öztan, 243; Bozer - Göle, 351; Can – Güner, 237; Ayli, 55; Bilgili - Demirkapı, 166; Naneli, 548. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Çamoğlu, 121.

²⁷⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 71; Kınacıoğlu, 271; Öztan, 243; Bahtiyar, 136; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 462; Sumer, 318; Bilgili - Demirkapı, 166; Aksoy, 340; Yasan, 149.

²⁸⁰ İmregün, 120; Karayalçın, 280; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 71; Kendigelen (Kırca), 281; Öztan, 243; Bozer - Göle, 341; Bahtiyar, 133; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 461; Can – Güner, 237; Poroy, 271; Sumer, 318; Özdamar vd., 242; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 215; Bilgili - Demirkapı, 166; Ayli, 56; Pulaşlı, 304; Kaya – Tatlı, 124; Yasan, 148; Aksoy, 339; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1011; Çiyiltepe, 349.

²⁸¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 71; Kendigelen (Kırca), 281; Kınacıoğlu, 267; Ayli, 57; Bozer - Göle, 341; Bahtiyar, 133; Can – Güner, 238; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 215; Bilgili - Demirkapı, 166; Yasan, 148; Aksoy, 339; Bozkurt, 371.

²⁸² Tekil, 169; Karayalçın, 280; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 71; Kendigelen (Kırca), 281; Kınacıoğlu, 267; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 327; Bozer - Göle, 342; Can – Güner, 237; Bahtiyar, 133; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 462; Sumer, 318; Pulaşlı, 304; Poroy, 271; Kaya – Tatlı, 125; Ayli, 56; Kayar, 690; Aksoy, 339; Yasan, 148; Çelik, 469; Bozkurt, 367; Naneli, 544; Eriş, *Çek Hukuku*, 113; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1011.

sözleşmelerinin yazılı bir şekilde akdedilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.²⁸³ Gerçekten de uygulamada da görülebileceği gibi, yalnızca çek hesapları için değil hiçbir hesap için bankaların sözlü bir şekilde akdettiği sözleşmeye istinaden hesap açması söz konusu olmamaktadır.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi muhatap bankalar diledikleri kişiler ile çek sözleşmesi akdetme serbestisine sahip değildir. ÇekK m. 2/1 gereğince, bankalar çek ilişkisi kurmak istedikleri müşterilerini araştırmakla yükümlüdür. Bankalar, yapacağı bu araştırmalar neticesinde, çek açısından yasaklılığı olmayan ve gerek ekonomik gerekse de sosyal durumu çek kullanmaya müsait olan müşterilerle ancak çek sözleşmesi akdedebilecektir. Ayrıca bankaların bu yükümlülüklerini ifa ederken, basiretli bir tacir gibi hareket etmesi ve gerekli özeni göstermesi de beklenmektedir.²⁸⁴

Çek sözleşmesinin akdedilmesiyle birlikte keşideci, düzenlenecek çek için gerekli karşılığın çek hesabında bulundurulması borcunu yüklenirken, muhatap ise süresi içinde ibraz edilen ve hukuken geçerli olan bu çeki yetkili/meşru hamiline ödeme borcu altına girmektedir.²⁸⁵ Dolayısıyla çek sözleşmesi, hem keşideciye hem de muhataba birtakım borçlar yüklemesi nedeniyle iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak kabul edilmektedir. Bu sözleşme birtakım farklılıklar arz etse de aslında vekâlet sözleşmesine benzemektedir. Ancak kanun koyucunun öngörmüş olduğu sözleşme tiplerine dâhil olmadığından, bu sözleşmenin sui generis nitelikli bir sözleşme olduğu kabul edilecektir.²⁸⁶

Çek sözleşmesinin yokluğu halinde, muhatap nezdinde çekin karşılığının bulunuyor olmasına rağmen ödenmemiş olması, muhatapı çekin düzenleyenine karşı sorumluluk altında sokmayacaktır. Ancak böyle bir durumda muhatapın çek hamiline karşı

²⁸³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 72; Kendigelen (Kırca), 281; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 327; Bozer - Göle, 342; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 462; Pulaşlı, 304-305; Ayli, 57; Yasan, 148-149; Bozkurt, 367; Çelik, 469; Naneli, 544; Eriş, *Çek Hukuku*, 113; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1011. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Kayar, 690.

²⁸⁴ İmregün, 121; Tekil, 189; Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 69; Narbay, “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümleri”, 56; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 74; Özdamar vd., 242; Can – Güner, 238; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 327; Bozer - Göle, 342; Bahtiyar, 134-135; Sumer, 318; Pulaşlı, 304; Kaya – Tatlı, 125; Çiyiltepe, 349; Coşkun, 581.

²⁸⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 87; Kendigelen (Kırca), 281-282; Öztan, 243; Ayli, 56; Kayar, 690.

²⁸⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 85; Kendigelen (Kırca), 281; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 217-218; Ayli, 61; Bilgili - Demirkapı, 166; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 328; Naneli, 546; Eriş, *Çek Hukuku*, 114; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1012. Vekâlet sözleşmesine benzer olduğuna karşı çıkan görüş için bkz. Kınacıoğlu, 268. Üçüncü şahıs lehine sözleşme olduğunu kabul eden görüş için bkz. Karayalçın, 267.

sorumluluğu ise söz konusu olabilecektir.²⁸⁷ Çünkü muhatap tarafından basılmış ve dolaşım halinde olan bir çeki devralmış olan iyiniyetli hamilin, keşideci ile muhatap arasında geçerli bir çek sözleşmesinin akdedilmiş olup olmadığını bilmesi kendisinden beklenemeyecektir. Uygulamada ise böyle bir sorunla pek karşılaşılmamaktadır. Çünkü bankaların çek hesabı açmadan çek basması mümkün olmadığı gibi, sözleşme akdedilmeden hesap açması da pek olağan değildir.

1.7. Çekin Devri

1.7.1. Genel Olarak

Çekin tedavülü iki farklı şekilde gerçekleşebilmektedir. Birinci tedavül şekli, yasal olarak aranılan unsurları barındıran bir çek yaprağının, düzenleyen tarafından imzalanarak lehtara teslim edilmesi halidir. İkinci tedavül şekli ise çekin lehtara teslim edilmesinden sonra yapılan el değiştirme işlemleri olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸⁸ Buradaki birinci şekilde “çekin tedavüle çıkarılması” söz konusu iken; ikinci şekilde ise “çekin devri” söz konusu olmaktadır.

Çekin, lehtar ya da hamilin iradesi doğrultusunda devri gerçekleşebileceği gibi iradesi dışında gerçekleşmesi de mümkün olabilecektir. Örneğin lehtar ya da hamilin ölmesi durumunda çekin miras yoluyla devri söz konusu olabilecektir. Benzer şekilde çekin irade dışı olarak cebri icra veya alacağın temliki gibi yollarla da devri gerçekleşebilecektir.²⁸⁹

Yargıtay’ın örnek bir kararında²⁹⁰ da ifade ettiği gibi emre, hamiline ve nama yazılı çekler için devir hususu farklılıklar arz etmektedir.²⁹¹ Dolayısıyla biz de bu başlık altında emre, hamiline ve nama yazılı çekler için söz konusu olan bu devir hususunu ayrı ayrı inceleme konusu yapacağız.

²⁸⁷ Öztan, 244; Kayar, 691; Naneli, 545. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Pulaşlı, 305.

²⁸⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 207.

²⁸⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 214; Kendigelen (Kırca), 303; Öztan, 44; Bozer - Göle, 351; Pulaşlı, 343; Bozkurt, 377; Kayar, 693; Eriş, *Çek Hukuku*, 142; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1059.

²⁹⁰ Yarg. HGK. E. 2017/1150, K. 2018/634, T. 28.03.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 13/09/2021): “Çek, kanunen emre yazılı senetlerdendir ve keşidecisi tarafından nama, emre ya da hamiline olarak... düzenlenebilir ve bu niteliğine göre devri farklı kurallara tabidir.”.

²⁹¹ Kendigelen (Kırca), 303; Kınacıoğlu, 279; Bozer - Göle, 351; Reisoğlu, 168; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 312; Çamoğlu, 130; Bahtiyar, 155; Çeker, 446; Bilgili - Demirkapı, 179; Pulaşlı, 343; Kaya – Tatlı, 130; Çelik, 478; Eriş, *Çek Hukuku*, 142-143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1060.

1.7.2. Emre Yazılı Çekin Devri

Kanun koyucu, belirli bir kişinin lehine keşide edilmiş olan bir çekin, emre yazılı olduğunun kabulü için ayrıca buna yönelik bir kaydın varlığını çek üzerinde aramamıştır. Dolayısıyla böyle bir çekin de kanunen emre yazılı olduğu kabul edilecektir.²⁹²

Burada dikkat edilirse bir çekin emre yazılı olduğunun kabulü için emre kaydı zorunlu kılınmamış olsa da belirli bir kişi lehine düzenlenmiş olması zorunlu kılınmıştır. Bu kişi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilecektir. Ancak tüzel kişiliğin söz konusu olması halinde, bu kişinin ticaret unvanının çek üzerine eksiksiz ve kısaltma yapılmadan yazılmış olması gerekmektedir. Bu hususta işletme adının yazılı olması yeterli görülmemiştir. Buna karşın doktrindeki bir kısım yazar ve Yargıtay tarafından çek üzerine ticaret unvanı yerine işletme adının yazılmış olması durumunun çeki geçersiz kılmayacağını savunduğu görülmektedir. Bu görüş gerekçesini, lehtarın belirtilmiş olması hususunu, kanun koyucunun çek için aradığı zorunlu unsurlarından biri olmamasına bağlamaktadır. Dolayısıyla böyle bir çekin, lehtar adının eksik olması nedeniyle emrine değil, hamiline yazılı çek olarak kabul edileceği savunulmaktadır.²⁹³

Bizim de kendilerine katıldığımız bir kısım yazar tarafından ise böyle bir çekin sırf lehtar adı eksik yazılmış olmasından dolayı hamiline yazılı olduğunun kabul edilemeyeceği savunulmaktadır. Kanun koyucu hamiline yazılı çeklerin düzenlenmesinde keşidecinin iradesini ön planda tutmuştur. Bu nedenle hamiline düzenlenen çekler için metin üzerinde “hamiline” ya da “veya hamiline” ifadelerinin varlığı aranmıştır. Ayrıca çeki düzenleyen in iyiniyetli olması durumunda, lehtarı eksik yazması nedeniyle, hamiline çek yaprağı dışındaki bir çeki hamile yazmış olması gerekçesiyle ÇekK m. 7/9 gereğince idari para cezasıyla cezalandırılması da hakkaniyete uygun olmayacaktır.²⁹⁴

²⁹² Tekil, 167; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 223; Kendigelen (Kırca), 303; Çamoğlu, 130; Poroy – Tekinalp, 334; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 312; Özdamar vd., 252; Bilgili - Demirkapı, 166; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 233; Sumer, 319; Çeker, 447; Kayar, 693; Yasan, 149; Bozkurt, 377; Eriş, *Çek Hukuku*, 135.

²⁹³ Tekil, 185; Reisoğlu, 169; Pulaşlı, 346; Çelik, 475; Eriş, *Çek Hukuku*, 134; Yarg. 12. HD. E. 2011/18235, K. 2012/4123, T. 20.2.2012, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 10/12/2021): “TTK’ nin 692. maddesinde çekin unsurları sayılırken lehtarın gösterilmesine yer verilmemiştir. Bu nedenle lehtarın çekte belirtilmesi zorunluluğu yoktur. Bu durumda çekin lehtar hanesinde gerçek ya da tüzel kişiliği bulunmayan firma isminin yazılı olması çekin unsurlarını etkileyen bir husus değildir. Çek TTK’ nin 697/3. maddesine göre hamiline düzenlenmiş sayılır.”

²⁹⁴ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 81; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 225; Bozkurt, 386.

TTK m. 788/1 gereğince, emre yazılı bir çekin devri için ciro edilmiş ve ayrıca zilyetliğinin devredilmiş olması gerekmektedir.

Çekin cirosunda çifte yetkilendirme söz konusudur. Bunlardan birincisi, ciro yoluyla çekin devredildiği kişiye tanınan, muhatap nezdindeki çek hesabından çek karşılığı olan tutarı tahsil etme yetkisidir. İkincisi ise muhataba tanınan, çek karşılığının söz konusu bu çek hesabından ciro edilen kişiye ödeme yapılması yetkisidir.²⁹⁵

Çek üzerinde yapılacak olan ciro işleminde çekin kime ciro edildiğinin gösterilmesi zorunlu kılınmamıştır. Cironun yapıldığı kişi adının da çek üzerinde belirtilmesi durumunda “tam ciro” söz konusu olurken, belirtilmemiş olması durumunda ise “beyaz ciro” söz konusu olacaktır.²⁹⁶

Ciro işlemi, çekin üzerinde yapılabileceği gibi çeke eklenen ve alonj olarak adlandırılan bir kâğıt üzerinde de yapılabilecektir. Uygulamada genellikle çekin arka yüzüne ciro yapılmakta olup, arka yüzünde yer kalmaması durumunda çeke eklenen alonj/alonjlar üzerinde ciro silsilesine devam edilmektedir.

Her ne kadar genel uygulama bu olsa da, çekin ön yüzüne ciro yapılması açısından da herhangi bir engel yoktur. Ancak çekin önyüzüne atılmış olan bir imzanın ciro olarak kabul görebilmesi için ciro edilenin de imzanın yanında mutlaka belirtilmiş olması gerekmektedir. Aksi halde çekin ön yüzüne atılmış olan bu imza, TTK m. 701/3 gereğince, keşideci lehine verilmiş bir aval olarak kabul görecektir. Başka bir ifadeyle çekin arka yüzüne tam ciro veya beyaz ciro yapılabilirken, ön yüzüne ise yalnızca tam ciro yapılması mümkün olabilecektir.²⁹⁷

Tedavüldeki bir çeki ciro etmek isteyen kişinin, TTK m. 818/1-r’de yapılan göndermeyle TTK m. 756/2 gereğince, imzasını mutlaka el yazısı ile atmış olması gerekmektedir.²⁹⁸ Ayrıca yapılacak olan cironun bir kayda ya da şarta bağlanması da mümkün değildir.

²⁹⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 227; Özge Ayan, “Kambiyo Senetlerinde Tahsil Ciro” *Legal Hukuk Dergisi* 77 (2009), 1461; Bozer - Göle, 353.

²⁹⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 227; Kımacıoğlu, 281; Öztan, 45; Bozer - Göle, 356-357; Poroy, 274; Pulaşlı, 344; Yasan, 149-150; Coşkun, 696; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1060.

²⁹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 228; Bozer - Göle, 355-357; Reisoğlu, 172; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1060.

²⁹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 229; Bozer - Göle, 355; Reisoğlu, 170; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1060.

Aksine yapılacak bir yazımda, TTK m. 789/1 gereğince, cironun geçerli olduğu kabul edilirken, bağlandığı kayıt ve şart yazılmamış sayılacaktır.²⁹⁹

Çek üzerinde pek tabi ki birden fazla ciro yapılması mümkündür. Ancak çek lehtara teslim edilmesiyle birlikte tedavüle çıkmış olacağından, ilk cironun doğal olarak lehtar tarafından yapılması gerekmektedir. Ayrıca TTK m. 788/3 gereğince çekin, düzenleyen de dâhil herhangi bir kişiye ciro edilebilmesi de mümkündür.³⁰⁰

Çek ile barındırdığı hak iç içe geçmekte ve ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır. Dolayısıyla TTK m. 789/2’de ifade edildiği gibi, çekte kısmi ciro yapılması mümkün değildir.³⁰¹ Ayrıca ciro yapmaya yetkili olan kişiler lehtar ya da yetkili hamil olup, muhatabın yapacağı ciro batıl kabul edilmiştir. Bunun yanında TTK m. 789/4 gereğince de muhataba yapılmış olan cironun makbuz hükmünde olduğu ifade edilmiştir.³⁰² Ancak cironun makbuz hükmünde olduğunun kabulü için çekin muhatap banka nezdindeki ilgili çek hesabının bulunduğu şubeye ciro edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla aynı bankanın çekle işleyen hesabın bulunduğu şube dışında farklı bir şubesine çekin ciro edilmesi makbuz hükmünde değil, normal bir ciro hükmünde sonuç doğuracaktır.³⁰³ Ancak unutulmamalıdır ki bu şube çeki yeniden tedavüle sokamayacaktır. Yalnızca çek

²⁹⁹ İmregün, 130-131; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 230; Kınacıoğlu, 280; Bozer - Göle, 353; Reisoğlu, 172; Poroy – Tekinalp, 335; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 313; Çamoğlu, 131; Bilgili - Demirkapı, 179; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 234; Poroy, 272; Kayar, 693; Özdamar vd., 254; Çetiner vd., 432; Pulaşlı, 344; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Aksoy, 346; Yasan, 150; Bozkurt, 378; Çelik, 478; Coşkun, 692; Eriş, *Çek Hukuku*, 149; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1067.

³⁰⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 231; Kendigelen (Kırca), 304; Bozer - Göle, 365-366; Reisoğlu, 171-172; Poroy – Tekinalp, 335; Özdamar vd., 255; Pulaşlı, 347; Bozkurt, 378; Coşkun, 692.

³⁰¹ İmregün, 130; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 235; Kendigelen (Kırca), 304; Kınacıoğlu, 280; Öztan, 265; Poroy – Tekinalp, 335; Bozer - Göle, 353; Reisoğlu, 173; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 313; Çamoğlu, 131; Poroy, 272; Özdamar vd., 254; Bilgili - Demirkapı, 179; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 234; Çetiner vd., 432; Pulaşlı, 344; Kayar, 693; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Aslan, 312; Yasan, 150; Aksoy, 346; Çelik, 478; Bozkurt, 378; Coşkun, 692; Eriş, *Çek Hukuku*, 149; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1067.

³⁰² İmregün, 130; Tekil, 172; Karayalçın, 286; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 235; Kendigelen (Kırca), 304; Kınacıoğlu, 280-281; Bozer - Göle, 366; Poroy – Tekinalp, 336; Öztan, 265; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 314; Reisoğlu, 181-182; Çamoğlu, 131; Bilgili - Demirkapı, 180; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 234; Özdamar vd., 256; Can – Güner, 239; Bahtiyar, 156; Çetiner vd., 432; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Poroy, 272; Çeker, 448; Aslan, 312; Kaya – Tatlı, 130; Kayar, 694; Yasan, 150; Aksoy, 346; Bozkurt, 378; Çelik, 478; Coşkun, 692; Eriş, *Çek Hukuku*, 149; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1061.

³⁰³ Karayalçın, 286; Tekil, 172; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 236; Kendigelen (Kırca), 305; Kınacıoğlu, 281; Bozer - Göle, 366; Reisoğlu, 182-183; Çamoğlu, 131; Poroy – Tekinalp, 336; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 314; Bilgili - Demirkapı, 180; Özdamar vd., 257; Bahtiyar, 156; Can – Güner, 240; Çetiner vd., 432; Çeker, 448; Aslan, 312; Kaya – Tatlı, 130; Kayar, 694; Yasan, 150; Aksoy, 347; Bozkurt, 379; Çelik, 478; Coşkun, 693; Eriş, *Çek Hukuku*, 150; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1068.

hesabının bulunduğu şubeye çeki ibraz edebilecek, dolayısıyla da sadece makbuz hükmünde sayılabilecek bir ciro yapabilecektir.

Çekte iki farklı nedenle ciro yapılmaktadır. Birincisi çekin tedavülünü sağlayarak devretmek, ikincisi ise çek karşılığı olan tutarın muhatap bankadan tahsil edilebilmesi içindir. Bunlardan birincisinde temlik cirosu söz konusu olurken, ikincisinde ise tahsil cirosu gündeme gelmektedir. Buna karşın Yargıtay’ın 2019 tarihli örnek bir kararında da ifade edildiği gibi, çeklerde rehin cirosuyla devir ise kabul edilmemiştir.³⁰⁴

“...davacı tarafça çeklerin dava dışı kredi borçlusunca teminat amaçlı cirolandığını ileri sürerek ödenmeyen çek bedelinin davalıdan tahsilini talep ettiği, ancak çekte rehin cirosu mümkün bulunmadığından rehin veya bu sonucu elde etmeye yönelik olarak teminat amacıyla çekin ciro ile elde edilmesi halinde çeki devir alan kişi çeki dayalı hakları kullanamayacağı nazara alındığında...”³⁰⁵

Olması gereken hukuk açısından bakıldığında biz de buna katılmakla birlikte, ÇekK’de kaleme alınmış olan geçici maddelerle keşide tarihinden önce çekin ibraz edilmesinin önlenmesi ve ileri düzenlenme tarihli çeklere uygulama alanı yaratılmış olması, çek kurumu için rehin cirosunun kabul edilmeyişine tezatlık yaratmakta olduğunun ifade edilmesi de gerekmektedir.³⁰⁶

Temlik cirosu ile çekin bütünleşmiş olduğu hakkın bir başkasına devredilmesi amaçlanmaktadır. Çek üzerindeki ciroda herhangi bir kaydın bulunmaması bu cironun temlik cirosu olarak kabul görmesine neden olacaktır.³⁰⁷ Temlik cirosu bünyesinde temlik, teşhis ve teminat fonksiyonlarının her üçünü de barındırmaktadır.³⁰⁸

³⁰⁴ İmregün, 130; Karayalçın, 286; Tekil, 173; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 240; Kendigelen (Kırca), 304; Bozer - Göle, 363; Poroy – Tekinalp, 340; Reisoğlu, 184; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 314; Poroy, 274; Çamoğlu, 131; Can – Güner, 240; Özdamar vd., 253; Bilgili - Demirkapı, 180; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 234; Bahtiyar, 156; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Çeker, 447; Aslan, 312; Pulaşlı, 344; Aksoy, 347; Bozkurt, 377; Çelik, 478; Coşkun, 696; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1061.

³⁰⁵ Yarg. 11. HD. E. 2018/2568, K. 2019/3512, T. 08.05.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 13/09/2021).

³⁰⁶ Özdamar vd., 253-254; Buket Çatakoğlu, “İleri Tarihli Çekler Bakımından Rehin Cirosunun Tetkiki” *Banka ve Finans Hukuku Dergisi* 7/28 (2018), 801; Ali Haydar Yıldırım, “Türk Hukuku’nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21/4 (2017), 105.

³⁰⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 242; Bozer - Göle, 358; Pulaşlı, 344; Ayan, 1461.

³⁰⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 243; Bozer - Göle, 358; Eriş, *Çek Hukuku*, 163.

Tahsil cirosu ile çekin devredildiği son kişinin, söz konusu bu kıymetli evraktan kaynaklı hakları cirantanın adına kullanabilmesi amaçlanmaktadır. Temlik cirosunun aksine tahsil cirosundan bahsedilebilmesi için, ciroda “bedeli tahsil içindir” gibi bir kaydın bulunması gerekmektedir.³⁰⁹ Ayrıca yine temlik cirosundan farklı olarak bu ciro, bünyesinde söz konusu üç fonksiyondan yalnızca teşhis fonksiyonunu barındırmaktadır.³¹⁰

Lehtara teslim edilmesiyle tedavüle çıkan bir çek, bu andan itibaren ciro edilebilecektir. Son ciro edilebileceği zaman ise çeke tanınan ibraz süresine göre tespit edilecek ve bu sürenin son gününe kadar buna izin verilecektir.³¹¹ Şunu da belirtmek gerekir ki, kanun koyucu, poliçeler için cironun en son yapılabileceği zamana TTK m. 690/1 ile istisna getirmiştir. Bu düzenleme gereğince poliçenin vadesi geçmiş olsa dahi ciro işlemi gerçekleştirilebilecek ve bu ciro da zamanında yapılmış olan bir cironun hükümlerini doğuracaktır. Ancak ciro edecek olan kişiye ibraz süresinin geçmesinden sonra sınırsız bir zaman da tanınmamıştır. Hamil, müracaat hakkını kaybetmemek adına, ödeme gününde ödenmemiş olan poliçe için iki iş günü içerisinde ödememe protestosu çekmek zorundadır. İşte süreyi geçirmiş olan hamil bu protestoyu çektiği ana kadar ya da protestoyu çekmemişse kendisine tanınan iki iş gününün sonuna kadar poliçeyi ciro edebilecektir. Ancak bu istisnanın çek için uygulama alanı bulacağı söylenemeyecektir. İbraz sürenin geçirilmesinden sonra, çek üzerine yapılacak cirolar doktrinde “gecikmiş ciro” olarak adlandırılmakta olup, ancak alacağın temliki hükmünde sayılabilecektir.³¹²

Çekin doğurduğu haklar ancak çekin yetkili hamili tarafından kullanılabilir. Çekte yetkili hamil olabilmek için her şeyden önce ciro zinciri düzgün bir şekilde çeki devralmış olmak gerekmektedir. Dolayısıyla ciro zincirindeki kopukluk yetkili hamil olmayı dolayısıyla bundan kaynaklı hakları kullanmayı engelleyecektir.³¹³

³⁰⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 246; Bozer - Göle, 361; Pulaşlı, 344; Ayan, 1462.

³¹⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 248; Bozer - Göle, 362; Ayan, 1466.

³¹¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 251; Kendigelen (Kırca), 305; Bozer - Göle, 365; Özdamar vd., 256; Öztan, 108; Bilgili - Demirkapı, 181; Poroy – Tekinalp, 337; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 234; Poroy, 273; Bahtiyar, 155; Çetiner vd., 432; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Çeker, 448; Kayar, 694; Çelik, 479.

³¹² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 251; Kendigelen (Kırca), 305; Bozer - Göle, 365; Özdamar vd., 256; Öztan, 109; Reisoğlu, 173; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 313; Bilgili - Demirkapı, 181; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 234; Poroy, 273; Bahtiyar, 155; Çetiner vd., 432; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Çeker, 448; Kayar, 694; Yasan, 150; Aksoy, 347; Bozkurt, 381; Çelik, 479; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1061.

³¹³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 257; Bozer - Göle, 360; Reisoğlu, 174; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 313; Özdamar vd., 255; Aslan, 301; Aksoy, 346.

1.7.3. Hamiline Yazılı Çekin Devri

Hamiline yazılı bir çekin devri için de emre yazılı çeklerde olduğu gibi, TTK m. 647/1’de ifade edildiği şekliyle, çek üzerindeki zilyetliğin karşı tarafa nakledilmiş olması gerekmektedir. Ancak emre yazılı çekin devrinden farklı olarak hamiline yazılı bir çekin devri için ciro şartı aranmamaktadır. Dolayısıyla bu çekler yalnızca zilyetliğin geçirilmesiyle devredilebilecektir.³¹⁴

Hamiline yazılı çeklerde ciro şartının aranmamış olması, bu çeklerin asla ciro edilemeyeceği anlamını taşımamaktadır. Kanun koyucu da TTK m. 791 ile hamiline yazılı olan çeklerin de aslında ciro edilebileceğini, ancak yapılan bu ciro işleminin, söz konusu çekin emre yazılı bir çek haline dönüşmesine neden olmayacağını ifade etmiştir.³¹⁵ Hamiline yazılı olan bir çekin, bu şekliyle ciro edilmesi halinde ise ciro eden kişi başvuru hakkı açısından geçerli olan düzenlemeler çerçevesinde sorumluluk altına girmiş olacaktır.³¹⁶

Hamiline yazılı çekin sahip olduğu bu özellikler nedeniyle, çeki teslim alan kişinin, ciro silsilesinin düzgün olup olmadığını kontrol etmek gibi bir sorumluluğu da yoktur. Çünkü bu çeklerin kişinin elinde olması yeterli görülecek ve bu durum o kişinin yetkili hamil olarak kabul edilmesini sağlayacaktır.³¹⁷ Dolayısıyla hamiline yazılı çeklerde yapılan

³¹⁴ İmregün, 130; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 262; Kendigelen (Kırca), 305; Kınacıoğlu, 280; Öztan, 49; Bozer - Göle, 369; Poroy – Tekinalp, 334; Reisoğlu, 168; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 315; Çamoğlu, 130; Can – Güner, 240; Özdamar vd., 252; Bahtiyar, 155; Poroy, 271; Çetiner vd., 432; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Çeker, 448; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 233; Bilgili - Demirkapı, 181; Pulaşlı, 345; Kaya – Tatlı, 130; Kayar, 695; Yasan, 151; Aksoy, 346; Bozkurt, 386; Çelik, 478; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1060.

³¹⁵ Karayalçın, 286; Tekil, 206; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 262; Kendigelen (Kırca), 305; Kınacıoğlu, 280; Bozer - Göle, 369; Poroy – Tekinalp, 335; Reisoğlu, 169; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 315; Çamoğlu, 130; Can – Güner, 240; Özdamar vd., 252; Bahtiyar, 156; Poroy, 272; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Çeker, 449; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 233; Bilgili - Demirkapı, 181; Pulaşlı, 346; Kayar, 695; Yasan, 151; Aksoy, 347; Bozkurt, 386; Çelik, 479; Coşkun, 693; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1060.

³¹⁶ İmregün, 131; Karayalçın, 286; Tekil, 206; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 262; Kendigelen (Kırca), 305; Kınacıoğlu, 280; Bozer - Göle, 369; Poroy – Tekinalp, 334-335; Reisoğlu, 169; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 315-316; Poroy, 272; Çamoğlu, 130; Çetiner vd., 432; Özdamar vd., 252; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Çeker, 449; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 233; Bilgili - Demirkapı, 181; Pulaşlı, 346; Kayar, 695; Yasan, 151; Aksoy, 347; Bozkurt, 386; Çelik, 479; Coşkun, 693; Eriş, *Çek Hukuku*, 143; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1060.

³¹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 262; Kınacıoğlu, 282; Reisoğlu, 169; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 315; Bahtiyar, 156; Poroy – Tekinalp, 336; Bilgili - Demirkapı, 181; Bozkurt, 388; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1091.

cironun temlik ve teşhis fonksiyonu olmayıp, yalnızca teminat fonksiyonu olduğu sonucuna varabiliriz.³¹⁸

Kanunda düzenleme altına alınmış ve ödememe haline yönelik kayıtlardan olan sorumsuzluk kaydının, hamiline yazılı bir çeki ciro eden kişi tarafından da yapılan söz konusu bu ciroya eklenmesi mümkündür.³¹⁹ Çünkü kanun koyucunun, TTK m. 818/1-d gereğince gönderme yapılan ve ciro başlığı altında bu hususu ele alan m. 685/1'de çeklerin devir şekilleri ile ilgili bir ayrıma gitmediği ve genel bir ifade kullandığı görülmektedir.

Benzer şekilde kanun koyucu, devir başlığı altında ele almış olduğu, TTK m. 793/1'de de, emre ya da hamiline yazılı çekler açısından bir ayırım yapılmaksızın genel bir ifade kullanmıştır. Dolayısıyla hamiline yazılı çeklerde de, protesto ya da ibraz süresinin geçirilmesinden sonra yapılacak olan ciro temlik hükümlerine (alacağın temliki) tabi olacaktır.³²⁰

Hamiline yazılı olan bir çekteki alacağın, temlik hükümlerine tabi olduğu böyle bir durumda, çekin yine zilyetliğin geçirilmesiyle devredilebileceğinin kabul edilmesi, söz konusu bu temlik hükümlerinin kimlere uygulanacağını tespiti açısından sorun yaratacaktır. Dolayısıyla Yargıtay'ın 2015 tarihli örnek bir kararında³²¹ da vurguladığı gibi, hamiline yazılmış olan bir çek, protesto ya da ibraz süresinin geçirilmesinden sonra artık zilyetliğin geçirilmesiyle değil, alacağın temlikiyle devredilebilecektir.³²²

Hamiline yazılı çeki süresi içinde yapılan ciro, temlik ve teşhis fonksiyonlarını barındırmazken, protesto ya da ibraz süresinin geçirilmesinden sonra yapılacak olan ciro ise her iki fonksiyonu da bünyesinde barındıracaktır.³²³

³¹⁸ İmregün, 131; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 262; Kendigelen (Kırca), 305; Kınacıoğlu, 280; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 315; Özdamar vd., 257; Bahtiyar, 156; Poroy – Tekinalp, 335; Çeker, 449; Bilgili - Demirkapı, 182; Bozkurt, 388; Eriş, *Çek Hukuku*, 183; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1092.

³¹⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 263.

³²⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 265; Kendigelen (Kırca), 306; Bozer - Göle, 369; Reisoğlu, 192; Bahtiyar, 156; Can – Güner, 240; Bozkurt, 388; Coşkun, 693.

³²¹ Yarg. 12. HD. E. 2015/555, K. 2015/11250, T. 27.04.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 14/09/2021): "...hamiline yazılı çeklerde takip alacaklısının ciro silsilesi içerisinde yer almaması halinde ve bankaya ibraz için ciro edenin de son hamil olduğunun belirlenmesi durumunda takip alacaklısının yetkili hamil olabilmesi için ibrazdan sonra adı geçene (temlik hükmünde de olsa) bir cironun varlığı zorunludur. Somut olayda, takip dayanağı çekin incelenmesinde, takip alacaklısı ...'in ciro silsilesi içerisinde yer almadığı tespit edilmiştir..."

³²² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 265; Reisoğlu, 170.

³²³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 265.

1.7.4. Nama Yazılı Çekin Devri

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekin kanunen emre yazılı bir kıymetli evrak olduğu kabul edilmektedir. Söz konusu bu kıymetli evrakın nama yazılı hale getirilebilmesi için TTK m. 788/2’de ifade edildiği gibi “emre yazılı değildir” şeklindeki bir kaydı ya da buna benzer bir başka kaydı (namadır; rekta; ciro edilemez) bünyesinde barındırıyor olması ve bu kayıtlı ödemenin belirli bir kişiye yapılması zorunlu tutulmuş olması gerekmektedir.³²⁴

Emre yazılı olan ya da emre yazılı olduğu kabul edilen bir çek üzerine koyulan “ciro edilemez” kaydı, söz konusu bu kaydı koyanlar açısından farklı sonuçlar doğurmaktadır. Ciro edilmesini yasaklayan kaydın ciranta tarafından çek üzerine konulması durumunda söz konusu çek nama yazılı çek haline dönüşmezken, bu kaydın düzenleyen tarafından çek üzerine konulması durumunda ise çek nama yazılı bir çeki dönüşecektir. Dolayısıyla düzenleyen tarafından çek üzerine koyulan böyle bir kayıt nedeniyle çekin ciro edilmesi mümkün olmayacak ve çek alacağın temlik yoluyla devredilebilecektir. Yargıtay’ın da 2017 tarihli örnek bir kararında³²⁵ bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.³²⁶

TTK m. 647/2 gereğince, alacağın temlik ile devredilecek olan nama yazılı bir çekte, yapılan devrin geçerli olabilmesi bu yönde yazılı bir beyanın varlığına bağlı kılınmıştır. Ayrıca kanun koyucu, cirodan farklı olarak, çek üzerine veya ona eklenen bir alonj üzerine yapılması zorunluluğunu aramayıp, temlik beyanının herhangi bir kâğıt üzerine de düşülebileceğini ifade etmiştir. Pek tabi ki nama yazılı senetlerin devri için de, TTK m. 647/1’de ifade edilen şekliyle, çekin zilyetliğinin de karşı tarafa geçirilmesi şarttır.³²⁷

³²⁴ Tekil, 167; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 214; Kendigelen (Kırca), 303; Kınacıoğlu, 281; Bozer - Göle, 352; Reisoğlu, 191; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 316; Özdamar vd., 252; Poroy, 271; Çamoğlu, 130; Sumer, 319; Çeker, 446; Pulaşlı, 347; Bilgili - Demirkapı, 179; Yasan, 151; Bozkurt, 385; Coşkun, 696; Eriş, *Çek Hukuku*, 135.

³²⁵ Yarg. 12. HD. 2017/7353, K. 2017/12859, T. 23.10.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 14/09/2021): “*Keşideci tarafından konacak bir kayıtlı, poliçenin cirosu yasaklanabilir. Senede, ‘ciro olunmayacağı’ veya ‘... yazılı olmadığı’ (menfi ... kaydı) konarak bu amaca ulaşılabilir. Keşidecinin koyacağı ciro yasağı, senedi nama yazılı hale getirir. Bir ciranta tarafından konan kayıt ise sadece o ciranta bakımından sonuç yaratır; ciranta, ciro ettiği şahıstan sonraki hamillere (senedi ciro ile alan) karşı sorumluluktan kurtulur. 6102 sayılı TTK’ nin 788/2. maddesine göre ise ciro edilemez kaydı bulunan çekin ancak alacağın temlik yolu ile devri mümkündür. Bu durumda, çekin yüzünde bulunan ciro edilemez kaydı çekin kambiyo senedi niteliğini etkilemez ise de, ciro yoluyla devrini engeller.*”.

³²⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 217; Pulaşlı, 343; Bozkurt, 385.

³²⁷ İmregün, 130; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 219; Kendigelen (Kırca), 303; Öztan, 41; Bozer - Göle, 351-352; Reisoğlu, 191; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 316; Çamoğlu, 130; Bahtiyar, 155; Çetiner vd., 431; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 475; Çeker, 446-447; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 233; Poroy - Tekinalp, 334; Bilgili - Demirkapı, 179; Pulaşlı, 347; Kaya - Tatlı, 130; Özdamar vd., 252; Kayar,

Nama yazılı çeklerin, alacağın temlik hüükümleri çerçevesinde devredilmesi nedeniyle çek borçlusu, çeki devralmış olan kişiyeye karşı da sahip olduğu şahsi defileri ileri sürebilecektir. Dolayısıyla da bu durum, nama yazılı çeklerin tedavül gücünün azalmasına neden olacaktır.³²⁸

693; Yasan, 151; Bozkurt, 385; Çelik, 478; Coşkun, 696; Eriş, *Çek Hukuku*, 143-144; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1061.

³²⁸ Kınacıoğlu, 281; Öztan, 41; Reisoğlu, 191; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 316; Bozkurt, 385; Çeker, 447; Pulaşlı, 347; Coşkun, 696.

BÖLÜM II: ÇEKİN ÖDENMEK ÜZERE İBRAZI

2.1. İbraz Kavramı

İbraz kelimesinin Türk Dil Kurumundaki karşılığı; ortaya koymak, göstermek veya meydana çıkartmaktır.³²⁹ Kıymetli evrak hukukunun çeke yaklaşımı açısından ise ibraz, çekin ödenmek üzere fiilen muhataba sunulması olarak tanımlanmaktadır.³³⁰

Kıymetli evrakta mevcut olan hak, onu dış dünyaya yansıtan senede bağlıdır. Burada bahsedilen hak, kamusal hukuktan doğan hakka değil, özel hukuk çerçevesinde doğmuş bir hakka karşılık gelmektedir.³³¹

Bu nedenledir ki, fiziki çek yaprağı ile barındırdığı hakkın birbiri ile bütünleştiğini kabul ediyoruz. Bu bütünleşme içerisinde hak ile çek yaprağı arasındaki bağılılığın derecesi çekin düzenlenme şekline göre farklılık arz edecektir. Çünkü bu bağ, nama yazılı çeklerde daha kuvvetli iken, emre yazılı çekte biraz daha az, hamiline yazılı çeklerde ise daha da azdır. Dolayısıyla söz konusu olan hak ile çek yaprağı arasındaki bu bağ, hakkın bu evraktan ayrı bir şekilde ileri sürülmesini engellemektedir.³³²

Kanun koyucu bu husustaki iradesini TTK m. 645’de “Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez” ifadesiyle ortaya koymuştur.

³²⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 27/08/2021).

³³⁰ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 4; Kınacıoğlu, 283; Çamoğlu, 139; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 336; Poroy – Tekinalp, 321; Can – Güner, 241; Asuman Yılmaz, “Covid-19 Salgın Hastalığı Nedeniyle Alınan Tedbirlerin Çekin İbraz Sürelerine Etkisi” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/38 (2020), 23; Coşkun, 651; Sinan Öztürk, “Çekte İbraz” *Yargıtay Dergisi* 27/3 (2001), 528.

³³¹ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 3; Poroy – Tekinalp, 19; Pulaşlı, 38; Umut Koç, *Çekte İbraz* (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 3; Ahmet Zeyneloğlu, “Çekin Muhatap Bankaya İbrazı Zorunludur” *Yargıtay Dergisi* 2/2 (1976), 141; Sinan Sarıkaya – Merve Sarıkaya, “7226 Sayılı Kanun Geçici Madde 1’in Çek İbraz Sürelerine Etkisi” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/1 (2021), 245.

³³² Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 3; Kendigelen (Kırca), 10; Poroy – Tekinalp, 25; Pulaşlı, 38; Zehra Badak – Hanife Aydın, “Çekin Ödeme İçin İbrazında Muhatap Bankanın Yükümlülükleri” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/41 (2021), 906; Koç, 3; Zeyneloğlu, 141; Sarıkaya – Sarıkaya, 245.

Söz konusu olacak hak, onu dış dünyaya yansıtan çek yaprağından ayrı olarak ileri sürülemeyeceğinden, hakkın talep edilebilmesi adına çekin ibrazının zorunlu olacağı sonucuna ulaşılmaktadır.³³³

Kıymetli evraka bağlanmamış bir adi para borcunun, TBK m. 89/1 gereğince borçlu tarafından, alacaklının ödeme anındaki yerleşim yerinde ifa edilmesi gerekmektedir. Buna karşın kıymetli evraka bağlanmış olan bir borçta ise söz konusu bu evrakın kimin elinde olduğu, başka bir ifadeyle alacaklının kim olduğu ve bu kişinin yerleşim yerinin neresi olduğu bilinemeyebilecektir. Ancak evrak üzerindeki bilgilerden borçluya ulaşılabilecektir. Bu nedenledir ki, bu borçların, borçlunun yerleşim yerinde ödenmesi öngörülmüştür. Esasen, kanundaki özel düzenlemelerde göz önüne alınmakla birlikte, kıymetli evrak olan çekin de diğer kambiyo senetleri gibi aranılacak senetlerden biri olması nedeniyle, çekte hamil olan kişinin çeki muhataba ibraz etmesi zorunlu kılınmıştır.³³⁴

2.2. Çekte İbraza Yetkili Kişi

İbraz edilen bir çek için, yapılan ibrazın yasal açıdan geçerli kabul edilebilmesi için her şeyden önce çekin hak sahibi olan hamil tarafından ibraz edilmiş olması gerekmektedir. Bu kişi doktrinde yetkili hamil olarak adlandırılmaktadır.³³⁵

İbraza yetkili olan kişinin tespiti açısından yapacağımız açıklamaları, çekte söz konusu olan devir şekilleri açısından ayrı ayrı ele alarak ifade etmeye çalışacağız.

2.2.1. Nama Yazılı Çeklerde

Nama yazılı çeklerde, kanun koyucu TTK m. 655/1’de muhatap bankanın kimlere ödeme yapabileceğini düzenleme altına almıştır. Bu nedenle ancak bu hükümde ifade edilen kişiler nama yazılı çekler için yetkili hamil olabilecektir. Bu kişilerin çekin hamili

³³³ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasası*, 3; Kendigelen (Kırca), 309; Kınacıoğlu, 283; Pulaşlı, 423; Poroy – Tekinalp, 347; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 336; Öztan, 269; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 228; Özdamar vd., 263; Çeker, 449; Bilgili - Demirkapı, 181; Özgenç, 53; Kaya – Tatlı, 134-135; Can – Güner, 241; Poroy, 277; Ali Bozer, “Muhatap Bankadan Başka Bir Bankaya Ödeme İçin Çekin İbrazi” *Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan* (2019), 317; Yasan, 152; Sarıkaya – Sarıkaya, 246; Yılmaz, 23; Badak – Aydın, 906; Eriş, *Çek Hukuku*, 252; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1139; Çiyiltepe, 350; Koç, 3; Zeyneloğlu, 141; Öztürk, Sinan, 527-528.

³³⁴ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasası*, 3; Koç, 4; Öztürk, Sinan, 528.

³³⁵ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasası*, 43; Reisoğlu, 198; Bahtiyar, 160; Eriş, *Çek Hukuku*, 252; Koç, 5.

olmasının yanında, çek üzerinde adı ve soyadının yazılmış olması ya da bu kişiye halef olduğunu kanıtlamış olması gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla ancak kanun koyucu tarafından işaret edilmiş bu kişiler nama yazılı çekler için ibraza yetkili olabilecektir.³³⁶

TTK m. 655/2’de ise muhatabın, birinci fıkrada bahsedilen ve nama yazılı çek için meşru hamil olduğu kabul edilen kişiler dışında başka bir kişiye ödeme yapması durumunda, meşru hamile karşı sorumluluk altına gireceği ifade edilmiştir.³³⁷

Söz konusu bu çeklerin ciro edilerek devredilebilmesi de mümkün değildir.³³⁸ Dolayısıyla nama yazılı olan çeklerde tahsil cirosu yapılamayacaktır. Yetkili hamil nama yazılı böyle bir çekin, kendi adına ancak başka birisi tarafından tahsil edilmesini istemesi durumunda ise söz konusu bu kişiye vekâletnameyle yetki vermesi gerekecektir.³³⁹

2.2.2. Emre Yazılı Çeklerde

Emre yazılı çeklerin tedavüle çıktığı anda yetkili hamili çekin lehtar olacaktır. Ancak söz konusu bu çeklerin ciro yoluyla devredilebilmesi nedeniyle, lehtardan sonra çeki devralmış olan hamiller de çekin yetkili hamili olarak anılabilecektir. Dolayısıyla emre yazılı çeklerin tedavüle çıktıktan sonra el değiştirmemiş olması durumunda, söz konusu bu çekin ibrazına yetkili kişi çekin lehtar olacaktır. Ancak lehtarın ciro suyla devrolmuş emre yazılı çeklerde ise hamil ya da sonraki hamiller, ciro silsilesinin doğru kurulmuş olması şartıyla ancak söz konusu bu çekin ibrazına yetkili kişi olabilecektir.³⁴⁰

Emre yazılı çeklerin ibrazında, nama yazılı olan çeklerden farklı olarak ibraz eden kişinin gerçek alacaklı olduğu yönünde herhangi bir tespitin yapılması gerekmeyecektir. Çünkü kanun koyucu TTK m. 801’de, böyle bir çekin ödenmesi amacıyla ibrazı halinde muhatabın yalnızca çekteki ciro silsilesinde kopukluk olmadığı yönünde inceleme yapması gerektiğini, buna karşın söz konusu bu cirolarda kullanılan imzaların geçerliliğini inceleme gibi bir sorumluluğunun olmadığını ifade etmiştir.³⁴¹

³³⁶ Bozer - Göle, 387; Aslan, 301; Badak – Aydın, 907; Öztürk, Sinan, 528.

³³⁷ Bozer - Göle, 387; Badak – Aydın, 907.

³³⁸ Bozer - Göle, 387; Çamoğlu, 130; Badak – Aydın, 907; Öztürk, Sinan, 528.

³³⁹ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 43; Bozer - Göle, 387; Badak – Aydın, 908; Öztürk, Sinan, 528.

³⁴⁰ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 43; Bozer - Göle, 387; Aslan, 301; Badak – Aydın, 908; Eriş, *Çek Hukuku*, 252-253; Koç, 5; Öztürk, Sinan, 529.

³⁴¹ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 43; Pulaşlı, 423-424; Bozer - Göle, 387-388; Poroy, 278; Badak – Aydın, 908; Eriş, *Çek Hukuku*, 253; Öztürk, Sinan, 529.

Yargıtay'ın 2013 tarihli örnek bir kararında da bu hususun konu edinildiği ve cirantalara ait imzalardan birinin sahte olmasının, çeki ibraz edenin yetkili hamil olarak kabul edilmesine engel olmayacağını vurguladığı görülmektedir.³⁴²

“...hamilin çeki geri verebilmesi için kötünîyetle iktisap etmesi veya iktisapta ağır kusurunun bulunmasının zorunlu olduğu, çeklerdeki imzanın davacı şirket yetkilisi elinden çıkmadığı benimsenmiş ise de, sahte olduğu ileri sürülen cirodan sonra takip konusu çeklerde başkaca ciro olup, çek ciro görmek suretiyle davalıya geçmiş olduğuna göre çekin davalı tarafından kötünîyetli olarak iktisap edildiği veya iktisapta ağır kusurunun bulunduğu konusu davacı yanca yasal kanıtlarla ortaya konulamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.”³⁴³

Kanun koyucu muhataba yalnızca keşidecinin imzasını araştırma sorumluluğu yüklemiştir. Buna karşın kanaatimizce, Yargıtay'ın 2014 tarihli örnek bir kararında³⁴⁴ da vurguladığı gibi muhatabın, keşideci dışında herhangi bir cirantanın imzasının gerçek olmadığını ileri sürerek çek karşılığını ödemedi kaçınması mümkün olmayacaktır.³⁴⁵

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi emre yazılı çeklerin devrinde ciro şart olup, söz konusu bu ciro tam ciro şeklinde olabileceği gibi beyaz ciro şeklinde de olabilecektir.³⁴⁶

Çek üzerinde yapılan ciroların tümünün tam ciro şeklinde olması durumunda, ibraza yetkili kişinin tespitinde pek bir zorluk çekilmeyecektir. Çünkü ciro silsilesi doğru olmak koşuluyla en son ciroda işaret edilen kişinin emre yazılı çekin yetkili hamili olduğu kabul edilecek ve muhataba çeki ibraz edecek olanın da bu kişi olması aranılacaktır.³⁴⁷

Emre yazılı bir çekin devrinde beyaz ciro kullanılmış olması durumunda ise tam ciroya göre ibraza yetkili kişinin tespiti biraz daha zor olabilecektir. Böyle bir çekte son cironun beyaz ciro şeklinde yapılması durumunda, yine ciro silsilesinin doğru olması şartıyla, çeki

³⁴² Bozer - Göle, 388.

³⁴³ Yarg. 11. HD. E. 2012/16613, K. 2013/15169, T. 09.09.2013, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 30/09/2021).

³⁴⁴ Yarg. 11. HD. E. 2014/7059, K. 2014/13751, T. 15.09.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 30/09/2021): “... davalı bankanın lehtar tarafından tahsil amacıyla bir başka bankaya yapılmış tahsil cirosundaki imzaları inceleyerek, imzaların cirantaya ait olmadığı gerekçesiyle 5941 sayılı Kanun'un kendisine yüklediği ödemeyi yaptıktan kaçınmasının yerinde olmadığı, 5941 sayılı Kanun hükümleri arasında muhatap bankanın bu şekilde bir imza incelemesi yapma yükümlülüğü bulunmadığı gerekçesiyle...”.

³⁴⁵ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Badak – Aydın, 908. Cirantalara ait imzaların da sıhhatinin muhatapça araştırılması gerektiğini savunan görüş için bkz. Bozer - Göle, 388.

³⁴⁶ Çamoğlu, 130-131.

³⁴⁷ Bozer - Göle, 389.

elinde bulunduran ve muhataba ödeme için başvuran kişi ibraza yetkili kişi olarak kabul edilecektir. Çekte yapılan beyaz cirodan sonra başka ciroların olması durumunda ise yine ciro silsilesinin doğruluğu aranılacak ve son cironun tam ya da beyaz ciro olmasına göre ibraza yetkili kişi belirlenecektir.³⁴⁸ Nitekim 6102 sayılı TTK m. 818, f. 1, b. d)’nin atfıyla çekler hakkında da uygulanabilecek olan TTK m. 686/1 hükmünde bu durum;

“Bir poliçeyi elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa da kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde, yetkili hamil sayılır. Çizilmiş cirolar bu hususta yazılmamış hükmündedir. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse son ciroyu imzalayan kişi, poliçeyi beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır.”

denilmek suretiyle açıklanmıştır. Bunun gibi “II - Hak sahipliğini ispat görevi” kenar başlıklı TTK m. 790;

“Cirosu kabil bir çeki elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa bile, kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde yetkili hamil sayılır. Çizilmiş cirolar yazılmamış hükmündedir. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse, bu son ciroyu imzalayan kişi çeki beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır.”

hükmüyle bu hususa vurgu yapmıştır.

2.2.3. Hamiline Yazılı Çeklerde

Hamiline yazılı çekler için yetkili hamilin tespit edilmesinde bir zorluk yaşanmamaktadır. Çünkü bu çeklerde yetkili hamilin, çeki fiziken elinde bulunduran kişi olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla hamiline yazılı çeki elinde bulunduran herhangi bir kişinin söz konusu bu çeki ödenmesi amacıyla muhatap bankaya ibraz etmesi mümkündür.³⁴⁹

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi hamiline yazılı bir çekin ciro edilmiş olması, söz konusu bu çekin emre yazılı hale dönüşmesine neden olmayacaktır. Nitekim bu durum “III - Hamiline yazılı çek üzerine yapılan ciro” kenar başlıklı TTK m. 791’de;

“Hamiline yazılı bir çek üzerine yapılan ciro, cirantayı, başvurma hakkına dair hükümler gereğince sorumlu kılar da senedin niteliğini değiştirerek onu emre yazılı bir çek hâline getirmez.”

³⁴⁸ Bozer - Göle, 389.

³⁴⁹ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 43; Bozer - Göle, 390; Aslan, 301; Badak – Aydın, 908; Eriş, *Çek Hukuku*, 253; Koç, 5; Öztürk, Sinan, 529.

şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca hamiline yazılı çeklerde yapılan cironun temlik ve teşhis fonksiyonu olmayıp, yalnızca teminat fonksiyonun söz konusu olması nedeniyle, ciro edilmiş böyle bir hamiline yazılı çekte de, yetkili hamilin dolayısıyla da ibraza yetkili kişinin, çeki elinde bulunduran kişi olduğu kabul edilecektir.³⁵⁰

Hamiline düzenlenmiş bir çek için yapılan böyle bir cironun, ibraza yetkili kişinin tespiti açısından önem arz etmeyeceği yönünde bizim de katıldığımız görüşe karşı doktrinde farklı görüşü savunan yazarlar da bulunmaktadır. Buna göre, hamiline düzenlenmiş olan bir çekin tam ciro aracılığı ile devredilmesi halinde, devralan kişinin söz konusu bu çeki tekrar devredebilmesi için kendisi tarafından da tam ciro veya beyaz ciro yapılması gerekliliğini ön plana aldığı görülmektedir. Dolayısıyla da ciro edilmiş böyle bir hamiline yazılı çekte, yetkili hamilin yani ibraza yetkili kişinin çeki elinde bulunduran kişi olduğunun söylenebilmesi için emre düzenlenmiş olan çeklerde olduğu gibi, çek üzerindeki ciro silsilesinde herhangi bir kopukluk olmaması gerektiği savunulmaktadır.³⁵¹

Doktrinde farklı görüşler doğmuş olmasının yanında, Yargıtay'ın da bu hususu konu edildiği kararlarına bakıldığında yeknesak bir yaklaşım sergilediği söylenemeyecektir. Gerçekten de Yargıtay'ın 2002 tarihli örnek bir kararında³⁵² bizim de katıldığımız görüş yönünde beyan vermiş olmasına karşın, 2004 tarihli örnek bir kararında³⁵³ ise aksi yönde iradesini ortaya koyduğu görülmektedir.

Uygulamaya bakıldığında da bankaların, hamiline yazılı çekin kendilerine ibraz edilmesi durumunda kabul ettiğimiz görüş doğrultusunda ciro silsilesini dikkate almaksızın ödeme ya da takas odasına iletme işlemlerini gerçekleştirdiği görülmektedir.

³⁵⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 263; Reisoğlu, 169; Eriş, *Çek Hukuku*, 182.

³⁵¹ Bozer - Göle, 390; Eriş, *Çek Hukuku*, 253.

³⁵² Yarg. HGK. E. 2002/443, K. 2002/474, T. 05.06.2002, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 30/09/2021): *“Hamile yazılı bir çekin cirosu esas itibariyle devri gösteren bir ispat vasıtası olarak anlam taşıyabilir fakat hakkı devredici bir fonksiyonu yoktur. Hamile yazılı çekte, hak sahipliği senedi elinde bulundurmakla tesis edildiğinden böyle bir cironun ayrıca hak sahipliğini teşhis fonksiyonu da mevcut değildir. Hamile yazılı çekteki cirolar arasındaki muntazam bir ciro zincirinin varlığı önem taşımaz. Bu gibi çeklerde mündemiç olan hak muntazam ciro zinciriyle değil, sadece, senedin verilmesiyle intikal eder.”*.

³⁵³ Yarg. 12. HD. E. 2004/18897, K. 2004/24577, T. 29.11.2004, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 30/09/2021): *“Hukuk Genel Kurulu'nun 24.4.1996 tarih ve 1996/12-136 Esas, 1996/288 Karar sayılı ilamında da vurgulandığı üzere hamiline yazılı çeklerde takip alacaklısının ciro silsilesi içerisinde yer almaması halinde ve bankaya ibraz için ciro edenin de son hamil olduğunun belirlenmesi durumunda takip alacaklısının yetkili hamil olabilmesi için ibrazdan sonra adı geçene (temlik hükmünde de olsa) bir cironun varlığı zorunludur. Aksi taktirde takip alacaklısı yetkili hamil olmaz.”*.

2.3. Çekin İbraz Yeri

Çekin bir ibraz senedi niteliği taşıması nedeniyle, TTK m. 780/1-d’de sayılmış ve çek üzerinde gösterilmiş olan ödeme yerinde ibraz edilmesi gerekecektir. Kural bu olmakla birlikte daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekin unsurları arasında sayılmış olan ödeme yeri unsuru ihtiyari bir unsurdur. Dolayısıyla bu unsurun çek üzerinde bulunmaması halinde, çek geçersiz olarak nitelendirilmeyecek, TTK m. 781/2’de işaret edilmiş olan yerler, aynı zamanda ödeme yeri olarak da kabul edilebilecektir.³⁵⁴

TTK m. 796/1 gereğince de, çekin düzenlenme yeri ile ödeme yerinin aynı olması fark etmeksizin muhatap bankaya ibraz edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla keşide edilmiş olan bir çekin, ödeme yerinde ya da ödeme yeri olarak kabul edilen yerde muhatap bankaya ibraz edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.³⁵⁵ Bununla birlikte 5941 sayılı ÇekK m. 3/1 hükmünde;

“Karşılığı bulunan çek, hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir. Ancak çek, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edildiğinde, o şubece karşılığı sorulmak suretiyle ödenir.”

denilmek suretiyle bir çekin muhatapın herhangi bir şubesine ödenmek üzere ibraz edilebileceği açıkça öngörülmüştür.

Söz konusu bu yasal düzenlemeler çerçevesinde kural bu olmakla birlikte, uygulamada çekin muhatapı olan banka dışında başka bankalara da ibraz aracılık etmesi amacıyla çekin verilebildiği ve buna yönelik takas odası üzerinden işleyen bir sistemin kurulduğu da görülmektedir.³⁵⁶

2.3.1. Çek Hesabının Bulunduğu Bankaya İbraz

Keşide edilmiş bir çekin, çek hesabının bulunduğu bankaya ibrazı iki farklı yolla yapılabilir. Bunlardan birincisi, çekin doğrudan çek hesabının bulunduğu şubeye

³⁵⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 279; Kendigelen (Kırca), 310; Öztan, 269; Can – Güner, 241; Bozkurt, 390; Öztürk - Sinan, 531.

³⁵⁵ Bozer - Göle, 391; Çeker, 449; Poroy – Tekinalp, 347; Poroy, 277; Özdamar vd., 264; Bilgili - Demirkapı, 182; Yasan, 154; Bozkurt, 390.

³⁵⁶ Çamoğlu, 139; Bozer - Göle, 391.

ibraz edilmesi yolu iken, ikincisi ise aynı banka altında hizmet veren farklı bir şubeye ibrazı yoludur.³⁵⁷

Çek hesabının bulunduğu bankaya ibraz, yalnızca çekin fiili olarak teslim edilmesi ile gerçekleştirilebilecektir. Dolayısıyla telefon, posta veya bunlara benzer diğer iletişim araçlarıyla çek bilgisinin ya da görüntüsünün bankaya iletilmiş olması ibraz yerine geçmeyecektir.³⁵⁸

Çekin muhataba ibraz edilmesi durumunda, banka personeli tarafından söz konusu çekin arkasına ibrazın yapıldığı tarihin yazılması gerekecektir. Muhatabın buna aykırı hareketi ise kusurlu bir davranış olarak kabul görecektir. Çünkü ibraz tarihinin çekin arkasında gösterilmemesi ve buna bağlı olarak yasal ibraz süresinin geçmiş olması, çalışmamızın ilerleyen kısımlarında detayları ile değinecek olduğumuz, hamilin aleyhine birtakım sonuçların doğmasına da neden olacaktır. Muhatabın bu kusuruna karşı, hamilin bankadan uğradığı zararın tahsilini isteyebilmesi için ortada gerçekten bir zararın varlığının ve buna ilişkin illiyet bağının mevcudiyetinin hamil tarafından kanıtlanması gerekecektir.³⁵⁹ Yargıtay'ın 2014 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“...hamiline yazılı dava konusu çekin ödeme için ibrazında karşılığının olmadığı belirtilmesine rağmen ibraz tarihinin yazılmaması sebebiyle bankanın kusurundan söz edilebilirse de; çeke ibraz tarihinin yazılmaması sebebiyle davacının zarara uğradığı dosyadaki delillerle ispat edilememiş, ibraz tarihinin yazılmamış olmasıyla davacının zararı arasındaki illiyet bağı kurulamamıştır.”³⁶⁰

Ayrıca ibraz edildiği tarihin çekin arkasına yazılmamış olması durumunda, hamilin muhataptan alacağı bir yazı ile çeki süresi içerisinde ibraz ettiğini ispatlaması da mümkün olmayacaktır. Yargıtay'ın da 1994 tarihli örnek bir kararında bu hususu konu edindiği görülmektedir.³⁶¹

³⁵⁷ Öztan, 270; Reisoğlu, 197; Bozer - Göle, 391; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 336; Özdamar vd., 264; Bahtiyar, 160; Çeker, 450; Bilgili - Demirkapı, 182; Coşkun, 657.

³⁵⁸ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 4; Reisoğlu, 198; Bozer - Göle, 370; Öztürk, Sinan, 528.

³⁵⁹ Reisoğlu, 197; Pulaşlı, 426; Badak – Aydın, 910. Muhatap tarafından senedin arkasına düşülen ibraz tarihinin sonradan üzerinin çizilmesi durumu, onun çek vasfını yitirmesine neden olmayacaktır. Detaylı bilgi için bkz. Recep Akcan, “Çeklerde Banka İbraz Kaşesinin Karalanması” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20/1 (2012), 59.

³⁶⁰ Yarg. 11. HD. E. 2013/16375, K. 2014/1343, T. 22.01.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 27/09/2021).

³⁶¹ Reisoğlu, 198.

“Takip dayanağı 10.10.1993 keşide tarihli çekte bankaya ibraz edildiği tarih yazılı değildir. Çekin süresinde bankaya ibraz edildiği, bankadan alınan cevabı yazı ile kanıtlanamaz. Bu haliyle çekin yasal süre içerisinde bankaya ibraz edildiği anlaşılamadığından alacaklı takip hakkını yitirmiştir.”³⁶²

Görüldüğü gibi, çek arkasına ibraz tarihinin yazılması daha çok hamil lehine sonuçlar doğurmakta ve yine hamil aleyhine hususların önüne geçmektedir. Bunun yanında hamilin iradesi doğrultusunda çeki ibraz etmiş ve çeki geri alarak ibrazdan vazgeçmemiş olması durumunda, muhatap çekin arkasına ibraz tarihini yazmak zorunda kalacaktır. Gerçekten de ÇekK m. 3/4’e bakıldığında “hamilin talepte bulunması halinde” ifadesiyle, “karşılıksızdır işlemi” yapılabilmesi hamilin isteğine bağlı kılınmıştır. Buna karşın hamilin “karşılıksızdır işlemi” yapılmasını talep etmesi üzerine muhatapın ibraz tarihini çekin arkasına yazması ise muhatap için bir zorunluluk haline gelecektir. Dolayısıyla ibraz tarihinin çekin arkasına yazılması hususunun, doğrudan hamilin isteğine bağlı kılındığı söylenemeyecektir.

2.3.1.1. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeye İbraz

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, çek sözleşmesi her iki tarafa da borç yükleyen bir sözleşmedir. Burada muhataba yüklenen borç, geçerli bir ibraz neticesinde, nezdindeki ilgili çek hesabında yeterli miktar varsa karşılığı ödemesidir. Dolayısıyla muhatap, çek karşılığını ödemek için lehtarın ya da hamilin çeki kendisine ibraz etmesini bekleyecektir. Çek karşılığı olan alacağını tahsil etmek isteyen lehtar ya da hamil de üzerine düşen bu ibraz yükümlülüğünü yerine getirerek amacına ulaşabilecektir.

Keşide edilmiş olan bir çekin, çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesine ibraz edilmesi halinde, görevli personel öncelikle ilgili çek hesabında karşılığın olup olmadığını kontrol edecektir. Hesap kontrolünün yanında çek üzerindeki keşideci imzasının gerçekten hesap sahibine ya da onun tarafından yetkili kılınan kişiye ait olup olmadığının da kontrolü yapılacaktır.³⁶³

Çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesinin, hesabın müsaitliği hususunda yapacağı kontrol hiç şüphesiz ki zor olmayacaktır.³⁶⁴ Çek üzerindeki keşideci imzasının

³⁶² Yarg. 12. HD. E. 1994/10282, K. 1994/10310, T. 12.09.1994, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 27/09/2021).

³⁶³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 280; Öztan, 270; Bozer - Göle, 391; Çetiner vd., 432; Çeker, 450.

³⁶⁴ Bozer - Göle, 391.

kontrolü ise teknolojinin bu denli gelişmiş olmadığı zamanlarda çek hesabının bulunduğu şube için pek de zor olmasa da personel için zaman açısından külfet oluşturmaktaydı. Çünkü o zaman diliminde uygulamada imza kontrolü, keşideci için oluşturulan mevduat ya da kredi hesap dosyasındaki imza sirküsü ile yapılabilmekteydi. Dolayısıyla dosyanın arşivden çıkarılarak kontrolün yapılması çok zor olmasa da zaman almaktaydı. Günümüzde ise artık hesap açılışlarında hesap sahibinin ya da temsilcisinin imzası elektronik olarak sisteme aktarılmakta ve ilgili hesapla ilişkilendirilebilmektedir. Dolayısıyla şube personeli, hesapta karşılığın olup olmadığını kontrol etmek için hesap detaylarına girdiğinde, bakiyenin yanında yetkili kişinin imzasını da görebilmektedir.

Banka personeli tarafından yapılan kontroller sonrasında, çek karşılığının ilgili hesapta bulunması ve ödenmesi hususunda herhangi bir engelin olmaması durumunda, söz konusu tutarın muhatap tarafından hamile ödemesi gerçekleştirilecektir. Çekin ödenmemesi halinde ise yine hamilin iradesi doğrultusunda ödenmeme sebebi çekin arkasına yazılarak banka personeli tarafından imzalanacak ve çek hamile geri verilecektir. Nitekim ÇekK m. 3/5’de bu durum;

“Muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutar dahil, kısmî ödemenin hamil tarafından kabul edilmemesi hâlinde, ikinci fıkra hükmüne göre karşılıksızdır işlemi yapılır; ibraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır. Çek hesabında hiç karşılığın bulunmaması ve hamilin sadece muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutarın ödenmesini talep etmesi hâlinde de bu fıkra hükmüne göre işlem yapılır.”

denilmek suretiyle hüküm altına alınmıştır.

İbrazında yetkili olduğu çeki muhatap banka şubesine ibraz etmek isteyen lehtar ya da hamil, söz konusu bu çek hesabının bulunduğu şubeyi, çek yaprağının ön yüzünde yazılı olan bilgilerden tespit edebilecektir. Çünkü kanun koyucu ÇekK m. 2/7-b ile bu bilginin muhatap tarafından basılacak olan çek defterlerinin her bir yaprağı üzerinde bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle kanun koyucunun öngördüğü bu gereklilik nedeniyle, muhatap bankanın ve çek hesabının bulunduğu şubenin dolayısıyla da çek için söz konusu olan ibraz yerinin tespiti pek de zor olmayacaktır.³⁶⁵

³⁶⁵ Bozer - Göle, 392; Çeker, 450.

Ancak burada tekrar ifade etmemiz gerekir ki, çek yaprağı üzerinde kanun koyucunun ÇekK m. 2/7’de öngördüğü unsurların eksik olması halinde, bu durum çek niteliğinin kaybına neden olmayacaktır. Çünkü ÇekK m. 2/9’da bu unsurların eksik olmasına karşın TTK’de aranılan unsurları barındıran bir senedin yine de çek niteliğine sahip olacağı ifade edilmiştir. TTK m. 780/1’de çek için aranılan zorunlu unsurlara bakıldığında ise çek hesabının bulunduğu şubenin adının sayılanlar arasında olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla çek yaprağı üzerinde çek hesabının bulunduğu şubenin gösterilmemiş olması, söz konusu senedin çek olarak nitelendirilmesine engel olmayacaktır.³⁶⁶

Uygulamaya bakıldığında ise bankalar gerek ticari hayat içerisinde mevcut ve potansiyel müşterilerine güven vermek, gerekse de şube içi işlemlerde operasyonel kolaylık sağlamak adına bastırılan çek yaprakları üzerinde çek hesabının bulunduğu şubenin de gösterilmesi yolunu seçtikleri görülmektedir.

2.3.1.2. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeden Farklı Bir Şubeye İbraz

Anonim şirket şeklinde örgütlenmiş olan bankalar, faaliyetlerini ülke genelinde yaygın bir ağ oluşturan şubeleri aracılığı ile yerine getirmektedir. Burada sözü edilen keşideciler (düzenleyenler) yani bankalar açısından çek müşterileri, bankanın yanında aslında bu bankanın şubelerinin müşterisi konumundadır. Bu nedenledir ki, her ne kadar banka nezdinde açılan çek hesaplarından bahsetmiş olsak da bu hesaplar aslında daha öznel olan banka şubeleri nezdinde açılmaktadır.

Eski TTK döneminde, keşide edilmiş bir çekin muhatabının banka olmakla birlikte ibrazının kime yapılması gerektiği hususunda birtakım tartışmalar yaşanmıştır.³⁶⁷ Bir kısım yazar, çekin mutlaka çek üzerinde yazılı olan ve çek hesabının bulunduğu banka şubesine ibraz edilmesi gerektiğini ileri sürerken; bir kısım yazar ise, çekin aynı bankanın

³⁶⁶ Bozer - Göle, 392.

³⁶⁷ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 4; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 279; Kendigelen (Kırca), 310; Bozer - Göle, 392; Öztürk, Sinan, 531. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun bu dönem içerisinde almış olduğu bir kararında, farklı bir bankaya da ibrazın yapılabileceğinin kabul edildiği görülmektedir. Yarg. HGK. E. 1973/641, K. 1974/1185, T. 13.11.1974, <https://legalbank.net> (E.T. 19/12/2021): “...bir çekin mutlaka üzerine çekilen muhatap bankaya ibraz edilebileceğini ve diğer bir bankaya ibraz edilemeyeceği halini nazara itibare aldığımız takdirde, hem ticari hayatın icabettirdiği sür’at ve kolaylık ortadan kalkmış olur ve hem de çekle ödmeden beklenen ticari ve iktisadi gayenin tahakkuku tamamen imkansızlaşmış olur. Çünkü, ... Halbuki, kanun koyucu çekle ilgili hükümleri ödeme (tediye) kolaylığını sağlamak için sevk etmiş bulunmaktadır. Bilindiği üzere, çek; keşidecinin bir bankaya hitaben yazdığı bir tediye emridir. ... Çekle ödemenin bu özelliği icabı olarak; bugün memleketimizde, bir çok, üzerine çekildiği bankadan başka bir bankaya ibraz edilerek o bankanın muhatap Bankadan provizyon karşılık istemesi suretiyle ödendiği bir gerçektir.”.

farklı şubelerine de ibrazın yapılabileceğini savunmuştur. Hatta bunlar dışındaki az sayıda da olsa bazı yazarların, farklı bir bankaya dahi ibrazın yapılabileceğini ileri sürdüğü görülmüştür.³⁶⁸

Zira ÇekK m. 3/1 ile bu tartışmalar neticelendirilmiş ve keşide edilmiş bir çekin muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilebileceği ifade edilmiştir.³⁶⁹ Ancak aynı düzenlemede farklı bir şubeye ibraz edilmiş böyle bir çekin ödemesinin, yine çek hesabının bulunduğu şubeden karşılığın sorulması zorunluluğuna tabi kılındığı görülmektedir.³⁷⁰

Kanun koyucunun söz konusu bu düzenlemede “...karşılığı sorulmak suretiyle ödenir.” şeklinde kullanmış olduğu ifadeyle, ibrazın yapıldığı şubenin çek hesabının bulunduğu şubeden teyit ve bilgi alması arzu edilmiştir. Kanun koyucu aslında kullanmış olduğu bu ifadeyle, çekin ibraz edildiği şubenin, çek hesabında karşılığı olup olmadığını bu hesabın bulunduğu şubeye sorarak öğrenmesini arzu etmemiştir. Çünkü uygulamada aynı banka çatısı altında faaliyet gösteren şubelerin bu bilgiye sormadan da şube içindeki sistem üzerinden ulaşabilmesi mümkündür.³⁷¹

Hal böyle olmakla birlikte Kanun’da ifade edilenin yanında, doktrinde de bugün, keşide edilmiş bir çekin, hesabın bulunduğu şube dışında aynı bankanın farklı bir şubesine ibraz edilmesinin geçerli bir ibraz olarak kabul edileceği tartışmasız kabul görmektedir.³⁷²

Çekin, aynı bankanın ancak çek hesabının bulunduğu şubenin dışındaki bir şubeye ibrazı halinde söz konusu bu şubenin görevli personeli, aynı şekilde hesaptaki karşılığın varlığını ve imzanın doğruluğunun sorgulamasını çekle işleyen hesabın bulunduğu şube gibi yapabiliyor olsa da, ÇekK m. 3/1 gereğince, ibrazın yapıldığı diğer şube, çekle

³⁶⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 279; Öztürk, Sinan, 531. Detaylı bilgi için bkz. Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 4-9.

³⁶⁹ İmregün, 125; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 12; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 279; Kendigelen (Kırca), 310; Öztan, 270-271; Reisoğlu, 197; Bozer - Göle, 392; Pulaşlı, 424; Poroy – Tekinalp, 322; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 336; Çetiner vd., 432; Can – Güner, 241; Özgenç, 53; Çeker, 451; Kaya – Tatlı, 135; Poroy, 277; Bilgili - Demirkapı, 182; Yasan, 154; Aksoy, 347; Bozkurt, 393; Badak – Aydın, 906; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1139; Öztürk, Sinan, 539.

³⁷⁰ İmregün, 125; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 12; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 279; Kendigelen (Kırca), 310; Pulaşlı, 426; Öztan, 270-271; Özdamar vd., 264; Bahtiyar, 160; Özgenç, 54; Can – Güner, 241; Çetiner vd., 432; Çeker, 451; Poroy, 277; Kaya – Tatlı, 135; Bilgili - Demirkapı, 182; Yasan, 154; Bozkurt, 393; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1139-1140; Coşkun, 658; Öztürk, Sinan, 539.

³⁷¹ Çek karşılığının ilgili hesaptaki mevcudiyetinin sorgulanması amacı güdüldüğünü savunan görüş için bkz. Çamoğlu, 143.

³⁷² Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 13; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 280; Kendigelen (Kırca), 310; Bozer - Göle, 392; Pulaşlı, 425; Poroy – Tekinalp, 321-322; Öztürk, Sinan, 539.

işleyen hesabın bulunduğu şubeden karşılığı soracaktır. Uygulamada bu işlem şubeler arasında kullanılan hazır formun doldurulması ve çekle birlikte taranarak sistem üzerinden karşı şubeye gönderilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu talep üzerine gerekli kontrolleri yapan çek hesabı şubesi, aynı yolla ibraz edilen şubeye dönüş yapmaktadır.

Aynı bankanın farklı bir şubesine yapılan ibrazın da kanun koyucunun iradesi doğrultusunda bir ibraz olduğu kabul edilmekle birlikte, söz konusu çek, ibraz süresinin son gününde dahi çek hesabının bulunduğu şubeye ibraz edilebileceği gibi bu şubenin dışındaki bir şubeye ibraz edilmesi de mümkün olabilecektir.³⁷³ Hiç şüphesiz ki, kanun koyucunun farklı şubeye yapılan ibrazın da çek hesabının bulunduğu şubeye yapılan ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğuracağını kabul etmesi, ticari hayat içerisinde çek kullanımını daha cazip hale getirmiştir. Çünkü bu uygulamayla birlikte lehtar ya da hamil, çek karşılığını tahsil etmek için yapacak olduğu masraf ve harcayacağı zamandan tasarruf sağlamış olacaktır.³⁷⁴

2.3.2. Muhatap Banka Dışında Bir Bankaya İbraz

Gerek TTK gerekse de ÇekK açısından çek hesabının bulunduğu bankanın dışında bir bankaya yapılan ibrazın geçerli olmayacağı kabul edilmiştir.³⁷⁵ Yargıtay'ın da 2008 tarihli örnek bir kararında³⁷⁶ böyle bir ibrazın usulen uygun olmadığını vurguladığı görülmektedir.³⁷⁷

Dolayısıyla kanun koyucu farklı bir şubeye ibrazda, ÇekK m. 3/1 ile zorunlu kıldığı ve çek hesabının bulunduğu şubeye sorularak işlem yapılabilmesi imkânını, ibrazın farklı bir bankaya yapılması durumunda söz konusu bu bankaya tanımamıştır.³⁷⁸

³⁷³ Reisoğlu, 200.

³⁷⁴ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 11-12; Bozer - Göle, 393; Öztürk, Sinan, 541.

³⁷⁵ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 12-13; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 281; Kendigelen (Kırca), 310; Reisoğlu, 200; Bozer - Göle, 391; Poroy – Tekinalp, 322; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 336; Özdamar vd., 264; Çeker, 451; Kaya – Tatlı, 135; Bilgili - Demirkapı, 182; Yasan, 154; Zeyneloğlu, 143; Öztürk, Sinan, 542.

³⁷⁶ Yarg. 19. HD. E. 2007/10730, K. 2008/1459, T. 19.02.2008, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 18/09/2021): “Somut olayda çek muhatap banka veya bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilmeyip Z. bank Adana Şubesine ibraz edildiğinden usulüne uygun bir ibrazdan söz edilemez...”.

³⁷⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 281.

³⁷⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 281; Kendigelen (Kırca), 310.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekin taraflarını keşideci, lehtar ya da hamil ve muhatap oluşturmaktadır. Dolayısıyla muhatap dışındaki bir bankanın ibraz açısından çekin tarafı olması söz konusu olamayacaktır.³⁷⁹

Çekin muhatap dışında başka bir bankaya ibraz edilmesi durumunda, bununla tahsil için vekâlet verilmek istendiği ya da ıskontoya tabi kılınmasının istendiği düşünülebilecektir.³⁸⁰ Birinci durumda çekin farklı bir bankaya verilmesinin amacı, çek üzerindeki bedelin kendisinin yerine bu banka tarafından tahsil edilmesini sağlamaktır. İkinci durumda ise bir nevi farklı bu banka tarafından çekin satın alınması söz konusu olacaktır.³⁸¹ Uygulamada bankalar bu amaçla almış oldukları çekler için komisyon ve işleyecek faizi peşinen çek bedelinden düştükten sonra kalan kısmın ödemesini lehtar ya da hamile yapmaktadır.

Çekin farklı bir bankaya temlik ya da tahsil cirosu ile devredilmesi durumunda, söz konusu bu banka, çeki, kanun koyucunun o çek için öngörmüş olduğu ibraz süresi içerisinde, muhatap banka şubesine veya bu şubenin dışında olup da aynı banka altındaki farklı bir şubeye ya da takas odasına ibraz etmesi gerekecektir.³⁸²

Farklı şubeye yapılan ibrazda olduğu gibi, çekin tahsil edilebilmesi için farklı bankaya da verilebileceğinin kabul edilmesi, yine ticari hayat içerisinde çek kullanımının yaygınlaşmasına ve lehtar ya da hamilin söz konusu olacak külfetlerle muhatap olmamasına neden olacaktır.

Örneğin, keşide yeri Bayburt olan bir çekin ödeme yerinin İstanbul olduğunu düşünelim. Yine çek lehtara keşide yeri olan Bayburt'ta teslim edilmiş olsun. Çeki devralan lehtarın, daha önce de ifade ettiğimiz gibi çek karşılığını tahsil etmek için ödeme yeri olan İstanbul'a gitmesine gerek olmaksızın, aynı bankanın Bayburt şubesine ibraz ederek çekini tahsil etmesi mümkündür. Ancak bankalar da birer ticari işletme olması nedeniyle kâr amacıyla şubeleşme yoluna gitmektedir. Dolayısıyla kâr elde edemeyeceği yerde şube açmayı tercih etmeyeceklerdir. Örneğimizde söz konusu olan bankanın da Bayburt ilinde şubesinin olmadığını varsayalım. Dolayısıyla lehtar ya da hamilin bahsettiğimiz gibi aynı

³⁷⁹ Öztan, 271; Reisoğlu, 210; Bilgili - Demirkapı, 182.

³⁸⁰ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 11; Kendigelen (Kırca), 310; Reisoğlu, 210; Öztan, 270; Bozer - Göle, 391; Poroy – Tekinalp, 322; Bahtiyar, 161; Kaya – Tatlı, 135; Bilgili - Demirkapı, 182-183.

³⁸¹ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 11; Öztan, 271; Bilgili - Demirkapı, 183.

³⁸² Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 11; Reisoğlu, 200; Çeker, 452.

bankanın farklı bir şubesine çeki ibraz ederek karşılığını alması ve söz konusu külfetlerle karşılaşmamış olması mümkün olamayacaktır. Buna karşın, çekin tahsil için Bayburt'ta bulunan farklı bir bankaya da verilebileceğinin kabul edilmiş olması, bahsi geçen bu külfetlerin bir nebze de olsa hafiflemesine neden olacaktır.

Buna karşın doktrinde bir kısım yazar tarafından muhatap dışında farklı bir bankaya çekin ödenmek üzere verilmesinin de ibraz niteliği taşıyacağı savunulduğu görülmektedir. Bu görüşe göre çekin verildiği bu banka hamilin temsilcisi konumundadır. Hamil çeki söz konusu bu bankaya verirken ciro da etmemektedir. Dolayısıyla tahsil cirosunun söz konusu olamayacağı ileri sürülmektedir.³⁸³

2.3.3. Takas Odasına İbraz

Çek karşılığının tahsil edilebilmesi için muhataba ibraz edilmesi zorunluluğuna istisna olarak, kanun koyucu çekin takas odasına da ibraz edilebileceğini öngörmüştür. Gerçekten de TTK m. 798'de takas odasına yapılmış olan bir ibrazın da, muhataba yapılan ibrazın hukuki sonuçlarını doğuracağı ifade edilmiştir.³⁸⁴ Yargıtay'ın 2021 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“Çekin, ödenmesi için muhatap bankaya ibrazı gereklidir. Bu ibraz TTK' nin 796. maddesinde öngörülen süreler içinde yapılmalıdır. Çek takas odası istisnası dışında esas itibarıyla muhataba ibraz edilir. Fakat bir takas odasına ibraz da ödeme için ibraz yerine geçer.”³⁸⁵

Takas odasına çek ibrazı yalnızca bankalar tarafından yapılabilecektir. Dolayısıyla banka dışında gerçek veya tüzel bir kişinin takas odasına çek ibraz etmesi mümkün değildir. Elindeki çeki takas odasına ibraz etmek isteyen bankanın ise söz konusu bu çek üzerinde hukuken hamil olması gerekecektir.³⁸⁶

³⁸³ Bozer, 320-321.

³⁸⁴ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 11; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 282; Kendigelen (Kırca), 310; Kinacioğlu, 285; Öztan, 271; Reisoğlu, 201; Bozer - Göle, 393; Poroy – Tekinalp, 322; Pulaşlı, 428; Özdamar vd., 264; Bahtiyar, 161; Çetiner vd., 432; Çeker, 451; Can – Güner, 242; Poroy, 277-278; Bilgili - Demirkapı, 182; Yasan, 154; Aksoy, 347; Bozkurt, 393; Badak – Aydın, 906; Coşkun, 658; Eriş, *Çek Hukuku*, 230; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1140; Zeyneloğlu, 143.

³⁸⁵ Yarg. 19. HD. E. 2021/3107, K. 2021/2771, T. 10.03.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 19/09/2021).

³⁸⁶ Reisoğlu, 217-218; Poroy – Tekinalp, 322; Pulaşlı, 428; Bozkurt, 394; Badak – Aydın, 906; Coşkun, 658; Zeyneloğlu, 143.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan, tahsil amacıyla ya da ıskontoya tabi kılınmak adına farklı bir bankaya çekin verilmesi üzerine, söz konusu bu banka tarafından çek bedelinin tahsilinin gerçekleştirilmesinde takas odası aracı olarak kullanılmaktadır.³⁸⁷

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çek ve kredi kartı gibi ürünler, müşteriler ile bankalar arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmekte ve birlikte çalışma hususunda sadık kalınmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla çek tahsil etmek isteyen lehtar ya da hamil genellikle muhataba gitmek yerine, sürekli iş ilişkisi içinde olduğu bankaya tahsil amacıyla çeki vermektedir. Bu amaçla çeki teslim alan bankalar ise çeki takas odasına sunmakta, takas odası da çekin tahsili için muhatap bankaya başvurur. Burada takas odası, tahsil için çeki almış olan banka ile muhatap banka arasında aracılık görevi yapmaktadır. İşleyen bu süreçte çekin fiziken dolaşması söz konusu değildir. Muhatap nezdindeki çek hesabının bulunduğu şubeden farklı bir şubeye çekin ibraz edildiğinde olduğu gibi burada da çekin sistem üzerinden dolaşımı söz konusu olmaktadır. Ancak burada çek tek kanaldan değil de, arada takas odası olması nedeniyle, çift kanaldan muhataba ulaşmış olacaktır.

Yargıtay'ın 2021 tarihli örnek bir kararında³⁸⁸ da ifade ettiği gibi, takas odasına ibraz ancak muhatap dışındaki bir banka aracılığı ile gerçekleştirilebilecektir.

ÇekK m. 8/3'te de, bahsettiğimiz şekilde çeklerin fiziki olarak dolaşımına gerek olmaksızın elektronik ortam üzerinden ödenmek üzere muhataba ulaştırılabileceği vurgulanmak istenmiştir.³⁸⁹ Yargıtay'ın 2019 tarihli örnek bir kararında³⁹⁰ da bu husus üzerinde durduğu görülmektedir.

Kanun koyucu ÇekK m. 8/1'de, çek ödemelerinin banka şubeleri arasında hesaben yapılabilmesini öngörmüştür. Bunun için gerekli bir sistem altyapısının kurulması ve

³⁸⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 282; Kendigelen (Kırca), 310; Reisoğlu, 210; Özdamar vd., 265; Pulaşlı, 428.

³⁸⁸ Yarg. 19. HD. E. 2021/3107, K. 2021/2771, T. 10.03.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 19/09/2021): “Çek, hesabın bulunduğu bankaya değil de başka bir bankaya verilirse, bu bankanın söz konusu çeki takas odasına sunması ibraz sayılır. Diğer bir deyişle takas odasına ibraz, ancak başka bir banka eliyle yapılır”.

³⁸⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 284; Kendigelen (Kırca), 311; Öztan, 272; Reisoğlu, 201; Poroy – Tekinalp, 322; Özdamar vd., 266; Pulaşlı, 429; Bozkurt, 394; Coşkun, 661. Fiziken çekin muhatap bankaya ulaşmayacak olmasının sakıncaları hakkında detayla bilgi için bkz. Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 351.

³⁹⁰ Yarg. HGK. E. 2017/337, K. 2019/1176, T. 12.11.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 19/09/2021): “...belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, ödeme için ibraz yerine geçmektedir.”.

takibinin yapılması hususunda ise TCMB yetkili kılınmıştır. Ayrıca TCMB'nin bu yetkiyi farklı bir kurum aracılığı ile kullanabileceği de ifade edilmiştir.³⁹¹

TCMB kendisine tanınan bu yetki çerçevesinde gerekli düzenlemeleri yapmak adına 1985 yılında "Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği"³⁹² adında bir Yönetmelik yayınlamıştır. Mülga olan bu düzenlemeyle birlikte TCMB kendine tanınan bu yetkiyi, takas odası aracılığıyla kullanma yolunu tercih etmiştir.³⁹³

ÇekK m. 8/2'de ise, TCMB tarafından oluşturulacak bu sistemin yine kendi çıkaracağı bir yönetmelikle düzenleme altına alınacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla TCMB'ce çıkarılan ve 1985 tarihli yönetmeliği yürürlükten kaldıran, 2018 tarihli "Çek Takas Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik"³⁹⁴ adında yeni bir Yönetmelik yayınlamıştır. Bu düzenlemeyle birlikte "çek takas sistemi" oluşturulmuştur. Söz konusu bu Yönetmeliğin 5. maddesinin 1'inci fıkrasında sistemin amacı ortaya konulmuş ve banka şubeleri arasında fiziken para dolaşımına gerek olmaksızın, çeklerin hesaben ödenebilmesi amaçlanmıştır. Aynı maddenin 2'nci fıkrasında ise kurulan bu sistemi çalıştırma ve takip etme sorumluluğunun "İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketine" verildiği görülmektedir.³⁹⁵

Sistem üzerinde kendisine verilen bu sorumluluk pek tabi ki takas odası aracılığıyla ibraz edilen çeklerin ödemesinin de bu şirket tarafından yapılması sonucunu doğurmayacaktır. Ayrıca adı geçen bu şirketin, çekin takas aracılığı ile tahsilatının yapılabilmesi adına edinmiş olduğu veriler üzerinde söz konusu olacak herhangi bir uyuşmazlığın tarafı olması da mümkün değildir.³⁹⁶

Söz konusu bu sistemden yararlanabilmek için sisteme üye olma zorunluluğu getirilmiş olup, Yönetmeliğin 9. maddesinin 1 ve 2'nci fıkraları gereğince, yapısında çek ile çalışan hesap olup olmadığının önemi olmaksızın, BankK'ye tabi olan tüm bankaların sisteme

³⁹¹ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 11; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 282; Kendigelen (Kırca), 310-311; Kınacıoğlu, 285; Öztan, 272; Bozer - Göle, 418; Reisoğlu, 214; Poroy – Tekinalp, 322; Özdamar vd., 265; Pulaşlı, 429; Can – Güner, 242; Bozkurt, 394; Coşkun, 658; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1147.

³⁹² RG., T. 25.09.1985, S. 18879.

³⁹³ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 11; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 282; Kınacıoğlu, 285; Özdamar vd., 265; Öztan, 272; Reisoğlu, 214; Pulaşlı, 430; Can – Güner, 242; Bozkurt, 394; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1147; Öztürk, Sinan, 544-545.

³⁹⁴ RG., T. 09.06.2018, S. 30446.

³⁹⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 283; Kendigelen (Kırca), 311; Bozer - Göle, 419; Özdamar vd., 265-266; Bozkurt, 394.

³⁹⁶ Bozer - Göle, 419.

dâhil olabileceği vurgulanmıştır. Buna karşın, Yönetmeliğin 12. maddesinin 11'inci fıkrası gereğince, sisteme dâhil olan bir bankanın, sistem içinde yer alan bir diğer banka lehine düzenlemiş olduğu çeklerin takas odasına ibraz edilmesi ise kabul edilmemiştir.³⁹⁷

Üye olan bankalara söz konusu üyelikten ayrılma imkânı tanınmamıştır. Buna karşın, yasal düzenlemelerle bankacılık faaliyetlerindeki yetkileri sona erdirilen ya da tasfiyesi gerçekleştirilen bankalar için söz konusu üyelik kendiliğinden son bulacaktır. Benzer şekilde bir başka banka ile birleşilmiş olması veya devrinin gerçekleşmiş olması durumunda da yine üyelik kendiliğinden son bulacaktır.³⁹⁸

İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi'nin, öngörmüş olduğu talimatlara ve yönetmelikle getirilen yükümlülüklerle aykırı hareket eden bankalar için birtakım kararlar alabileceği Yönetmeliğin 17. maddesi ile düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenlemeye göre yükümlülüklerini ifa etmeyen bankalar için takas odası aracılığıyla belirli bir süre boyunca çek ibrazını engellemek adına sisteme çeklerini dâhil edememesi kararı, İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi tarafından alınabilecektir.³⁹⁹

Yönetmeliğin 12. maddesinin 1'inci fıkrasında ise takas odasında işlem görebilecek çeklerin taşınması gerektiği özellikler vurgulanmıştır. Bu düzenlemede her şeyden önce pek tabi ki çekin ödenmek üzere muhataba henüz ibraz edilmemiş bir çek olması gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁰⁰

Kanun koyucunun bu gerekliliği arıyor olmasına karşın, uygulamada bunun aksinin gerçekleşmesinin pek mümkün olmayacağı da açıktır. Çünkü muhataba fiziki olarak ibraz edilmiş bir çek, artık muhatabın zilyetliğinde olacaktır. Dolayısıyla lehtar ya da hamil muhataba çeki ibraz ettikten sonra elinde fiziki olarak bu çeki bulunduramayacağından, aynı anda söz konusu çekin muhatabın yanında bir başka banka aracılığıyla takas odasına da sunulması mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla kanun koyucunun bu ifadesinin uygulamada pek bir karşılığı olmadığı düşüncesindeyiz.

Düzenlemede takas odasında işlem görececek çeklerde aranılan ikinci özelliğin ise TCMB'ce yürürlüğe koyulmuş olan Tebliğ doğrultusunda basılmış bir çek olması

³⁹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 283; Bozer - Göle, 419-420; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1148.

³⁹⁸ Reisoğlu, 215.

³⁹⁹ Bozer - Göle, 420.

⁴⁰⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 285.

gerektiği ifade edilmiştir. Aranılan üçüncü özellik ise çek için öngörülen kodlama standartları doğrultusunda manyetik kodlaması yapılmış bir çek olması gerektiğidir.⁴⁰¹

Ulusal Bayram ve Genel Tatil Hakkında Kanun⁴⁰² ile tatil günleri belirlenmiştir. Yönetmeliğin 15. maddesi gereğince bu günlerde takas odasına ibraz amacıyla çek sunulması mümkün olmayacaktır. Ayrıca yarım gün tatil olarak kabul edilmiş olan günlerde de benzer şekilde takas sistemine çek dâhil edilemeyecektir.

Uygulamada takas odası aracılığı ile yapılacak ibrazlarda, çekin, ödenmesi istenilen günden en az bir gün önce takas sistemine girilmiş olması gerekmektedir. Çünkü takas sistemine girilen çekler muhataba bir iş günü sonra sistem üzerinden iletilerek ilgili tutarın tahsili talep edilebilecektir. Dolayısıyla uygulamada bankalar ibraz süresinin son gününde takas odası aracılığı ile tahsil etmek üzere çek kabul etmemektedir. Böyle bir durumda yani çek için tanınan ibraz süresinin son gününde, yetkili hamilin çeki muhatap dışında bir kuruma ibraz etme imkânı kalmamaktadır.

2.4. İbraz Süreleri

2.4.1. Genel Olarak

Keşide edilmiş olan bir çekin, belirli bir süre içerisinde, karşılığı olan tutarının ödenmesi talebiyle muhataba ibraz edilmesi gerekmektedir. Bu süre ibraz süresi olarak anılmaktadır.⁴⁰³

Çekin bir ödeme aracı olması nedeniyle vadesinin olmadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla muhataba ödenmek amacıyla ibrazı durumunda, üzerinde yazılı olan karşılığın yetkili hamile ödenmesi gerekecektir. Ayrıca TTK m. 795/1 gereğince, çek üzerine konulan ve onun ödenmesine engel olacak ya da onu bir vadeye tabi kılacak kayıtların yazılmadığı kabul edilecektir.⁴⁰⁴

⁴⁰¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 285; Bozer - Göle, 421; Özdamar vd., 266.

⁴⁰² RG., T. 19.03.1981, S. 17284.

⁴⁰³ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 793-794; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 25-26; Öztan, 272; Poroy – Tekinalp, 347; Bilgili - Demirkapı, 183; Kaya – Tatlı, 135; Bahtiyar, 160; Poroy, 277; Can – Güner, 242; Sumer, 325; Çeker, 453; Bozkurt, 395; Badak – Aydın, 906; Çiyiltepe, 350.

⁴⁰⁴ Bozer - Göle, 381; Pulaşlı, 348; Poroy – Tekinalp, 323; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 228; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 470; Çeker, 452.

Çekte herhangi bir vade olmasa da, çekin unsurları başlığı altında detaylıca bahsettiğimiz gibi düzenlenme ve ödeme yerleri çek için söz konusu olacaktır. Kanun koyucunun öngörmüş olduğu ibraz süreleri de çek üzerindeki bu düzenlenme ve ödeme yerlerine göre belirlenecektir. Dolayısıyla çeklerin belirli bir tarihte değil, belirli bir tarih aralığında ibrazı söz konusu olacaktır.⁴⁰⁵

2.4.2. İbraz Sürelerinin Önemi

Çekte kural olarak vadenin olmadığı kabul edilmekle birlikte, çek üzerinde bu unsurun varlığı ya da yokluğu hususundan çok, ibraz için ona tanınan süreler önem arz etmektedir.⁴⁰⁶ Bu başlık altında ibraz sürelerine önem kazandıran söz konusu hususlar ayrı ayrı ele alınarak sunulmaya çalışılacaktır.

2.4.2.1. Muhatabın Yükümlülükleri Açısından

Her şeyden önce, görüldüğünde ödenir niteliğine sahip bir kıymetli evrak olsa da, mevcut düzenlemeler çerçevesinde bugün keşide tarihinden önce çekin tahsil edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, çek karşılığını tahsil etmek isteyen yetkili hamil, kanun koyucunun öngördüğü söz konusu bu ibraz süreleri içerisinde çeki muhataba ibraz ederek çek bedelini talep etmesi gerekecektir.⁴⁰⁷ Dolayısıyla çekin ödenmesi açısından bu süreler önem taşımaktadır.

Çek ilişkisinde muhatabın yükümlülüklerinden biri de çek karşılığının, ilgili çek hesabından ödenmesidir.⁴⁰⁸ Ancak muhataba yüklenen bu ödeme zorunluluğu, çekin ibraz süresi içerisinde ibraz edilmiş olmasına bağlanmıştır. Çünkü bu ibrazla birlikte alacak muaccel hale gelecektir.⁴⁰⁹ Benzer şekilde çekin karşılığının, ilgili bu çek hesabında olmaması durumunda, muhatabın ödemekle yükümlü olduğu tutarın talep

⁴⁰⁵ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 793; Bozer - Göle, 381.

⁴⁰⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 286; Kendigelen (Kırca), 311; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 336; Çetiner vd., 433; Yılmaz, 23.

⁴⁰⁷ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6041; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 336; Bozer - Göle, 369.

⁴⁰⁸ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6050; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 286; Öztan, 274; Reisoğlu, 205.

⁴⁰⁹ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6049; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 286; Kendigelen (Kırca), 311; Öztan, 274; Bozer - Göle, 370; Çamoğlu, 141; Kaya – Tatlı, 136; Bahtiyar, 161; Çeker, 453; Bozkurt, 400; Coşkun, 669. Vadeyi çağrıştırması nedeniyle kanunda geçen “muacceliyet” ifadesi yerine “ödeme zamanı” ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağını savunan görüş için bkz. Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 582; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak”, 208.

edilebilmesi de, yine çekin ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz edilmiş olmasına bağlıdır. Dolayısıyla ibraz süreleri muhatabın söz konusu bu yükümlülükleri taşıması açısından da önem arz etmektedir.⁴¹⁰

Yargıtay'ın 2020 tarihli örnek bir kararında da ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz edilmiş olan bir çek için, ödenmemesi yönünde herhangi bir engel olmadığı sürece, muhatabın ilgili tutarı çek hesabından ödemesi gerektiği hususu vurgulanmıştır.

“Çekin kanuni süresinde yetkili hamil tarafından bankaya ibrazında, muhatap banka tarafından çek üzerinde yapılacak inceleme, 6102 sayılı TTK ve 5941 sayılı Kanun'da yazılı hususlarla sınırlı olmak zorundadır. Muhatap banka tarafından çek hesabında yeterli karşılık varsa çek bedelinin hamile ödenmesi zorunludur.”.⁴¹¹

2.4.2.2. Çekten Cayma Hakkının Kullanılabilmesi Açısından

Çekten cayma, keşidecinin tedavüle soktuğu çek için muhataba tanıdığı ödeme yetkisini ondan geri almasıdır.⁴¹²

İbraz süreleri çekten cayma hususunda da önem arz etmektedir. Kanun koyucu TTK m. 799/1'de ortaya koyduğu iradesiyle, ibraz süresi sonuna kadar caymanın söz konusu olamayacağını, ancak ibraz süresinin bitmesinden sonra çekten cayılabileceğini ifade etmiştir.⁴¹³ Pek tabi ki ibraz süresi içerisinde çekten cayılamaması, çek kurumuna olan güvenin korunması ve tedavül gücünün artırılmasına neden olacaktır.⁴¹⁴

Yargıtay'ın 2017 tarihli örnek bir kararında da ibraz süresi içerisinde çekten cayılamayacağı ve bu hakkın ancak ibraz süresinin sona ermesinden sonra kullanılabileceği hususunu konu edindiği ve bunun üzerine hüküm kurduğu görülmektedir.

⁴¹⁰ Tekil, 203; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6042; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 27; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 286; Kendigelen (Kırca), 311-312; Öztan, 274; Bozer - Göle, 374.

⁴¹¹ Yarg. 19. CD. E.2019/35817, K. 2020/415, T. 27.01.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 28/09/2021).

⁴¹² Karayalçın, 292; Tekil, 208; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 49; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Özdamar vd., 284; Çamoğlu, 139; Badak – Aydın, 919; İsmail Kök, “Çekten Cayma” *Banka ve Finans Hukuku Dergisi* 5/17 (2016), 200.

⁴¹³ Karayalçın, 293; Tekil, 208; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6042; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 52; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 286; Kendigelen (Kırca), 312; Özdamar vd., 284; Öztan, 274; Bozer - Göle, 375; Çamoğlu, 139; Poroy, 281; Can – Güner, 245; Bozkurt, 399; Badak – Aydın, 919; Eriş, *Çek Hukuku*, 237; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1156; Kök, 204; Öztürk, Sinan, 554.

⁴¹⁴ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 77; Bozer - Göle, 375; Çamoğlu, 139; Kök, 203.

“...her ne kadar davalı taraf söz konusu çeklerden cayma bildiriminde bulunulduğu savunmasında bulunmuş ise de, çekten caymanın çek ibraz müddeti geçtikten sonra mümkün olduğu, halbuki davacının talep ettiği çek yasal risk bedellerinin ibraz süresi geçmiş çeklere ilişkin olmadığı...”⁴¹⁵

İbraz süresi içerisinde çekten cayılamaması kuralının, çekin keşidecinin ya da lehtarın elinden rızası dışında alınması durumunda da geçerli olup olmadığı sorusu akıllara gelebilecektir. Buna ilişkin eski TTK’de düzenleme yapılmış ve böyle bir durumda keşidecinin, muhatabın çeki ödemesini engelleyebileceği ifade edilmiştir. Ancak bu düzenlemenin uygulamada sıklıkla kötüye kullanılması, kanun koyucunun konuyu tekrar gözden geçirme ihtiyacı hissetmesine neden olmuştur. Bu nedenle mülga 6762 sayılı TTK m. 711/3 hükmü, 2009 yılında yapılan bir Kanun değişikliği ile 6762 sayılı TTK m. 711’den çıkarılmış olup, 6102 sayılı yeni TTK’de de söz konusu hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla mevcuttaki 6102 sayılı TTK gereğince, böyle bir durumda keşideci ya da hamilin başvurabileceği başka yollar olsa da, ibraz süresi içerisinde düzenleyenin tek taraflı bir beyanıyla çekin ödenmesinin durdurulması ya da çekten cayılması mümkün olmayacaktır.⁴¹⁶

Keşideci ibraz süresi geçmiş olan çek için söz konusu olan cayma hakkını dilediği gibi kullanabilecektir. Başka bir ifadeyle keşideci çekten caymış olduğunu yazılı bir dilekçeyle fiili olarak muhataba bildirebileceği gibi telefon, faks ya da mail gibi iletişim araçlarıyla da bildirmesi mümkündür. Ancak her ne kadar çekten cayma sözlü olarak yapılabilecek olsa da, ispat kolaylığı açısından yazılı ifa edilmesi daha uygun olacaktır.⁴¹⁷ Buna karşın, ibraz süresinin bitmesinden sonra söz konusu çekin bağlı olduğu çek hesabındaki karşılığın keşideci tarafından çekilmiş olmasının çekten caymış olduğunun kabulü için yeterli görülüp görülmeyeceği ise tartışmalıdır.⁴¹⁸

⁴¹⁵ Yarg. 19. HD. E. 2016/8702, K. 2017/3383, T. 26.04.2017, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 28/09/2021).

⁴¹⁶ Çamoğlu, 140; Okan Albayrak, “Çekten Cayma ve Ödemededen Men” *İstanbul Barosu Dergisi* 81/5 (2007), 1976.

⁴¹⁷ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 69-70; Bozer - Göle, 375; Reisoğlu, 268-269; Çamoğlu, 140; Özdamar vd., 284; Badak – Aydın, 919; Eriş, *Çek Hukuku*, 238; Ateş, 354; Albayrak, 1975; Refik Er, “Çekten Cayma ve Çekin Ödenmesinin Men’i” *Yargıtay Dergisi* 22/3 (1996), 366; Kök, 205.

⁴¹⁸ Reisoğlu, 268-269; Er, 366; Kök, 212. Muhataba yöneltilen bir beyan olarak değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle cayma olarak kabul edilemeyeceğini savunan görüş için bkz. Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 72-73. Cayma olarak kabul edileceğini savunan görüş için bkz. Bozer - Göle, 375.

Ayrıca keşideci ibraz süresi geçmiş olan bir çeki için cayma hakkını kullanırken herhangi bir gerekçe de göstermek zorunda değildir. Dolayısıyla çekten cayma hakkı doğan ve söz konusu bu hakkı kullanmış olan keşideciye, muhatap ya da çek hamilinin cayma nedenini sorması herhangi bir anlam ifade etmeyecektir.⁴¹⁹

Çekten cayma hakkı yalnızca söz konusu çekin düzenleyene tanınmıştır. Dolayısıyla ibraz süresi geçmiş olsa dahi lehtar ya da varsa ciranta, avalist ve hamilin çekten cayma gibi bir hakkı söz konusu olmayacaktır.⁴²⁰ Benzer şekilde keşidecinin de şahsi defileri ileri sürme hakkı doğmuş olması durumunda dahi, ibraz süresi içerisinde söz konusu bu hakkını kullanması mümkün olmayacaktır. Örneğin keşideci, çekin altında yatan borç ilişkisinin gereğini lehtarın yerine getirmediğini iddia ederek ibraz süresi içerisinde çekten cayması söz konusu olamayacaktır.⁴²¹

Keşideci tarafından çekten cayıldığıının muhataba ibraz süresi içerisinde bildirilmiş olması ve hamilin ibraz süresi içerisinde çeki tahsil etmek üzere muhataba ibraz etmesi üzerine, muhatapın caymayı dikkate almaksızın ödemeyi gerçekleştirmesi gerekmektedir. Ancak muhatapın keşideci ile arasındaki müşteri ilişkisinin zarar görmemesi için onun lehine hareket etmesi uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Böyle bir durumda ise muhatapın, TTK m. 783/2 ve ÇekK m. 3/7 ile 7/5’de ifade edilen hukuki ve cezai sorumluluklarla karşılaşması gündeme gelecektir.⁴²²

2.4.2.3. Müracaat Borçlularına Başvurulabilmesi Açısından

Çekin karşılıksız çıkması durumunda, yetkili hamilin müracaat borçlularına karşı başvuru hakkını kullanabilmesi için izleyebileceği yollar Kanun’da işaret edilmiştir. Bu yollardan uygulamada en çok tercih edileni, TTK m. 808/1-b hükmü uyarınca, muhatap tarafından ibraz gününü de içeren ve çek üzerine düşülmüş karşılıksızdır şerhi ya da TTK m. 808/1-c hükmü uyarınca, takas odasının, çek zamanında teslim edildiği hâlde ödenmediğini gösteren tarihli bir beyanının alınmasıdır. Söz konusu bu tespitlerin ibraz süresi içerisinde

⁴¹⁹ Tekil, 208; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 73; Bozer - Göle, 375; Çamoğlu, 140; Eriş, *Çek Hukuku*, 237; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1156; Albayrak, 1975; Er, 367; Kök, 213.

⁴²⁰ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 68; Bozer - Göle, 375; Poroy, 281; Er, 365; Kök, 205.

⁴²¹ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 77-78; Bozer - Göle, 376; Eriş, *Çek Hukuku*, 237; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1156; Er, 367.

⁴²² Karayalçın, 293-294; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 64; Bozer - Göle, 377; Kök, 208. Böyle bir durumda muhatapın keşideciye karşı sorumlu olmayacağı gibi hamile karşı da sorumluluğu olmayacağını savunan görüş için bkz. Er, 366.

yapılması gerekecektir. Bu da ibraz sürelerinin önemini ortaya koymaktadır. Bir diğer yol ise protesto çekilmiş olmasıdır. Söz konusu bu protestonun ise TTK m. 809/1 gereğince, yine çeke tanınan ibraz süresi içerisinde çekilmesi gerektiği ifade edilmiştir. TTK m. 809/2’de ise ibrazın, tanınan bu sürenin son gününe denk gelmesi durumunda, protestonun izleyen iş gününde de çekilebileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla buna yönelik protestonun ne zaman çekilmesi gerektiği hususunda da ibraz süreleri önem arz etmektedir.⁴²³

İbraz süresi geçtikten sonra muhataba ibraz edilen bir çek için süresi içerisinde ödenmediğini gösteren bir kanıt söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda yetkili hamilin çekin ödenmediğini ileri sürerek müracaat borçlularına karşı İİK hükümleri doğrultusunda kambiyo senetlerine özgü takip yapması mümkün olmayacaktır.⁴²⁴

2.4.2.4. Zamanaşımı Süresinin Başlaması Açısından

Karşılıksız çıkan çekler için yetkili hamile, başvuru hakkı tanınmıştır.⁴²⁵ Ancak hamile tanınan bu hakkın kullanılabileceği zaman dilimine kanun koyucu TTK m. 814 ile sınırlama getirmiş ve üç yıllık sürenin geçmesiyle birlikte söz konusu bu hakkın zamanaşımına uğrayacağı ifade edilmiştir. Üç yıllık bu sürenin ise çek için geçerli olan ibraz süresinin dolmasından sonra başlayacağı vurgulanmıştır. Dolayısıyla ibraz sürelerinin, başvuru hakkının zamanaşımına uğraması açısından da önem arz ettiği kabul edilmektedir.⁴²⁶

2.4.2.5. Bloke Kaydının Hüküm İfade Etmesi Açısından

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi kanunda öngörülmeven ihtiyari kayıtlardan olup, muhatap ile hamil arasındaki ilişkiye dayalı olarak çek üzerine teyit ya da bloke kaydı koyulabilecektir.

⁴²³ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6050; Kınacıoğlu, 284; Öztan, 274; Bozer - Göle, 378; Can – Güner, 244; Ateş, 353.

⁴²⁴ Bozer - Göle, 379; Çamoğlu, 139; Poroy – Tekinalp, 323-324; Can – Güner, 244; Coşkun, 670.

⁴²⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 287; Öztan, 274; Reisoğlu, 205.

⁴²⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 287; Kendigelen (Kırca), 312; Öztan, 274; Bozer - Göle, 381; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Çamoğlu, 141; Bilgili - Demirkapı, 185; Kaya – Tatlı, 137; Can – Güner, 244; Bahtiyar, 162; Bozkurt, 399.

Bu kaydın çek üzerine muhatap tarafından konulması durumunda, söz konusu bu kayıt, kanun koyucunun o çek için tanıdığı ibraz süresi boyunca muhatabı bağlayıcı niteliğe sahip olacaktır. Dolayısıyla ibraz süresinin geçmesinden sonra çek üzerindeki bloke kaydı herhangi bir hüküm ifade etmeyecektir. Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz gibi ibraz süresinin geçmesinden sonra TTK m. 799/1 gereğince, keşidecinin çekten cayma hakkı doğmuş olacaktır.⁴²⁷

2.4.2.6. Yapılan Cironun Niteliği Açısından

Daha önce de bahsettiğimiz gibi emre yazılı çekler ciro yolu ile devredilebilecektir. Bu çeklere yapılan ciroda teminat fonksiyonunun varlığından bahsedilebilmesi için, yapılan bu ciro işleminin, ibraz süresi geçirilmeden yapılmış olması gerekmektedir. Buna karşın ibraz süresi geçirildikten sonra yapılan ciro işlemi, TTK m. 793/1 gereğince, alacağın temlik hükmünde sayılacaktır.⁴²⁸

Yargıtay'ın 2017 tarihli örnek bir kararında⁴²⁹ da bu husus konu edinilmiş ve böyle bir cironun ancak alacağın temlik hükmünde sayılabileceği vurgulanmıştır.

2.4.2.7. “Karşılıksızdır” İşleminin Yapılabilmesi Açısından

Daha öncede ifade ettiğimiz gibi muhatap, kanun koyucunun öngörmüş olduğu ibraz süresi içerisinde çekin kendisine ibraz edilmesi durumunda, gerek TTK gerekse de ÇekK açısından çek karşılığını hamile ödemek zorunda kalacaktır. Ancak, ilgili çek hesabında söz konusu çekin karşılığının kısmen ya da tamamen olmaması halinde ise hamilin iradesi doğrultusunda çek için “karşılıksızdır” işlemi yapılması gerekecektir.

Buna karşın, çekin ibraz süresinin geçmiş olmasıyla birlikte muhatap ödeme yükümlülüğünden kurtulurken, keşideci de cayma hakkı elde edecektir. Dolayısıyla böyle

⁴²⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 286; Kendigelen (Kırca), 312; Öztan, 274; Bozer - Göle, 380; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Çamoğlu, 141; Can – Güner, 245; Bahtiyar, 162; Çetiner vd., 434; Bozkurt, 399; Öztürk, Sinan, 554-555; Sarıkaya – Sarıkaya, 249.

⁴²⁸ İmregün, 131; Tekil, 203; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6042; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 287; Kendigelen (Kırca), 312; Kınacıoğlu, 283; Öztan, 274; Bozer - Göle, 380; Çamoğlu, 141; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Bahtiyar, 162; Bozkurt, 399; Eriş, *Çek Hukuku*, 201; Ateş, 355; Öztürk, Sinan, 555; Sarıkaya – Sarıkaya, 249.

⁴²⁹ Yarg. 19. HD. E. 2016/10529, K. 2017/5734, T. 11. 09.2017, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 28/09/2021): “Çekin keşide tarihi 30.03.2013 olup, yasal ibraz süresi geçirildikten sonra 02.09.2013 tarihinde bankaya ibraz edilmiş ve son hamil ...A.Ş. tarafından kambiyo senetlerine mahsus icra takibi başlatılmıştır. TTK 793. maddesinde “ ... ibraz süresinin geçmesinden sonra yapılan ciro, ancak alacağın temlikinin sonuçlarını doğurur.” denilmektedir. Süresinde bankaya ibraz edilmeyen çek, kambiyo vasfını kaybeder, TTK 793. maddesi uyarınca alacağın temlik hükümlerine tabi olur.”.

bir durumda ilgili çek hesabında karşılık bulunmasa dahi söz konusu çek için “karşılıksızdır” işleminin yapılması mümkün olamayacaktır.⁴³⁰

İbraz süresi geçmiş olan bir çek için muhatabın “karşılıksızdır” işlemini yapması ve buna ilişkin kaydı çek üzerine yazmış olması da hukuki anlamda bir sonuç doğurmayacaktır.⁴³¹

2.4.2.8. Tazminat ve Munzam Zararların Talebi Açısından

Talep hakkı açısından konuya yaklaştığımızda ise bu hakkın söz konusu olabilmesi için çekten kaynaklanan borcun muaccel hale gelmesi gerekecektir. Borcun muaccel olduğunun kabulü ise çekin ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz edilmiş olmasına bağlıdır. Ancak böyle bir durumda çekin ödenmediği ileri sürülerek, kanun koyucunun tanıdığı hukuki ve cezai yaptırımlar talep edilebilecektir.⁴³²

Hamilin ibrazı üzerine çekin karşılığının olmaması ve muhatap tarafından “karşılıksızdır” işleminin yapılması neticesinde, hamil keşideciden yaptığı masrafları ve TTK m. 783/3’de ifade edilen %10 tazminat ile uğradığı zararları talep etme hakkı elde edecektir. Dolayısıyla hamilin söz konusu bu talep hakkını elde edebilmesi açısından da çekin süresi içerisinde muhataba ibraz edilmiş olması önem taşımaktadır.⁴³³

2.4.3. Kanunda Öngörülen İbraz Süreleri

Çeklerdeki keşide yeri ve ödeme yeri, ibraz sürelerinin tespiti açısından belirleyici rol oynamaktadır. Kanun koyucunun söz konusu bu yerlerin aynı ya da farklı olması noktasında ibraz süreleri öngörmeyi tercih ettiği görülmektedir.⁴³⁴

Kanun koyucu ibraz sürelerini TTK m. 796’da düzenleme altına almıştır. Birinci fıkra gereğince, çekin düzenlendiği yer aynı zamanda söz konusu çek için ödeme yeri ise ibraz süresinin on gün olacağı ifade edilmiştir. Ancak aksine çekin düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenmesi öngörülmüş ise ibraz süresinin on gün değil bir ay olacağı

⁴³⁰ Bozer - Göle, 379; Çamoğlu, 141; Poroy – Tekinalp, 323; Can – Güner, 245; Bozkurt, 400.

⁴³¹ Reisoğlu, 208; Bozer - Göle, 379; Poroy – Tekinalp, 323; Can – Güner, 245.

⁴³² Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6049; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 286; Kendigelen (Kırca), 311; Kırca, *Çek Kanunu*, 21; Öztan, 275.

⁴³³ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6049-6050; Kendigelen (Kırca), 311; Bozer - Göle, 380.

⁴³⁴ İmregün, 129; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 798; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 26; Kendigelen (Kırca), 312; Çamoğlu, 141; Pulaşlı, 348; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337; Çeker, 453; Aksoy, 348; Yasan, 153; Coşkun, 664; Öztürk, Sinan, 547; Sarıkaya – Sarıkaya, 247.

vurgulanmıştır. İkinci fıkrada ise, çekin düzenlendiği ülkenin dışında farklı bir ülkede ödenecek olması konu edinilmiştir. Böyle bir durumda söz konusu bu ülkelerin bulundukları kıtalar açısından ibraz süreleri öngörülmüştür. Eğer söz konusu bu ülkelerin her ikisi de aynı kıtada yer alıyorsa, birinci fıkrada bahsedilen farklı yerde ödemenin gerçekleşmesine ilişkin kural burada da geçerli olacak ve ibraz süresinin bir ay olduğu kabul edilecektir. Buna karşın söz konusu bu ülkelerin farklı kıtalarda yer alması durumunda ise ibraz süresinin üç ay olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Örneğin; ilgili çek hesabının bulunduğu şube Gümüşhane’de olmakla birlikte, söz konusu çekin keşide yerinin de yine Gümüşhane olması durumunda, düzenlenme ve ödeme yerinin aynı yer olması nedeniyle, söz konusu bu çek için ibraz süresinin on gün olduğu kabul edilecektir. Yargıtay’ın 2013 tarihli örnek bir kararında⁴³⁵ da benzer bir somut olayı konu edindiği görülmektedir.

Bununla birlikte, ilgili çek hesabının bulunduğu şube Gümüşhane’de olmakla birlikte, söz konusu çekin keşide yerinin Giresun olması durumunda ise düzenlenme ve ödeme yerinin aynı ülke içerisinde olmasına rağmen farklı yer olmaları nedeniyle, söz konusu bu çek için ibraz süresinin bir ay olduğu kabul edilecektir. Yargıtay’ın 2007 tarihli örnek bir kararında⁴³⁶ da benzer bir somut olayı konu edindiği görülmektedir.

Diğer taraftan, ilgili çek hesabının bulunduğu şube Gümüşhane’de olmakla birlikte, söz konusu çekin keşide yerinin Bakü olması durumunda ise düzenlenme ve ödeme yerinin farklı ülke olmasının yanında aynı kıta içerisinde bulunuyor olmaları nedeniyle, söz konusu bu çek için ibraz süresinin bir ay olduğu kabul edilecektir.

Nihayet, ilgili çek hesabının bulunduğu şube Gümüşhane’de olmakla birlikte, söz konusu çekin keşide yerinin Washington olması durumunda ise düzenlenme ve ödeme yerinin farklı ülke olmasının yanında ayrıca farklı kıtalar içerisinde bulunuyor olmaları nedeniyle, söz konusu bu çek için ibraz süresinin üç ay olduğu kabul edilecektir.

Çek için ödeme yerinin daha önce de ifade ettiğimiz gibi alternatifli bir unsur olması ve açıkça belirtilmesinin zorunlu kılınmamış olması nedeniyle, uygulamada, TTK m. 781/2

⁴³⁵ Yarg. 12. HD. E. 2013/3203, K. 2013/14891, T. 18.04.2013, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 01/10/2021): “Somut olayda; takibe dayanak çekin keşide yeri Nazilli, muhatap bankanın bulunduğu yerde Nazilli olduğundan ibraz süresi on gündür.”.

⁴³⁶ Yarg. 12. HD. E. 2007/3122, K. 2007/6178, T. 30.03.2007, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 01/10/2021): “Takip dayanağı çekin Ankara’da keşide edildiği ve muhatap bankanın İstanbul’da olduğu gözetildiğinde somut olayda ibraz süresinin bir ay olduğu esas alınarak inceleme yapılmalıdır.”.

doğrultusunda muhatabın ticaret unvanının yanında yazan yer genellikle ödeme yeri olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla çek üzerinde aksi belirtilmiş olmadığı sürece, uygulamada genellikle çek hesabının açıldığı şubenin bulunduğu yer, ödeme yeri olarak kabul edilmektedir.⁴³⁷

Her ne kadar kanun koyucu düzenlenme ve ödeme yerinin farklı ülkelerde olması halinde, bulundukları kıtalar açısından değerlendirme yaparak ibraz sürelerini belirlemiş olsa da, ikinci fıkranın devamında bu uygulamaya istisna getirdiği de görülmektedir. Bu istisnaya bir nevi ibraz sürelerinin belirlenmesi açısından Akdeniz’de sahili olan ülkeler Avrupa Kıtasına dâhil edilmiştir. Bu nedenle Akdeniz’de sahili olan bir ülkede düzenlenmiş olup da bir Avrupa ülkesinde ödenecek olan çek için, benzer şekilde bir Avrupa ülkesinde düzenlenmiş olup da Akdeniz’de sahili olan bir ülkede ödenecek olan çek için düzenlenme ve ödeme yerinin aynı kıtada olduğu kabul edilecektir. Dolayısıyla böyle bir çek söz konusu olması halinde de, ibraz süresinin bir ay olduğu düşünülerek hareket edilecektir.⁴³⁸

Burada dikkat edilmesi gereken husus, ödeme yeriyle kastedilenin, çekin yetkili hamil tarafından ödenmek amacıyla ibraz edildiği yer olmayıp, çek üzerinde ödeme yeri olarak gösterilen ya da TTK m. 781/2’de ifade edildiği gibi ödeme yeri olduğu kabul edilen yer olduğudur.⁴³⁹ Dolayısıyla çekin ödenmesi amacıyla çek hesabının bulunduğu şubenin dışında, fakat yine aynı banka altında faaliyet gösteren bir diğer şubeye ibraz edilmiş olması, söz konusu çek için kabul edilen ibraz süresinin değişmesine neden olmayacaktır.⁴⁴⁰

Örneğin çekin düzenlenme yeri Sakarya ve ödeme yerinin Bursa olmasına rağmen, yetkili hamil çeki Sakarya’da tahsil etmek amacıyla ibraz etmiş olsa da, çekin düzenlenme yeri ile ödeme yerinin aynı olduğu kabul edilemeyecektir. Dolayısıyla söz konusu çek için

⁴³⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 287; Reisoğlu, 202; Coşkun, 664.

⁴³⁸ İmregün, 129; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 798; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 209; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 26; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 287; Kendigelen (Kırca), 312; Kınacıoğlu, 283; Bozer - Göle, 381; Çamoğlu, 142; Pulaşlı, 349; Poroy – Tekinalp, 323; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 231-232; Özdamar vd., 269; Ayli, 42; Can – Güner, 243; Çelik, 480; Ayli – Yardımcıoğlu, 3206; Sumer, 325; Çetiner vd., 433; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 473; Çeker, 454-455; Yasan, 153; Aksoy, 348; Bozkurt, 396; Badak – Aydın, 906-907; Coşkun, 664; Eriş, *Çek Hukuku*, 218; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1139; Çiyiltepe, 350; Öztürk, Sinan, 547; Sarıkaya – Sarıkaya, 247; Yılmaz, 23-24.

⁴³⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 287; Kendigelen (Kırca), 312; Bozer - Göle, 381; Çeker, 453; Öztürk, Sinan, 546.

⁴⁴⁰ Reisoğlu, 202; Çamoğlu, 142; Bahtiyar, 160; Coşkun, 664.

ibraz süresi, düzenlenme ve ödeme yerleri ayrı iller olması nedeniyle bir ay olarak kabul görecektir. Yine örneğin; ilgili çek hesabının bulunduğu şube Gümüşhane’de olmakla birlikte, söz konusu çekin keşide yerinin de yine Gümüşhane olması durumunda, hamilin çeki tahsil etmek amacıyla aynı bankanın Bursa şubesine ibraz etmiş olması, söz konusu çek için kabul edilen on günlük ibraz süresinin değişmesine neden olmayacaktır.

Benzer şekilde Yargıtay’ın 2017 tarihli örnek bir kararında⁴⁴¹ da ifade edildiği gibi, düzenlenme ve ödeme yerleri aynı olan çeklerin farklı bir yerde ibraz edilmesi, on gün olan ibraz sürelerinin uzamasına neden olmayacaktır.

Ödemenin fiilen talep edildiği yerde olduğu gibi, ibraz sürelerinin tespitinde, çekin fiili olarak düzenlenmiş olduğu yerin de önemi yoktur. Düzenlenme yeri için de dikkate alınacak yer yine çek üzerinde buna yönelik işaret edilen yer olacaktır.⁴⁴²

İbraz sürelerinin tespiti için öngörülen hükümlerde geçen “yer” kavramının ne anlama geldiği, başka bir ifadeyle “düzenlenme yeri” ya da “ödeme yeri” denildiğinde anlaşılması gereken yerin sınırlarının net bir şekilde çizilmediği görülmektedir.⁴⁴³ Çekin düzenlenme ve ödeme yerinin farklı ülkeler olması durumunda “yer” kavramının bir nevi sınırlanmış olduğu söylenebilir. Çünkü böyle bir durumda “yer” kavramı o ülkenin tümüne karşılık gelmekte ve ülke sınırlarının belirli olması nedeniyle kavram da sınırlanmış olmaktadır. Dolayısıyla gerek aynı gerekse farklı kıtalar üzerinde bulunan ülkeler için söz konusu olacak ibraz sürelerinin tespitinde herhangi bir tereddüt yaşanmaksızın, TTK m. 796/2’de ifade edilen bir aylık ya da üç aylık ibraz sürelerinin varlığı ileri sürülebilecektir.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Yarg. 12. HD. E. 2016/20258, K. 2017/11897, T. 04.10.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 21/09/2021): “Somut olayda, çeklerin keşide yerleri ve muhatap bankaların bulunduğu yerler ...’dır. Çeklerin farklı yerlerde ibraz edilmiş olmaları, ibraz süresinin uzaması sonucunu doğurmaz.”.

⁴⁴² Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 36; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 288; Kendigelen (Kırca), 312; Bozer - Göle, 381; Badak – Aydın, 907.

⁴⁴³ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 796; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 210; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 36; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 288-289; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 584; Kendigelen (Kırca), 313; Bozer - Göle, 382; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337; Çamoğlu, 141; Bozkurt, 395; Çelik, 480; Badak – Aydın, 907.

⁴⁴⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 288-289.

Kavram, ülkeler açısından doktrinde tartışma yaratmamış olsa da, çekin düzenlenme ve ödeme yerinin ülke içinde olması durumunda, sınırların net bir şekilde ortaya konulmaması olması nedeniyle birtakım farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁴⁴⁵

Bu hususta doktrindeki bir kısım yazar tarafından, bu kavramın il sınırları içini kapsadığı savunulmaktadır.⁴⁴⁶ Bir kısım yazar ise bu kavramın daha dar yorumlanması gerektiğini, dolayısıyla il sınırları ile değil ilçe sınırları ile bağdaştırılması gerektiğini savunmaktadır.⁴⁴⁷ Bunlar dışındaki bir kısım yazarın ise bu kavramla büyükşehir belediyesi sınırlarının ya da il belediyesi sınırlarının ifade edildiğini savunduğu görülmektedir.⁴⁴⁸

Kavramın dar yorumlanarak ilçe sınırlarının dikkate alınması durumu uygulamada her zaman olmasa da bazen sorun çıkmasına neden olabilecektir.⁴⁴⁹ Örneğin keşidecinin ilçe sınırlarını dikkate alarak çek üzerine düzenlenme yeri olarak “Ereğli” yazdığını düşünelim. Bu durumda, Konya ve Zonguldak illerinin her ikisinde de “Ereğli” ilçesi mevcut olduğundan, düzenlenme yerinin tespitinde sorun yaşanmış olacaktır.

Bahsi geçen “yer” kavramı için keşidecinin iradesinin ön plana alınması gerektiğini savunan görüşe de katılmak mümkün değildir. Bu görüş gereğince, örneğin; ödeme yeri Gümüşhane’nin Torul ilçesi iken keşide yerinin bir diğer ilçe olan Kelkit olarak yazılmış olması, keşidecinin ibraz süresi olarak bir aylık süre uygulanmasını arzuladığı ve bunun ibraz süresinin tayininde dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşılabilecektir. Ancak hamilin elindeki çeki ibraz edebilmesi için kanun koyucunun ona tanıdığı söz konusu bu süre, hamilin çeki daha rahat tahsil edebilmesi ve bundan kaynaklı bir hak kaybına uğramaması için öngörülmüştür. Dolayısıyla sürenin belirlenmesini yalnızca keşidecinin iradesine bağlamak doğru olmayacaktır. Kaldı ki bunun kabulü bir nevi çek kurumunun

⁴⁴⁵ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 801; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 36-37; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 289; Reisoğlu, 205.

⁴⁴⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 292; Bozkurt, 395. Kapsamlı bilgi için bkz. Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 802.

⁴⁴⁷ Öztan, 273; Eriş, *Çek Hukuku*, 218; Çamoğlu, 141-142. bkz. “Aynı il sınırları içinde de olsa örneğin Kartal’da düzenlenip Eminönü’ndeki bir banka şubesi üzerine çekilen bir çekin ibraz süresi bir aydır.”; Yasan, 153-154; Coşkun, 664. Aynı yöndeki görüşler ve detaylı açıklamalar için bkz. Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 802-804.

⁴⁴⁸ Pulaşlı, 350; Reisoğlu, 202, dpn. 486; Bilgili - Demirkapı, 183; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 232; Coşkun, 664; Öztürk, Sinan, 547-548. Aynı yöndeki görüşler ve detaylı açıklamalar için bkz. Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 804-806.

⁴⁴⁹ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 816; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 37; Bozer - Göle, 383.

eleştirilere konu olan ödeme aracı olmasından çok kredi aracı olarak kullanılmasına daha da elverişli hale gelmesine neden olacaktır.

Kanaatimizce uygulamada birliğin sağlanması ve bundan kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak adına, “yer” kavramıyla işaret edilen bölgenin, il sınırlarının kapsadığı alan olduğunun düşünülmesi daha doğru olacaktır.⁴⁵⁰

Yargıtay’ın konuya yaklaşımında ise verdiği kararlarda yeknesaklığı sağlayamadığı, dolayısıyla da doktrindeki tartışmaların önüne geçemediği görülmektedir. Bu nedenle ibraz sürelerinin tereddüde yer vermeksizin tespit edilebilmesi açısından söz konusu bu içtihatları birleştirecek bir karara ihtiyaç vardır.⁴⁵¹

Ülkemizde büyükşehirlerin yerel idare yapılanması, büyükşehir belediyeleri altında ilçe belediyelerinin yer alması şeklinde örgütlenmektedir. Dolayısıyla çekin düzenlendiği yerin büyükşehir, ödeme yerinin ise söz konusu bu büyükşehir altında örgütlenmiş bir ilçe olması durumunda, ibraz süresinin kaç gün olacağı sorusu akıllara gelebilecektir. Yargıtay’ın 2006 tarihli bir örnek kararında da bu hususa vurgu yaptığı ve büyükşehirler ile onlar altında örgütlenmiş olan ilçelerin aynı yer olarak kabul edilmesi nedeniyle, ibraz sürelerinin de on gün olması gerektiği sonucuna ulaştığı görülmektedir.

“Somut olayda, takip dayanağı çekin keşide yeri İstanbul olup, muhatap bankanın bulunduğu yer ise Bayrampaşa/İstanbul’dur. İstanbul ilinin yerel idari yapısı Büyükşehir Belediyesi ve büyük şehir belediyesinin altında ilçe belediyeleri şeklinde olup, Bayrampaşa’da Büyükşehir Belediyesi içinde yer alan bir ilçe belediyesidir. Bu şekilde Büyükşehir belediyesi içinde kalan alt belediyelerin aynı yer olduğunun kabulü gerekir. Bu duruma göre çekin keşide yeri ve muhatap bankanın bulunduğu yer aynı olduğundan takip dayanağı çek yönünden ibraz süresi 10 gün olarak kabul edilmelidir.”⁴⁵²

⁴⁵⁰ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 815; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 38; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 292; Kendigelen (Kırca), 313; Bozkurt, 395. Yer kavramının daha geniş yorumlanması ve ülke içerisindeki her yerin on günlük ibraz süresine tabi olması gerektiğini ileri süren görüş için bkz. Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337-338.

⁴⁵¹ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 38; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 291; Kendigelen (Kırca), 313; Çamoğlu, 141.

⁴⁵² Yarg. 12. HD. E. 2006/21797, K. 2006/24786, T. 26.12.2006, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 21/09/2021).

Yargıtay'ın 2006 tarihli örnek bir başka kararında⁴⁵³ ise “yer” kavramıyla il idari birim sınırlarının hatta ilçe idari birim sınırlarının anlaşılması gerektiği vurgulanmış ve bunun üzerinden hüküm kurulmuştur.

Ayrıca Yargıtay, mahallelerin bir idari birim olmaması nedeniyle çek üzerinde düzenlenme yeri olarak gösterilmelerinin mümkün olmadığını, hatta öncesinde köy ya da belde olmasına rağmen sonradan mahalleye dönüştürülen yerlerin dahi düzenlenme yeri olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmektedir. Yargıtay'ın 2015 tarihli örnek bir kararında⁴⁵⁴ da görüldüğü gibi, aksine böyle bir düzenleme halinde unsur eksikliği nedeniyle çekin geçersizliğinin söz konusu olacağı vurgulanmıştır.

Kanun koyucu yetkili hamilin elindeki çekin karşılığını kolayca tahsil edebilmesi ve herhangi bir hak kaybına uğramaması için ibraz süreleri öngörmüştür. Çünkü ibraz süresi tanımaksızın düzenlenme gününde çeklerin ibraz edilmesinin zorunlu olduğunun kabulü durumunda, lehtar veya hamilin çekten kaynaklanan hakkını kullanmakta zorluk çekeceği ya da bu hakkı hiç kullanamayacağını açıktır. Örneğin düzenlenme tarihi 22.09.2021, düzenlenme yeri Gümüşhane ve ödeme yeri Edirne olan bir çek düşünelim. Düzenlenme günü olan 22.09.2021 tarihinde çeki teslim alan lehtarın yine bu tarihte ibraz zorunluluğu olduğu bir durumda acaba bu çeki kolay bir şekilde ibraz edebilecek midir? İşte yetkili hamile bu hususta kolaylık sağlamak adına kanun koyucu süreç içerisinde birtakım imkânlar sağlamıştır.

Faklı şubeye ibrazın ve takas odasına ibrazın bu kolaylıklardan olmasının yanında bu hususta tanınan en büyük kolaylığın ibraz sürelerinin öngörülmesi olduğunu kabul etmek gerekir. Bu amaçla kanun koyucu düzenlenme yeri ve ödeme yeri aynı olan çekler için

⁴⁵³ Yarg. 10. CD. E. 2005/6437, K. 2006/11293, T. 10.10.2006, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 21/09/2021): “F1 Matbaacılık Turizm Sanayi ve Ticaret Limitet Şirketinin F2 Bankası Hakkari şubesi nezdinde bulunan hesabından keşide edilen çeklerden keşide yeri Hakkari olan 30.03.2001 ve 25.03.2001 keşide tarihli çeklerin, muhatap banka ile keşide yerinin aynı il/ilçe idari birim sınırları içerisinde bulunması nedeniyle 10 günlük ibraz süresine tabi olup...”.

⁴⁵⁴ Yarg. 12. HD. E. 2015/19613, K. 2015/28936, T. 23.11.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 21/09/2021): “Somut olayda, takip dayanağı çekte keşide yerinin “...” olarak yazıldığı görülmektedir. Bilindiği üzere; 06.12.2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve ilk mahalli idareler genel seçimi olan 30.03.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun’un 1. maddesinin 3’üncü fıkrası ile “...” belde belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılmış ve söz konusu belediye “...” ismiyle mahalle olarak bağlı bulunduğu Manavgat ilçesinin belediyesine katılmıştır. Bu durumda, takibe konu çekte keşide yeri olarak gösterilen “...” anılan çekin keşide tarihi olan 30.08.2014 tarihinden önce mahalleye dönüştüğünden bu yerin yukarıda belirtilen nitelikte idari birim olmadığı ve dolayısıyla dayanak belgenin keşide yeri unsurunu taşımadığı açıktır. Öyleyse, kambiyo senedi niteliği bulunmayan bu belge kambiyo takibine konu edilemez.”.

ibraz açısından on günü yeterli görürken, farklı olması durumunda yetkili hamilin daha fazla zamana ihtiyaç duyabileceği düşüncesiyle bir aylık süre öngörmüştür.

Doktrinde bir kısım yazarın, düzenlenme yeri ve ödeme yeri farklı olan çekler için tanınan bir aylık sürenin gereğinden fazla olduğu eleştirisinde bulunduğu görülmektedir.⁴⁵⁵ Kanaatimizce söz konusu bu eleştiri doğru ve yerinde bir eleştiri olmuştur. Çünkü yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kanun koyucunun düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı olan çeklere göre farklı olan çeklere daha fazla ibraz süresi tanıdığı olması, hamilin ödeme yerine gitmek için harcayacağı zaman göz önüne alınarak daha fazla belirlenmiştir. Oysaki bugün ödeme yerine gitmeksizin muhatap banka şubesi dışında ancak aynı banka örgütlenmesi altındaki diğer tüm şubelere de çekin ibraz edilebiliyor olması nedeniyle, bu hususta hamile tanınacak bir aylık ibraz süresinin gereğinden fazla olacağını kabul etmek gerekir.⁴⁵⁶

Gelinen son noktada bir aylık söz konusu bu ibraz süresinin, hakkına kavuşması açısından hamile kolaylık sağlamasının ötesinde gereğinden fazla rahatlık sağlanmasına neden olduğu görülmektedir. Bunun yanında keşideci ve muhatap içinse sorumluluk taşınan sürenin uzamasına ve yükünün artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu durumun taraflar arasında sağlanması gereken adalete aykırı sonuç doğuracağı açıktır.

Dolayısıyla farklı ülkelerin söz konusu olduğu durumlarda değilse de, düzenlenme yeri ile ödeme yeri ülke içerisinde olan çekler için ayırım yapılmaksızın tek bir ibraz süresi öngörülmesi daha doğru olacaktır. Mevcuttaki on günlük sürenin de bu amaç için yeterli olacağı düşüncesindeyiz.⁴⁵⁷

Düzenlenme ve ödeme yeri ülke içinde olan tüm çekler için söz konusu olacak ibraz sürelerinin tek olması, daha önce değinmiş olduğumuz ve doktrin ve Yargıtay

⁴⁵⁵ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 42; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 584; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 292; Kendigelen (Kırca), 313; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337-338; Yıldırım, 113-114.

⁴⁵⁶ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 820; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 42; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 292; Kendigelen (Kırca), 313; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 584; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337-338; Yıldırım, 114.

⁴⁵⁷ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 42; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 292; Kendigelen (Kırca), 313; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337-338. Öğretide Narbay, sürelerin Cenevre Yeknesak Kanunda düzenlendiği şekliyle ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir (Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 820-821; Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında”, 211-213). Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 584; Yıldırım, 114.

kararlarında yeknesak bir sonuca ulaşılammış olan “yer” kavramının doğurduğu soruna da çözüm olacaktır.⁴⁵⁸

2.4.4. İbraz Sürelerinin Hukuki Niteliği

Çekler için öngörölmüş olan ibraz süreleri, zamanaşımı niteliğinde olmayıp, hak düşürücü nitelik taşımaktadır.⁴⁵⁹ Dolayısıyla ibraz sürelerinin kaçırılmış olduğu hususu taraflarca her zaman iddia edilebilecektir. Aynı zamanda bu husus mahkeme veya icra dairelerince de resen dikkate alınacaktır.⁴⁶⁰

Kanun koyucunun ibraz süreleri için takdir etmiş olduğu hüküm, emredici bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla ibraz için öngörölmüş olan sürelerin, tarafların aralarında akdedeceği herhangi bir sözleşme ile değiştirilmesi mümkün olmayacaktır. Ancak ibraz süreleri değiştirilemeyecek olsa da, keşideci çek üzerindeki düzenlenme tarihini değiştirerek, söz konusu bu sürelerin daha erken ya da daha geç başlamasını sağlayabilecektir.⁴⁶¹

2.4.5. İbraz Sürelerinin Hesaplanması

Tedavüle çıkmış bir çek için söz konusu olan ibraz sürelerinin hesaplanabilmesi için ilk başvurulması gereken mevzuat TTK m. 816 ve m. 817 olacaktır. Ancak bu hükümlerden yola çıkılarak sonuca ulaşılammaması durumunda ise TTK’de poliçe için öngörölmüş olan m. 706 ile m. 752 ve TBK’de zamanaşımı için öngörölmüş olan m. 151’den, ibraz sürelerinin hesaplanabilmesi için kıyas yoluyla yararlanılabilecektir.⁴⁶²

⁴⁵⁸ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 819.

⁴⁵⁹ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6043; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 794; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 26; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 297; Kendigelen (Kırca), 314; Kınacıoğlu, 284; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337; Öztan, 272; Reisoğlu, 201; Bozer - Göle, 382; Can – Güner, 242; Bilgili - Demirkapı, 184; Çetiner vd., 433; Çeker, 453; Bozkurt, 395; Çelik, 481; Badak – Aydın, 907; Coşkun, 663; Öztürk, Sinan, 550; Yılmaz, 24.

⁴⁶⁰ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6043; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 297-298; Kendigelen (Kırca), 314; Öztan, 272; Bozer - Göle, 382; Bilgili - Demirkapı, 184; Çetiner vd., 433; Yılmaz, 24; Badak – Aydın, 907; Öztürk, Sinan, 550. Örnek karar (Yarg. 12. HD. E. 1999/6089, K. 1999/6474, T. 17.05.1999) için bkz. Eriş, *Çek Hukuku*, 226-227.

⁴⁶¹ Karayalçın, 292; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6043; Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 794; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 40; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 298; Kendigelen (Kırca), 314; Kınacıoğlu, 284; Bozer - Göle, 386; Çamoğlu, 142; Pulaşlı, 350; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337; Poroy – Tekinalp, 323; Bilgili - Demirkapı, 184; Çetiner vd., 433; Yılmaz, 24; Badak – Aydın, 907; Çelik, 481; Bozkurt, 395; Coşkun, 663; Öztürk, Sinan, 550.

⁴⁶² Çamoğlu, 142.

İbraz sürelerinin öneminden bahsederken vurgulamış olduğumuz hususların tespiti ve bu hususlarda herhangi bir uyuşmazlık yaşanmaması açısından söz konusu bu sürelerin başladığı ve bittiği zamanın doğru hesaplanması büyük öneme sahiptir.⁴⁶³

İbraz süresinin hesaplanabilmesi için öncelikle kanun koyucunun öngördüğü unsurları taşıyan bir çekin söz konusu olması gerekmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi düzenlenme tarihi, aranılan bu zorunlu unsurlar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla çek üzerinde keşide tarihinin olmaması, ibraz süresinin hesaplanmasına engel olmaktan önce, söz konusu çekin geçersizliğine neden olacaktır. Benzer şekilde çek üzerinde birden fazla keşide tarihi gösterilmiş olması da söz konusu çeki yine geçersiz kılacaktır.⁴⁶⁴

Eski TTK’de yer alan iki farklı hüküm arasındaki çelişki, çekte yazan keşide gününün ibraz sürelerinin içinde sayılıp sayılmayacağı hususunda birtakım tartışmaların doğmasına da neden olmuştur. Bu Kanun’un 708. maddesinde ibraz sürelerinin, çek üzerinde yazılı olan keşide tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı vurgulanmıştır. Buna karşın Kanun’un 729. maddesinde ise başlanılan günün ibraz sürelerinin içinde sayılmayacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla da bu husus doktrinde tartışmaya değer bir sorun olarak ele alınmıştır. Ancak bu sorun daha çok ibraz süresi on gün olarak öngörülen çeklerde kendini göstermektedir.⁴⁶⁵

Eski TTK döneminde Yargıtay’ın, özellikle yasa yapıcı tarafından bir ya da üç ay olarak öngörülen ibraz süreleri için konu edildiği kararlarında ise çelişkiye düşülmeksizin tutarlı davrandığı ve 1999 tarihli örnek kararında⁴⁶⁶ da olduğu gibi 729. maddede ifade edilen şekliyle, keşide tarihinin bu süreler içinde sayılmayacağını vurguladığı görülmektedir.⁴⁶⁷

⁴⁶³ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 795; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 294.

⁴⁶⁴ Reisoğlu, 202.

⁴⁶⁵ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 26-27; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 294; Pulaşlı, 350; Poroy – Tekinalp, 323; Bilgili - Demirkapı, 184; Bozkurt, 396. Yaşanılan çelişki için bkz. Karayalçın, 291. Doktrinde ileri sürülen farklı görüşler için bkz. Eriş, *Çek Hukuku*, 216.

⁴⁶⁶ Yarg. 10. CD. E. 1999/14655, K. 1999/15797, T. 21.12.1999, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 29/09/2021): “Ödeme ve keşide yeri aynı olan dava konusu 7.2.1998 keşide tarih ve 175752 seri nolu çek TTK’ nin 708/1. maddesinde belirtilen 10 günlük yasal süre içerisinde 17.2.1998 tarihinde ibraz edildiği halde, TTK’ nin 729. maddesi hükmü göz ardı edilerek ve anılan yasanın 708/son. fıkrasına yanlış anlam verilmek suretiyle 10 günlük yasal süre içerisinde ibraz edilmediği gerekçe gösterilerek Kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi. Yasaya aykırı müdahil vekilinin temyiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden hükmün bu sebepten dolayı istem gibi (BOZULMASINA), 21.12.1999 gününde oybirliğiyle karar verildi.”.

⁴⁶⁷ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 29; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 294; Bozkurt, 397; Eriş, *Çek Hukuku*, 217.

Kanun koyucu bu husustaki tartışmaların önüne geçmek için, yeni TTK m. 796/3'te yaptığı düzenlemeyle birlikte, eski TTK m. 708'deki eksikliği tamamlamış ve söz konusu bu sürelerin keşide tarihinin ertesi günü başlayacağını vurgulanmıştır.⁴⁶⁸ Dolayısıyla düzenlemenin son haliyle birlikte tereddüde yer verilmeyecek şekilde, artık ibraz sürelerinin keşide tarihinden sonraki gün işlemeye başlayacağı kabul edilmiştir.⁴⁶⁹

Ancak kanun koyucunun yapmış olduğu bu düzenlemeyle birlikte, ibraz sürelerinin keşide tarihinden bir gün sonra işlemeye başlayacak olduğu ve çeklerin kanuni ibraz süreleri içerisinde ibraz edilmek zorunda olduğu düşünüldüğünde, keşide tarihinde çekin ibraz edilip edilemeyeceği sorusu akıllara gelmektedir. Kanaatimizce çekin amacına hizmet etmesi açısından keşide tarihinde de ibrazı mümkün olabilmelidir.⁴⁷⁰

Dolayısıyla, bu husustaki son düzenlemenin de tamamen uygun olduğunu söylememiz doğru olmayacaktır. Çünkü bu hükmün uygulanmasıyla birlikte aslında bir nevi ibraz sürelerine kanun koyucunun iradesi dışında bir gün daha eklenmiş olacağı sonucu ortaya çıkmaktadır ki, böyle bir uygulamanın çekin niteliği ile bağdaşmayacağı açıktır.⁴⁷¹

Durumu bir örnekle açıklamak gerekirse, 09 Kasım 2021 keşide tarihli bir çekin, ödeme ve düzenlenme yerinin Sakarya olduğunu düşünelim. Bu durumda söz konusu çek için ibraz süresi on gün olup, bu süre 10 Kasım 2021 tarihinde işlemeye başlayacağından, muhataba en son 19 Kasım 2021 tarihinde ibraz edilebilecektir. Benzer şekilde 09 Kasım 2021 keşide tarihli bir çekin, ödeme yerinin Bursa ve düzenlenme yerinin Sakarya olduğunu düşünelim. Bu durumda söz konusu çek için ibraz süresi bir ay olup, bu süre 10 Kasım 2021 tarihinde işlemeye başlayacağından, muhataba en son 10 Aralık 2021 tarihinde ibraz edilebilecektir. Dolayısıyla her iki örnek için de lehtar veya hamilin, söz konusu çeki keşide tarihinde ya da daha önce devraldığı düşünüldüğünde, birinci örnek

⁴⁶⁸ Narbay, "Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek", 6047; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 295; Kendigelen (Kırca), 314; Pulaşlı, 351; Poroy – Tekinalp, 323; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 232; Bilgili - Demirkapı, 184; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 474; Yılmaz, 24; Yasan, 153; Badak – Aydın, 907; Bozkurt, 397; Çiyiltepe, 350.

⁴⁶⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 295; Kınacıoğlu, 283; Reisoğlu, 201; Bozer - Göle, 384; Çamoğlu, 143; Poroy – Tekinalp, 323; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 232; Bilgili - Demirkapı, 184; Özdamar vd., 268; Can – Güner, 244; Çetiner vd., 433; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 474; Yasan, 153; Bozkurt, 397; Çelik, 479; Coşkun, 664; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1140; Öztürk, Sinan, 551.

⁴⁷⁰ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 29; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 296; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 584; Öztan, 275; Bozer - Göle, 384.

⁴⁷¹ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 29-30.

için on bir günlük, ikinci örnek içinse bir ay bir günlük ibraz süresi doğduğu sonucuna varılabilecektir.

Kanun koyucu tarafından bir aylık ibraz süresi öngörülmüş olan bir çekin, keşide tarihinin ayın son gününe denk gelmesi durumunda, söz konusu bir aylık ibraz süresi bir sonraki ayın ilk gününde işlemeye başlayacağından çekin ibraz edilebileceği son gün, keşide edildiği aydan sonraki ikinci ayın ilk günü olacaktır.⁴⁷²

Örneğin, 31 Ekim 2021 keşide tarihli bir çekte düzenlenme yeri Gümüşhane ve ödeme yerinin Giresun olduğunu düşünelim. Düzenlenme ve ödeme yeri farklı olduğundan ibraz süresi bir ay olup, bu süre 01 Kasım 2021 tarihinde işlemeye başlayacaktır. Dolayısıyla söz konusu bu çekin ibraz edilebileceği son gün ise 01 Aralık 2021 tarihi olacaktır.

Normal hesaplamalar neticesinde, öngörülen bir aylık ibraz süresinin son günü olarak tespit edilen tarihin takvimde yer almaması durumunda ise TBK m. 92/3 gereğince, o ayın son gününün çekin muhataba ibraz edilebileceği son gün olduğu kabul edilecektir.⁴⁷³

Örneğin, 30 Ekim 2021 keşide tarihli bir çekte düzenlenme yeri Ankara ve ödeme yeri İzmir olduğunu düşünelim. Düzenlenme ve ödeme yeri farklı olduğundan ibraz süresi bir ay olup, bu süre 31 Ekim 2021 tarihinde işlemeye başlayacaktır. Dolayısıyla söz konusu bu çekin ibraz edilebileceği son gün ise 31 Kasım 2021 tarihi olacak şekilde hesaplanacaktır. Ancak takvimde böyle bir gün olmadığından, başka bir ifadeyle Kasım ayı otuz günden ibaret olduğundan, söz konusu bu çekin ibraz edilebileceği son günün 30 Kasım 2021 tarihi olduğu kabul edilecektir.⁴⁷⁴

Kanun koyucu TTK m. 797’de keşide edilen bir çekin düzenlenme yeri ile ödeme yerinin farklı olmasının yanında, bu yerlerde kullanılan takvimlerin de farklı olabileceğini öngörerek düzenleme yaptığı görülmektedir. Böyle bir farklılığın olması durumunda ödeme yerinde kullanılan takvimin geçerli kabul edileceği ve çek üzerinde gösterilen düzenlenme tarihinin de söz konusu bu takvimde karşılığı olan güne dönüştürülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

⁴⁷² Bozer - Göle, 384.

⁴⁷³ Bozer - Göle, 385.

⁴⁷⁴ TBK m. 92/3; “Ay olarak veya yıl, yarıyıl ve yılın dörtte biri gibi birden çok ayı içeren bir zaman olarak belirlenmiş süre, sözleşmenin kurulduğu gün ayın kaçınıcı günü ise, son ayın bunu karşılayan gününde dolmuş olur. Son ayda bunu karşılayan gün yoksa süre, bu ayın son günü dolmuş sayılır.”.

TTK m. 796/3’de düzenlenme tarihi olarak kabul edilmesi gereken tarihin, gerçekten çekin düzenlendiği tarih mi yoksa çek üzerinde yazılı olan tarih mi olacağı yönündeki tartışmalara meyil vermemek adına, konu “...çekte yazılı olan düzenlenme tarihi...” ifadesiyle netleştirilmiştir.⁴⁷⁵

2.4.6. İbraz Sürelerinin Uzadığı Haller

TTK m. 816/1 gereğince, bir çekin ibrazı ancak iş günü içerisinde mümkün olabilecektir. Dolayısıyla ibraz için tanınan sürenin son gününün bir tatil gününe denk gelmesi durumunda, TTK m. 816/2 gereğince, söz konusu bu ibraz süresi ilk iş günü sonuna kadar uzamış olacaktır. Arada geçecek olan tatil günleri ise ibraz sürelerinin hesabında dikkate alınacaktır.⁴⁷⁶

Örneğin, 13 Ekim 2021 keşide tarihli bir çekin düzenlenme ve ödeme yerinin Trabzon olduğunu düşünelim. Düzenlenme ve ödeme yeri aynı olduğundan ibraz süresi on gün olup, bu süre 14 Ekim 2021 tarihinde işlemeye başlayacaktır. Dolayısıyla söz konusu bu çekin ibraz edilebileceği son gün ise 23 Ekim 2021 tarihi olacaktır. Bu tarihin ise takvimde haftanın cumartesi gününe denk geldiği görülmektedir. Böyle bir durumda TTK m. 816/1 ve 816/2 gereğince söz konusu bu çekin ibraz süresi ilk iş günü sonuna kadar uzayacaktır. Dolayısıyla örnekteki bu çekin ibraz edilebileceği en son günün 25 Ekim 2021 tarihi olduğu sonucuna varılacaktır.

⁴⁷⁵ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6044; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 33-34; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 297; Öztan, 274; Kendigelen (Kırca), 314; Yarg. 11. HD. E. 1981/1850, K. 1981/2241, T. 07.05.1981, <https://legalbank.net> (E.T. 19/12/2021): “Yasal ibraz sürelerinin (m. 708) başlangıç tarihi; çekte keşide günü olarak gösterilen tarihtir. Gerçek ihdas tarihi, ibraz süresi hesabının başlangıcı olamaz.”.

⁴⁷⁶ Karayalçın, 291; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6048; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 297; Kendigelen (Kırca), 314; Reisoğlu, 204; Çamoğlu, 143; Pulaşlı, 349; Poroy – Tekinalp, 349; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 337; Özdamar vd., 260-261; Bilgili - Demirkapı, 184; Kaya – Tatlı, 135; Bahtiyar, 161; Çetiner vd., 433; Poroy, 278; Aksoy, 348; Bozkurt, 398; Coşkun, 664; Öztürk, Sinan, 551; Yarg. 12. HD. E. 2003/21333, K. 2003/24942, T. 16.12.2003, <https://legalbank.net> (E.T. 19/12/2021): “Takip dayanağı çek 24.07.2003 keşide tarihli olup, T.T.K.’nun 708/1.maddesinde öngörülen 10 günlük yasal sürenin sonu 3.08.2003 Pazar günü olmakla T.T.K.’nun 728.maddesi uyarınca çekin ibrazı bir sonraki iş gününde yapılabilir. O halde 4.08.2003 tarihinde yapılan ibraz yasal sürede olup...”.

TTK m. 811'de kanun koyucunun konu edindiği şekliyle mücbir nedenlerin varlığı halinde de, ibraz sürelerinin uzaması söz konusu olabilecektir.⁴⁷⁷ Bu husustaki detaylı açıklamalar ayrı bir başlık altında ele alınarak sunulacaktır.⁴⁷⁸

İbraz sürelerinin uzamasına neden olan bir diğer hal ise çek üzerine ileri bir tarihin keşide tarihi olarak yazılması durumudur.⁴⁷⁹ Karşımıza “ileri düzenlenme tarihli çek sorunu” olarak çıkan bu husus da, çalışmamızın içerisinde ayrı bir başlık altında detaylıca açıklanmaya çalışılacaktır.⁴⁸⁰

2.4.7. Mücbir Sebebin Varlığı Halinde İbraz Süresinin Geçirilmesi

TTK m. 811/1'de herhangi bir çekin, kanun koyucunun öngörmüş olduğu yasal ibraz süresi içerisinde, devletin düzenleme altına aldığı yasal çerçeve doğrultusunda ya da mücbir bir sebebin varlığı halinde muhataba ibraz edilememiş olması durumunda, söz konusu olan bu ibraz sürelerinin uzayacağı ifade edilmiştir.

Dolayısıyla mücbir sebebe dayalı olarak yasal ibraz süresinin uzamış olduğundan bahsedebilmemiz için öncelikle ileri sürülen mücbir sebebin, kanun koyucunun söz konusu bu çek için öngörmüş olduğu ibraz süresi içerisinde vuku bulmuş olması gerekecektir. Ayrıca bu süre içerisinde vuku bulmuş olmanın yanında söz konusu bu mücbir sebebin ibraz süresinin sonuna kadar çekin muhataba ibraz edilmesine engel de olması gerekmektedir.⁴⁸¹

İbraz süresinin uzamasına neden olacak bir mücbir sebebin doğması halinde, hamil zaman kaybetmeksizin TTK m. 811/2'de ifade edildiği gibi, eğer varsa kendi cirantasına yoksa çekin keşidecisine durumu ihbar etmesi gerekecektir. Hamilin yaptığı bu ihbardan sonra mücbir sebebin on beş günden fazla sürmesi durumunda TTK m. 811/4 gereğince hamil, çeki ibraz etmeye ve protesto çekmeye gerek duymaksızın keşideci ya da diğer borçlulara

⁴⁷⁷ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6053; Kınacıoğlu, 284; Özdamar vd., 261; Öztan, 275; Bozer - Göle, 386; Pulaşlı, 351; Çelik, 481; Aksoy, 349; Koray Demir, “Çekin İbrazında Mücbir Sebepler: Covid-19 Salgını Örneğinde TK M 811 Hükümünün Değerlendirilmesi” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78/2 (2020), 422; Coşkun, 665; Kök, 213; Öztürk, Sinan, 551.

⁴⁷⁸ İkinci bölüm içerisinde “7. Mücbir Sebebin Varlığı Halinde İbraz Süresinin Geçirilmesi” başlıklı konuya bkz.

⁴⁷⁹ Karayalçın, 291; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6043-6044; Reisoğlu, 202; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 333-334; Bozer - Göle, 386; Çetiner vd., 433; Bozkurt, 395; Öztürk, Sinan, 549.

⁴⁸⁰ İkinci bölüm içerisinde “E. İleri Düzenleme Tarihli Çek Sorunu” başlıklı konuya bkz.

⁴⁸¹ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6054; Reisoğlu, 206; Pulaşlı, 352; Demir, 422; Öztürk, Sinan, 552.

karşı başvuru hakkını kullanabilecektir. Buna karşın mücbir sebebin on beş günden önce sona ermesi durumunda ise TTK m. 811/3’de ifade edilen şekilde hamilin, zaman kaybetmeksizin ilgili çeki ibraz etmesi ve gerektiğinde protesto işlemlerini yapması gerekecektir.⁴⁸²

Yargıtay 1999 tarihli örnek bir kararında⁴⁸³, muhatap banka şubesinin deprem neticesinde kapanmak zorunda kalması nedeniyle, söz konusu olacak çeklerin ibraz sürelerinin uzaması için kanun koyucu tarafından aranılan mücbir sebebin doğmuş olduğunu kabul ettiği görülmektedir. Yargıtay’ın olaya bu yaklaşımını doktrinde eleştiren bir kısım yazar ise her ne kadar banka şubesi geçerli bir nedenle kapalı olsa da çekin bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilebilecek olması nedeniyle, mücbir sebeple ibraz süresinin uzatılmış olmasını doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir.⁴⁸⁴

Kanaatimizce Yargıtay’ın olaya yaklaşımı doğru olmakla birlikte eleştiren yazarların olan hukuktan çok olması gereken hukuk açısından konuyu ele aldıkları görülmektedir. Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz ve eleştirdiğimiz gibi, çek, çek hesabının bulunduğu şube dışında aynı bankanın farklı bir şubesine ibraz edilmesi durumunda da çek hesabının bulunduğu şubenin onayı alınmadan ödeme yapılamamaktadır. Dolayısıyla somut olayda farklı bir şubeye ibrazın mümkün olmasına rağmen, onayın alınması mümkün olamayacaktır. Bu eleştiriyi getiren yazarların böyle bir durumda, bizim de daha önce eleştiri konusu yaptığımız gibi, kanun koyucunun zorunlu kıldığı çek hesabının bulunduğu şubeye sorulması zorunluluğunun olmaması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak eleştiri konusu yaptığı görülmektedir.

2.4.8. İbraz Süresi Geçtikten Sonra Çekin İbrazı

Kanun koyucunun çekler için öngörmüş olduğu ibraz sürelerinin kaçırılmış olması durumunda da yetkili hamilin çeki muhataba ibraz etmesi mümkündür. Ancak böyle bir

⁴⁸² Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6054; Reisoğlu, 206; Bozer - Göle, 386-387; Pulaşlı, 352; Özdamar vd., 262; Kaya – Tatlı, 136; Aksoy, 349; Demir, 428; Bozkurt, 398; Coşkun, 687; Öztürk, Sinan, 552.

⁴⁸³ Yarg. 10. CD. E. 2001/28106, K. 2002/14892, T. 02.04.2002, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 26/09/2021): “17.8.1999 tarihinde meydana gelen deprem sonucu muhatap banka şubesinin kapanmasından dolayı mücbir sebep nedeni ile suça konu çekin 10 günlük yasal süre içinde ibraz edilmemiş olabileceği dikkate alınarak, muhatap banka şubesi kapanmışsa hangi tarihte tekrar faaliyete geçtiği sorulup ibrazın süresinde olup olmadığı saptanarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması...”.

⁴⁸⁴ Reisoğlu, 207.

durumda çekten cayılmamış olması şartıyla muhatap banka şubesi çek karşılığını ödeyip ödememe hususunda serbesttir.⁴⁸⁵ Buna karşın, muhatap böyle bir çekin ibrazı üzerine çek karşılığını ödemiş ise söz konusu bu ödeme de geçerli kabul edilecektir.⁴⁸⁶

Yetkili hamil tarafından kanuni ibraz süresinin kaçırılmış olması durumunda keşidecinin çekten cayma hakkı doğmaktadır. Böyle bir durumda keşidecinin çekten cayma hakkını kullanma yolunu tercih etmesi halinde ise pek tabi ki muhatap banka şubesinin de ödeme yapabilmesi mümkün olmayacaktır. Bunun aksine keşidecinin cayma hakkını kullanmış olduğu bir çek için muhatabın hamile ödeme yapması durumu ise ödemesini yapmış olduğu tutar kadar keşideciye karşı sorumluk altına girmesine neden olacaktır.⁴⁸⁷

Keşidecinin çekten cayması kanun koyucu tarafından herhangi bir şekle tabi tutulmamıştır. Dolayısıyla muhatap, ibraz süresi kaçırılmış olan bir çekin kendine ibraz edilmesi durumunda, söz konusu bu çekin karşılığının çek hesabında olmasına rağmen, ödeme yapmadan önce müşterisine yani çekin düzenleyene bu çek için cayma hakkını kullanıp kullanmadığını sorarak işlem yapması, ileride karşı karşıya kalabileceği sorumluluktan kurtulmasına da neden olacaktır.⁴⁸⁸

Uygulamaya baktığımızda da bankalar hamilden çok müşterilerini yani çek keşidecilerini koruma isteği doğrultusunda hareket etmektedirler. Böyle bir çekin söz konusu olması durumunda muhatabın keşideciye sorarak hareket etmesi, kendi kadar müşterisi olan keşideci açısından da olumlu sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla uygulamada genel kabul gören yolun da bu olduğu görülmektedir.

İbraz süresinin geçirilmiş olmasına rağmen keşideci çekten caymamış olsa bile, muhatabın söz konusu bu çek için süresiz olarak ödeme serbestisine sahip olduğu da söylenemeyecektir. TTK m. 814/1 gereğince çek, kanun koyucunun öngördüğü ibraz

⁴⁸⁵ Tekil, 204; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 45; Reisoğlu, 207; Bozer - Göle, 373; Pulaşlı, 353-354; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Özdamar vd., 284; Poroy, 281; Kaya – Tatlı, 135; Bahtiyar, 161; Bozkurt, 399; Badak – Aydın, 919; Eriş, *Çek Hukuku*, 238; Ateş, 354; Albayrak, 1973-1974; Er, 366; Kök, 205; Öztürk, Sinan, 554.

⁴⁸⁶ Reisoğlu, 207; Eriş, *Çek Hukuku*, 238; Er, 366; Kök, 211; Yarg. 11. HD. E. 1984/4507, K. 1984/4666, T. 12.10.1984, <https://legalbank.net> (E.T. 19/12/2021): “Çekin tanzim tarihi 15.1.1983’tür. TTK’ nin 707. maddesine göre çek görüldüğünde ödenir. 708. maddeye göre, çek 10 gün veya bir ay içinde ibraz edilmelidir. 711. maddede açıklandığı gibi, çekten cayılmamışsa muhatap ibraz müddetinin geçmesinden sonra dahi çeki ödeyebilir.”.

⁴⁸⁷ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 45; Kınacıoğlu, 285; Bozer - Göle, 377; Özdamar vd., 284; Badak – Aydın, 919; Eriş, *Çek Hukuku*, 238; Ateş, 354; Albayrak, 1976; Er, 366; Kök, 209.

⁴⁸⁸ Bozer - Göle, 373; Badak – Aydın, 910.

süresi içerisinde muhataba ibraz edilmiş olsa bile, söz konusu bu sürenin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle birlikte müracaat hakkı zamanaşımına uğramaktadır. Bu da süresinden sonra ibrazı gerçekleşen bir çek için hamilin, kanun koyucunun öngördüğü bu üç yıllık süreden daha fazla bir süre korunmayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle, muhatap banka şubesinin bu husustaki ödeme serbestisi son bulmaktadır.⁴⁸⁹

2.4.9. İbraz Sürelerinin Geçirilmesinin Sonuçları

Kanun koyucunun, çekler için öngörmüş olduğu ve daha önce de ifade ettiğimiz gibi emredici nitelik taşıyan hükümlerle düzenleme altına almış olduğu ibraz sürelerinin geçirilmiş olmasının, pek tabi ki bazı sonuçları da olacaktır.⁴⁹⁰

Yine daha önce de ifade ettiğimiz gibi ibraz süreleri hak düşürücü niteliğe sahip sürelerdir. Dolayısıyla kanun koyucunun öngörmüş olduğu söz konusu bu ibraz sürelerinin geçirilmiş olması her şeyden önce hamilin hak kaybına uğramasına neden olacaktır. Bu doğrultuda süreleri kaçırmış olan hamil, keşideci de dâhil olmak üzere çekteki sorumlu olanların hepsine karşı, kambiyo hukukuna ilişkin sahip olduğu ve TTK m. 808’de düzenleme altına alınmış olan başvuru hakkını kaybedecektir.⁴⁹¹ Yargıtay’ın 2013 tarihli örnek bir kararında⁴⁹² da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁴⁹³

Daha önce de değindiğimiz gibi kambiyo senetleri kanun koyucunun sayması yoluyla belirlenmiş ve çekin de söz konusu bu kambiyo senetlerinden biri olduğu ifade edilmiştir. Ancak çekin kendine tanınan ibraz süreleri içerisinde muhataba ibraz edilmemesi halinde, Yargıtay’ın görüşüne göre örnek bir kararında⁴⁹⁴ da vurguladığı gibi, çekin sahip olduğu

⁴⁸⁹ Reisoğlu, 207; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Pulaşlı, 355; Badak – Aydın, 919.

⁴⁹⁰ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6051; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 298; Kendigelen (Kırca), 314; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Çeker, 455; Sarıkaya – Sarıkaya, 246.

⁴⁹¹ Tekil, 203; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6051; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasası, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 299; Kendigelen (Kırca), 314; Kınacıoğlu, 284; Reisoğlu, 207-208; Pulaşlı, 353; Poroy – Tekinalp, 323; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Can – Güner, 244; Bilgili - Demirkapı, 184; Kaya – Tatlı, 136; Bahtiyar, 161; Çetiner vd., 433-434; Çeker, 455; Çelik, 481; Aksoy, 348; Bozkurt, 400; Coşkun, 665; Ateş, 353; Er, 370; Kök, 214; Öztürk, Sinan, 554; Sarıkaya – Sarıkaya, 248-249.

⁴⁹² Yarg. 12. HD. E. 2013/5421, K. 2013/13789, T. 11.04.2013, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 22/09/2021): “...bu çeklerin süresi içerisinde bankaya ibraz edilmediği anlaşıldığından alacaklı, TTK’ nin 708 ve 720. maddeleri uyarınca takip borçlusuna karşı müracaat hakkını kaybeder.”.

⁴⁹³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 299.

⁴⁹⁴ Yarg. 19. HD. E. 2018/188, K. 2018/5966, T. 21.11.2018, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 22/09/2021): “Davaya konu çek yasal ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmediğinden kambiyo senedi vasfı özelliğini yitirmiş olup, adi belge olarak değerlendirilmesi gerekir.”.

bu kambiyo senedi niteliğini kaybedeceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla ibraz süresi içerisinde muhataba ibrazı gerçekleştirilmeyen çeklerin adi senet niteliğinde olduğu kabul edilmiştir.

Kanaatimizce, süresi içerisinde ibraz edilmeyen bir çekin her hâlükârda kambiyo senedi olma özelliğini kaybedeceğini söylemek doğru olmayacaktır. Çünkü kanun koyucunun da ifade ettiği gibi, sürenin geçmiş olmasına rağmen çekten cayılmamış olması şartıyla muhatabın ödemeyi gerçekleştirebileceği ve bu ödemenin de ibraz süresi içerisinde yapılan ödemenin doğurduğu hukuki sonuçları doğuracağı belirtilmiştir. Bu nedenle ibraz süresi geçmiş olsa dahi söz konusu çekin kambiyo senedi niteliği devam edecektir. Buna karşın böyle bir çek için keşidecinin cayma hakkını kullanmış olması durumunda ya da ibraz süresi geçtikten sonra muhatabın kendine ibraz edilen çeki ödememesi halinde, söz konusu çek, sahip olduğu kambiyo senedi niteliğini kaybedecektir.⁴⁹⁵

Hamilin elindeki çeki ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz etmemiş olması, nitelikli havale özelliği taşıyan söz konusu bu çekin maddi hukuk açısından artık adi bir havale olarak nitelendirilmesine neden olacaktır. Konuya ispat hukuku açısından yaklaşıldığında ise böyle bir çekin artık delil başlangıcı olarak kabul edilmesi daha doğru olacaktır.⁴⁹⁶

ÇekK m. 5/1’de birtakım cezai yaptırımlar öngörülmüştür. Ancak bu yaptırımların uygulanabilmesi için söz konusu çekin kendine tanınan ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz edilmiş olması aranmıştır. Dolayısıyla ibraz süresinin geçirilmiş olması, bu maddede kaleme alınan cezai yaptırımların uygulanamamasına neden olacaktır.⁴⁹⁷ Böyle bir durumda, eğer hamil asıl borç ilişkisinin tarafı konumunda ise, söz konusu bu temel borç ilişkisine dayanarak talepte bulunabilecektir. Ayrıca hamil istemesi halinde TTK m. 818/1-m’de yapılan göndermeyle TTK m. 732 gereğince, ibraz süresini geçirdiği bu çek için kambiyo hukukuna özgün “sebepsiz zenginleşme davası” açma yoluna da gidebilecektir.⁴⁹⁸ Yargıtay’ın 2017 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı

⁴⁹⁵ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6066; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 44; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 340.

⁴⁹⁶ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6069.

⁴⁹⁷ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6052; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 299; Kendigelen (Kırca), 314; Reisoğlu, 208; Poroy – Tekinalp, 323; Bilgili - Demirkapı, 184; Çeker, 453; Bozkurt, 400; Sarıkaya – Sarıkaya, 249.

⁴⁹⁸ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6051-6052; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 44-45; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 299; Kendigelen (Kırca), 314-315; Kınacıoğlu, 284; Bozer - Göle, 379; Pulaşlı, 353; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Poroy – Tekinalp, 324; Kaya – Tatlı, 137; Bahtiyar, 161; Çetiner vd., 434; Çeker, 456; Çelik, 481; Coşkun, 670; Kök, 214.

görülmektedir. Buna karşın, TTK m. 732/3 gereğince, cirantanın poliçeden doğmuş olan borcu düşmüşse, kendisine karşı bu istemde bulunulamayacaktır. Böyle bir durumda söz konusu “sebepsiz zenginleşme davası” ancak çekin düzenleyenine karşı açılabilir.

“Mahkemece, dava konusu çek süresinde ibraz edilmediğinden davacı hamilin kendisinden önceki cirantaya karşı aralarındaki temel ilişkiye, çek keşidecisine karşı da sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre alacak talebinde bulunabileceği, ...karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir. ...davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...”⁴⁹⁹

Kanun koyucu TTK m. 799/1’de keşideciye çekten cayabilme imkânı tanımıştır. Ancak bunun mümkün olabilmesini ise çekin ibraz süresinin dolmuş olmasına bağlamıştır. Dolayısıyla hamil, ibraz sürelerini kaçırmış olması durumunda, keşidecinin çekten cayması riskiyle karşı karşıya kalabilecektir.⁵⁰⁰

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, ibraz süresinin geçirilmesinden sonra keşidecinin cayma hakkını kullanmaması halinde, kanun koyucu TTK m. 799/2 ile çek karşılığının, talebi halinde yetkili hamile muhatap tarafından ödenebileceğini belirtmiştir. Ancak ibraz süresinin geçmesinden sonra keşideci çekten caymamış olsa dahi, çek hesabında da karşılığın bulunmaması durumunda, muhatap, karşılıksız kalan her bir çek yaprağı için kanunen ödemekle yükümlü olduğu ve ÇekK m. 3/3’de düzenleme altına alınmış olan tutar da dâhil, herhangi bir ödemede bulunmak zorunda değildir.⁵⁰¹

Dolayısıyla hamilin ibraz sürelerini kaçırmış olması, muhatap banka açısından üstlenilen sorumluluğun hafiflemesine neden olacaktır. Çünkü bu sayede muhatap ödeme yükümlülüğünden kurtulmuş olacaktır.⁵⁰² Uygulamaya bakıldığında da yasal ibraz süresi geçmiş olan bir çekin muhataba ibraz edilmesi durumunda, bu hususta secim hakkı olan

⁴⁹⁹ Yarg. 19. HD. E. 2016/4738, K. 2017/326, T. 23.01.2017, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 22/09/2021).

⁵⁰⁰ Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6052; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 45; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 299; Kendigelen (Kırca), 315; Kınacıoğlu, 284; Poroy – Tekinalp, 323; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Bilgili - Demirkapı, 184; Kaya – Tatlı, 136; Çetiner vd., 434; Çeker, 453; Bozkurt, 399; Coşkun, 669; Eriş, *Çek Hukuku*, 238; Çiyiltepe, 350; Kök, 204; Öztürk, Sinan, 554; Sarıkaya – Sarıkaya, 249.

⁵⁰¹ Tekil, 203; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6053; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 299; Kendigelen (Kırca), 315; Reisoğlu, 207; Çamoğlu, 141; Pulaşlı, 353; Çetiner vd., 434; Çeker, 453.

⁵⁰² Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6053; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 299; Reisoğlu, 207; Bilgili - Demirkapı, 184; Çeker, 456; Coşkun, 665.

bankaların genellikle söz konusu böyle çekler için ödememe yolunu tercih ettikleri görülmektedir.⁵⁰³

Ciro konusuna değinirken de bahsettiğimiz gibi kural olan cironun ibraz süresi sonuna kadar yapılabilmesidir. Her ne kadar ibraz süresinin kaçırılmasından sonra ciro yapılamayacağı öngörülmüş olmasa da, böyle bir durumda yapılacak olan cironun, TTK m. 793/1 gereğince, yalnızca alacağın temliki hükmünde olacağı kabul edilmiştir.⁵⁰⁴

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2015 tarihli bir kararında da, ibraz süresinin geçirilmesine ilişkin söz konusu bu hususların birçoğunu aynı anda konu edinerek sonuca ulaştığı görülmektedir.

“Açıklanan yasal düzenlemeler göstermektedir ki, çekin ibrazı ve ibraz tarihinin varlığı yasal hakların kullanılması bakımından önem taşımaktadır. Zira, süresinde ibraz edilmeyen bir çekin varlığı halinde, hamil müracaat hakkını kaybeder; muhatap banka ibraz süresi geçen çeki karşılığı olsa bile ödemek zorunda değildir; hamil (keşideci/düzenleyen) çekten cayabilir. Ayrıca ibraz tarihine kadar ciro mümkün olup, ibraz tarihinden sonra yapılan ciro alacağın temliki hükümlerine tabi olacağı ve zamanaşımının ibraz tarihinden itibaren başlayacağı anlaşılmaktadır.”⁵⁰⁵

2.5. İleri Düzenlenme Tarihli Çek Sorunu

2.5.1. Ticaret Kanunu Açısından Çekin Görüldüğünde Ödeneceği Kuralı

Kanun koyucu diğer kıymetli evraklardan bono ve poliçe için vade öngörmüş olsa da, daha önce de ifade ettiğimiz gibi çek kurumu için benzer bir unsur öngörmemiştir. Gerçekten de çalışmamızın ilk bölümünde ele almış olduğumuz ve TTK m. 780’de sayılan çekin unsurları arasında vadenin bulunmadığı görülmektedir. Oysa ki kanun koyucu, TTK m. 671/1-d’de poliçe için, TTK m. 776/1-c’de ise bono için vadenin bir

⁵⁰³ Reisoğlu, 208; Çamoğlu, 141.

⁵⁰⁴ İmregün, 131; Tekil, 203; Narbay, “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çek”, 6053; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 45; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 300; Kendigelen (Kırca), 315; Kınacioğlu, 283; Reisoğlu, 208; Pulaşlı, 355; Poroy – Tekinalp, 324; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 339; Kaya – Tatlı, 137; Çeker, 457; Bozkurt, 399; Coşkun, 670; Eriş, *Çek Hukuku*, 201; Ateş, 355; Öztürk, Sinan, 555; Sarıkaya – Sarıkaya, 249.

⁵⁰⁵ Yarg. HGK. E. 2013/2013, K. 2015/1182, T. 08.04.2015, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 22/09/2021).

unsur olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰⁶

Çekte vadenin olmadığıın kabul edilmesiyle birlikte, bir kısım yazar tarafından poliçe için TTK m. 703’de ele alınan vade türlerinden “göröldüğünde” ödenecek olan vade türü, bir nevi çek için de geçerli bir vade türü olarak kabul edilmektedir. Bu görüşün dayanağı ise TTK m. 795/1’de açıkça “çek göröldüğünde ödenir” şeklinde ifade edilmiş olmasıdır. Dolayısıyla bu görüş taraftarlarınca üstü kapalı olarak çek için de tek bir vadenin öngöröldüğü sonucuna varılmıştır.⁵⁰⁷

Poliçe için TTK m. 703’de sayılan ve “göröldüğünde vade” dışındaki diğ er vade türleri ise çek kurumu için söz konusu dahi olamayacaktır. TTK m. 703/2 gereğince, bu vade türlerinden kullanılması gereken yerine farklı vade türünün kullanılmış olması poliçenin geçersizliğine yol açacaktır. Buna karşın, söz konusu bu vadelerin çek için kullanılmış olması durumunda ise çekin geçerliliğı bundan etkilenmeyecektir. TTK m. 795/1’de çek için vade öngörölemeyeceğı ve bunun aksine çek üzerine vadeye ilişkin bir kayıt düşölmesi durumunda, söz konusu bu kaydın yazılmamış kabul edileceğı ifade edilmiştir. Dolayısıyla poliçe için öngörölen diğ er vadeler çek üzerine yazılmış olsa dahi, çekin geçerliliğı devam edecek ancak yazılan vade yok sayılacaktır. Bu nedenle böyle bir durumda da çek yine göröldüğünde ödenecektir.⁵⁰⁸

Her ne kadar poliçede olduğı gibi çekte de “göröldüğünde vade” olduğı düşünölebilse de, kanun koyucunun TTK m. 795’deki iradesi doğ rultusunda, bunun teknik anlamda bir vadeye karşılık geldiğı söylenemeyecektir. Dolayısıyla çekte herhangi bir vadenin olabileceğini kabul etmek doğ ru olmayacaktır. Benzer şekilde Yargıtay’ın da 1981 tarihli

⁵⁰⁶ Tekil, 165-166; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 29; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 267; Kendigelen (Kırca), 306; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 470; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 228; Çamoğ lu, 142; Kaya – Tatlı, 128; Yılmaz, 23; Yıldırım, 93; Bozkurt, 350; Çatakoğ lu, 774; Sarıkaya – Sarıkaya, 246-247.

⁵⁰⁷ İmregün, 128; Karayalçın, 290; Çamoğ lu, 139; Eriş, *Çek Hukuku*, 211. Aynı yöndeki diğ er görüş taraftarları için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 267, dpn. 2.

⁵⁰⁸ İmregün, 128; Tekil, 165-166; Karayalçın, 290; Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 24; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 267-268; Kendigelen (Kırca), 306; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 470; Özdamar vd., 266; Çeker, 452; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 228; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 333; Yılmaz, 23; Bilgili - Demirkapı, 186; Kaya – Tatlı, 128; Bozkurt, 391; Çatakoğ lu, 772; Eriş, *Çek Hukuku*, 211; Coşkun, 684; Sarıkaya – Sarıkaya, 247.

örnek bir kararında⁵⁰⁹ bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁵¹⁰

Ticari hayat içerisinde vade daha çok kredi ilişkilerinde görülmekte ve ihtiyaç duyulmaktadır. Buna karşın daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekler kredi aracı olmayıp birer ödeme aracını yansıtmaktadır. Dolayısıyla çekte vadenin olmaması, amacına hizmet etmesi açısından uygun olmuştur.⁵¹¹

Tüm bu gerekçeler nedeniyle üzerinde vade kaydı olan bir çeki alan kişinin, (bugün için engel teşkil etmekte olsa da, ÇekK Geçici m. 3/5 hükmünün yenilenmediği düşünüldüğünde) söz konusu bu vade tarihini beklemesine gerek olmaksızın, dilediğinde muhataba giderek, çek için tahsil talebinde bulunması ve ilgili karşılığı alması mümkündür. Bu durum genellikle lehtar ya da hamilin lehine sonuçlar doğursa da, taraflar arasında özellik arz eden bazı durumlarda aleyhe sonuçlar da doğurabildiği söylenebilecektir. Yargıtay'ın 2003 tarihli örnek bir kararında⁵¹² konu edindiği sigorta ettiren ile sigortacı arasındaki ilişki buna örnek olarak gösterilebilecektir. Somut olayda, sigorta ettiren poliçe bedeli karşılığında sigortacıya vadeli bir çek vermiştir. Buna rağmen meydana gelen hasarın karşılanması için sigorta poliçesinin ilk taksitinin yatırılmamış olmasını gerekçe göstererek ödemeden kaçınan sigortacının bu hususta haksız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁵¹³

Gerçekten de yukarıda ifade ettiğimiz gibi çek üzerinde yazılan vade kayıtlarının yok

⁵⁰⁹ Yarg. 11. HD. E. 1981/1850, K. 1981/2241, T. 07.05.1981, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 23/09/2021): “Yasa koyucu, çeklerde sadece bir tür vade kabul etmiştir. “Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir” (m. 707/1). Bilimsel öğretide de baskın biçimde kabul edildiği gibi; çekte, vadenin görüldüğünde olacağına ilişkin bu buyurucu hükme aykırı herhangi bir kayıt, yazılmamış sayılır ve aykırı nitelikli bu kayda karşın, çek görüldüğünde ödenir. Ayrıca, vade kaydı çek olma niteliğini etkilemez. Tüm bu nedenlerle, çekte aslında teknik anlamda bir vade olduğu söylenemez”.

⁵¹⁰ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 25; Kendigelen, Çek Hukuku, 268; Kendigelen (Kırca), 306; Pulaşlı, 386; Bahtiyar, 152; Kayıhan, Ticaret Hukuku, 470; Kayıhan, Kıymetli Evrak Hukuku, 228; Çatakoğlu, 772.

⁵¹¹ Kendigelen, Çek Hukuku, 268; Kendigelen (Kırca), 306; Yıldırım, 97.

⁵¹² Yarg. 11. HD. E. 2003/635, K. 2003/6110, T. 09.06.2003, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 23/09/2021): “...somut olayda ödemenin çek ile yapılmış olmasına göre, aynı kanunun çek ile ödemelere ilişkin düzenlemelerinin dikkate alınması gerekmektedir. T.T.K.nun 707.maddesine göre, çek görüldüğünde ödenir ve keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek üzere ibraz edilen çekin ibraz günü ödenmesi gerekmektedir. O halde anılan madde hükmü uyarınca ileri vade konulan çekin keşide edilmesinden sonra her zaman ibrazının mümkün bulunmasına ve somut olayda poliçe primini çek ile kabul eden sigorta şirketinin çekteki vade gününü beklemeden bankaya ibraz ederek alacağını tahsil edebilmesi ve ibraz tarihinde karşılığı bulunmaması halinde, gerekli prosedürü tamamlayarak sigorta poliçesinin feshi yoluna gidebilmesi mümkündür. Bu yolu tercih etmeyerek çekte belirlenen vadeyi bekleyen sigorta şirketinin teminatı başlamış olan sigorta poliçesinin sonuçlarına katlanması gerekmektedir.”.

⁵¹³ Kendigelen, Çek Hukuku, 268.

sayılması gerekmektedir. Bu nedenle lehtar ya da hamilin, (bugün için engel teşkil etmekte olsa da, ÇekK Geçici m. 3/5 hükmünün yenilenmediği düşünüldüğünde) söz konusu bu kayıta belirtilen tarihi beklemeksizin, çeki tahsil amacıyla muhataba ibraz etmesi mümkündür. Dolayısıyla somut olayda, sigortacının çek üzerindeki vade kaydını yok sayarak çeki hasardan önce tahsil etmesi mümkünken, bu yolu tercih etmemiş olması kendi aleyhine sonuç doğurmuştur. Sonuç olarak Yargıtay, peşinatın çek aracılığıyla hasarın gerçekleşmesinden önce ödendiğini, dolayısıyla da sigorta sözleşmesinin geçerli olduğunu vurgulamıştır.

Gerek mevzuat çerçevesinde gerekse de doktrin ve Yargıtay görüşlerinde kabul edildiği gibi, çekte zaman açısından vade değil, çekin düzenlenmesinden sonra ibraz edilmesi için yetkili hamile tanınan süre önem arz etmektedir.⁵¹⁴

Kanun koyucu, 6102 sayılı yeni TTK m. 795’de yansıttığı, çek için bahsetmiş olduğumuz bu iradesini, aslında eski TTK m. 707’den olduğu gibi alarak aktarmıştır. Dolayısıyla yeni düzenleme öncesinde de, kanun koyucunun çekte vade olmayacağı görüşünde olduğu açıktır. Bu dönemde kanun koyucuya paralel olarak, Yargıtay’ın da onun iradesine uygun olarak kararlarında sonuca ulaştığı görülmektedir. Yargıtay’ın 2005 tarihli bir kararı⁵¹⁵ da buna örnek olarak gösterilebilecektir.⁵¹⁶

Sonuç olarak çek, vade yaratılmaması adına düzenlenme tarihi olarak gösterilen tarihten önce de ibraz edilebilecektir. Bu hususta çek üzerine yazılacak olan “çek gününde muteberdir” gibi kayıtlar ise Yargıtay’ın 1988 tarihli örnek bir kararında⁵¹⁷ da ifade ettiği gibi, herhangi bir değişiklik yaratmayacaktır.⁵¹⁸

⁵¹⁴ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 25; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 269; Kendigelen (Kırca), 306; Yıldırım, 112.

⁵¹⁵ Yarg. 11. HD. E. 2005/13467, K. 2005/12011, T. 07.12.2005, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 23/09/2021): “Çek bir ödeme vasıtasıdır. İktisadi olan bu niteliğini değiştirmemek için TTK’ın 707 nci maddesindeki hüküm düzenlenmiştir. Kamu düzeni ile ilgili bu maddede açıklandığı üzere çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir.”

⁵¹⁶ Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramı”, 793; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 269.

⁵¹⁷ Yarg. 11. HD. E. 1981/1850, K. 1981/2241, T. 07.05.1981, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 23/09/2021): “...hamile karşı, “çeklerin görüldüğünde ödeneceği kuralına karşı”, senedin ön yüzüne yazılan “çek gününde muteberdir” kaydına ilişkin definin ileri ... gösterilen keşide gününden itibaren ödenebileceği yolundaki anlaşmayı ifade eden, “çek gününde muteberdir” kaydı, hüküm ve sonuç yaratmayacaktır.”

⁵¹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 269.

Yargıtay her ne kadar çek üzerinde vade yaratacak bu tarz kayıtları geçersiz saymış olsa da, çek dışında taraflar arasında akdedilmiş ve düzenlenme tarihinden önce çekin ibraz edilememesine ilişkin olarak kurulmuş olan bu sözleşmelerin, İcra ve İflas Kanunu⁵¹⁹ açısından bir mehil sözleşmesi olarak kabul edileceğini vurgulamıştır.⁵²⁰

2.5.2. İleri Düzenlenme Tarihli Çek Uygulaması

2.5.2.1. 28.02.2009 Tarihli Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 5941 Sayılı Çek Kanunu Öncesi İleri Tarihli Çek Uygulaması

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, her ne kadar TTK m. 780/1-e’de çekin düzenlendiği tarih, çek üzerinde bulunması gereken unsurlar arasında sayılmış olsa da, bu tarihin, gerçekten çekin keşide edildiği tarihe karşılık gelmesi zorunlu kılınmamıştır. Dolayısıyla çekin keşide edildiği tarihten farklı bir tarihin de çek üzerinde düzenlenme tarihi olarak gösterilmesi mümkündür.⁵²¹ Yargıtay’ın 2010 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“Bilimsel öğreti de kabul edildiği gibi, keşide tarihi senedin gerçekten tedavüle çıkarıldığı tarih olmayıp, üzerinde yazılı bulunan tarihtir. Bu durum, çekin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ya da sonra tedavüle çıkarılmasına olanak vermekte, dolayısıyla ibraz sürelerini kısaltmak veya uzatmak olanağı doğmaktadır.”⁵²²

Ayrıca bu tarih, çekin keşide edildiği tarihten önceki bir tarihe denk gelebileceği gibi, keşide edildiği tarihten sonrasına da ait olabilecektir. Çünkü kanun koyucu TTK m. 795/2’de çekin, üzerinde işaret edilen düzenlenme tarihinden daha önce muhataba ibraz edilmesi durumunda, ibraz eden hamil geri çevrilmeksizin karşılığın kendisine ödenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla bu düzenlemeyle birlikte kanun koyucu bir nevi

⁵¹⁹ RG., T. 19.06.1932, S. 2128.

⁵²⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 270; Yarg. 12. HD. E. 2003/14143, K. 2003/18770, T. 30.09.2003, Eriş, *Çek Hukuku*, 215: “İleri tarihli çekin hemen ibrazının önlenmesi ve belli bir tarihte ödenmesi için yapılan sözleşme geçerli olup, İİK’nin 168’inci maddesi uyarınca mehil verildiği anlamındadır.”.

⁵²¹ İmregün, 126; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 32; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 270; Kendigelen (Kırca), 307; Pulaşlı, 386; Poroy – Tekinalp, 324; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 333; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 470; Çeker, 452; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 228; Bilgili - Demirkapı, 185; Kaya – Tatlı, 128; Yıldırım, 99; Yasan, 155; Çatakoğlu, 772; Bozkurt, 348-349; Hüseyin Cem Çöl, “İleri Tarihli Çeke ilişkin Sorunlar” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 53/1 (2004), 196; Coşkun, 684; Eriş, *Çek Hukuku*, 211; Sarıkaya – Sarıkaya, 248.

⁵²² Yarg. 12. HD. E. 2010/2496, K. 2010/14654, T. 10.06.2010, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 23/09/2021).

çek üzerinde gösterilecek olan düzenlenme tarihinin gerçek keşide tarihinden sonra olabileceğine kapı aralamıştır.⁵²³

Buna karşın kanun koyucu her ne kadar uygulamada gerçek düzenlenme tarihinden sonraki bir tarihin çek üzerine düzenlenme tarihi olarak yazılabilmesine örtülü olarak izin vermiş olsa da, böyle bir çekin düzenlenmiş olması durumunda keşidecinin buna ilişkin bir yaptırımla karşılaşacağını da belirtmiştir. Bu yaptırım ise yine TTK m. 795/2’de ifade edildiği gibi, hamilin söz konusu düzenlenme tarihini beklemeksizin, çeki ibraz ederek çek karşılığını tahsil edebilecek olmasıdır.⁵²⁴

Doktrinde ileri düzenlenme tarihli çek uygulaması olarak ifade edilen bu uygulamanın, her ne kadar keşideci lehine olduğu düşünülebilse de, aslında lehtar ya da hamil lehine sonuç doğurduğu görülmektedir. Çünkü bu uygulamayla birlikte, keşideci çek üzerine düzenlenme tarihi olarak ileri bir tarih yazmış olsa da, söz konusu bu tarih öncesinde çekin ibraz edilebilmesi mümkün olduğundan, keşidecinin ileri tarih yazmasındaki amaca her ihtimalde ulaşabileceği söylenemeyecektir. Burada keşidecinin hedeflediği amaca ulaşabilmesi bir nevi lehtar ya da hamilin takdirine bırakılmış durumdadır. Dolayısıyla bu uygulamanın her halde keşideci lehine sonuç doğurduğunu söyleyemeyeceğiz. Buna karşın lehtar ya da hamil açısından konuya yaklaştığımızda ise her ne kadar çek üzerindeki tarih henüz gelmemiş olsa da, çek elinde bulunduğu sürece her istediği anda amacına ulaşabilecek ve karşılığı tahsil edebilecektir. Bunun yanında ileri düzenlenme tarihli çek uygulaması, lehtar ya da hamile kanun koyucunun öngördüğü sürelerden daha fazla ibraz süresi yaratmış olmaktadır. Bu da pek tabi ki çeki elinde bulunduran hamil lehine sonuç doğuracaktır.

Örneğin, çekin lehtara teslim edildiği tarihin 23.09.2021 olmasına rağmen, çek üzerinde yazan düzenlenme tarihinin 30.09.2021 olduğunu, ayrıca çekin düzenlenme ve ödeme yerinin Gümüşhane olduğunu düşünelim. Böyle bir durumda lehtar dilerse 23.09.2021 tarihinde çeki muhataba ibraz ederek amacına ulaşabilecektir. Keşideci ise bu durumda çek üzerine ileri tarih yazmış olmasının hiçbir faydasını görmemiş olacaktır. Ayrıca

⁵²³ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 91; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 32; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 270; Kendigelen (Kırca), 307; Pulaşlı, 386; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 333; Kaya – Tatlı, 128; Çatakoğlu, 797; Yılmaz, 24; Ünal Tekinalp, “İleri Keşide Tarihli (Vadeli) Çeklere İlişkin Bir Öneri” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 19/1-2 (1999), 926; Bozkurt, 350; Eriş, *Çek Hukuku*, 211; Çöl, 196; Sarıkaya – Sarıkaya, 248.

⁵²⁴ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 34; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 270; Pulaşlı, 386; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 333; Çeker, 452; Tekinalp, 926; Yıldırım, 94; Yasan, 156; Bozkurt, 391.

lehtarın elinde bulundurduğu bu çek için kanun koyucu on günlük bir ibraz süresi öngörmüş olsa da, bu süre daha önce de ifade ettiğimiz gibi düzenlenme tarihinden sonraki gün işlemeye başlamaktadır. Dolayısıyla on günlük ibraz süresi 01.10.2021 tarihinde işlemeye başlayacaktır. Ancak lehtarın somut örnekteki çeki, bu tarihten önceki sekiz gün içinde de dilediği zaman ibraz edebilecek olması nedeniyle, lehtar için toplamda on sekiz günlük ibraz süresi oluşmaktadır. Bunun da pek tabi ki lehtar lehine olduğu kabul edilecektir.

Mevzuat çerçevesinde ileri düzenlenme tarihli çeklerin bu denli rahat kullanım alanı bulması, çek kurumunu aynı zamanda ödeme vasıtası olmaktan çıkma tehlikesiyle baş başa bırakmaktadır.⁵²⁵ Çünkü çek keşidecileri genellikle yukarıda bahsetmiş olduğumuz aleyhe sonuçlarla karşılaşmaksızın, çek kurumunu ödeme vasıtası olmaktan çok kredi vasıtası olarak kullanma arzusu içerisinde.

İleri düzenlenme tarihli çek uygulaması ülkemizde uzun zamandan beri söz konusu olmakla birlikte, kanun koyucunun, çekin ödeme aracı gayesi dışında kullanılmasının tercih edilmemesi adına, süreç içerisinde birtakım düzenlemeler yaptığı da görülmektedir. 3167 sayılı mülga “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun”⁵²⁶ m. 16/1 de bu hususa örnek olarak gösterilebilecektir. Bu düzenlemeyle kanun koyucu, ileri düzenlenme tarihli bir çekin söz konusu bu tarihten önce muhataba ibraz edilmesi halinde, keşidecinin, aynen çekin karşılıksız çıkması durumunda olduğu gibi, uygulanacak olan cezai yaptırımla burada da karşılaşacağını ifade etmiştir.⁵²⁷

Bu düzenlemeyle birlikte gerçek düzenlenme tarihinden sonraki bir tarihi çek üzerinde düzenlenme tarihi olarak gösteren keşideciler için para cezası hatta hapis cezası öngörülmüş olsa dahi, uygulamada ileri düzenlenme tarihli çek kullanılmasının önüne geçilememiştir. Dolayısıyla ticari hayat içerisinde, kredi aracı olan diğer kambiyo

⁵²⁵ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 34; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 270; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 333; Pulaşlı, 386; Can, 2; Yıldırım, 99; Bozkurt, 391; Çatakoğlu, 774; Çöl, 198; Sarıkaya – Sarıkaya, 248.

⁵²⁶ RG., T. 19.03.1985, S. 3167.

⁵²⁷ Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 35; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 271; Kendigelen (Kırca), 307; Poroy – Tekinalp, 324.

senetlerinin kullanılmasının tercih edilmesi yerine giderek aynı amaç için çek kullanımı yaygınlaşmıştır.⁵²⁸

2.5.2.2. 28.02.2009 Tarihli Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 5941 Sayılı Kanun'un İleri Tarihli Çek Uygulamasına Yaklaşımı

Kanun koyucu, uygulamada ileri düzenlenme tarihli çek kullanımını engellemek için birtakım çabalar göstermiş olsa da zamanla bu kullanım yaygınlaşmış ve kanun koyucu da bunu kabullenmek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla da kanun koyucu uygulamadaki ısrarla kullanım şekli bulan bu uygulamaya daha fazla engel olmak için uğraşmak yerine, buna yönelik mevzuatta düzenlemeler yapma yolunu tercih etmiştir.⁵²⁹

2003 yılında kanun koyucunun eski ÇekK üzerinde yaptığı değişiklikle bu husustaki ilk adımını attığı söylenebilir. Söz konusu bu değişiklikte birlikte, gerçek düzenlenme tarihli çeklerde olduğu gibi ileri düzenlenme tarihli çeklerde de, karşılığın bulunmaması durumu hukukî neticeleri bakımından TTK hükümlerine tabi kılınmış ve keşide tarihinin ileri bir tarih olması farklı değerlendirilmemiştir. Buna karşın, eski ÇekK'de düzenleme altına alınan ve karşılığı olmayan çekler için öngörölmüş olan cezai müeyyideler açısından ise vadeli çek uygulamasının göz önüne alınması gerektiği ifade edilmiştir.⁵³⁰

Söz konusu düzenlemeyle birlikte çekin karşılıksız çıkması halinde buna ilişkin hamilin şikâyetinde bulunma hakkının, çekin fiilen ibraz edilmiş olduğu tarihten itibaren değil, çekte düzenlenme tarihi olarak yazılmış ve işaret edilmiş olan tarihten başlayacağı kabul edilmiştir. Bununla birlikte ileri keşide tarihli bir çekin karşılıksız çıkması durumunda, çek üzerinde işaret edilen düzenlenme tarihinden itibaren işlemeye başlayacak olan ibraz süresinin sonuna kadar, keşideci, karşılıksız çek için öngörölmüş olan cezai müeyyidelerden korunmuş olacaktır. Kanun koyucunun keşideciye bu korumayı sağlamış olması da onun, bir nevi keşideci ile lehtar arasındaki ileri düzenlenme tarihli çek hususunda yapmış oldukları anlaşmaya itibar göstererek, söz konusu bu anlaşmayı geçerli kılma arzusunda olduğunu göstermektedir.⁵³¹

⁵²⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 271; Kendigelen (Kırca), 307; Pulaşlı, 386; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 473; Bilgili - Demirkapı, 185.

⁵²⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 271; Kendigelen (Kırca), 307; Pulaşlı, 386; Çatakoğlu, 773.

⁵³⁰ İmregün, 127; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 273; Kendigelen (Kırca), 307; Sarıkaya – Sarıkaya, 248.

⁵³¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 273; Kendigelen (Kırca), 307-308. Şikâyetinde bulunma hakkının fiilen ibraz edilen tarihten itibaren başlayacağını savunan görüş için bkz. Çöl, 202.

20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren yeni ÇekK’de ise eski ÇekK’nin aksine ileri düzenlenme tarihli çekin keşidecisinin, yalnızca cezai sorumluluk açısından değil, hem cezai hem de hukuki sorumluluk açısından yaptırımla karşılaşmasını önleyen birtakım düzenlemeler yapıldığı görülmektedir.⁵³²

Bu düzenlemelerden en dikkat çekenini ise çek üzerinde düzenlenme tarihi olarak işaret edilen tarihin öncesinde, çekin tahsil edilmek için muhataba ibraz edilmesini geçerli kabul etmeyen hükümdür.⁵³³

Her ne kadar böyle bir çekin düzenlenmesine müeyyide öngörmüş olsa da, uygulamada ileri düzenlenme tarihli çek kullanımına olan yoğun talebin yanında, işleyişin de sekteye uğramaması adına, kanun koyucunun uygulamanın önünü açacak şekilde düzenlemeler yaptığı ve sorunu geçici düzenlemelerle savuşturduğu görülmektedir.

Bu düzenlemelerden ilki 2009 tarihinde yürürlüğe giren “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”⁵³⁴ ile kaleme alınmıştır. Söz konusu bu düzenlemede kanun koyucu tarafından, çek üzerinde işaret edilen düzenlenme gününden önce yapılacak olan ödeme için ibrazın 31.12.2009 tarihine kadar geçersiz olacağı vurgulanmıştır.⁵³⁵

Bu düzenlemeden sonra ve yine 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren yeni ÇekK’de de bu husus konu edinilmiş ve Geçici m. 1/5’de söz konusu bu uygulamanın 31.12.2011 tarihine kadar devam edeceği ifade edilmiştir. 2012 yılına gelindiğinde ise yapılan değişiklikle birlikte söz konusu bu uygulama 31.12.2017 tarihine kadar uzatılmıştır. Daha sonrasında ise 2017 yılında yapılan değişiklikle birlikte 31.12.2020 tarihine, 2020 yılında yapılan değişiklikle birlikte 31.12.2021 tarihine, son olarak da 2021 yılında yapılan değişiklikle birlikte söz konusu bu uygulamanın 31.12.2023 tarihine kadar devam edeceği vurgulanmıştır.

Kanun koyucunun o dönemde ülkede yaşanan ya da yaşanabilecek olağan dışı bir ekonomik kriz gerekçesiyle geçici olarak tercih ettiği bu yol, izleyen süreç içerisinde dört

⁵³² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 274; Kendigelen (Kırca), 308; Kırca, *Çek Kanunu*, 21; Yasan, 156; Sarıkaya – Sarıkaya, 248.

⁵³³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 274; Kendigelen (Kırca), 308; Kırca, *Çek Kanunu*, 21.

⁵³⁴ RG., T. 28.02.2009, S. 27155.

⁵³⁵ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 91; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 274; Kendigelen (Kırca), 308; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 334; Yıldırım, 95; Bozkurt, 350; Çatakoğlu, 775; Sarıkaya – Sarıkaya, 248.

kez daha yenilenmiş ve bir nevi bu uygulamanın mevzuatta yerleşik hale gelmesine neden olunmuştur.⁵³⁶

Sonuç olarak ticari hayat içerisinde kullanım alanı bulan çekin, üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihinden önce ödenmek üzere muhataba ibrazının geçersiz olacağı kabul edilmektedir. Dolayısıyla en azından 31.12.2023 tarihine kadar kanun koyucu, ileri düzenlenme tarihli çekleri geçersiz saymasa da, söz konusu çek üzerinde yazan düzenlenme tarihine kadar çekin ibrazına engel olmak istemiştir.

Ayrıca bahsedilen bu gerekçeler nedeniyle bugün, ileri düzenlenme tarihli bir çekin işaret edilen bu tarihten önce muhataba ibraz edilmesi durumunda, söz konusu bu çek için kambiyo senetlerine özgü icra takibi yoluna da gidilemeyecektir. Buna rağmen takibin başlatılmış olması durumunda ise takip resen iptal edilecektir. Yargıtay'ın 2018 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁵³⁷

“Somut olayda takibe konu çekin keşide tarihi 31.11.2012 iken çekin keşide tarihinden önce 30.11.2012 tarihinde muhatap bankaya ibraz edildiği görülmektedir. Çekin ibraz tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 3167 sayılı Yasa'nın Geçici 3/5. maddesine göre çekin ibrazı geçersiz olduğundan bu çekle ilgili takip yapılamaz.”⁵³⁸

Bu hususta kaleme alınan bir diğer düzenleme ise ÇekK m. 3/8'de ifade edilen hükümdür. Bahsi geçen bu hüküm yukarıda değindiğimiz geçici düzenlemeler gereğince şayet yeniden bir uzatılma söz konusu olmazsa 31.12.2023 tarihinden sonra işlerlik kazanacaktır. Söz konusu bu hüküm gereğince ileri düzenlenme tarihli çekin üzerinde işaret edilen bu tarihten önce ibraz edilmiş olması sonucunda karşılığın kısmen ya da tamamen ödenememiş olması durumunda, yetkili hamilin bu çeke dayanarak hukuki takip başlatması mümkün olmayacaktır. Yargıtay'ın 2012 tarihli örnek bir kararında⁵³⁹ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁵⁴⁰

⁵³⁶ İmregün, 127; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 275; Kendigelen (Kırca), 308; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 335; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 473; Yasan, 155-156; Çatakoğlu, 775.

⁵³⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 274; Bozkurt, 349; Çatakoğlu, 798-799.

⁵³⁸ Yarg. 12. HD. E. 2017/1113, K. 2018/5164, T. 24.05.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 25/09/2021).

⁵³⁹ Yarg. 12. HD. E. 2011/17587, K. 2012/3181, T. 13.02.2012, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 25/09/2021): “Çekin kabul edilen keşide tarihi 28.02.2011 den önce 03.02.2011 tarihinde bankaya ibraz edildiği anlaşıldığından anılan yasa gereğince takip konusu yapılamaz. Mahkemece takibin bu nedenle iptali gerekirken dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçeyle iptaline karar verilmesi isabetsiz olup sonuçta takip iptal edildiğinden kararın gerekçesinin düzeltilerek onanması gerekmiştir.”

⁵⁴⁰ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 90; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 275; Kendigelen (Kırca), 308; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 583; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer

Böyle bir çekin takibe konu yapılamayacağını ÇekK ile hükme bağlamış olan kanun koyucunun, söz konusu bu iradesinin doktrinde eleştiri konusu yapılmaya açık olduğunu da kabul etmek gerekir. Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz gibi çek görüldüğünde ödenecek olan bir kıymetli evraktır. Çekin bu özelliği nedeniyle kanun koyucu yetkili hamile dilediğinde elindeki çeki tahsil etme imkânı tanımıştır. Ancak ÇekK m. 3/8’de kaleme alınan ve takibin yapılabilmesine engel olan hüküm, bu imkânın hamile tanındığından çok, tanınmış gibi davranıldığını göstermektedir. Çünkü yetkili hamile bir nevi; “İstediğin zaman gidip alacağını muhataptan talep edebilirsin ancak olurda erken gidersen ve aradığını bulamazsan, sonrasında lehine olan takip hakkını kaybedersin” denilmekte ve dilediğinde çeki ibraz etmemesi için tehdit edilmektedir. Bu da çekin görüldüğünde ödenecek olduğunun kabulüyle çelişki yaratmaktadır. Dolayısıyla bu hükmün neticesinde çekin görüldüğünde ödenecek olduğunu söylemek yerine “görüldüğünde ve keşidecinin keyfinde ödenecek” olduğunun söylenmesi daha açıklayıcı olacaktır!

Yargıtay’ın verdiği kararlarda, her ne kadar ÇekK m. 3/8 hükmü çerçevesinde söz konusu olacak çek için hukuki takibin yapılamayacağını kabul ettiği görülse de, böyle bir çekin ihtiyati hacze konu edilip edilemeyeceği hususunda ise yeknesak bir görüş benimsediği söylenemeyecektir. Örneğin, Yargıtay 2016 tarihli örnek bir kararında⁵⁴¹ bahsi geçen hükmün ihtiyati haciz açısından uygulama alanı bulamayacağını dile getirirken; 2016

Ertan), 334; Özgenç, 83; Özdamar vd., 267; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 471-472; Kırca, *Çek Kanunu*, 19; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 229-230; Bilgili - Demirkapı, 185; Yıldırım, 95; Çatakoğlu, 799-800; Bozkurt, 349-350; Coşkun, 608; Sarıkaya – Sarıkaya, 248.

⁵⁴¹ Yarg. 11. HD. E. 2016/8656, K. 2016/7341, T. 19.09.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 25/09/2021): “Talep, çeki dayalı ihtiyati haciz istemine ilişkin olup, mahkemece çekin keşide tarihinin henüz gelmediği ve bankaya ibraz edilip karşılıksızdır işlemi yapılmadığı için talebin reddine karar verilmiştir. Ancak, ihtiyati haciz bir icra takip işlemi olmadığından Çek Kanunu’nun 3/8. maddesi uygulanamayacaktır. Bu durumda İİK’nin 257. maddesindeki şartların oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi gerekir. Somut olayda da, ihtiyati hacze konu çeki keşide eden borçlunun belirtilen adresindeki ticari işletmesini kapattığı ve faaliyet göstermediği, ayrıca dosyada mevcut tebliğat parçasında adresin kapalı olduğu ve borçlunun tanınmadığı tespit edilmiş olup, İİK’nin 257/2. maddesindeki şartların oluştuğunun kabulü ile ihtiyati haciz kararı verilmesi gerekirken talebin reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.”.

tarihli örnek bir başka kararında⁵⁴² ise söz konusu hükmün ihtiyati haciz için de uygulanacağını ifade etmiştir.⁵⁴³

Bu düzenlemeyle birlikte 31.12.2023 tarihinden itibaren, ileri düzenlenme tarihli bir çek için söz konusu böyle bir durumda hukuki takip yoluna gidilemiyor olmakla birlikte, bu durumun aksine hesapta karşılığın tam ya da kısmen olması halinde ise muhatap hesaptaki bu tutarı ibraz eden yetkili hamile ödeme yapmak zorunda kalacaktır.⁵⁴⁴

Buna karşın, ileri düzenlenme tarihli bir çeki ilişkin hukuki takip yapılabilmesi için, her şeyden önce bu çekin Kanun tarafından kendine tanınmış olan ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilmesi gerekliliği öngörülmüştür. İbraz neticesinde çek karşılığının ödenmesi halinde pek tabi ki hukuki takip söz konusu yapılamayacaktır. Dolayısıyla hukuki takibin söz konusu olabilmesi için, ibraz edilen bu çekin karşılıksız çıkması ve üzerine “karşılıksızdır” kaydının düşülmüş olması gerekmektedir.⁵⁴⁵

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, ilgili uygulamanın kanun koyucu tarafından tekrar uzatılmaması halinde, 01.01.2024 tarihinden itibaren, ileri düzenlenme tarihli çeklerin üzerinde işaret edilen bu tarihten önce ibraz edilmesi durumunda, çek hesabında olan karşılık oranında ibraz eden hamile ödeme yapılacaktır. Çekin kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkması halinde ise TTK’de düzenleme altına alınmış olan başvurma hakkının kullanılması mümkün olmayacaktır.⁵⁴⁶

15.07.2016 tarihinde yapılmış olan değişiklik neticesinde, ÇekK m. 5/1’de ifade edildiği gibi, çekin karşılığının olmamasının düzenleyen açısından cezai sorumluluk

⁵⁴² Yarg. 11. HD. E. 2016/1279, K. 2016/1442, T. 15.02.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 25/09/2021): “Mahkemece tüm dosya kapsamına göre, ihtiyati hacze konu çeklerin vadelerinin gelmediği 5941 Sayılı Yasanın 3/8. Maddesi gereğince ileri düzenleme tarihli çeklerle ilgili olarak takip yapılabilmesi için çeklerdeki düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması gerektiği gerekçesiyle ihtiyati haciz isteminin reddine karar verilmiştir. Kararı ihtiyati haciz isteyen vekili temyiz etmiştir. Dosya içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, ihtiyati haciz isteyen vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.”.

⁵⁴³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 275.

⁵⁴⁴ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 92; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 275; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 335; Kırca, *Çek Kanunu*, 19; Coşkun, 684.

⁵⁴⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 275; Kendigelen (Kırca), 308-309; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 583; Kayıhan, *Ticaret Hukuku*, 472; Çeker, 453; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 334-335; Kırca, *Çek Kanunu*, 19; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 230; Bilgili - Demirkapı, 185; Yıldırım, 95; Çatakoğlu, 799; Bozkurt, 392; Coşkun, 608.

⁵⁴⁶ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 92; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 275; Kendigelen (Kırca), 309.

doğurabileceği vurgulanmıştır. Ancak bu sorumluluğun doğabilmesi için söz konusu çekin, üzerinde keşide tarihi olarak işaret edilen tarihe göre öngörülen yasal ibraz süresi içerisinde muhataba ibrazının gerçekleştirilmiş olması şart koşulmuştur. Bu nedenle şunu söyleyebiliriz ki, kanun koyucu yaptığı bu değişiklikle söz konusu olan sorumluluk açısından 2003'te ortaya koyduğu iradesinde ısrarcı davranmış ve buna ilişkin yasal dayanağı devam ettirmiştir.⁵⁴⁷

Ne var ki, kanun koyucunun ekonomik krizin önüne geçmek ya da ticari hayata yön vermek adına birtakım önlemler almaya çalışması ve buna ilişkin düzenlemeler yapıyor olması olumlu karşılanabilir olsa da, çek kurumu için tercih ettiği bu yolun, onun ticari hayat içerisinde var oluş nedenine zarar verdiğini kabul etmek gerekir.

Kanun koyucunun başvurmuş olduğu geçici maddeler aracılığıyla ileri düzenlenme tarihli çeklerin üzerinde işaret edilen tarihten önce muhataba ibraz edilmesinin engellenmesi ve böyle bir çekin düzenlenebileceğinin kabul edilmesi, bir nevi çekte vade yaratılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla söz konusu bu durum da, çeki ödeme vasıtası olmaktan uzaklaştırırken bir kredi vasıtası olma niteliğine yaklaştırmıştır.

Gerçekten de uygulamaya baktığımızda, artık çekin ödeme aracı olarak kullanılmasından çok, kredi aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bankalar, müşterileri ile kuracağı kredi ilişkisinde alacaklarının tahsilindeki riski azaltmak adına, onlardan birtakım teminatlar alma yoluna gitmektedir. Özellikle ticari müşterilerin söz konusu olması durumunda başvurulabilecek nakdi teminatlardan sonra en cazip olan ve uygulamada şu anda belki de en fazla başvuru alan yolun, çek ya da çeklerin teminata alınması olduğu görülmektedir.

Pek tabi ki, bankalar kendilerine bu amaçla sunulan her çeki teminat olarak kabul etmeyecektir. Öncelikle, artık vade olarak kabul edilen söz konusu düzenlenme tarihi, çekin teslim alındığı tarihten itibaren en fazla altı ay sonrasına denk gelen çekler, bankalarca teminata kabul edilmektedir. Ayrıca bu tarihte keşidecinin çeki ödeyebileceği yönünde, mali durumu ve ödeme ahlakı gibi hususlarda da bankaya olumlu sinyal vermesi gerekecektir.

⁵⁴⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 276; Kendigelen (Kırca), 309.

BÖLÜM III: ÇEKİN ÖDENMESİ

3.1. Genel Olarak Çekte Ödeme

Çek daha önce de ifade ettiğimiz gibi, hukukî niteliği açısından havale hükmündedir. Dolayısıyla kurulmuş olan bir çek ilişkisi içerisinde, muhatapla lehtar ya da çeki sonradan devralmış olan hamiller arasında hukuki açısından bir ilişkinin olduğu söylenemeyecektir. Benzer şekilde söz konusu bu taraflar arasında kambiyo senetleri hukuku açısından da bir ilişki yoktur. Çünkü “kabul yasağı” prensibinin varlığı buna engel olacaktır.⁵⁴⁸

TTK açısından konuya yaklaştığımızda, taraflar arasında herhangi bir hukuki ilişki olmamakla birlikte, çek ilişkisinin kurulmasıyla birlikte muhatapın çek karşılığı olan tutarı yetkili hamile ödeme borcu altına girdiği de söylenemeyecektir. Çünkü söz konusu bu borcun, muhatapın değil, keşidecinin üzerinde olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca TTK m. 783’den yapılan çıkarım sonucunda da, bu hususta muhatapın sorumluluğunun hamile karşı değil, çeki keşide edene karşı olduğu açıktır.⁵⁴⁹

Konuya ÇekK açısından yaklaşıldığında ise kanun koyucunun, muhatap ile yetkili hamil arasında herhangi bir hukuki ilişki olmasa da, çekin hamil tarafından muhatap banka şubesine ya da farklı bir şubeye ibraz edilmesi halinde muhatap açısından hamile karşı ödeme borcu doğacağını kabul ettiği görülmektedir. Gerçekten de ÇekK m. 3/1’de kullanılan ifadeye bakılırsa “...ödenir” denilerek, muhataba takdir hakkı tanınmamış ve ibraz halinde ödeme borcu yüklenmiştir. Ayrıca ÇekK m. 3/7-a’ya bakıldığında ise muhatapın söz konusu bu ödemeyi yapmaktan kaçınması ya da geciktirmesi durumunda maruz kalacağı yaptırımın düzenleme altına alındığı görülmektedir. Dolayısıyla her ne kadar muhatapla hamil arasında hukuki bir ilişki olmasa da kanun koyucunun öngördüğü şekilde çekin muhataba ibrazı halinde, muhatapın hamile karşı Kanun’dan kaynaklanan bir ödeme borcunun doğacağı sonucuna varılacaktır.⁵⁵⁰

⁵⁴⁸ Ahmet Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1/2 (1997), 13; Öztan, 284; Can – Güner, 247-248; Bilgili - Demirkapı, 190.

⁵⁴⁹ Öztan, 284; Bilgili - Demirkapı, 190.

⁵⁵⁰ Öztan, 285; Sumer, 326; Çamoğlu, 143; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Poroy – Tekinalp, 393; Can – Güner, 248; Poroy, 277; Bilgili - Demirkapı, 190; Yasan, 174; Bozkurt, 401; Coşkun, 723-724; Ahmet Tamer, “Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü” *Bankacılar Dergisi* 85 (2013), 93.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki, her ne kadar ÇekK muhataba böyle bir durum için borç yüklemiş olsa da, hamilin söz konusu bu borç çerçevesinde muhatabı kambiyo senetlerine özgü takip yolu ile takip etmesi mümkün değildir. Ayrıca haklı nedenlerin varlığı halinde muhatabın ödemeden kaçınması da mümkün olabilecektir.⁵⁵¹

Muhatabın ödeme yükümlülüğü altına girmeden, dolaşımda olan bir çekin ödenmiş olması da pek tabi ki mümkündür. Böyle bir ödemede, çek muhataba ödenmek üzere ibraz edilmemekte, keşideci çeki hamilden geri alarak ödemeyi kendisi yapmaktadır.⁵⁵²

3.2. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü

Muhatabın, taraflar arasında söz konusu olan kambiyo ilişkisinin içinde yer alması kabul edilmemiştir. Ayrıca muhatabın keşideci ile akdetmiş olduğu çek sözleşmesi, hamil lehine gerçekleştirilmiş üçüncü kişi yararına bir sözleşme niteliği taşımayacaktır.⁵⁵³ Ancak bu durum, ibraz edilmiş olan çekin karşılığı olan tutarın ilgili çek hesabında mevcut olması ve hamile ödenmesi açısından herhangi bir engelin bulunmamasına rağmen, muhatabın ödemeden kaçınması durumunda yaptırıma maruz kalmasına da engel olmayacaktır.⁵⁵⁴

1985 yılında yapılan düzenleme öncesinde doktrinde, çek karşılığı olan tutarın ilgili hesapta olmasına rağmen, muhatabın ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesine karşın, hamilin muhataba karşı dava ya da talep hakkı olup olmadığı tartışma konusu yapılmıştır.⁵⁵⁵

Söz konusu bu tartışma 1985 sonrasında yapılan düzenlemelerle birlikte bir nevi son bulmuştur. Dolayısıyla doktrinde artık böyle bir durumda muhatabın ödeme yükümlülüğü altında olacağı genel olarak kabul görmektedir.⁵⁵⁶ Buna karşın çok fazla sayıda

⁵⁵¹ Kendigelen (Kırca), 316; Mustafa Erdem Can, “Çek Muhatabı Bankanın Yasal Miktarı Ödeme Sorumluluğu” *Legal Hukuk Dergisi* 80 (2009), 2363; Öztan, 285; Bilgili - Demirkapı, 191; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 18; Bozkurt, 409.

⁵⁵² Öztan, 285; Pulaşlı, 439; Bahtiyar, 164.

⁵⁵³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 300; Kendigelen (Kırca), 315; Ayli, 125. Üçüncü kişi lehine yapılan bir sözleşme olduğunu ileri süren görüş için bkz. Karayalçın, 281; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 13; Oğuzhan Hacıömeroğlu – Yavuz Topçu, “Çek Defterlerinin Teslimi İle Kurulan Gayrinakdi Kredi Sözleşmesinin Hukuki Niteliği” *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 5/2 (2019), 197-198.

⁵⁵⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 301; Kendigelen (Kırca), 315; Ayli, 125.

⁵⁵⁵ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 14; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 301; Ayli, 126.

⁵⁵⁶ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 19; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 302; Ayli, 128.

olmamakla birlikte bir kısım yazarın ise hala aksi yöndeki görüşlerini savunmaya devam ettiği görülebilmektedir.⁵⁵⁷

Kanaatimizce gerek eski TTK m. 695/II ile m. 711/I gerekse de 6102 sayılı yeni TTK m. 783/2 ile m. 799/1 göz önüne alındığında; hukuken geçerli olduğu kabul edilen bir çekin, kanuni ibraz süresi içerisinde ödenmek amacıyla ibrazının yapılması ve karşılığının ilgili çek hesabında olması durumunda, muhatap söz konusu bu ödemeyi yapma zorunluluğu altında kalacaktır.⁵⁵⁸

Yargıtay'ın 2017 tarihli örnek bir kararında⁵⁵⁹ da, muhatabın ödeme yükümlülüğünün, söz konusu çekin zamanında ibraz edilmiş ve çek karşılığının ibraz anında ilgili hesapta olması ile doğacağına vurgu yaptığı görülmektedir.⁵⁶⁰

Doktrinde bu konuda yapılan ikinci bir tartışma ise muhatabın ödeme yükümlülüğü altında olduğunun kabulü halinde, buna aykırı hareket eden muhatabın hukuki sorumluluk açısından hangi hükümlere tabi tutulacağı hususundadır.⁵⁶¹

Muhatabın ödeme yükümlülüğü altında olduğunu kabul eden yazarlardan bir kısmı⁵⁶² bahsi geçen bu sorumluluğun sözleşmeye aykırılıkla ilgili hükümlere tabi kılınması gerektiği dolayısıyla da hamilin muhataba yönelik ifa davası açma hakkının söz konusu olduğunu savunmaktadır. Diğer bir kısım yazar⁵⁶³ ise haksız fiil hükümlerine tabi kılınması gerektiği dolayısıyla da hamilin muhataba yönelik yalnızca meydana gelen zararın ödenmesi için bir talep hakkının söz konusu olduğunu savunmaktadır.⁵⁶⁴

⁵⁵⁷ Tekil, 209; Kınacıoğlu, 284-285. Bu yönde görüş bildiren diğer yazarlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 303, dpn. 151.

⁵⁵⁸ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 305; Çamoğlu, 143.

⁵⁵⁹ Yarg. 11. HD. E. 2016/7400, K. 2017/1338, T. 07.03.2017, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 02/10/2021): “Mahkemece çekin ibraz tarihinde karşılığı bulunmadığı belirtilmiş ise de; ...çek hesabına 30/04/2013 tarihinde 57.000,00 TL ve 20.000,00 TL çek ödemesi için çek miktarları kadar para geçilerek ödemeler yapıldığı ...hesap ekstrelerinden keşideciye ait 5001 no'lu hesapta 30.04.2013 tarihi itibarıyla 158.000 TL olduğu, hesabın gün sonunda sıfırlandığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla keşideci hesabında para bulunmasına rağmen davalı Banka ödeme yapmamış ise bu durumda davacı akidene gitmeden işbu davayı açarak bankadan çek bedelini talep edebileceğinden mahkemece, öncelikle ...çekin ibraz edildiği tarih ve saatte keşideciye ait 5001 nolu hesapta para bulunup bulunmadığı araştırılarak ...sonuca göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde eksik incelemeyle dayalı karar verilmesi doğru olmamış, kararın davacı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”.

⁵⁶⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 305.

⁵⁶¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 306.

⁵⁶² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 307; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 13; Tamer, 102. Görüş ve tartışmalar için bkz. Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 21-24.

⁵⁶³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 307. Görüş ve tartışmalar için bkz. Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 21-24.

⁵⁶⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 307.

Bu hususta doktrinde yeknesak bir yaklaşım olmadığı gibi Yargıtay'ın da bazı kararlarında⁵⁶⁵ bu sorumluluğun sözleşmeye aykırılık bazı kararlarında⁵⁶⁶ ise haksız fiil hükümlerine tabi olması gerektiği yönünde hüküm kurduğu görülmektedir.⁵⁶⁷

Kanaatimizce, muhatabın ibraz eden hamile karşı doğan çek karşılığını ödeme borcu kanun koyucunun iradesine dayanmakta olup, bu irade gerek eski TTK m. 695/II ile eski ÇekK m. 4'te gerekse de 6102 sayılı yeni TTK m. 783/2 ile yeni ÇekK m. 3/7'de kendini göstermektedir. Bu nedenle muhatabın, kaynağını Kanun'dan alan bu borç için yetkili hamile karşı doğan çek karşılığını ödeme borcuna aykırı hareket etmesi durumunda, muhatabın söz konusu olan bu sorumluluğu, haksız fiil için öngörölmüş hükümlere değil, sözleşmeye aykırılık için öngörölmüş olan hükümlere tabi olacağı sonucuna ulaşabiliriz.⁵⁶⁸

Dolayısıyla sözleşmeye aykırılığa ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulması, hamilin çek karşılığını ödemededen kaçınan muhataba karşı ifa davası açma ve bundan kaynaklı olan zararların talep edilmesi hakkını elde etmesine imkân verecektir. Ayrıca sözleşmeye aykırılık hükümleri gereğince hamilin, söz konusu zararını ve muhatabın kusurlu davranmış olduğunu ispatlama gibi bir yükümlülüğü de olmayacaktır.⁵⁶⁹

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi taraflar arasında çek ile kurulmuş olan kambiyo ilişkisi içerisinde muhatap yer almayacaktır. Ayrıca şunu da söylememiz gerekir ki, muhatabın ödemededen kaçınması neticesinde hamilin sahip olacağı bu haklar da, muhatabı kambiyo ilişkisinin içine dâhil etmeyecektir.⁵⁷⁰

Kanun koyucu ÇekK Geçici m. 3/5 ile birlikte, 31.12.2023 tarihine kadar muhatabı, keşide tarihinden önce ibraz edilen çekler için bahsi geçen sözleşmeye aykırılık

⁵⁶⁵ Örnek karar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 307, dpn, 167.

⁵⁶⁶ Yarg. 11. HD. E. 2001/1052, K. 2002/1243, T. 15.02.2002, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 03/10/2021): “Davacı vekili, müvekkilinin, muhatabı davalı bankanın Fethiye Şubesi olan (1.400.000.000)TL. bedelli çeki tahsil için 30.05.2000 tarihinde davalı bankanın Beykoz Şubesine ibraz ettiğini, çek bedelinin bu tarihte ödenmemesi üzerine 31.05.2000 tarihinde müvekkilinin tekrar aynı şubeye gittiğini, hesapta (100.000.000)TL. eksiklik bulunduğunun bildirilmesi üzerine müvekkilinin kısmi ödeme talebinde bulunduğunu, ancak şube yetkililerinin kısmi ödeme yapmadıklarını... ileri sürerek... dava etmiştir. ...Mahkemece, çek bedelinin kasten ödenmediği iddiasının kanıtlanamadığı gerekçesiyle davanın reddine...”.

⁵⁶⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 307.

⁵⁶⁸ Benzer yöndeki görüşler için bkz. Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 23-24; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 307-308; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 13; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 345; Çeker, 459; Ayli, 130-131; Tamer, 102-103.

⁵⁶⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 309; Tamer, 102-103.

⁵⁷⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 309; Tamer, 102-103.

sorumluluğundan kurtarmıştır. Ancak geçici madde hükmünde belirtilen sürenin uzatılmaması durumunda TTK m. 795/2 ve ÇekK m. 3/8 uygulama alanı bulacağından, muhatabın ibraz süreleri içerisinde olduğu gibi keşide tarihinden önce de ödeme yükümlülüğü altında olacağı, dolayısıyla da ibraz sürelerinden önce de söz konusu sözleşmeye aykırılık hükümlerinin uygulanabileceği göz ardı edilmemelidir.⁵⁷¹

3.2.1. Çek Karşılığının Tamamının Çek Hesabında Bulunması Halinde

Çek karşılığının tamamının ilgili çek hesabında bulunması, keşidecinin, lehtara ya da ibraza yetkili olan hamile karşı olan sorumluluğu kadar, muhataba karşı olan sorumluluğunu da üstlendiği anlamını taşımaktadır.

Keşidecinin üzerine düşen söz konusu bu sorumluluğu yerine getirmiş olmasına karşın, muhatabın çek hesabındaki karşılığı ibraz eden hamile ödemediği kaçınması durumu ise muhatabın ödeme hususunda sorumluluğunu yerine getirmediğini gösterecektir. Çünkü muhatabın keşideci ile akdetmiş olduğu sözleşme gereğince, keşidecinin ilgili çek hesabında karşılığı bulundurma yükümlülüğünü ifa etmiş olmasına karşın, muhatabın söz konusu bu tutarı ödemekten kaçınması halinde keşideciye karşı sorumlu olacağı kabul edilmiştir.⁵⁷²

Keşidecinin çek ibraz edilmeden önce karşılığın ilgili hesaba aktarılması için havale emri vermiş olmasına rağmen, muhataptan kaynaklanan nedenlerle tutarın hesaba aktarılamaması ve bundan kaynaklı olarak çekin ibrazı neticesinde ödenememesi durumunda, bundan dolayı meydana gelen zararlar açısından muhatabın keşideciye karşı sorumluluğunun doğması da söz konusu olabilecektir.⁵⁷³

⁵⁷¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 309.

⁵⁷² Tekil, 192; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 301; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Pulaşlı, 438; Poroy, 277; Ayli, 125.

⁵⁷³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 301; Reisoğlu, 236; Ayli, 125-126; Yarg. HGK. E. 1995/11-666, K. 1995/836, T. 18.10.1995, <https://legalbank.net> (E.T. 17/02/2022): “Dosya içerisindeki belgeler bilirkişi raporu kapsamında davacının, çek hesabının bulunduğu 1355-7 no’lu ticari hesabına çek bedelinin ödenmesi amacıyla ve telefon havalesi ile 23.000.000 TL. havale çıkardığı ancak bahkanın bu parayı aynı gün hesaba geçirmesi gerekirken 19.10.1992 tarihinde geçirdiği ve bu arada çekin 14.10.1992 de ibraz edildiğinde “karşılıksızdır ” kaydının işlendiği anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında davalı banka havaleyi hesaba geç intikal ettirmekten asli kusurlu bulunmaktadır. Nitekim bilirkişi raporunda da, bu husus saptanarak sırf bu nedenle davacının uğradığı zarar hesaplanarak raporda gösterilmiş bulunmaktadır. Mahkeme’ce bu olgu bilirkişi raporu gereği gibi değerlendirilmeden tüm kusurun davacıda olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.”.

Uygulamaya bakıldığında çek kullanıcıları, banka nezdindeki mevduatlarını çek hesabında tutmaktan çok, vadeli ya da vadesiz mevduat hesaplarında tutarak gerektiğinde kullanma yolunu tercih etmektedir. Çekten kaynaklı sorumluluğunu yerine getirmek isteyen bu keşideciler ibraz süresinin başladığı andan hemen önce ilgili tutarın çek hesabına aktarılmasını sağlamaktadır. Çoğu zaman bu aktarma işlemi keşidecinin muhataba sözlü ya da yazılı verdiği bir talimat üzerine banka personeli tarafından gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla kötünietli olunmasa dahi, iş yoğunluğu gibi nedenlerle keşidecinin buna yönelik vermiş olduğu talimatının, banka personeli tarafından işleme alınmasının geciktirilmesi ya da unutulması söz konusu olabilmektedir. Muhatap ile keşideci arasındaki ilişki, pek tabi ki, böyle bir durumda keşidecinin uğrayacağı zarar için muhataba sorumluluk yükleyecektir.

ÇekK m. 3/7-a’da çek karşılığına denk gelen tutarın tamamının ilgili hesapta bulunmasına rağmen ödemedenden kaçınan muhataba uygulanacak yaptırım konu edinilmiştir. Bu hükme göre böyle bir durumda ödemedenden kaçınan muhatap, çeki ibraz etmiş olan hamile, ödemeyi geciktirdiği her gün için çek karşılığı olan tutarın binde üçü oranında gecikme cezası ödemek zorunda kalacaktır.

Örneğin hamilin süresi içerisinde ibraz etmiş olduğu 20.000 TL tutarlı çekin karşılığının ilgili çek hesabında olmasına rağmen, muhatapın çek bedelinin ödenmesini haklı gerekçesi olmaksızın geciktirdiğini düşünelim. Böyle bir durumda muhatap, ödemeyi geciktirdiği her bir gün için 60 TL ($20.000/1000=20$ ve $20*3=60$) gecikme cezası ödemek zorunda kalacaktır. Buna karşın ibraz edilen bu çek için ilgili çek hesabında karşılığın hiç olmaması durumunda ise ÇekK m. 3/3’te öngörülen tutarın muhatap tarafından hamile ödenmesi söz konusu olacaktır. Muhatap tarafından bu ödemenin geciktirilmesi durumunda da yine binde üçlük gecikme cezası uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla kanun koyucunun muhatap için sorumlu kıldığı bu tutar bugün için 6.000 TL olup, binde üçün hesabı da geciktirilen bu tutar üzerinden yapılacaktır. Yani örneğimizdeki hamil için muhatapın geciken her bir gün için 18 TL ($6.000/1000=6$ ve $6*3=18$) gecikme cezası ödemesi gerekecektir.⁵⁷⁴

⁵⁷⁴ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 89.

Ayrıca kanun koyucu ÇekK m. 7/5’de, çek hesabında söz konusu çekin karşılığının olmasına rağmen ibraz eden hamile ödenmemesini suç olarak tanımlamış ve bu suçu işleyen banka personeline hapis cezası öngörmüştür.

3.2.2. Çek Karşılığının Kısmen Çek Hesabında Bulunması Halinde

Keşidecinin sorumluluğu ibraz süresi içerisinde ilgili hesapta çek karşılığının tamamını bulundurmamak olsa da, bu sorumluluğu kısmen yerine getirmiş olması muhatabın ödeme yükümlülüğünden kurtulmasına neden olmayacaktır. Çünkü muhatabın keşideci ile akdetmiş olduğu sözleşme gereğince, keşidecinin ilgili çek hesabında karşılığı kısmen bulundurması durumunda da, muhatabın çek hesabındaki söz konusu bu kısmi karşılığı ibraz eden hamile ödemededen kaçınması durumu, yine muhatabın ödeme hususunda sorumluluğunu yerine getirmediğini gösterecektir. Bu nedenle karşılığın tamamının hesapta bulunmasında olduğu gibi kısmen bulunması durumunda da, ödemededen kaçınılmış olması, muhatabın keşideci ile akdetmiş olduğu sözleşmeyle kendine yüklenen sorumluluğu yerine getirmediğini gösterecektir.⁵⁷⁵

Dolayısıyla ödenmesi için ibraz edilmiş olan bir çekin karşılığının kısmen ilgili çek hesabında olması durumunda da, bu tutarın muhatap tarafından ibraz eden hamile ödenmesi gerekecektir.

Bunun aksine hareket ederek söz konusu bu kısmi tutarı ödemededen kaçınan muhatap açısından söz konusu olduğu gibi, çek üzerine tutarın tamamı için “karşılıksızdır” işlemi yapan muhatap için de birtakım sorumluluklar doğacaktır. Örneğin, çekin kısmi karşılığı olmasına rağmen, muhatabın çek tutarının tamamı için “karşılıksızdır” işlemi yapması, keşidecinin karşı karşıya kalacağı tazminat, komisyon ya da gecikme faizi gibi kalemlerde daha fazla tutarda yükümlülük altına girmesine neden olacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda keşidecinin bu gibi zararlarından muhatap sorumlu tutulacaktır.⁵⁷⁶

Yargıtay’ın 2004 tarihli örnek bir kararında, keşidecinin çek karşılığının tamamını hesapta bulundurmaması onun basiretli bir tacir gibi hareket etmediğini ve bundan dolayı sorumluluk üstlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ancak bunun yanında, ilgili hesapta

⁵⁷⁵ Tekil, 192; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 301; Poroy, 277; Ayli, 125.

⁵⁷⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 301; Reisoğlu, 236; Ayli, 125.

kısmi karşılığın olması ve bunun muhatap tarafından ibraz eden hamile ödenmemiş olması nedeniyle muhatabın da sorumluluğu paylaşacağı vurgulanmıştır.⁵⁷⁷

“...davacının en azından hesabındaki para kadar borcundan kurtulması mümkün iken, davalının bilgisayar sistemini yukarıda belirtilen düzenlemeler uygun hazırlamadığı için takas odasının karşılıksızlık işlemini yaptığı gözetilerek, davalının müterafik kusurunun bulunduğu sonucuna varılmalıdır. Davacının da, davalının bu sistemini bilmesi, buna göre çek bedelinin tamamını hesabında bulundurması, takas odasının tamamen karşılıksızlık işlemini önceden öngörmesi gerekirken, basiretsiz davrandığı için müterafik kusurludur.”⁵⁷⁸

ÇekK m. 3/7-b’de, ödemekle yükümlü kılındığı tutarı ödemedenden kaçınan muhataba uygulanacak yaptırım konu edinilmiştir. Muhatabın bu tutarı ödemesi ise ancak çek karşılığının kısmen ya da tamamen hesapta olmaması durumunda söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla çek karşılığına denk gelen tutarın kısmen ilgili hesapta bulunması durumunda da ödemedenden kaçınan muhatap, yine çek hesabında karşılığın tamamının bulunmasına rağmen muhatabın ödemedenden kaçınmasında olduğu gibi, çeki ibraz etmiş olan hamile, ödemeyi geciktirdiği her gün için binde üçü oranında gecikme cezası ödemek zorunda kalacaktır.⁵⁷⁹

Yine böyle bir durumda da kanun koyucu, ÇekK m. 7/5’de muhatabın ödemedenden kaçınmasını suç olarak tanımlamış ve bu suçu işleyen banka personeline hapis cezası öngörmüştür.

3.2.3. Çek Karşılığının Kısmen veya Tamamen Çek Hesabında Bulunmaması Halinde

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi ve doktrindeki mevcut tartışmalar açısından katıldığımız görüşler çerçevesinde, çekin ibraz edildiği anda ilgili çek hesabında karşılığın kısmen veya tamamen bulunması halinde, söz konusu bu tutar muhatap tarafından ibraz eden hamile ödenecektir. Buna karşın ibraz neticesinde hesapta hiç bakiye olmaması

⁵⁷⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 301. Benzer yönde kararlar için bkz. Yarg. 11. HD. E. 1992/1551, K. 1993/2925, T. 29.04.1993; Yarg. HGK. E. 1981/11-264, K. 1983/1237, T. 30.11.1983, <https://legalbank.net> (E.T. 19/02/2022).

⁵⁷⁸ Yarg. 11. HD. E. 2003/9897, K. 2004/4251, T. 19.04.2004, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 02/10/2021).

⁵⁷⁹ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 88; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 306; Kendigelen (Kırca), 315; Öztan, 288; Poroy – Tekinalp, 393; Bilgili - Demirkapı, 191; Bozkurt, 401; Coşkun, 729; Tamer, 102.

durumunda ise muhatabın keşideciye ait olan herhangi bir meblağı ödemesi söz konusu olamayacaktır. Ancak kanun koyucunun ÇekK m. 3/3’de ifade ettiği gibi muhatabın, kendi varlıkları içerisinde çeki ibraz eden hamile belirli bir meblağı ödemek zorunda olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca muhatabın bu ödeme yükümlülüğü her bir çek yaprağı için ayrı ayrı söz konusu olacaktır.⁵⁸⁰

Hamile, muhataptan söz konusu bu tutarı tahsil edebilmesi güvencesinin tanınmış olması, çek kurumunun daha fazla güven duyulan ve ödeme aracı olarak tercih edilen bir senet olmasını sağlamaktadır. Çünkü bunun sayesinde hamil belli bir miktara kadar olan alacağını garanti altına almaktadır. Ayrıca muhatabın çek ilişkisi kuracağı müşterilerini daha titiz ve daha özenli seçmesine neden olmaktadır.⁵⁸¹

Çekin ibrazı anında hesapta bulunan kısmi karşılık ve bankanın kanunen ödemekle yükümlü tutulduğu tutarın ibraz eden hamil tarafından talep edilmesi halinde, ÇekK m. 3/6 gereğince söz konusu çekin aslının muhatap nezdinde bırakılması gerekecektir. Hamilin, çekin aslını muhataba bırakmak istememesi durumunda ise muhatabın söz konusu bu tutarları ödemekten kaçınması mümkün olabilecektir. Yargıtay’ın 2016 tarihli örnek bir kararında da bu hususu konu edindiği görülmektedir.⁵⁸²

“...davalı bankanın ödeme yükümlülüğünün doğması için çek asıllarının davacı tarafından bankaya bırakılmış olması zorunludur. Dava dosyasında çek asıllarının bankaya bırakıldığına dair bilgi veya belgeye rastlanılmamıştır. Bu durumda mahkemece, 5941 sayılı Çek Yasası’nın 3/6. maddesi (3167 sayılı Yasa 4/son) uyarınca bankanın sorumluluk tutarını ödemekle yükümlülüğünün çek aslının bankaya bırakılması halinde sözkonusu olabileceği yönündeki Yargıtay’ın kararlı uygulaması da gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken...”⁵⁸³

⁵⁸⁰ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 83-84; Şafak Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10’uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme” *Terazi Hukuk Dergisi* 29 (2009), 16; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 310; Kendigelen (Kırca), 316; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 344; Poroy – Tekinalp, 395-396; Özdamar vd., 277-278; Öztan, 289; Bilgili - Demirkapı, 192-193; Ayli, 133; Hacıömeroğlu – Topçu, 194; İsmail Kırca, “Çek Hesabında Bulunan Paranın Haciz, Rehin veya İhtiyati Tedbir Sebebiyle Öden(e)mediği Hallerde Banka Kanunen Sorumlu Olduğu Tutarı Ödemekle Yükümlü müdür?” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 34/2 (2018), 24; Can, 2381; Özkan – Karaca, 12; Yasan, 175; Coşkun, 727; Tamer, 94.

⁵⁸¹ Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 18; Ayli, 133; Kırca, “Çek Hesabında Bulunan Paranın Haciz”, 28; Hacıömeroğlu – Topçu, 201; Tamer, 94.

⁵⁸² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 310.

⁵⁸³ Yarg. 19. HD. E. 2015/15581, K. 2016/5628, T. 04.04.2016, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 04/10/2021).

Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki, ödeme yapmakla yükümlü tutulan banka, sorumluluk tutarının, çek hesabının bulunduğu şubesinin yanında ÇekK m. 3/1 gereğince, aynı bankanın diğer tüm şubeleri için de ibrazın kendilerine yapılması durumunda uygulama alanı bulacağı kabul edilmiştir.⁵⁸⁴

Yargıtay'ın ise 2009 tarihli örnek bir kararında⁵⁸⁵, bizimde katıldığımız bu görüşün aksine, bahsi geçen bu banka sorumluluk tutarının yalnızca çek hesabının bulunduğu şubece ödenebileceğini, dolayısıyla da diğer şubeler açısından böyle bir sorumluluğun söz konusu olmayacağını vurguladığı görülmektedir. Ancak 2010 tarihli örnek bir başka kararında⁵⁸⁶ ise Yargıtay'ın bir nevi görüş değişikliği yaptığı ve olması gereken şekilde hüküm kurduğu görülmektedir.⁵⁸⁷

ÇekK m. 3/3'de ibraz edilen bir çek için ilgili hesapta kısmi karşılığın bulunması ya da karşılığın hiç bulunmaması durumunda, muhatabın ödemekle sorumlu olduğu tutar konu edinilmiştir. Kanun koyucu muhatabın bu sorumluluğunun çekin keşidecisine karşı olmayıp, yalnızca ibrazda bulunan hamile karşı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca

⁵⁸⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 310; Kendigelen (Kırca), 316; Can, 2380; İsmail Kırca, "Çekin İbraz Edildiği Şube Muhatap Bankanın Kanunen Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutarı Ödemelidir" *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 26/1 (2010), 75-76.

⁵⁸⁵ Yarg. 11. HD. E. 2008/8326, K. 2009/13120, T. 21.12.2009, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 04/10/2021): "Somut olayda davacının davalının Tavşanlı Şubesi nezdinde açılan ve dava dışı K. Y. San. ve Tic. Ltd. Şti. hesabından keşide edilen 23 adet çekin hamili olduğu, çeklerin süresinde aynı bankanın Kütahya Şubesi'ne ibraz edildikleri, karşılıksız kaşelerinin vurulduğu hususları çekişmesizdir... Çek, ödenmesi istemiyle muhatap bankanın hesabın bulunduğu şubesine veya herhangi diğer bir şubesine ibraz edilebilir. Ancak, muhatap bankanın hesap açılan şube dışındaki şubelerin ibraz bakımından yetkisi, 3167 sayılı Yasa'nın 10 ncu maddesindeki sorumluluğu yerine getirmeyi kapsamamaktadır. Çek hesabının açıldığı şube, davalının Tavşanlı Şubesidir. Anılan şube, çek hesabı açarken ve karneleri teslim ederken başka bir ifadeyle davalı adına işlem yaparken yasanın aradığı dikkat ve özeni göstermek zorundadır. Bu durum karşısında, davalının Kütahya Şubesinin çeklerin ibrazı dışında bir işleminin olmadığı, davanın yetkisiz mahkemede açıldığı...".

⁵⁸⁶ Yarg. 11. HD. E. 2009/1102, K. 2010/7033, T. 17.06.2010, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 04/10/2021): "Çekin yasal ibraz süresi içinde ibrazında karşılığı mevcut ise karşılığının ödenmesi gerektiği gibi karşılığının çıkmadığı durumda da 3167 sayılı Yasa'nın 10 ncu maddesi uyarınca yasal yükümlülük tutarının ödenmesi gerektiğinden hamil yasanın kendisine tanıdığı bu hakkı sadece çek hesabının olduğu yerdeki banka şubesine değil, muhatap bankanın herhangi bir şubesine karşı kullanması da mümkündür...".

⁵⁸⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 310.

Yargıtay'ın 2016 tarihli örnek bir kararında⁵⁸⁸ da vurguladığı gibi önceki hamillerin de muhataptan söz konusu bu tutarın ödenmesini talep etme hakkı yoktur.⁵⁸⁹

Doktrindeki bazı yazarların, bankanın sorumluluğunda olan bu tutarın ödenmesini talep etme hakkına, hamilin yanında, başvuru hakkının kullanılması neticesinde çek karşılığını ödemiş olan cirantaların da sahip olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir.⁵⁹⁰ Kanaatimizce bu tutarın muhatapça ödenmesine yönelik teklifin hamil tarafından reddedilmesi halinde, söz konusu tutar için başvuru hakkı kaybedilecektir. Dolayısıyla cirantanın da ödeme külfeti altında olmayacağı bu tutar için muhataba başvurabilmesi kabul edilemeyecektir. Yargıtay'ın da 2016 tarihli örnek bir kararında⁵⁹¹ bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁵⁹²

ÇekK m. 3/3 gereğince, muhatabın söz konusu bu tutarı ödeme yükümlülüğü altında olabilmesi, Yargıtay'ın da 2015 tarihli örnek bir kararında⁵⁹³ vurguladığı gibi, her şeyden önce çekin kanunen öngörülen ibraz süreleri içerisinde muhataba ibraz edilmiş olmasına bağlıdır. Ayrıca muhatabın sorumluluğunda olan bu tutarın ibraz eden hamile ödenebilmesi için söz konusu çek aranılan süre içerisinde ibraz edilmiş olsa da, bunun dışında herhangi bir ödeme engelinin de mevcut olmaması gerekecektir. Örneğin, Yargıtay 2011 tarihli örnek bir kararında çekte aranılan unsurlarda eksiklik olmasının,

⁵⁸⁸ Yarg. 19. HD. E. 2015/8959, K. 2016/214, T. 18.01.2016, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 05/10/2021): “Mahkemece, takip konusu çekin keşidecisinin dava dışı ..., lehtarının davacı, hamilinin yine dava dışı ... olduğu, çekin süresi içinde davalı bankaya ibraz edilip karşılıksız şerhi vurulduğu, çekin hamilinin bankanın ödemekle yükümlü olduğu sorumluluk bedelini kabul etmediği, bankadan sorumluluk bedelini talep etme hakkının hamile ait olduğu, davacının davalı bankadan bu bedeli talep etme hakkı bulunmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş...”.

⁵⁸⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 316.

⁵⁹⁰ Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 33. Benzer yönde görüş bildiren yazarlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 311, dpn. 178.

⁵⁹¹ Yarg. 19. HD. E. 2015/8959, K. 2016/214, T. 18.01.2016, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 04/10/2021): “Mahkemece, takip konusu çekin keşidecisinin dava dışı ..., lehtarının davacı, hamilinin yine dava dışı ... olduğu, çekin süresi içinde davalı bankaya ibraz edilip karşılıksız şerhi vurulduğu, çekin hamilinin bankanın ödemekle yükümlü olduğu sorumluluk bedelini kabul etmediği, bankadan sorumluluk bedelini talep etme hakkının hamile ait olduğu, davacının davalı bankadan bu bedeli talep etme hakkı bulunmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş...”.

⁵⁹² Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 311.

⁵⁹³ Yarg. 23. HD. E. 2014/9439, K. 2015/5944, T. 17.09.2015, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 04/10/2021): “...mahkemece, muhatap bankanın kanuni garanti miktarını hamiline ödemesi zorunluluğuna ilişkin “çekin bankaya süresinde ibraz edilmesi” koşulunun gerçekleşmediği gerekçesiyle adı geçen çeklerle ilgili kayıt kabul isteminin reddine karar verilmesi gerekirken...”.

muhatap açısından söz konusu olacak bu sorumluluğun önüne geçtiğini ifade ettiği görülmektedir.⁵⁹⁴

“Bankanın ibraz edilen çekin karşılığını -varsa- ödeme yükümlülüğü çekin süresinde ibraz edilmesi, zorunlu unsurlarının bulunması halindedir... Mahkemece, yapılan bu açıklamalar ışığında keşide yeri bulunmayan 4 adet çek açısından çek vasfı bulunmadığı nazara alınmadan yazılı gerekçeyle hüküm tesisi doğru görülmeyp bozmayı gerektirmiştir.”⁵⁹⁵

Çek hesabı üzerinde rehin ya da haciz blokesinin olması durumunda ise muhatabın yükümlü kılındığı tutarı ödeyip ödememesi hususunda doktrinde farklı görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Bir kısım yazarın böyle bir durumda muhatabın ödeme yükümlülüğünün kalkacağı, dolayısıyla da ödeme yapmak zorunda olmayacağı yönünde görüş beyan ettikleri görülmektedir.⁵⁹⁶ Diğer bir kısım yazar ise böyle bir durumda da muhatap için söz konusu olacak bu ödeme yükümlülüğünün devam edeceğini kabul etmektedir.⁵⁹⁷ Ancak Yargıtay’ın konuya yaklaşımının ise birinci görüş doğrultusunda olduğu ve böyle bir durumda muhatabın ödeme yükümlülüğünün kalkacağını savunduğu, 2017 tarihli örnek bir kararında da görülmektedir.

“Somut olayda, davalı banka çekin keşidecisi olan müşterisinin iflas erteleme davası nedeniyle hesaplarına tedbir konulduğunu ileri sürerek çeke bu yönde şerh koyduğuna ve tedbirin kalktığı da tespit edilemediğine göre, davalı banka çek yaprağı başına ödenmesi gereken güvence bedel tutarını ödemekle yükümlü olmayacağından davanın reddi gerekirken kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.”⁵⁹⁸

Kanaatimizce, rehin hakkının aynı bir hak ve herkese karşı ileri sürülebilecek bir niteliğe sahip olması nedeniyle, hesaptaki mevcut bakiyenin rehin ya da hacze karşılık gelen kısmı için muhatabın ödeme sorumluluğu kalkacaktır. Buna karşın, muhatabın çek ilişkisindeki sorumluluğunun bundan etkilenmesi ve muhatap lehine sonuç doğurması uygun

⁵⁹⁴ Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 19; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 312; Ayli, 135; Can, 2368; Özkan – Karaca, 14; Yasan, 175; Hacıömeroğlu – Topçu, 201-202; Tamer, 97.

⁵⁹⁵ Yarg. 11.HD. E. 2009/11458, K. 2011/4034, T. 07.04.2011, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 04/10/2021).

⁵⁹⁶ Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 24; Reisoğlu, 252; Özkan – Karaca, 14.

⁵⁹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 312; Ayli, 135-136; Hacıömeroğlu – Topçu, 204. Detaylı bilgi için bkz. Kırca, “Çek Hesabında Bulunan Paranın Haciz”, 28.

⁵⁹⁸ Yarg. 11. HD. E. 2016/1304, K. 2017/1532, T. 15.03.2017, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 04/10/2021).

olmayacaktır. Ayrıca çek kurumuna olan güveni korumak ve keşidecinin muhtemel kötüniyetli davranışının önüne geçmek için ikinci görüşün uygulanmasının daha doğru olacağı düşüncesindeyiz. Kaldı ki çeki devralan sonraki hamillerin bu durumu öngörmesi mümkün değildir. Dolayısıyla böyle bir durumda da muhatap ÇekK m. 3/3’de kaleme alınan söz konusu tutarı ödeme yükümlülüğü altında olmalıdır.

Buna karşın söz konusu çek için iptal davası ya da keşidecinin açmış olduğu menfi tespit davası neticesinde mahkemece tedbir niteliğinde bir ödemeden men kararı verilmesi halinde, muhatabın sorumlu olduğu bu tutarı ödememiş olmasının hukuka aykırı olduğu söylenemeyecektir.⁵⁹⁹

Benzer şekilde çek hesabının kapatılmış olması durumunda da aynı gerekçelerle muhatap söz konusu tutarı ödeme yükümlülüğünden kurtulamayacaktır. Kaldı ki çek hesabını kapatacak olanın da muhatabın kendisi olduğu düşünüldüğünde, dolaşımda olan çeklerin bulunmasına rağmen bağlantılı olan hesabın kapatılmış olmasında kusurlu davrananın da muhatap olduğu kabul edilecektir.⁶⁰⁰

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi muhatabın sorumlu olduğu bu tutarı ödeme zamanının, ÇekK m. 3/3’de “...süresinde ibraz edilen...” ifadesiyle, çek için öngörülen ibraz süresi içerisinde olabileceği vurgulanmak istenmiştir. Ayrıca mevcut düzenlemede ÇekK Geçici m. 3/5 gereğince, 31.12.2023 tarihine kadar, keşide tarihinden önce çeklerin ibrazının kabul edilmemiş, dolayısıyla da böyle bir durumda çek için “karşılıksızdır” işleminin yapılamayacak olması nedeniyle, keşide tarihinden önce muhatabın sorumluluğunda olan bu tutarı ödemesi de söz konusu olamayacaktır. Bunun yanında kanun koyucunun bu süreyi uzatmaması koşuluyla, 31.12.2023 tarihinden sonra ÇekK m. 3/8 uygulama alanı bulacağından, keşide tarihinden önce çekin ibrazının mümkün olacağı dolayısıyla da buna istinaden çek karşılığı olan tutarın muhatap tarafından ibraz eden hamile ödemesinin yapılması gerekecektir. Ancak bu durumda da kanun koyucu, muhatabın sorumluluğunda olan tutarın ödenmesini değil, çek hesabında bulunan çek karşılığı olan tutarın tamamını ya da kısmi karşılığın olması durumunda bu tutarın ödenmesini zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla da söz konusu geçici maddede öngörülen süre uzatılmamış olsa dahi keşide tarihinden önce ibraz edilmiş olan çekler için bankanın sorumlu olduğu bu tutarı ödeme

⁵⁹⁹ Detaylı bilgi için bkz. Kırca, “Çek Hesabında Bulunan Paranın Haciz”, 29.

⁶⁰⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 313. Benzer ve aksi yönde görüş bildiren yazlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 313, dpn. 184.

yükümlülüğü olmayacaktır. Sonuç olarak bankanın sorumluluğundaki bu tutarı ödemesi, her halde, çek için öngörülen ibraz süresi içerisinde mümkün olabilecektir.⁶⁰¹

Süresinde çeki ibraz etmiş olan hamil, reddedilen söz konusu tutar için keşideci dışındaki çek borçlularına karşı başvuru hakkını kaybedecektir. Ayrıca hamilin, gerek çek hesabındaki kısmi karşılığı gerekse de muhatabın ödeme yükümlülüğü altında olduğu tutarı reddetmesi durumunda, bu ödemeler için kararını değiştirerek tekrar muhataba başvurması mümkün olmayacaktır.⁶⁰² Buna karşın Yargıtay'ın bu husustaki görüşü ise 2008 tarihli örnek bir kararında⁶⁰³ da ifade edildiği gibi, muhatabın ödemekle sorumlu olduğu bu tutarın ibraz anında reddedilmiş olmasının sonrasında talep edilmesine engel olmayacağı yönündedir.⁶⁰⁴

Muhatabın ödemekle sorumlu olduğu bu tutarın, ibraz eden hamil tarafından talep edilme zorunluluğu da yoktur. Söz konusu tutarın ödenmesinin gündeme gelmesi durumunda muhatabın bunu hamile hatırlatması gerekecektir. Dolayısıyla söz konusu bu tutarın hamile teklif edildiğinin buna rağmen hamil tarafından kabul edilmediğinin ispat yükü muhatap üzerinde olacaktır.⁶⁰⁵

Yargıtay'ın 2015 tarihli örnek bir kararında da hamilin çeki zamanında muhataba ibraz etmiş olmasının, bankanın sorumlu olduğu tutarın talebini de içerdiğini, dolayısıyla da hamilden özellikle bu tutarın talebinin beklenmesinin uygun olmayacağını vurguladığı görülmektedir.⁶⁰⁶

“Çekin süresinde bankaya ibrazı karşılığı bulunmaması halinde yasa gereğince

⁶⁰¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 315; Kırca, *Çek Kanunu*, 21. Keşide tarihinden önce ibraz edilen çek için de ÇekK m. 3/3'de kaleme alınan ve muhatap açısından zorunlu kılınan tutarın ödenmesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 94.

⁶⁰² Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 32; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 316. İbranz anında bankanın sorumluluk tutarı istenmemiş olsa da sonrasında vazgeçilerek istenebileceğini ileri süren görüş için bkz. Hacıömeroğlu – Topçu, 205; Coşkun, 728.

⁶⁰³ Yarg. 19. HD. E. 2007/6259, K. 2008/1565, T. 22.02.2008, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 05/10/2021): “Mahkemece, dava konusu olayda davacı tarafından ibraz anında bankanın sorumlu olduğu miktar kabul edilmediğinden daha sonra icra takibine konu edemeyeceği gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dava konusu çeklerin arkasında bulunan şerh davacının yasadın doğan alacağını talep etmesine engel değildir. Çekin süresinde bankaya ibraz edildiği ve karşılıksız çıktığı anlaşıldığına göre davanın kabulü gerekirken yanlışlı gereçlerle reddi bozmayı gerektirir.”.

⁶⁰⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 317; Hacıömeroğlu – Topçu, 205.

⁶⁰⁵ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 85; Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 24; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 317; Ayli, 138-139; Özkan – Karaca, 15; Hacıömeroğlu – Topçu, 205; Tamer, 101.

⁶⁰⁶ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 86; Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 26-27; Ayli, 138-139; Tamer, 101.

bankanın sorumlu olduğu asgari miktarın ödenmesi talebini de içerir. Bu nedenle mahkemenin ibraz sırasında ayrıca böyle bir talepte bulunmadığına ilişkin red gerekçesi yerinde değildir.”⁶⁰⁷

Buna karşın uygulamada bazı muhataplarca buna aykırı hareket etme eğilimi sergilendiği görülebilmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi muhatap tarafından ödenmesi zorunlu kılınan bu tutarın bankanın kendi kaynaklarından karşılanması ve bunun keşideciden tahsili muhatabın kendisine yük oluşturacaktır. Dolayısıyla bu yükten kurtulmak için muhatapların ödemeyi talep etmeyen hamillere, bu haklarının varlığını açıklama konusunda sessiz kalarak ödememeyi ve karşılığı olmayan tüm tutar için “karşılıksızdır” işlemi yapmayı tercih ettiği görülmektedir.⁶⁰⁸

Muhatabın söz konusu olan bu asgari tutarı ödeme sorumluluğundan doğan borcu için herhangi bir süre öngörülmemiştir. Dolayısıyla da bu borcun TBK m. 146 gereğince on yıllık bir zamanaşımına tabi olacağı kabul edilecektir.⁶⁰⁹ Yargıtay’ın 2015 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“...yaprak başına sorumluluk yönünden zamanaşımının, banka ile çek hesabı sahibi keşideci arasında çek hesabı açılırken düzenlenen gayri nakdi kredi sözleşmesinin atipik bir sözleşme olması nedeniyle BK’nın 125. maddesindeki 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu da gözetildiğinde, çek hamilinin muhatap bankaya karşı olan yaprak başına sorumluluk talebinin de bu hususta ayrı özel bir düzenleme olmaması karşısında 3167 sayılı Yasa’nın 1. maddesi uyarınca genel hükümlere tâbi olup, aynı zamanaşımı süresine tâbi olacağının kabulü gerekir.”⁶¹⁰

3.2.4. Muhatabın Ödemekle Sorumlu Olduğu Tutarın Hesaplanması

Muhatabın ödemekle sorumlu olduğu bu tutarın ÇekK m. 3/3 ile her yıl Ocak ayında revize edileceği düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu bu tutarın belirlenmesinde TÜİK tarafından yayınlanmış olan fiyat endeksleri üzerindeki yıllık değişimler baz alınacak

⁶⁰⁷ Yarg. 19. HD. E. 2004/6909, K. 2005/1234, T. 15.02.2005, <https://legalbank.net> (E.T. 16/01/2022).

⁶⁰⁸ Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 26; Can, 2378.

⁶⁰⁹ Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 34; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 317; Can, 2383; Coşkun, 728; Tamer, 103. ÇekK m. 3/9’da geçen 5 yıllık süreyle, muhatap açısından söz konusu olan ödeme yükümlülüğünün doğumu ifade edilmeye çalışılmış, doğan borcun zamanaşımı kastedilmemiştir. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Poroy – Tekinalp, 396; Hacıömeroğlu – Topçu, 211.

⁶¹⁰ Yarg. 23. HD. E. 2014/9439, K. 2015/5944, T. 17.09.2015, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 05/10/2021).

olup, belirleme görevi ise TCMB'ye verilmiştir.⁶¹¹ Bu nedenle yeni ÇekK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte altı yüz Türk Lirası olarak belirlenen bu tutar, her yıl ocak ayında güncellenerek artırılmış ve son olarak içinde bulunduğumuz 2023 yılı için altı bin Türk Lirası⁶¹² olarak belirlenmiştir.

Mevcut düzenleme gereğince; çek tutarı, çek hesabında bulunan kısmi tutar ve ödemekle sorumlu olunan tutar muhatapça göz önünde bulundurularak, ödenecek tutarın hesabı farklı şekilde yapılacaktır.

Öncelikle ibraz edilen çekin karşılığının ilgili hesapta hiç olmadığı bir durumu ele alalım. Bu durumda çek bedeli 6.000 TL ya da bunun üzerinde ise muhatabın kendi üzerine çekilen ve karşılıksız çıkan çek için, keşideci ile aralarındaki dönülemeyecek gayrinakdi kredi ilişkisi nedeniyle, ödemekle sorumlu olduğu tutar olan 6.000 TL'yi hamile ödenmesi gerekecektir.

Örneğin, 15.000 TL tutarlı bir çekin ibraz edilmesi üzerine, çek hesabındaki bakiyenin 0 (sıfır) TL olduğunu varsayalım. Bu durumda muhatabın, hamile yükümlü olduğu 6.000 TL'yi ödemesi gerekecektir.

Buna karşın, çek bedelinin 6.000 TL'nin altında olması durumunda ise muhatabın çek bedeli kadar bir tutarı ödemekle birlikte, söz konusu çek yaprağı için sorumlu olduğu tutarı ödediği kabul edilecektir.

Örneğin, 2.500 TL tutarlı bir çekin ibraz edilmesi üzerine, çek hesabındaki bakiyenin 0 (sıfır) TL olduğunu varsayalım. Bu durumda çek bedeli olan 2.500 TL, muhatap için sorumlu kılınan 6.000 TL'den daha az olduğundan, muhatabın söz konusu bu sorumluluğundan kurtulabilmesi için hamile 2.500 TL ödemesi yeterli olacaktır.

İkinci olarak ibraz edilen çekin karşılığının ilgili hesapta kısmen olduğu bir durumu ele alalım. Bu durumda çek bedeli 6.000 TL ya da bunun altında ise çek bedelini aşmamak şartıyla, hesaptaki kısmi karşılığa ek olarak, bu tutarı 6.000 TL'ye tamamlayan fark kadar muhatabın, kendi üzerine çekilen ve karşılıksız çıkan bu çek için, keşideci ile aralarındaki dönülemeyecek gayrinakdi kredi ilişkisi nedeniyle, hamile ödeme yapması gerekecektir.

⁶¹¹ Narbay, "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi", 16; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 314; Kendigelen (Kırca), 317; Öztan, 289; Poroy – Tekinalp, 397; Öztan, 289; Bilgili - Demirkapı, 193; Yasan, 175-176; Hacıömeroğlu – Topçu, 194-195; Coşkun, 728; Tamer, 98-99.

⁶¹² RG., T. 28.01.2023, S. 32087.

Örneğin, 4.000 TL tutarlı bir çekin ibraz edilmesi üzerine, çek hesabındaki bakiyenin 1.500 TL olduğunu varsayalım. Bu durumda muhatabın, hesaptaki 1.500 TL'ye ek olarak hamile kanunen ödeme yükümlülüğü kapsamında ilave olarak 2.500 TL daha ve toplamda 4.000 TL ödeme yapması gerekecektir.

Buna karşın, çek bedelinin 6.000 TL'nin üzerinde olması durumunda ise yine çek bedelini aşmamak şartıyla, hesaptaki kısmi karşılığa ek olarak, 6.000 TL'nin de muhatapça hamile ödenmesi gerekecektir.

Örneğin, 10.000 TL tutarlı bir çekin ibraz edilmesi üzerine, çek hesabındaki bakiyenin 5.000 TL olduğunu varsayalım. Bu durumda muhatabın, hesaptaki 5.000 TL'ye ek olarak hamile kanunen ödeme yükümlülüğü kapsamında 5.000 TL daha ve toplamda 10.000 TL ödeme yapması gerekecektir.

3.3. Çekin Ödenme Zamanı

TTK m. 795/1 gereğince çek görüldüğünde ödenecektir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekin kanun koyucunun öngördüğü ibraz süreleri içerisinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla da söz konusu olan bu çek için ödemenin de yine ibraz süreleri içinde yapılacağı sonucuna varabiliriz. Ancak kural bu olmakla birlikte, Kanun'dan kaynaklanan iki durumun ödeme zamanı için öngörülen bu kuralın istisnası olduğu kabul edilmektedir.⁶¹³

İstisnai durumlardan birincisi TTK m. 799/2'de kaleme alınmıştır. Bu hüküm gereğince ibraz süresi geçmiş olsa bile keşidecinin çekten cayma hakkını kullanmamış olması halinde, söz konusu ödeme kanun koyucunun öngördüğü ibraz sürelerinin geçmesinden sonra da yapılabilecektir.⁶¹⁴

İstisnai durumlardan ikincisi ise TTK m. 795/2'de kaleme alınmıştır. Bu hüküm gereğince henüz ibraz süresi başlamamış olan bir çekin buna rağmen muhataba ibraz edilmiş olması durumunda, muhatap ibraz anında ödemeyi yapacaktır. Dolayısıyla ibraz süresinden önce de ödeme yapılabileceği kabul edilmektedir. Ancak burada şunu da hatırlatmakta fayda vardır. Daha önce ifade ettiğimiz üzere, ÇekK'ye eklenen bir geçici

⁶¹³ Öztan, 276; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 340; Can – Güner, 245; Bahtiyar, 162; Bilgili - Demirkapı, 186; Coşkun, 723.

⁶¹⁴ Öztan, 276; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 340; Can – Güner, 245; Bahtiyar, 163; Bilgili - Demirkapı, 186; Coşkun, 723.

madde ile (Geçici Madde 3/5) 31.12.2023 tarihine kadar böyle bir ödemenin önüne geçilmiş ve keşide tarihinden önce ibraz edilen çekler için ödeme yapılmaması gerektiği ifade edilmiştir.

3.4. Çek Karşılığının Ödenmesinden Önce Muhatapça Yapılması Gerekenler

3.4.1. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeye Yapılan İbraz Üzerine

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çekin ihtiva ettiği alacak hakkının muaccel hale gelmesi için söz konusu çekin muhataba ibraz edilmesi gerekmektedir. Buna karşın muhatap, TTK ve ÇekK gereğince, çekin ödenmesine herhangi bir engel olmaması durumunda kanun koyucu tarafından öngörülen ibraz süreleri içerisinde hamile çek hesabında bulunan karşılığı ödemek zorunda kalacaktır.⁶¹⁵

Hal böyle olmakla birlikte, muhatabın çek karşılığı olan bu ödemeyi yapmadan önce birtakım hususların mevcudiyetini de araştırması gerekecektir.⁶¹⁶ Muhatabın yapacak olduğu bu araştırma keşidecinin olduğu kadar kendi menfaatlerinin korunması açısından da önem arz etmektedir.⁶¹⁷

Araştırma neticesinde ödemeye engel oluşturacak sonuçlara ulaşılması durumunda, muhatabın söz konusu çek için ödemedi kaçınması gerekecektir. Aksi halde yapılan bu ödeme nedeniyle, muhatabın keşideciye karşı sorumlu olması söz konusu olacaktır.⁶¹⁸

Söz konusu bu hususları ayrı ayrı başlıklar altında ele alarak sunmaya çalışacağız.

3.4.1.1. İbraz Edilen Senedin Çek Hükmünde Olması

Muhatabın ibraz üzerine ödemede bulunabilmesi, her şeyden önce ibraz edilen senedin çek vasfına sahip olmasına bağlıdır. Dolayısıyla ödemenin yapılabilmesi için ibraz edilen senedin birinci bölümde üzerinde durmuş olduğumuz ve TTK tarafından aranılan zorunlu unsurları bünyesinde barındırıyor olması gerekecektir.⁶¹⁹

⁶¹⁵ Bozer - Göle, 394; Reisoğlu, 234; Öztan, 285; Çamoğlu, 143; Sumer, 326; Can – Güner, 248; Bilgili - Demirkapı, 191; Ayli, 87.

⁶¹⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 318; Kendigelen (Kırca), 317; Kınacıoğlu, 287; Pulaşlı, 433; Çamoğlu, 146; Özdamar vd., 269; Can – Güner, 248; Bilgili - Demirkapı, 191; Ayli, 87; Coşkun, 724.

⁶¹⁷ Çamoğlu, 146.

⁶¹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 318; Kendigelen (Kırca), 317.

⁶¹⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 318; Kendigelen (Kırca), 317; Bozer - Göle, 394; Öztan, 285; Reisoğlu, 234; Pulaşlı, 432; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Özdamar vd., 269; Can – Güner, 248; Bilgili - Demirkapı, 191-192; Ayli, 88; Özkan – Karaca, 16; Badak – Aydın, 908; Coşkun, 724; Tamer, 93.

Buna karşın, TTK m. 780’de sayılmış olan bu unsurları bulundurmayan bir senedin, TTK m. 781/1 gereğince çek vasfına sahip olamayacağı, dolayısıyla da böyle bir senedin ibrazı halinde muhatabın ödeme zorunluluğunun olmayacağı açıktır. Böyle bir durumda muhatabın, ödemedен kaçınması gerekirken aksine ödemeyi yapması durumu ise senedi düzenleyene karşı sorumluluk altına girmesine neden olacaktır.⁶²⁰

3.4.1.2. Geçerli Bir Çek Sözleşmesinin Bulunması

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çek karneleri bankalar tarafından bastırılmakta ve çek müşterilerine teslim edilmektedir. Dolayısıyla bir kişinin çek kullanabilmesi için öncelikle banka şubesinin keşideci ile müşteri ilişkisi kurması gerekecektir. Ancak taraflar arasında kurulan bu müşteri ilişkisi de doğrudan çek kullanımına imkân tanımayacaktır. Söz konusu müşterinin, çek müşterisi konumuna gelebilmesi için buna özgün, taraflar arasında geçerli olan bir sözleşmenin akdedilmesi de gerekecektir. Çünkü çek ilişkisiyle birlikte taraflar arasında bir gayri nakdi kredi ilişkisi kurulmuş olmaktadır.

Dolayısıyla muhatabın ibraz üzerine ödemede bulunabilmesi için doktrinde ve uygulamada “çek sözleşmesi” olarak adlandırılan sözleşmenin, TTK m. 783/1 gereğince, muhatap ve keşideci tarafından akdedilmiş olması gerekmektedir.⁶²¹

3.4.1.3. Çekin Hesap Sahibi Tarafından İmzalanmış Olması

Çekin şubeye ibrazı üzerine, çek müşterisi adına keşide edilmiş olsa dahi şube personeli ödeme yapmadan önce imza kontrolü yapacaktır.⁶²² Daha önce de bahsettiğimiz gibi bu kontrol eskiden müşteri dosyasındaki imza sirküsünden yapılırken artık günümüzde sistem üzerinden yapılmaktadır.

Muhatap banka şubesinin bu kontrolü yapması taraflar arasındaki çek sözleşmesinin gerekliliğinden çok, bankaların basiretli bir tacir gibi hareket ederek özenli davranmasının gereğidir. Gerçekten de bakıldığında yalnızca çek ödemesi hususunda değil, müşteri hesapları üzerindeki her türlü işlemde söz konusu imza kontrolü şube

⁶²⁰ Bozer - Göle, 394; Ayli, 89; Badak – Aydın, 908.

⁶²¹ Tekil, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 318; Kendigelen (Kırca), 317; Bozer - Göle, 395; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Ayli, 88; Tamer, 93.

⁶²² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 319; Bozer - Göle, 395; Öztan, 285; Reisoğlu, 234; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Bilgili - Demirkapı, 192; Bozkurt, 402; Coşkun, 724; Tamer, 93.

personellerince yapılmak zorunda ve uygulamada aksine davranan personel bundan sorumlu tutulmaktadır.

Kaldı ki, kanun koyucu ÇekK m. 2/1’de bankaların çek konusunda yapacakları işlemlerde basiretli bir tacir gibi hareket ederek gereken özeni göstermeleri gerektiğini ayrıca vurgulamıştır. Dolayısıyla çekin ödenmesinde de bu basiret ve özen ön planda tutularak hareket edilecektir.⁶²³

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, imza kontrolünün yapılması muhatabın takdirine bırakılmamıştır. Başka bir ifadeyle muhatap çek karşılığını ödemediği önce lüzum görse de görmese de imza kontrolünü yapması gerekir.⁶²⁴ Aksi takdirde muhatap tarafından özen yükümlülüğünün yerine getirildiği söylenemeyecektir.

Banka şubesinde yapılan kontroller neticesinde kayıtlardaki imza örneği ile çek üzerindeki imzanın birbirini tutmaması durumunda ibraz edene ödeme yapılmayacaktır. Buna rağmen ödeme yapılmış olması durumunda ise muhatap banka şubesi çek hesabı sahibine karşı sorumluluk altına girmiş olacak ve bundan kaynaklı doğan zararları ödemek zorunda kalacaktır.⁶²⁵

Yargıtay’ın 2010 tarihli örnek bir kararında⁶²⁶ da, ibraz edilen çek için muhatabın imza kontrolü yapmasının, sonrasında karşı karşıya kalabileceği sorumluluklar açısından bir hak olarak değerlendirildiği görülmektedir.⁶²⁷

Çek hesabı, gerçek kişiler adına açılabilir gibi tüzel kişiler adına da açılabilir. Tüzel kişilik adına açılan çek hesabı üzerine çek keşide edilmesi durumunda ise vekil ya da temsilcinin çeki imzalaması söz konusu olacaktır. Böyle bir durumda da banka şubesine ibraz edilen çek üzerindeki imzaların kontrolü, tüzel kişilik tarafından daha öncesinde şubeye sunulmuş olan yetki belgeleri üzerinden yapılacaktır.⁶²⁸ Bu hususta

⁶²³ Bozer - Göle, 395; Bilgili - Demirkapı, 191; Coşkun, 724.

⁶²⁴ Muhatabın, keşideci imzasını kendisinde mevcut olan imza örnekleriyle karşılaştırması için ihtiyaç hâsıl olması gerektiğini öne süren görüş için bkz. Çamoğlu, 145.

⁶²⁵ Bozer - Göle, 395; Özdamar vd., 270.

⁶²⁶ Yarg. 19. HD. E. 2010/2166, K. 2010/9977, T. 20.09.2010, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 08/10/2021): “Nitekim muhatap banka ödediği bu meblağı keşideci den rücu talep edebilecek, rücu sırasında keşidecinin çekin sahte olduğu savunmasıyla karşılaşabilecek ve keşideci bu tutarı ödemekten kaçınabilecektir. Bu durumda mahkemece 3167 sayılı Yasanın değişik 10.maddesi uyarınca ödeme talebiyle karşılaşan muhatap bankanın da imza kontrolü yapmak hak ve mükellefiyetinin bulunduğu kabul edilerek tüm deliller birlikte değerlendirildikten sonra varılacak uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken...”.

⁶²⁷ Kendigelen, Çek Hukuku, 319.

⁶²⁸ Bozer - Göle, 395; Reisoğlu, 235.

verilmiş olan bir özel yetkinin olmaması durumunda ise muhatabın bu kişiye ödeme yapmaması gerekecektir.⁶²⁹

Şubeye sunulmuş olan yetki belgesinin, ticaret sicilinde tescil edilmiş olan yetki belgesiyle aynı olması durumunda sorun yaşanmayacağı açıktır. Buna karşın, iki belge arasında farklılık olması durumunda ise hangisinin dikkate alınması gerektiği sorusu akıllara gelebilecektir.

Kanun koyucu tarafından ticaret siciline tescili zorunlu tutulmuş olan bir yetki belgesinin söz konusu olması durumunda, TTK m. 36/1 gereğince, banka şubesinin kendine sunulmuş olan yetki belgesini değil, sicilde tescili yapılmış olan belgeyi dikkate alması gerekecektir.⁶³⁰ Buna karşın, tescili zorunlu kılınmamış ise banka şubesinin kendine sunulmuş olan belgeyi dikkate alarak işlem yapması mümkün olabilecektir.⁶³¹

ÇekK m. 5/3 gereğince, çek hesabı sahibinin gerçek kişi olması durumunda ise tüzel kişilikte olduğu gibi vekil ya da temsilci aracılığıyla çek düzenlenmesi söz konusu olamayacaktır. Başka bir ifadeyle çeki imzalayan kişinin, çek sahibinin kendisinin olması gerektiği kanun koyucu tarafından zorunlu kılınmıştır. Aksine hareket ederek, gerçek kişinin vekil veya temsilcisine çeki düzenletmiş olması durumunda ise bundan kaynaklı hukuki ve cezai sorumluluk söz konusu bu gerçek kişinin kendi üzerinde olacaktır. Dikkat edilirse buradaki hükme aykırılık çeki geçersiz kılmamakta, yalnızca hesap sahibine sorumluluk doğurmaktadır.⁶³²

Temsil yetkisi olmayan bir kişinin, yetki sahibiymiş gibi hareket ederek hesap sahibi adına çek düzenlemiş olması durumunda ise TTK m. 818/1-c’de yapılan göndermeyle TTK m. 678 gereğince, söz konusu çekten bizzat kendisinin sorumlu olacağı ifade edilmiştir. Benzer şekilde mevcut bir yetkinin aşılmış olması durumunda da yine aynı sorumluluk uygulama alanı bulacaktır.⁶³³

⁶²⁹ Öztan, 285; Can – Güner, 248; Bilgili - Demirkapı, 192; Coşkun, 724.

⁶³⁰ Bozer - Göle, 396.

⁶³¹ Bozer - Göle, 395. Farklı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Murat Gürel, “Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 31/1 (2015), 242.

⁶³² Bozer - Göle, 396; Şamil Demir, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar” *Ankara Barosu Dergisi* 71/1 (2013), 228.

⁶³³ Bozer - Göle, 397.

Yargıtay'ın 2020 tarihli örnek bir kararında⁶³⁴ da, yetkisi sona ermiş bir temsilciye muhatap tarafından yapılan çek karşılığı tutarının ödenmesi konu edinilmiş ve böyle bir durumda da yine muhatabın sorumluluğunun doğacağı sonucuna varılmıştır.⁶³⁵

Sonuç olarak muhatabın ödeme yapabilmesi için çekin imzalı olması yeterli görülmemiş, en azından şeklen imzanın hesap sahibine ya da kanun koyucunun öngördüğü ölçüde vekil veya temsilcisine ait olması gerektiği vurgulanmıştır.

3.4.1.4. İbraz Eden Kişinin Yetkili Hamil Olması

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi muhatabın, çeki düzenleyene karşı var olan sorumluluğundan kurtulabilmesi için; nama yazılmış çekler için gerçekten alacaklı olan kişiye, emre yazılmış olan çekler için şekil itibarıyla yetkili olduğu görülen hamile, hamiline yazılmış olan çekler içinse senedi elinde bulundurup da kendine ibraz etmiş olan kişiye çek karşılığı olan tutarı ödemesi gerekecektir.⁶³⁶

Dolayısıyla hamile yazılmış olan bir çek için olmasa da, nama ve emre yazılmış olan çekler için muhatabın, ödeme yapmadan önce çekin yetkili hamilini tespit etmek adına çaba sarf etmesi gerekecektir. Nama yazılı çekler için muhatap, ibraz edenin geçerli bir temlik zincirinin (alacağın temliki) sonucu olarak o çeki elinde bulundurup bulundurmadığının; emre yazılı çeklerde ise çek üzerindeki ciro silsilesine göre ibraz edenin yetkili hamil olup olmadığının kontrolünü yapacaktır.⁶³⁷

Muhatabın, ibraz edilen çek üzerinden yetkili hamili tespit etmiş olması tek başına ödeme yapılacak kişinin meşru hamil olduğu sonucunu doğurmayacaktır. Bu amaçla çeki ödenmek üzere ibraz eden ve kendisine ödeme yapılacak olan kişinin, muhatap tarafından

⁶³⁴ Yarg. 11. HD. E. 2019/5116, K. 2020/2872, T. 15.06.2020, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 08/10/2021): “Mahkemece, bozma ilamına uyularak yapılan yargılamaya göre; çek karnesi kendisine teslim edilen ve çekleri imzalayan ...'ın ticari mümessil olduğu, ancak 02.04.2007 tarihli azilname ile ticari mümessilin azledildiği ve bu azilnamenin 06.04.2007 tarihinde davalı bankaya tebliğ edildiği, azilnamenin davalı bankaya tebliğ edildiği tarihten sonra, artık ticari mümessil sıfatı sona eren kişinin imzasıyla keşide edilen çekler için ödeme yapılması nedeniyle davalı bankanın sorumlu olduğu...”.

⁶³⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 319.

⁶³⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 322; Kendigelen (Kırca), 317; Kınacıoğlu, 287; Bozer - Göle, 397; Reisoğlu, 235; Poroy – Tekinalp, 348; Pulaşlı, 432-433; Bilgili - Demirkapı, 192; Ayli, 88; Can, 2362; Yasan, 152; Bozkurt, 402; Badak – Aydın, 909; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1167-1168; Coşkun, 724; Tamer, 93.

⁶³⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 319; Kendigelen (Kırca), 317; Bozer - Göle, 397; Özkan – Karaca, 17-18; Bozkurt, 402.

kimlik kontrolü yapılarak, yetkili/meşru hamil olup olmadığının ayrıca araştırılması gerekecektir.⁶³⁸

Hamiline yazılmış olan çekler için muhatap tarafından ödeme yapılmadan önce kimlik kontrolünün yapılması ise doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bir kısım yazar bu uygulamanın, hamile yazılı olan çeklerin özelliğine ters düştüğünü ve bu çekler için kimlik kontrolünün yapılmasının doğru olmadığını ileri sürdüğü görülmektedir.⁶³⁹ Buna karşın, bizimde kendilerine katıldığımız bir diğer kısım yazar ise çekin ödenmesinden sonra ortaya çıkabilecek muhtemel hukuki ihtilaflar açısından muhatabın düzenleyene karşı sorumluluğunun doğmaması adına, ödemenin kime yapıldığının tespit edilmesinin daha doğru olacağı düşüncesindedir.⁶⁴⁰

Ayrıca kanun koyucunun ÇekK m. 3/1’de kaleme aldığı “... hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra...” ifadesiyle, nama, emre ya da hamile yazılı çekler açısından ayırım yapılmaksızın, ödemenin yapılacağı kişinin tespitinin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Türk vatandaşı olan gerçek kişilerin, vergi kimlik numarasına karşılık T.C. kimlik numarasını kullanıyor olması nedeniyle, kimlik kontrolünün yapılması gerektiği sonucuna ulaşabiliriz.⁶⁴¹

Çeki muhataba ibraz eden kişinin, hamilin vekili ya da temsilcisi olması durumunda da, ödeme yapacak olan banka personeli tarafından benzer şekilde ve benzer gerekçelerle kimlik kontrolünün yapılması söz konusu olacaktır.⁶⁴²

Uygulamaya bakıldığında da, bankaların kendi menfaatlerini korumak adına çekin nama, emre ya da hamiline yazılı olduğuna bakılmaksızın ibraz edilen tüm çekler için ödeme yapmadan önce kimlik kontrolü yaptıkları görülmektedir.

⁶³⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 322; Kendigelen (Kırca), 318-319; Kınacıoğlu, 287; Bozer - Göle, 397; Öztan, 286; Çamoğlu, 145; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Özdamar vd., 269; Can – Güner, 248; Bahtiyar, 163; Bilgili - Demirkapı, 191; Ayli, 93; Özkan – Karaca, 6; Yasan, 152; Bozkurt, 402; Demir, 231.

⁶³⁹ Poroy – Tekinalp, 394; Özkan – Karaca, 17. Benzer yöndeki görüşler için bkz. Bozer - Göle, 398, dpn. 489.

⁶⁴⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 323; Kendigelen (Kırca), 319; Kınacıoğlu, 287; Bozer - Göle, 398; Poroy – Tekinalp, 348; Pulaşlı, 439; Yasan, 174-175.

⁶⁴¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 323; Kendigelen (Kırca), 319; Bozer - Göle, 398; Poroy – Tekinalp, 348; Özdamar vd., 270; Pulaşlı, 438-439; Ayli, 93.

⁶⁴² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 322; Kendigelen (Kırca), 319.

Muhatabın, ödeme yapmadan önce kimlik kontrolünü yapması zorunlu olmakla birlikte, çeki ibraz edenin buna izin vermemesi durumunda, muhatabın çek karşılığını ödemededen kaçınması gerekecektir.⁶⁴³

Muhatabın, çek karşılığını ödeyecek olduğu kişinin kimlik kontrolünü yapması gerçek hak sahibi, keşideci ve kendisinin menfaatleri açısından zorunlu olsa da, kanun koyucunun bunun aksine hareketi bir yaptırıma bağlamadığı görülmektedir. Ayrıca kimlik kontrolü yapılmaksızın çek karşılığının bu şekilde ödenmiş olması durumunda yapılan ödemenin geçersiz olduğu da kabul edilmemiştir.⁶⁴⁴

3.4.1.5. İbrazın Süresi İçerisinde Yapılmış Olması

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi muhatabın ödeme yükümlülüğü süresinde ibraz edilmiş olan çekler için söz konusudur. Çünkü ibraz süresinin geçirilmesi halinde keşidecinin cayma hakkı doğmaktadır. Bu durumda ödeme hususunda takdir yetkisine sahip olan muhatabın, ibraz süresinin geçirilmiş olmasına rağmen ödeme yapmaya karar vermesi durumunda, keşideciye çekten cayıp caymadığını sorması, kanuni bir zorunluluk bulunmasa da, yerinde olacaktır. Dolayısıyla da muhatabın ödeme yapmadan önce çekin, TTK m. 796'da kaleme alınmış olan süreler içerisinde ibraz edilip edilmediğini araştırması gerekecektir.⁶⁴⁵

3.4.1.6. Çek Hesabında Karşılığın Bulunması

Pek tabi ki muhatabın kendine ibraz edilen bir çeki ödeyebilmesi için çek karşılığı olan tutarın, ÇekK m. 3/1'de de ifade edildiği gibi, keşideci tarafından ilgili çek hesabına yatırılmış olması gerekecektir.⁶⁴⁶ Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bu karşılığın muhatap nezdindeki herhangi bir hesaba değil, çek üzerinde yazan ve “çek hesabı” olarak adlandırılan hesaba yatırılmış olması gerekmektedir.⁶⁴⁷

⁶⁴³ Bozer - Göle, 399. Kimlik kontrolü yapılmaksızın muhatabın ödeme yapmış olmasının da söz konusu olan ödemenin geçerliliğini etkilemeyeceği yönündeki görüş için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 323.

⁶⁴⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 323.

⁶⁴⁵ Tekil, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 318; Kendigelen (Kırca), 317; Bozer - Göle, 399; Öztan, 285; Reisoğlu, 237; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Can - Güner, 248; Bilgili - Demirkapı, 192; Ayli, 88; Badak - Aydın, 910; Coşkun, 724; Tamer, 93.

⁶⁴⁶ Tekil, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 318; Kendigelen (Kırca), 317; Bozer - Göle, 399; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Özdamar vd., 269; Ayli, 88.

⁶⁴⁷ Bozer - Göle, 399.

3.4.1.7. İbraz Edilen Çek İçin Ödeme Engeli Bulunmaması

Muhatabın kendine ibraz edilen çeki ödemek için yapması gereken bir diğer araştırma ise söz konusu çekin ödenmesi hususunda herhangi bir kanuni engelin olup olmadığını tespit etmektir. Böyle bir engelin varlığı halinde diğer tüm şartlar var olsa dahi, muhatap ödeme yapmaktan kaçınmalıdır.⁶⁴⁸

Yargıtay'ın 2013 tarihli örnek bir kararında da, çek için bir ödeme engeli olan mahkemece verilmiş ihtiyati tedbir kararı konu edinilmiştir. Mahkemenin vermiş olduğu karar neticesinde söz konusu bu ödeme engeline istinaden bankanın ödeme yapmamış olmasının doğru kabul edildiği görülmektedir.

“Takibin dayanağı olan ve kambiyo senedi vasfında bulunan çekin yasal sürede muhatap bankaya ibraz edildiği ve çek bedelinin mahkemesinden alınan ihtiyati tedbir kararı nedeniyle ödenmediği hususunun bankaca çek arkasına şerh edildiği, bu şekilde usulüne uygun olarak ibraz işleminin tamamlandığı anlaşılmaktadır.”⁶⁴⁹

Benzer şekilde, ibraz edilen çekin bağlı olduğu ilgili çek hesabı üzerine haciz ya da rehin konulmuş olması durumunda da, muhatabın ibraz edene ödeme yapmaması gerekecektir.⁶⁵⁰

Bir başka ödeme engeli ise zamanaşımı süresinin dolmuş olmasıdır. Dolayısıyla zamanaşımına uğramış bir çekin ibrazı halinde de muhatabın ödemedi kaçınması yerinde olacaktır.⁶⁵¹

İbraz edilen çekin sahte ya da tahrif edilmiş olması da muhatap için ödeme engeli olarak kabul edilebilecek olup, bu konu aşağıda ayrı bir başlık altında detaylı olarak işlenmiştir.⁶⁵²

⁶⁴⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 320; Kendigelen (Kırca), 318; Bozer - Göle, 400; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Özdamar vd., 270; Ayli, 88; Tamer, 93.

⁶⁴⁹ Yarg. 12. HD. E. 2012/32956, K. 2013/7600, T. 05.03.2013, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 07/10/2021).

⁶⁵⁰ Tekil, 204; Bozer - Göle, 400; Özkan – Karaca, 14; Tamer, 93.

⁶⁵¹ Bozer - Göle, 401.

⁶⁵² Üçüncü bölüm içerisinde “H. Sahte ve Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesi” başlıklı konuya bkz.

3.4.2. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeden Farklı Bir Şubeye Yapılan İbraz Üzerine

ÇekK m. 3/1 gereğince, çek hesabının bulunduğu şubeye ibrazda olduğu gibi, çekin farklı bir şubeye ibraz edilmiş olması durumunda da ödeme yapılmadan önce imza kontrolünün yapılması gerekecektir.⁶⁵³

Uygulamada çekin farklı şubeye ibraz edilmesi durumunda aslında çifte imza kontrolü yapılmaktadır. Çünkü kendisine ibraz edilmiş olan çek için imza kontrolü yapacak olan şubenin dışında, ÇekK m. 3/1’de ifade edilen şekilde ödeme yapılmadan önce çek hesabının bulunduğu şubeye sorulması gerekliliği nedeniyle, ayrıca bu şubece de imza kontrolü gerçekleştirilecektir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi müşteri imzalarının banka sisteminde kayıt altına alınması ve tüm şubelerce bu kaydın görülebilmesi nedeniyle, çekin ibraz edildiği farklı şubenin imza kontrolü yapabilmesi imkân dâhilindedir.⁶⁵⁴ Benzer şekilde çek düzenlenmesi hususunda vekil ya da temsilcinin söz konusu olması durumunda da, yine ilgili yetki belgesinin banka sistemine dâhil edilmesiyle tüm şubelerin gerektiğinde erişimine olanak tanınmaktadır.

Çekin ibraz edildiği farklı şubenin, ÇekK m. 3/1 gereğince, çek hesabının bulunduğu şubeye sorması ve ilgili çekin ödenebileceği yönünde onay alması durumunda kendisinin ayrıca imza kontrolü yapması gerekmemektedir.⁶⁵⁵ Ancak uygulamada bağlı olunan bankanın özen yükümlülüğüne hâlel gelmemesi için her ihtimale karşı iki şube tarafından da kontrolün yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu kontroller neticesinde imzanın uygunluğu yönünde iki şubenin görüşünün farklı olması durumunda ise çek hesabının bulunduğu şubenin görüşü üstün tutulmakta ve ona göre işlem yapılmaktadır.⁶⁵⁶

Çek hesabının bulunduğu şubeye sorulmaksızın çekin farklı bir şube tarafından ödenmesi durumunda, ödemeyi yapan şube söz konusu bu ödeme nedeniyle doğabilecek

⁶⁵³ Tekil, 192; Bozer - Göle, 417; Ayli, 93-94.

⁶⁵⁴ Aynı yönde görüş için bkz. Bozer - Göle, 418. Karşı yöndeki görüş için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 320; Reisoğlu, 244.

⁶⁵⁵ Öztan, 286.

⁶⁵⁶ Ülkemizde faaliyet gösteren bankalarda genel uygulama bu olmakla birlikte, aksi yöndeki uygulamanın kabulü, ÇekK m. 3/1 hükmündeki “...karşılığı sorulmak suretiyle ödenir.” ifadesini işlevsiz kılmış olacaktır. Genel anlamda keşideci bankanın müşterisi olsa da, özelde bu kişi aslında çek hesabının bulunduğu şubenin müşterisidir. Dolayısıyla keşideci ile en iyi iletişim kurabilecek, en doğru ve en güvenilir değerlendirmeyi yapabilecek şubenin de bu şube olacağı söylenebilecektir. Çek hesabının bulunduğu şube gerek elindeki imza sirküleri, sözleşme, taahhütname gibi ıslak imzalı evrak üzerinden gerekse de müşteri ile doğrudan kurabileceği iletişim sayesinde çek üzerindeki imzanın doğruluğuna kanaat getirebilecektir.

sorunlardan sorumlu olacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda ödeme yapacak olan şubenin de gerekli kontrolleri itina ile yapması gerekecektir.

Örneğin, muhatap bankanın Sakarya Şubesine çekin ibraz edildiğini ve çek hesabının bulunduğu şubenin de Erzurum Şubesi olduğunu düşünelim. İbraz anında Erzurum’da meydana gelen deprem neticesinde şubenin yıkıldığını, dolayısıyla da Sakarya Şubesinin çeki ödemek için soruyor olmasına karşın cevap alamadığını/almamasının geçici bir süre imkânsız olduğunu varsayalım. Böyle bir durumda sorumluluk kendisine ait olmak üzere Sakarya Şubesince imza ve diğer kontroller yapılarak çekin ödemesinin yapılması gerekecektir. Her ne kadar Sakarya Şubesince böyle bir durumda çek hesabının bulunduğu şube olan Erzurum Şubesine, karşılığın olup olmadığı sorulamıyor ya da ondan cevabı alınamıyor olsa da, çalışmamızın daha önceki bölümlerinde detaylıca ifade ettiğimiz⁶⁵⁷ gibi Sakarya Şubesi çek hesabını kendi de sorgulayabilecek ve karşılığın hesapta olup olmadığını tespit edebilecektir.

Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki, yukarıda detaylıca bahsetmiş olduğumuz, çek hesabının bulunduğu şubeye ibrazın yapılması durumunda muhatapça yapılması gerekenler bir nevi farklı şubeye ibrazın söz konusu olması durumunda da geçerli olacaktır.⁶⁵⁸

3.4.3. Takas Odasına İbraz Halinde

Yetkili hamilin çeki iskonto ya da tahsil amacıyla bir başka bankaya tevdi etmesi durumunda, bu banka çekin bir nevi hamili konumuna geçmektedir. Söz konusu bu banka çek karşılığının tahsilatı amacıyla doğrudan muhatap banka şubesine ya da bu bankanın farklı bir şubesine ibrazda bulunabileceği gibi takas odası aracılığıyla da ibrazda bulunması mümkündür. Bu hususta kanun koyucu da iradesini TTK m. 798’de ortaya koymuş ve takas odası aracılığıyla gerçekleştirilen ödeme talebinin de ibraz niteliğinde olduğunu vurgulamıştır.⁶⁵⁹

⁶⁵⁷ İkinci bölüm içerisinde “b. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeden Farklı Bir Şubeye İbraz” başlıklı konuya bkz.

⁶⁵⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 320; Bozer - Göle, 417; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Ayli, 93-94.

⁶⁵⁹ Bozer - Göle, 418; Reisoğlu, 210; Özkan – Karaca, 24.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi takas odasının ibrazda aracı kılınması durumunda, çekin fiziki olarak tevdi edilmesi söz konusu olmayıp, işlem görmesi amacıyla kurulu sistem üzerinden elektronik ortamda sunulması sağlanmaktadır.⁶⁶⁰

Çek karşılığının transferi takas odasındaki “mutabakat hesabı” aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Çek hesabının bulunduğu banka şubesi, çek karşılığı olan tutarı öngörülen şekil ve tanınan süre içerisinde söz konusu bu mutabakat hesabına göndermesi gerekecektir. Gönderilen bu tutar daha sonra ise İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş tarafından, çeki sisteme dâhil etmiş olan bankanın belirttiği hesaba aktarılacaktır.⁶⁶¹

Takas odası aracılığıyla ödemesi gerçekleştirilen çekin, onu takas sistemine dâhil eden ve hamil konumundaki banka tarafından saklanması gerekecektir.⁶⁶²

Takas odasının aracılığıyla ibraz edilmiş olan çekler için muhatap banka şubesi nezdindeki çek hesabında karşılığın olması halinde ödeme yapılabilecektir. Ancak hesapta kısmi karşılık olması durumunda ise ÇekK m. 8/4 gereğince, bu tutarın ödenmesi söz konusu olamayacaktır. Başka bir ifadeyle takas odası aracılığıyla ibraz edilmiş olan çeklerde kısmi ödeme söz konusu değildir.⁶⁶³

Benzer şekilde böyle bir ibraz neticesinde ÇekK m. 3/3’de konu edinilen ve muhatap için sorumlu kılınan tutarın ödenmesi de söz konusu olamayacaktır. Ancak burada belirtmek gerekir ki, kısmi ödeme yapılamayacak olması, muhatabın söz konusu bu sorumluluktan kurtulmasını sağlamayacaktır.⁶⁶⁴ Çünkü karşılıksız kalan bu çek hamiline geri verildiğinde, hamil çeki muhataba ibraz ederek hesaptaki kısmi karşılığın ve bankanın sorumlu olduğu tutarın kendisine ödenmesi talebinde bulunabilecektir.⁶⁶⁵

Yargıtay’ın da 2014 tarihli bir örnek kararında⁶⁶⁶ bu hususu konu edindiği ve böyle bir durumda da muhatabın sorumluluğunun devam edeceğine vurgu yaptığı görülmektedir.

⁶⁶⁰ Bozer - Göle, 418; Reisoğlu, 217.

⁶⁶¹ Bozer - Göle, 421.

⁶⁶² Reisoğlu, 218.

⁶⁶³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 328; Kendigelen (Kırca), 321; Bozer - Göle, 418; Öztan, 272; Reisoğlu, 233; Ayli, 145; Özkan – Karaca, 24.

⁶⁶⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 328; Kendigelen (Kırca), 321; Bozer - Göle, 418; Öztan, 272; Reisoğlu, 233; Ayli, 145; Özkan – Karaca, 24.

⁶⁶⁵ Reisoğlu, 233; Ayli, 145.

⁶⁶⁶ Yarg. 11. HD. E. 2014/3266, K. 2014/9746, T. 27.05.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 19/09/2021): “...dava konusu edilen çekler takas odasına ibraz edilse bile muhatap bankanın hükümlü olduğu tutarı ödemek zorunda olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne ...”.

Takas odasına ibraz edilmiş bir çek için, ödeme gününde çek karşılığının ilgili hesapta bulunmaması halinde, başka bir ifadeyle çekin karşılıksız çıkması halinde, hesapta şayet kısmi bir karşılık var ise söz konusu bu tutar muhatap tarafından çeki ibraz eden lehtar ya da hamil lehine 15 gün süre ile muhafaza edilecektir.⁶⁶⁷ Bu süre içerisinde hamilin kısmi karşılık ve bankanın sorumluluğunda olan tutarın ödenmesi için muhataba başvurmaması durumunda, kısmi karşılık üzerindeki blokenin kaldırılması gerekecektir.⁶⁶⁸

Söz konusu bu süre içerisinde hamilin muhataba başvurması halinde ise kendisine hesaptaki kısmi karşılığın ve muhatabın sorumlu kılındığının tutarın ödemesi yapılacaktır. Karşılıksız kalan kısım için muhatap tarafından çekin arkasına şerh düşülüp, onaylı bir fotokopisi hamile teslim edilecektir. Hamil edindiği bu onaylı fotokopiyle birlikte gerekli yasal haklarını kullanabilecektir (Bkz. ÇekK m. 3/6).

Hamilin, böyle bir durumda hesaptaki kısmi karşılık ile muhatabın sorumluluğunda olan tutarın ödenmesini reddetmesi halinde söz konusu tutarlar için temerrüde düştüğü kabul edilecektir. Dolayısıyla hamil, reddedilen tutarlar kadar, çekteki borçlulara karşı başvuru hakkını kaybetmiş olacaktır.⁶⁶⁹

Takas odasına ibraz edilmiş olan çekin karşılıksız çıkması ya da herhangi bir nedenle ödenememesi halinde, buna ilişkin kaydın çekin arkasına kimin tarafından düşülmesi gerektiği hususu farklı görüşlerin doğmasına neden olabilecektir. Aksi yönde görüşler mevcut olsa da kanaatimizce söz konusu bu kayıt takas odası tarafından değil, çeki takas sistemine dâhil eden banka tarafından çekin arkasına düşülecektir.⁶⁷⁰ Çünkü takas odası süreç içerisinde sadece sistem üzerinde işlem yapmakta olup, çek fiziken onu sisteme dâhil eden bankanın elinde olacaktır. Dolayısıyla çekin arkasına bu kaydı yazabilecek olanın da çeki elinde bulunduran banka olacağı sonucuna ulaşabiliriz.

Uygulamada takas odasından sorulmuş ve karşılıksız kalmış böyle bir çekin arkasına, söz konusu olan bu kayıt, takas odası adına çekin verildiği bankaca vekâlet ilişkisine dayanılarak yazılıyor olsa da, söz konusu kaydın takas odası yetkililerince yazıldığının

⁶⁶⁷ Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 23; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 329; Kendigelen (Kırca), 321; Bozer - Göle, 418; Öztan, 272; Reisoğlu, 231; Ayli, 145; Özkan – Karaca, 24.

⁶⁶⁸ Blokenin kaldırılması üzerine hesaptaki bu tutarın keşideciye iade edilmesini doğru bulmayan ve böyle bir durumda muhatabın söz konusu bu tutarı açacağı farklı bir hesaba aktararak, burada bloke altına almasının daha doğru olacağını savunan görüş için bkz. Reisoğlu, 232.

⁶⁶⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 329-330; Öztan, 290.

⁶⁷⁰ Aksi yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 285; Bozer - Göle, 422.

değil, çeki takas sistemine dâhil eden bankanın yetkililerince düşüldüğünün söylenmesi daha doğru olacaktır.

Söz konusu bu banka, takas odası aracılığıyla tahsil etmek istediği çekin kısmen ya da tamamen karşılıksız kalması sonucu, arkasına düşeceği kayıt sonrasında, çeki müşterisine yani tahsil için kendisine vermiş olan kişiye geri verecektir.⁶⁷¹ Başka bir ifadeyle söz konusu çeki takas odası sistemine dâhil etmiş ama tahsilatını gerçekleştirememiş olan bankanın, çeki müşterisine geri vererek onun yeniden yetkili hamil sıfatını almasını sağlayacaktır. Bunun üzerine çeki alan hamil, hukuki ya da mümkün olması durumunda cezai takibat başlatabilecektir.⁶⁷²

Karşılıksız çıkan çekin onu takas sistemine dâhil eden bankaya tahsil cirosu ile devredilmiş olması durumunda, banka söz konusu bu çeki, herhangi bir risk üstlenmeksizin olduğu gibi müşterisine geri verebilecektir.⁶⁷³

Buna karşın, çekin bankaya tahsil cirosuyla değil de temlik cirosuyla devredilmiş olması durumunda ise bankanın müşterisine çeki ciro ederek vermesi ile ciro silsilesinde kendisi de yer alacak ve bu çekin devri için alacağın temlik hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda çek iade edilirken, ya müşteri banka lehine yaptığı temlik cirosunu çizecek ya da banka çeki ciro ederek müşterisine geri verecektir.⁶⁷⁴

Banka tarafından hamile çekin geri devredilmesi, söz konusu çek karşılığının ödenmediğinin göstergesidir. Dolayısıyla da bu devir, alacağın devrindeki hüküm ve sonuçlara tabi olacaktır.⁶⁷⁵

Bu hususta son olarak şunu da ifade etmek gerekir ki, bahsi geçen söz konusu bu düzenlemeler, ancak ülkemizde ödenecek olan çekler için uygulama alanı bulacaktır. Ülkemizde dolaşım halinde olan ve tahsilatının yapılabilmesi için bir Türk bankasına verilen yabancı banka çekleri içinse, TTK m. 819 ilâ 823 arasında düzenleme altına alınan hükümler uygulanacaktır.⁶⁷⁶

⁶⁷¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 285; Bozer - Göle, 422; Reisoğlu, 217.

⁶⁷² Bozer - Göle, 422.

⁶⁷³ Reisoğlu, 218.

⁶⁷⁴ Reisoğlu, 218; Bozer - Göle, 422.

⁶⁷⁵ Bozer - Göle, 422.

⁶⁷⁶ Bozer - Göle, 393.

3.5. Ödenme Şekli

Çekte söz konusu olacak ödemenin nakden yapılabilmesinin yanında alacak kaydı, havale ya da takas yoluyla yapılabilmesi de mümkündür. Hatta keşideci ya da hamilin iradesi doğrultusunda çek ödemesinin bahsi geçen bu nakit dışı yollarla gerçekleştirilmesi zorunlu dahi kılınabilecektir.⁶⁷⁷

Çekin ödenmesi için öngörülen bu yolların genellikle ödemede kolaylık sağlanması ve güvenlik açısından doğan ihtiyaçlara hizmet etmek adına kabul edildiği söylenebilir.⁶⁷⁸

Dolayısıyla çek karşılığını tahsil etmek isteyen hamilin muhataba ibrazı üzerine yapılacak ödeme iki farklı şekilde gerçekleştirilebilecektir. Bunlardan birincisi nakden ödeme iken ikincisi ise kayden ödeme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Her iki ödeme şeklini de ayrı ayrı başlıklar altında ele alarak sunmaya çalıştık.

3.5.1. Nakden Ödeme

Çek ödeme aracı olarak kendisini uygulamada şu şekilde gösterecektir: Çekin yetkili hamili kanun koyucunun öngördüğü ibraz süreleri içerisinde çeki muhataba ibraz edecektir. Bunun üzerine muhatap da, çek karşılığının olması ve herhangi bir ödeme engelinin bulunmaması durumunda, söz konusu bu karşılığı nakit olarak hamile ödeyecek ve çeki muhafaza etmek üzere teslim alacaktır.⁶⁷⁹

Keşideci ya da hamil tarafından aksi belirtilmediği sürece ibraz edilen çekin ödemesi muhatap tarafından nakden gerçekleştirilecektir.⁶⁸⁰ Dolayısıyla ibraz edilmiş olan bir çekin nakden ödenmesi için ayrıca bir şey yapmaya gerek olmayıp, ödemenin nakden yapılmasının kural olduğu kabul edilmektedir.

İbraz edilmiş olan çek üzerinde ödemeye konu olan tutarın Türk Lirası olarak gösterilmiş olması durumunda, muhatapın da çek karşılığını mutlaka Türk Lirası şeklinde ödemesi gerekecektir. Dolayısıyla da ödemenin yapılacağı ve ilgili çekin bağlı olduğu çek hesabının da Türk Lirası ile çalışan bir hesap olması gerekecektir.⁶⁸¹

⁶⁷⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 323; Kendigelen (Kırca), 319; Öztan, 283; Özdamar vd., 269; Bahtiyar, 163; Poroy, 278.

⁶⁷⁸ Kendigelen (Kırca), 319; Öztan, 277; Poroy, 278; Coşkun, 724; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1177.

⁶⁷⁹ Öztan, 277; Özdamar vd., 271; Can – Güner, 246; Bilgili - Demirkapı, 187; Coşkun, 724.

⁶⁸⁰ Bozer - Göle, 407; Özdamar vd., 271; Can – Güner, 246; Bilgili - Demirkapı, 187; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1177.

⁶⁸¹ Bozer - Göle, 407.

Muhataba ibraz edilmiş olan çekin bağlı olduğu ilgili çek hesabının Türk Lirası ile çalışan bir hesap olmamasına rağmen, keşidecinin çek üzerinde Türk Lirası ile çek bedelini göstermiş olması durumunda çekin geçerliliği bundan etkilenmeyecektir. Böyle bir durumda muhatap, yabancı ülke para birimiyle var olan çek bedelini, ibraz anındaki TCMB tarafından yayınlanmış olan döviz kurları doğrultusunda Türk Lirası'na çevirerek hamile ödeme yapacaktır.⁶⁸²

Muhataba ibraz edilmiş olan çek üzerindeki bedelin, yabancı bir ülkenin para birimi ile gösterilmiş olması da mümkündür. Keşideci böyle bir çek düzenlemek yerine söz konusu karşılığın çekte gösterilmiş olan belirli bir kur doğrultusunda hesaplanarak ödenmesi yoluna da gidebilecektir.⁶⁸³

Çek karşılığı olan bu tutarın yabancı bir ülkenin para birimi ile gösterilmiş olması ve söz konusu çekin bağlı olduğu çek hesabının da bu ülke para birimi ile çalışan bir hesap olması durumunda, muhatap para birimi üzerinde herhangi bir işlem yapmaksızın, karşılığın hesaptaki bu para birimi ile ödenmesini sağlayacaktır.⁶⁸⁴

Muhataba ibraz edilmiş olan çekin bağlı olduğu ilgili çek hesabının Türk Lirası ile çalışan bir hesap olmasına rağmen, keşidecinin çek üzerinde yabancı bir ülke para birimi ile çek bedelini göstermiş olması durumunda da çekin geçerliliği bundan etkilenmeyecektir. Böyle bir durumda muhatap, yabancı ülke para birimiyle gösterilmiş olan çek bedelini, TTK m. 802/1 ve TBK m. 99 gereğince, ibraz anındaki TCMB tarafından yayınlanmış olan döviz kurları doğrultusunda Türk Lirası'na çevrilerek hamile ödeme yapacaktır.⁶⁸⁵ Çekin ibraz günü ile ödeme gününün farklı olması durumunda ise kanun koyucunun hamil lehine düzenleme yapmış olduğu görülmektedir. Böyle bir durumda hamilin iradesi doğrultusunda ibraz günündeki kur dikkate alınabileceği gibi ödeme anındaki kurun

⁶⁸² Bozer - Göle, 407; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1174.

⁶⁸³ Bozer - Göle, 407; Poroy – Tekinalp, 348; Bilgili - Demirkapı, 187; Nesrin Akın Sunay, “Türk Hukukunda Yabancı Ülke Parası İle Ödenecek Çekler” *Banka ve Finans Hukuk Dergisi* 1/3 (2012), 72; Eriş, *Çek Hukuku*, 257.

⁶⁸⁴ Ahmet Battal, “Yabancı Para Üzerinden Düzenlenen ve Aynen Ödeme Kaydı İçeren Çeklerin Tahsili Konusundaki Çeşitli İhtimallerin İncelenmesi” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LVI/1-4 (1998), 227; Bozer - Göle, 407; Bilgili - Demirkapı, 187; Akın Sunay, 74; Eriş, *Çek Hukuku*, 257; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1173-1174.

⁶⁸⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 323; Bozer - Göle, 407; Akın Sunay, 70; Eriş, *Çek Hukuku*, 257; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1174.

dikkate alınması da mümkün olabilecektir. Dolayısıyla kurun daha yüksek olduğu ana göre işlem yapmak pek tabi ki hamil lehine sonuç doğuracaktır.⁶⁸⁶

İbraz edilmiş olan çek üzerindeki bedelin, yabancı bir ülkenin para birimi ile gösterilmiş olması ve bu para birimine karşılık gelen bir rayiç değer olmaması durumunda ise TTK m. 802/2 gereğince söz konusu bu değer, ödemenin yapılacak olduğu yerdeki ticari teamüller doğrultusunda belirlenecektir.⁶⁸⁷

Çekin keşide edildiği yer ile ödemenin yapılacağı yerin farklı ülkeler olmasına rağmen her ikisinde de aynı para biriminin kullanılıyor olması mümkündür. Örneğin, düzenlenme yeri Amerika Birleşik Devletleri ve ödeme yeri Kanada olan bir çekin bedelinin “Dolar” para birimi ile gösterilmiş olduğunu düşünelim. Amerika Birleşik Devletleri’nde “Dolar” para birimi olarak kullanılmakla birlikte, Kanada ülkesinde de para birimi olarak “Dolar” kullanılmakta olup, bu birimler değerleri itibariyle farklılık arz etmektedirler. Dolayısıyla böyle bir durumda TTK m. 802/4 gereğince, ödeme yerindeki para biriminin işaret edildiği kabul edilmesi gerekecektir.⁶⁸⁸

Keşidecinin düzenlemiş olduğu bir çekin yabancı parayla ödenmesini arzu etmesi durumunda, TTK m. 802/3’de ifade edilen şekilde, çekin ön yüzüne “aynen ödeme” kaydı koyarak ödemenin belirtilmiş olan para birimiyle gerçekleştirilmesini sağlayabilecektir.⁶⁸⁹ Ancak bunun sağlanabilmesi için, daha önce de ifade ettiğimiz gibi kural olarak söz konusu çekin bağlı olduğu çek hesabının bu para birimi üzerine çalışıyor olması gerekecektir. Bakıldığında böyle bir çek için aslında bu kaydın konulmuş olması çok da bir anlam ifade etmemektedir.⁶⁹⁰

Buna karşın, çek hesabının belirtilen para birimi üzerinden çalışan bir hesap olmaması durumunda çek üzerine düşülecek bu kayıt nedeniyle muhatap, çek karşılığı olan tutarı

⁶⁸⁶ Bozer - Göle, 407; Poroy – Tekinalp, 348; Bilgili - Demirkapı, 187; Akın Sunay, 70; Eriş, *Çek Hukuku*, 258; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1174.

⁶⁸⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 324; Poroy – Tekinalp, 348; Bilgili - Demirkapı, 187; Bozer - Göle, 407; Akın Sunay, 72; Eriş, *Çek Hukuku*, 258; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1174.

⁶⁸⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 324; Bozer - Göle, 407; Eriş, *Çek Hukuku*, 258; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1174.

⁶⁸⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 323; Poroy – Tekinalp, 348; Bozer - Göle, 408; Bilgili - Demirkapı, 187; Akın Sunay, 74.

⁶⁹⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 324; Bilgili - Demirkapı, 187; Bozer - Göle, 408; Reisoğlu, 102. Yargıtay’ın benzer yöndeki kararı için bkz. Yarg. 11. HD. E. 1988/3267, K. 1989/1172, T. 27.02.1989, <https://legalbank.net> (E.T. 19/02/2022): “...davacı, davalı banka nezdinde 4.08.1980 tarihinde 930 300 no.lu dövizli mevduat hesabı açtırmış ve hesabına 26.000 D.M. yatırmış bulunmaktadır. Dövizli mevduat hesap açtırmak, bankayı aynen, yani döviz olarak iade etmek borcu altına sokar.”.

hamile kuralın aksine belirtilen para birimi üzerinden ödemek zorunda kalacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda muhatap, çek hesabındaki Türk Lirası cinsindeki karşılığı ibraz anında geçerli olan döviz kurları doğrultusunda ilgili para birimine dönüştürerek hamile ödeme yapması gerekecektir.⁶⁹¹

Doktrinde bazı yazarların bunun aksine bir görüş savundukları görülüyor olsa da kanaatimizce söz konusu bu aksi görüşün uygulanması çek kurumunun amacı ve tarafların menfaati açısından uygun olmayacaktır.⁶⁹² Çünkü taraflardan keşidecinin iradesine bakıldığında, çek karşılığı olan tutarı ilgili çek hesabına yatırmış ve çek üzerine düştüğü aynen ödeme kaydıyla çekin bu şekilde ödenmesine rıza gösterdiği kabul edilecektir. Hamilin iradesine bakıldığında ise çeki bu şekliyle devralmış olması ve yine bu şekliyle muhataba ibraz etmiş olması nedeniyle çekin bu şekilde ödenmesini talep ettiği kabul edilecektir. Muhatap açısından bakıldığında ise karşılığın hesapta olması durumunda ödemenin yapılması çek açısından taşıdığı sorumluluktan kurtulmasına neden olacaktır. Ayrıca para birimleri arasında dönüştürme işlemi yaparken kur farkından dolayı ayrıca bir kâr elde edecektir. Dolayısıyla böyle bir çek için ödemenin yapılmaması gerektiğini düşünmek, çek kurumunun taraflar arasındaki ödemeye aracılık etme amacına aykırı olacağı gibi tarafların iradelerine de ters düşecektir.

Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar⁶⁹³ m. 4/g’de konu edinilen sözleşmeler açısından yapılacak ödemeler için düzenlenecek olan çeklerin yabancı para birimiyle ödenmesi kararlaştırılamayacaktır.⁶⁹⁴

3.5.2. Kayden Ödeme

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi kural ibraz edilen çekin nakden ödenmesidir. Ancak kanun koyucu TTK m. 805/1 ile bu kuralın istisnai halini düzenleme altına almıştır. Bu düzenlemeye göre çekin keşidecisi ya da hamili söz konusu çekin nakden ödenmesini engelleyebilecektir. Bunun için yapılması gereken ise çek üzerine çekin keşidecisi ya da

⁶⁹¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 324; Bozer - Göle, 408. Aksi yönde görüş bildiren yazarlar için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 324-325, dpn. 244.

⁶⁹² Benzer yöndeki görüşler için bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 325; Battal, “Yabancı Para Üzerinden Düzenlenen”, 235. Detaylı bilgi için bkz. Akın Sunay, 74-76.

⁶⁹³ RG., T. 11.08.1989, S. 20249.

⁶⁹⁴ Bozer - Göle, 409.

hamili tarafından “hesaba geçirilecektir” kaydının ya da buna benzer bir başka kaydın düşülmüş olmasıdır.⁶⁹⁵

Kaydın kim tarafından çek üzerine düşülebileceği ise söz konusu fıkra hükmünde “...çekin düzenleyeni veya hamili...” ifadesiyle açıkça ortaya koyulmuştur. Dolayısıyla keşideci, lehtar ya da sonradan devralan hamiller, istemeleri halinde bu kaydı çek üzerine düşürerek nakden ödenmesi gereken çeki kayden ödenecek hale getirebileceklerdir.⁶⁹⁶

Söz konusu bu kayıt çek üzerine elle yazılabileceği gibi kaşe basılması suretiyle de eklenebilecektir.⁶⁹⁷ Ayrıca çek üzerine düşülen bu kaydın, kaydı düşen tarafından imzalanmış olması da gerekmektedir.⁶⁹⁸ Buna karşın doktrindeki bir kısım yazar tarafından söz konusu bu kayıt için imzanın zorunlu olmadığı savunulduğu görülmektedir.⁶⁹⁹

Kanaatimizce imzanın aranmayacağını savunan görüşe katılmak isabetli olmayacaktır. Çünkü kaydı düşenin imzasının aranmamış olması bir nevi muhataba ödeme anında kötüniyetle çeki nakden ya da kayden ödeme hususunda takdir yetkisi vermiş olacaktır. Uygulamada bankalar şube kasalarında yüklü miktarda nakit bulundurmamaktadırlar. Dolayısıyla kasalarındaki mevcut nakit paranın çıkışını yapmak istemeyeceklerdir. Çünkü çıkan nakdin yenisini temin etmek kendileri için ayrı bir masraf oluşturmaktadır. Bu nedenle miktarı büyük olan çekler için nakden ödeme yapmak istememektedirler. Her ne kadar basiretli bir tacir gibi hareket etme yükümlülükleri olsa da, bu husus muhatabın kötüniyetli hareket edebilmesine kapı aralayabilecektir.

Böyle bir çekin ibrazı üzerine muhatap, hamile nakden ödeme yapamayacak olup, hamilin mevcut bir hesabına alacak kaydedilerek ödeme gerçekleştirilecektir. Bunun

⁶⁹⁵ İmregün, 133; Tekil, 175; Karayalçın, 298; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 477; Kınacıoğlu, 291; Bozer - Göle, 304-305; Öztan, 282; Reisoğlu, 83; Çamoğlu, 134; Poroy – Tekinalp, 351; Özdamar vd., 271-272; Can – Güner, 247; Poroy, 280; Bilgili - Demirkapı, 189; Ayli, 162; Yasan, 158; Bozkurt, 404; Coşkun, 725; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1183; Eriş, *Çek Hukuku*, 266.

⁶⁹⁶ Bozer - Göle, 304; Öztan, 282; Özdamar vd., 271-272; Bilgili - Demirkapı, 189; Ayli, 163; Yasan, 158; Bozkurt, 404; Coşkun, 725; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1183.

⁶⁹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 477; Bozer - Göle, 305; Öztan, 282; Ayli, 163; Coşkun, 726.

⁶⁹⁸ Bozer - Göle, 305. İmzalanmasının şart olmadığını ileri süren görüş için bkz. Ayli, 163.

⁶⁹⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 477; Öztan, 282; Bilgili - Demirkapı, 189; Coşkun, 726.

dışında mevcut bir hesabın olmaması durumunda ise takas ya da hesabın nakli ile de kayden ödeme gerçekleştirilebilecektir.⁷⁰⁰

TTK m. 805/2 gereğince, çek üzerine kayden ödenmesine yönelik düşülmüş olan kaydın üzerinin çizilmesinin geçersiz olacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla böyle bir çekle karşılaşan muhatabın, kaydın çizilmiş olmasını dikkate almaksızın ödemeyi kayden yapması daha doğru olacaktır.⁷⁰¹ Kaydın üzerinin çizilmesinin geçersiz kılınmasındaki amaç, çeki bu kayıt ile devralmış olan üçüncü kişiye koruma sağlamaktır. Bu nedenle böyle bir kaydın üzerinin hukuka uygun bir şekilde çizilip çizilmediğinin araştırılmasına da gerek olmayacaktır.⁷⁰²

Muhatabın, kendine ibraz edilen ve üzerinde kayden ödenmesine yönelik kayıt bulunan bir çek için hamile nakden ödeme yapması durumunda da yapılan ödeme geçerli kabul edilecektir. Ancak TTK m. 805/3 gereğince muhatap, herhangi bir kusuru olmasa bile, söz konusu bu ödemeden kaynaklı ortaya çıkabilecek zararlar açısından sorumlu olacaktır. Böyle bir durumda muhatabın sorumluluk altında kalacağı tutar ise çek bedeli ile sınırlandırılmıştır.⁷⁰³

Buna karşın muhatabın, TTK m. 713/2-b’de sayılan hallerden biriyle karşı karşıya olması durumunda çeki ibraz eden hamil, hakkını korumak adına söz konusu çek kayden ödemeye ilişkin bir kayıt taşıyor olsa bile nakden ödenmesini talep edebilecektir.⁷⁰⁴

⁷⁰⁰ Tekil, 175; İmregün, 133; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 478; Bozer - Göle, 409; Reisoğlu, 83; Çamoğlu, 134; Poroy – Tekinalp, 351; Özdamar vd., 272; Poroy, 280; Bilgili - Demirkapı, 189; Ayli, 164; Yasan, 158-159; Bozkurt, 404; Coşkun, 725; Eriş, *Çek Hukuku*, 266; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1183.

⁷⁰¹ Karayalçın, 298; Tekil, 175; İmregün, 133; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 477; Bozer - Göle, 305; Öztan, 282; Poroy – Tekinalp, 351; Özdamar vd., 272; Poroy, 280; Bilgili - Demirkapı, 189; Ayli, 164; Yasan, 158; Bozkurt, 404; Coşkun, 725-726; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1184; Eriş, *Çek Hukuku*, 267. Kaydın çizilmesini geçersiz sayan hükmün, yetkisiz kişilerce çizilmesi durumunda uygulama alanı bulacağını savunan görüş için bkz. Çamoğlu, 134.

⁷⁰² Pulaşlı, 302; Öztan, 283.

⁷⁰³ Karayalçın, 298; Tekil, 175; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 478; Kınacıoğlu, 293; Bozer - Göle, 305; Öztan, 283; Reisoğlu, 83; Çamoğlu, 134; Poroy – Tekinalp, 351; Poroy, 280; Bilgili - Demirkapı, 189-190; Ayli, 164; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1187; Eriş, *Çek Hukuku*, 268-269; Coşkun, 726.

⁷⁰⁴ Karayalçın, 298; İmregün, 133; Tekil, 175; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 478-479; Kınacıoğlu, 292; Bozer - Göle, 305-306; Öztan, 284; Çamoğlu, 134; Poroy – Tekinalp, 352; Özdamar vd., 272; Poroy, 281; Bilgili - Demirkapı, 190; Ayli, 165; Yasan, 159; Bozkurt, 405; Eriş, *Çek Hukuku*, 267-268; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1185; Coşkun, 726.

3.6. Karşılığın Ödenmesi Halinde Yapılacak İşlemler

3.6.1. Tamamen Ödenmesi

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi muhatap, çek hesabında mevcut olan çek bedelini söz konusu çekin ibraz edilmesi karşılığında hamile ödeyecektir. Muhatap hamilden çeki teslim alırken, karşılığın ödendiğine yönelik hamilin çek üzerine ibra şerhi düşmesini de isteyecektir. Ayrıca TTK m. 789/4 gereğince, muhatabın lehine yapılmış olan cironun makbuz hükmünde olacağı kabul edilmektedir. Dolayısıyla böyle bir durumda, TTK m. 818/1-h'de yapılan göndermeyle TTK m. 709'da konu edinilen şekilde hamilden ayrıca makbuz alınmasına gerek olmayacaktır.⁷⁰⁵ Uygulamaya bakıldığında ise bankaların ödeme yaptıkları çeklerin karşılığında, üzerine ödendiğine yönelik ibra şerhi düşülmüş olan çek yaprağını hamilden teslim almalarının yanında genellikle ödemenin yapıldığına ilişkin kesilen dekonta da imza aldıkları görülmektedir. Dolayısıyla her ne kadar çekin ödenmesi karşılığında muhatabın ayrıca makbuz alması gerekmiyor olsa da, ileri de çıkabilecek uyuşmazlıklarda ispat kolaylığı sağlaması adına, bankalarca bir nevi makbuz alma yolunun tercih edildiği görülmektedir.

İbraz edilmiş bir çekin bedelinin ilgili çek hesabında bulunması ve muhatapça bu bedelin tamamının hesaptan ödenmiş olması durumunda, söz konusu çekin tedavüle çıkarılma amacına ulaşılmış olunacaktır. Dolayısıyla çekin tedavülde bulunduğu süreç içerisinde bundan kaynaklı sorumluluk altına girmiş olan tüm borçlu konumundaki kişiler için mevcut olan kambiyo ilişkisi de ortadan kalkmış olacaktır.⁷⁰⁶

Sonuç olarak çek karşılığının tam ödenmesi halinde, hamil çekle kurulmuş olan kambiyo ilişkisi nedeniyle alacaklı olduğu tutarı tahsil etmiş durumdadır. Keşideci ise bu ilişki nedeniyle üslenmiş olduğu ödeme borcundan kurtulacak ve ticari hayat içerisinde kendisine duyulan güveni korumuş olacaktır. Çek yaprağının keşideciye teslim edilmesiyle sorumluluk altına girmiş olan muhatap ise üslenmiş olduğu bu sorumluluktan kurtularak, karşılığı ödenmiş olan çeki geri alacaktır. Ayrıca mevcut olması durumunda

⁷⁰⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 319-320; Bozer - Göle, 409; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Ayli, 143; Bozkurt, 401.

⁷⁰⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 320; Kınacıoğlu, 287; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 341; Can - Güner, 248; Bahtiyar, 164; Ayli, 143-144; Bozkurt, 401.

diğer ciranta, avalist gibi borçlular da üstlenmiş oldukları sorumluluktan çek karşılığının tamamen ödenmesiyle birlikte kurtulacaklardır.

3.6.2. Kısmen Ödenmesi

İlgili çek hesabında ibraz anında söz konusu olan çek bedelinin kısmi olarak bulunması da mümkündür. Bu durumda pek tabi ki çekin ödendiği ve tamamen ödeme de olduğu gibi çekin tedavüle çıkarılmasıyla amaçlanan hedefe ulaşıldığı söylenemeyecektir. Böyle bir durumda muhatap, yalnızca bahsedilen bu çek hesabında bulunan söz konusu kısmi miktarı ödemekle yükümlü olacaktır. Kanun koyucunun da bu yöndeki iradesini TTK m. 783/2 ile ortaya koyduğunu görmekteyiz.⁷⁰⁷

Çek hesabında bulunan söz konusu bu kısmi karşılığın, hamilin talep etmiş olmasına rağmen kendisine ödenmemiş olması hali, ÇekK m. 7/5 gereğince, ödemeyi yapmayan banka personeline cezai sorumluluk yükleyecektir.

Kısmi karşılığın hamil tarafından talep edilmemiş olması durumunda ise bu tutara karşılık gelen oranda hamil çek borçlularına karşı başvuru hakkını kaybedecektir. Söz konusu bu borçlulardan reddetmiş olduğu tutarı isteyemeyeceği gibi bu tutara karşılık gelen komisyon ya da faizi de talep edemeyecektir.⁷⁰⁸

Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, kanun koyucu, hamilin kısmi karşılığı ve muhatabın sorumluluğu açısından ÇekK m. 3/3'de konu edinilen miktarları reddedebilmesini ona hak olarak bahşetmemiş, yalnızca reddedilmesinin sonuçlarını ÇekK m. 3/5'de düzenleme altına almıştır.⁷⁰⁹

Muhatap kısmi karşılığı ödeme yükümlülüğünün yanında ayrıca süresi içerisinde ibraz edilmiş böyle bir çek için ÇekK m. 3/3'de konu edinilen miktarlar çerçevesinde de

⁷⁰⁷ Tekil, 192; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 320; Bozer - Göle, 410; Öztan, 288; Reisoğlu, 237; Çamoğlu, 145; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342; Özdamar vd., 272; Can - Güner, 248; Bahtiyar, 164; Bilgili - Demirkapı, 192; Ayli, 144; Battal, "Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek", 1; Coşkun, 724; Tamer, 93.

⁷⁰⁸ Narbay, "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi", 27; Kendigelen (Kırca), 321; Bozer - Göle, 410; Çamoğlu, 144; Poroy - Tekinalp, 349; Özdamar vd., 272; Bahtiyar, 164.

⁷⁰⁹ Çamoğlu, 143; Poroy - Tekinalp, 349; Bahtiyar, 164.

sorumluluk taşıyacaktır.⁷¹⁰ Bu hususta detaylı açıklamalar çalışmamızın önceki bölümlerinde yapıldığı için⁷¹¹ burada sadece değinmekle yetiniyoruz.

Hamilin, çek hesabındaki kısmi karşılığın ve ÇekK m. 3/3’de işaret edilen muhatabın sorumlu olduğu tutarın ödenmesini reddetmesi durumunda muhatap, ÇekK m. 3/5 gereğince, söz konusu çek için “karşılıksızdır” işlemi yapacaktır. Çekin bankaya ibraz edildiği tarih ile ödenmemesinin gerekçesi muhatap tarafından çek üzerine yazılarak imza altına alınacaktır. Bu haliyle çekin aslı hamile geri verilecek olup, önlü arkalı fotokopisi ise muhatap tarafından muhafaza edilecektir.

TTK m. 709/3’de poliçeler için yapılacak olan kısmi ödemelerde ödemeyi yapanın, ödemenin yapıldığı kişiden söz konusu ödemeyi gösteren bir makbuz isteyebileceği düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca TTK m. 818/1-h’de yapılan göndermeyle birlikte, bu düzenlemenin çekler için de uygulama alanı bulacağı açıktır.

Dolayısıyla kısmi karşılığı bulunan bir çek için yapılacak olan ödemenin, muhatap tarafından ilgili çekin arka yüzüne yazılarak, ödemenin yapıldığı hamilden söz konusu ödemeyi gösteren bir makbuz alınması gerekecektir.⁷¹²

İbraz edilmiş olan çek için kısmi ödeme yapılmış olması, ödenmeyen kısım için hamilin başvuru hakkını gündeme getirecektir. Hamilin söz konusu bu hakkı kullanabilmesi de pek tabi ki, çek karşılığı olan tutarın tamamını alamadığını ispatlamasına bağlı olacaktır. Bu nedenle yapılan ödemenin kısmen yapılmış olduğunu gösteren bir belgenin ya da arkası yazılmış olan çekin kendisinin hamile geri verilmesi gerekecektir.⁷¹³

Böyle bir durumda çekin kendisinin hamile geri verilmesinin, uygulamada birtakım sorunların doğmasına neden olabileceği öngörülmüştür. Bu sorunların başında, iade edilen çek üzerinde yapılacak düzeltme ya da eklemelerle sahte veya tahrif edilmiş çek haline dönüşebilmesi ve bundan kaynaklı sorumlulukların doğması gelmektedir. Dolayısıyla doktrinde de kabul edildiği gibi, kanun koyucu ÇekK m. 3/6 ile böyle bir durumda hamile çekin kendisinin değil, ön ve arka yüzünün onaylanarak fotokopisinin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Söz konusu bu düzenlemede onaylamaya yetkili olan

⁷¹⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 320.

⁷¹¹ Üçüncü bölüm içerisinde “3. Çek Karşılığının Kısmen veya Tamamen Çek Hesabında Bulunmaması Halinde” başlıklı konuya bkz.

⁷¹² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 320; Kınacıoğlu, 286; Çamoğlu, 145; Ayli, 144.

⁷¹³ Tekil, 192; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 327; Kendigelen (Kırca), 320; Özkan – Karaca, 22; Bozkurt, 402.

merciin kim olduğu belirtilmiş olmasa da, bu merciin ödemeyi yapmış olan muhatap olduğu açıktır. Sonuç olarak kısmi ödeme yapılmış olması halinde de, ek karşılığının tamamen denmiş olması durumunda olduğu gibi çekin aslı muhatapta kalacaktır. Muhatap için ekK m. 3/3’de öngörülen sorumluluk tutarının denmiş olması durumunda da, yine bu uygulama benzer şekilde geçerli olacaktır.⁷¹⁴

Yargıtay’ın 2005 tarihli örnek bir kararında⁷¹⁵ da vurguladığı gibi, muhatabın kısmi ödeme neticesinde ilgili şerhi çekin üzerine düştükten sonra hamile verilen onaylanmış fotokopisinin, mahkemeler nezdinde ya da icra daireleri huzurunda bir ispat vasıtası niteliğine sahip olacağı kabul edilmektedir.⁷¹⁶

Hamil, muhatap tarafından kendine teslim edilmiş olan ve ek karşılığını kısmen tahsil edebildiğini ispatlayan çekin nl arkalı fotokopisi ile birlikte borçlulara karşı başvuru hakkını kullanabilecektir. Dolayısıyla hamilin, elindeki bu belgeyle birlikte borçlulara yönelik kambiyo senetlerine özgü takip başlatması da mümkün olabilecektir.⁷¹⁷

Ancak bunun için Yargıtay’ın 2015 tarihli örnek bir kararında da vurguladığı gibi, ek üzerine düşülen kaydın ekK m. 3/6’ya uygun olması gerekmektedir. Aksi takdirde hamilin kambiyo senetlerine özgü takip yolunu seçmesi mümkün olmayacaktır.

“Somut olayda, takip dayanağı ek fotokopisi üzerinde bulunan şerh, ek Kanunu’nun 3/6. maddesi uyarınca düşülmüş bir şerh olmadığından, anılan fotokopiye dayalı olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılamaz.”⁷¹⁸

⁷¹⁴ Narbay, “5941 Sayılı ek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 84; Narbay, “3167 Sayılı ekle demelerin Düzenlenmesi”, 25; Kendigelen, *ek Hukuku*, 327; Kendigelen (Kırca), 320; Bozer - Göle, 410; ztan, 289; Reisoğlu, 238-239; amoğlu, 145; Sumer, 327; Kaya (lgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342; zdamar vd., 272-273; Pulaşlı, 440; Bahtiyar, 164; Poroy – Tekinalp, 397; Bilgili - Demirkapı, 196; Ayli, 144; zkan – Karaca, 22; Bozkurt, 402; Hacıömeroğlu – Topçu, 207; Tamer, 101; Coşkun, 724. ek aslının hamile iade edilmesi gerektiğini savunan görüş için bkz. Tekil, 192.

⁷¹⁵ Yarg. 11. HD. E. 2004/14770, K. 2005/287, T. 25.01.2005, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 11/10/2021): “...kısmi ödeme halinde, çekin n ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verileceği, ek hamilinin, bu fotokopiyle müracaat borçlularına veya kambiyo senetleri hakkındaki takip usullerine başvurabileceği gibi Cumhuriyet Savcılığına şikyette bulunurken dilekçesine bu fotokopiyi ekleyebileceği ve bunu icra daireleri ile mahkemelerde ispat aracı olarak kullanabileceği...”.

⁷¹⁶ Kendigelen, *ek Hukuku*, 328; Bozer - Göle, 410-411; Reisoğlu, 238-239; amoğlu, 145.

⁷¹⁷ Narbay, “5941 Sayılı ek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 84; Kendigelen, *ek Hukuku*, 328; Kendigelen (Kırca), 320; Bozer - Göle, 410-411; ztan, 289; Reisoğlu, 238-239; amoğlu, 145; Kaya (lgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342; zdamar vd., 273; Pulaşlı, 440; Bahtiyar, 164; Poroy – Tekinalp, 397; Bilgili - Demirkapı, 196; Ayli, 145; zkan – Karaca, 22; Bozkurt, 402; Hacıömeroğlu – Topçu, 207; Coşkun, 724; Tamer, 101.

⁷¹⁸ Yarg. 12. HD. E. 2015/21751, K. 2015/30631, T. 07.12.2015, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 11/10/2021).

Söz konusu çekten kaynaklı bir suçun varlığı durumunda ise hamil elindeki bu onaylı fotokopi ile birlikte ayrıca icra mahkemesi nezdinde, suçu işleyenlere yönelik şikâyet hakkını da kullanabilecektir.⁷¹⁹

Muhatap söz konusu bu onaylı fotokopiyi hamile vermekle birlikte, kendisi de çekin aslını muhafaza etme yükümlülüğü altına girecektir. Hamilin fotokopiyle birlikte mahkeme ya da icra dairesine başvurması üzerine, talep edilmiş olması durumunda, muhatabın muhafaza ettiği çekin aslını bu kurumlara sunması gerekecektir.⁷²⁰

Yargıtay'ın 2009 tarihli örnek bir kararında da görüldüğü gibi, hamile verilmiş olan onaylı fotokopilerin banka nezdinde tutulan çek aslı ile karşılaştırılarak neticeye varılmasının doğru olacağı, dolayısıyla da çek aslının muhataptan talep edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁷²¹

“Somut olayda takip yapılırken, 23.5.2008 tarihinde 5 adet çek aslı ile 15 adet çekin onaylı suretinin icra kasasına 1206 kasa numarası ile alındığı icra tutanağında yazılıdır. O halde icra müdürlüğünden onaylı çek suretlerinin getirtilerek, 3167 Sayılı Kanunun 4.maddesinde belirtilen banka tarafından onaylanmış suretler olup olmadığı araştırılmalı ve 5 adet çek aslının ibraz edilmiş olduğu da dikkate alınarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmelidir.”⁷²²

Hamile, muhatap tarafından teslim edilmiş olan çekin onaylı fotokopisinin, pek tabi ki çek niteliğine sahip olmayacağı açıktır. Dolayısıyla her ne kadar bununla birlikte hamil mahkeme ve icra dairelerine başvuru hakkı elde ediyor olsa da, bunu çekin devri için kullanamayacaktır.⁷²³

İlgili çek hesabında kısmi karşılığı bulunan çekin takas odasınca ibraz edilmiş olması durumunda ise daha önce de ifade ettiğimiz gibi, ÇekK m. 8/4 gereğince, ne bu kısmı

⁷¹⁹ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 84; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 328; Kendigelen (Kırca), 320; Bozer - Göle, 410-411; Öztan, 289; Reisoğlu, 238-239; Çamoğlu, 145; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342; Özdamar vd., 273; Pulaşlı, 440; Bahtiyar, 164; Poroy – Tekinalp, 397; Bilgili - Demirkapı, 196; Ayli, 145; Özkan – Karaca, 22; Bozkurt, 402; Hacıömeroğlu – Topçu, 207; Coşkun, 724; Tamer, 101.

⁷²⁰ Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler”, 84; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 328; Kendigelen (Kırca), 320-321; Bozer - Göle, 411; Öztan, 289; Reisoğlu, 239; Sumer, 327; Özdamar vd., 273; Pulaşlı, 440; Bahtiyar, 164; Poroy – Tekinalp, 397; Bilgili - Demirkapı, 197; Ayli, 145; Özkan – Karaca, 22; Hacıömeroğlu – Topçu, 207; Coşkun, 724; Tamer, 101.

⁷²¹ Reisoğlu, 239. Aynı yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 10. CD. E. 2008/8417, K. 2010/11379, T. 11.05.2010.

⁷²² Yarg. 12. HD. E. 2009/8129, K. 2009/16021, T. 15.07.2009, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 11/10/2021).

⁷²³ Bozer - Göle, 411; Ayli, 145; Özkan – Karaca, 22.

karşılığın ne de muhatabın sorumlu kılındığı tutarın ödenmesi söz konusu olacaktır. Yargıtay'ın 2016 tarihli örnek bir kararında⁷²⁴ da söz konusu bu düzenleme çerçevesinde hüküm kurduğu görülmektedir.⁷²⁵ Çalışmamızın içinde bu konu, daha önce detaylıca anlatılmış olduğundan⁷²⁶ burada sadece değinmekle yetiniyoruz.

3.7. Karşılığı Olmayan Çekin Ödenmesi

Muhatabın kendisine ibraz edilmiş bir çek için ödeme yapabilmesi için söz konusu çekin bağlı olduğu çek hesabında karşılığın olması kuraldır. Buna karşın, uygulamada bazı durumlarda çek hesabında karşılığın olmamasına rağmen, çek için ödeme yapılmış olduğu görülebilmektedir. Söz konusu bu ödemenin de hukuken geçerli bir ödeme olduğu kabul edilmektedir.⁷²⁷

Muhatap, hesapta karşılığın olmamasına rağmen yaptığı bu ödemeyi herhangi bir hataya düşmeksizin başka bir ifadeyle bilerek ve isteyerek yapmış olabileceği gibi, düşmüş olduğu bir hata neticesinde yapmış olması da mümkündür.⁷²⁸ Şimdi bu iki durumu ayrı ayrı irdeleyeceğiz:

3.7.1. Hata Neticesinde Yapılan Ödeme

Muhatabın ödemesinden bahsederken aslında çek hesabının bulunduğu şubedeki ilgili personelin ödeme işlemlerini gerçekleştirmesi kastedilmektedir. Dolayısıyla söz konusu bu personelin dikkat ve özen yükümlülüğüne gerektiği kadar önem vermemesi, yapılacak işlemlerde hata riskinin doğmasına neden olacaktır. Çek karşılığının ödenmesi işleminde söz konusu olabilecek en büyük hata da aslında bu şekilde ödenmemesi gereken bir çekin ödenmiş olması durumudur.

⁷²⁴ Yarg. 19. HD. E. 2013/17461, K. 2014/1860, T. 23.01.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 11/10/2021): “Görüldüğü gibi her iki yasada da takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için belirlenen sorumluluk miktarı dahil kısmi ödeme yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak 3167 sayılı Yasanın değişik 6/4 maddesinde mevcut olmayan bir hüküm 5941 sayılı Yasanın 8/4 maddesine konularak kısmi ödeme yapılmayacağına ilişkin bu durumun muhatap bankanın sorumluluk tutarını ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağı düzenlenmiştir.”.

⁷²⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 328-329; Ayli, 145.

⁷²⁶ İkinci bölüm içerisinde “3. Takas Odasına İbrahim Halinde” başlıklı konuya bkz.

⁷²⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 131; Kendigelen (Kırca), 321; Öztan, 290; Özdamar vd., 271; Bilgili - Demirkapı, 193; Coşkun, 730.

⁷²⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 330-331; Kendigelen (Kırca), 321; Ayli, 147; Coşkun, 730.

Böyle bir hataya düşen banka personeli aslında ibraz edilen çek için ona bağlı olan hesapta karşılığın bulunmamasına rağmen, var olduğunu zannederek ödemeyi gerçekleştirmektedir.⁷²⁹

Uygulamada pek karşılaşılmamakla birlikte, daha önce ibraz edilmiş bir çekin karşılığının hamile ödendiğini ancak çek hesabından ödenen bu tutarın personel tarafından çıkılmadığını düşünelim. Sonrasında ise aynı keşideciye ait bir çekin muhataba ibrazı üzerine çek hesabında karşılık olmaması gerekirken, daha önceki çek için ilgili tutar çıkılmadığı için sonraki çek için de karşılığın olduğu düşünülerek sonraki hamile de ödeme yapılabilecektir. İkinci yapılan çek ödemesinin aslında hesapta karşılığı yoktur. Dolayısıyla bu durum karşılığı olmayan çekin hata ile ödenmesine örnek olarak gösterilebilecektir.⁷³⁰

Böyle bir durumun uygulamada gerçekleşme ihtimali düşük olsa da imkânsız olduğu da söylenemeyecektir. Ancak bu ihtimal yalnızca örnekteki çeklerin her ikisinin de aynı gün ibraz edilmiş ve ödenmiş olması durumunda mümkün olabilecektir. Çünkü bankalar tarafından yapılacak olan gün sonu işlemi neticesinde böyle bir durumda kasanın eksik verdiği, dolayısıyla da hata yapıldığı anlaşılabilecektir.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan ve muhatapça ödenmesi gerektiği halde keşideci tarafından ödenmemesi gerektiği, dolayısıyla da böyle bir ödemenin hatalı olacağını ileri sürüldüğü duruma bir örnek verelim. Çek hesapları da diğer hesaplar gibi hesap sahibinin kontrolünde olup, nakden para giriş çıkışı yapılabildiği gibi kayden para giriş çıkışı da yapılabilmektedir. Kaldı ki günümüzde banka müşterileri internet bankacılığı veya mobil bankacılık ya da elektronik bankacılık olarak adlandırılan sistemler üzerinden mevcut hesaplarına alacak ya da borç kaydedebilmektedirler. Dolayısıyla müşteri hesapları üzerinde yapılan para giriş çıkışları çoğunlukla banka personellerinin bilgisi dışında gerçekleşmektedir. Benzer şekilde çek müşterileri de keşide ettikleri çeklerin karşılıklarını genellikle bu yollarla hesaba aktarmaktadırlar.

Keşidecinin, 15.000 TL ve 20.000 TL bedelli iki çekinin her ikisinin de düzenlenme tarihinin 12.10.2021 olduğunu düşünelim. Keşideci bunlardan yalnızca 20.000 TL tutarlı olanını ödeme gayesiyle, internet bankacılığı aracılığıyla ilgili çek hesabına bu tarihte

⁷²⁹ Bozer - Göle, 411; Ayli, 147.

⁷³⁰ Bozer - Göle, 411.

20.000 TL aktarmış olsun. Muhatap banka şubesine 12.10.2021 tarihinde, öncelikle 15.000 TL tutarlı çekin hamili tarafından ibraz gerçekleştirildiğini varsayalım. Böyle bir durumda çek hesabını kontrol eden personel 15.000 TL tutarlı çekin karşılığının mevcut olduğunu düşünerek ödemeyi gerçekleştirebilecektir. Çünkü personelin keşidecinin elindeki çek yapraklarını hangi tarihle ve hangi tutarla keşide ettiğini, müşteri bildirmediği ya da kendisi müşteriden sormadığı sürece bilme imkânı yoktur. Bu durumun istisnası ise takas odası aracılığıyla ibraz edilen çeklerdir. Böyle bir durumda müşteri ilişkisi açısından personelin müşterisini arayarak öğrenebileceği ve sonrasında ödeme yapabileceği dolayısıyla hatalı davrandığı keşideci tarafından ileri sürülebilmektedir.

Ancak bu şekilde yapılmış olan bir ödemede muhatapın hatalı ödeme yaptığını düşünmek doğru değildir. Çünkü muhatap keşideci ile girmiş olduğu çek ilişkisinden dolayı hamillere karşı ibraz süresi içerisinde ibrazı yapılan her çek için hesapta karşılığı olduğu müddetçe ödeme sorumluluğu altına girmektedir. Dolayısıyla bu örnekte bahsedildiği gibi öncelikle 15.000 TL tutarlı çekin ibraz edilmiş olması, hesabın müsait olması nedeniyle muhatapça bu tutarın ödenmesini gerektirecektir.

İbraz süresi içerisinde muhataba ibraz edilen çekin, muhatapça hata ile ödenmiş olması hali de pek tabi ki çek için “karşılıksızdır” işlemi yapılabilmesine engel olacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda hamilin çek borçlularına karşı başvuru hakkı da söz konusu olamayacaktır. Çünkü hamil artık amacına ulaşmış ve ilgili çek karşılığı olan tutarı almıştır. Ayrıca keşideci açısından karşılıksız çek için öngörülen hukuki ve cezai yaptırımlar da uygulama alanı bulamayacaktır.⁷³¹

Yukarıda verilen örnekte de görülebileceği gibi, muhatapın hata neticesinde karşılığı olmamasına rağmen bir çek bedelini ödemiş olması hali kendisinin zararına neden olacaktır. TBK’de sebepsiz zenginleşme hükümleri düzenleme altına alınmış ve hata neticesinde yapılan bir ödemenin, ödeme yapılan kişiden geri alınabileceği ifade edilmiştir. Ancak bunun için kanun koyucu, yapılan söz konusu bu ödeme neticesinde haklı bir neden olmaksızın ödeme yapılan kişinin malvarlığında zenginleşme olurken,

⁷³¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 331; Kendigelen (Kırca), 322; Bozer - Göle, 411; Reisoğlu, 277; Öztan, 290; Tamer, 102.

bundan kaynaklı ödeme yapanın malvarlığında bir azalma olması gerektiğini vurgulamıştır.⁷³²

Örnek olayımıza batığımızda ise karşılığı olmadığı halde, ibraz eden hamile ödeme yapmış olan muhatabın malvarlığında bir azalma olduğu aşikârdır. Ancak muhatabın malvarlığındaki söz konusu bu azalmanın, çek karşılığı olan bedelin ödendiği hamilin malvarlığında bir artmaya neden olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Çünkü hamil için haklı bir neden var olup, hakkı olan tutarı muhataptan almıştır. Dolayısıyla da çek hesabında karşılığı olmayan bir çek için muhatabın, hata neticesinde yapmış olduğu ödemeyi sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde ödemiş olduğu kişiden geri istemesi mümkün olmayacaktır.⁷³³

Yargıtay'ın 1983 tarihli örnek bir kararında⁷³⁴ da bu husus konu edinilmiş olup, muhatabın hata neticesinde ödemiş olduğu böyle bir tutar için hamile rücu etme girişiminde bulunmasının doğru olmadığı vurgulanmıştır.⁷³⁵

Ayrıca muhatabın yapmış olduğu böyle bir ödemeyi hamilden geri alması durumu muhatabın ona karşı genel hükümler çerçevesinde sorumluluk altına girmesine neden olacaktır. Çünkü yapılan bu ödemeyle birlikte söz konusu çek için “karşılıksızdır” işlemi yapılmamış, dolayısıyla da hamilin çek borçlularına karşı sahip olduğu başvuru hakkını kullanmasının önüne geçilmiş olunacaktır.⁷³⁶ Yargıtay'ın 2008 tarihli örnek bir kararında⁷³⁷ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁷³⁸

İbraz edilen bir çek için muhatap tarafından yapılan ödemede hata, ödenecek olan tutarda yapılmış ve hamilin ödenmesi gerekenden daha fazla bir bedel almış olması durumunda

⁷³² Bozer - Göle, 411; Ayli, 147.

⁷³³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 331; Bozer - Göle, 412; Ayli, 147; Tamer, 102. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Reisoğlu, 277.

⁷³⁴ Yarg. 11. HD. E. 1983/3125, K. 1983/3302, T. 24.06.1983, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 12/10/2021): “...davacı banka davalıya yaptığı ödeme nedeniyle kendisiyle çek sözleşmesi yapmış ve havale hükmünde olarak çek keşide etmiş olan kendi müşterisi keşideciye rücu edecek iken, ödeme yaptığı çek hamiline karşı açtığı bu davanın reddi gerekirken...”.

⁷³⁵ Reisoğlu, 278.

⁷³⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 331-332; Bozer - Göle, 412; Reisoğlu, 278.

⁷³⁷ Yarg. 11. HD. E. 2007/2725, K. 2008/4469, T. 07.04.2008, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 12/10/2021): “Muhatap çek'i hataen ödediği için hamile karşı nedensiz zenginleşme davası açtığı takdirde, hamil de kendisine karşı zarar ve ziyan davası açabilecektir. Banka, arkasına karşılıksız olduğunu gösteren tarihli bir kayıt koyarak çek'i iade edeceği yerde, onu ödemekle hamilin müracaat borçlularına, en azından keşideciye başvurmak olanağını ortadan kaldırmaktadır ve bu sonucun doğmasına kendi kusuru ile neden olmaktadır.”.

⁷³⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 332.

ise sebepsiz zenginleşmenin söz konusu olduğu kabul edilecektir. Dolayısıyla da bu hükümler çerçevesinde muhatap, hata neticesinde ödemiş olduğu kısmı, hamilden geri isteyebilecektir. Çünkü böyle bir durumda hamil hakkı olmayan bir tutarı almış olacağından, muhatabın ödeme neticesinde malvarlığındaki azalma, hamilin malvarlığında bir artışa neden olacaktır.⁷³⁹

Benzer şekilde, provizyonda yapılan hata neticesinde, muhatabın karşılıksız olan bir çek için ibraz edene, farklı kişiye ait bir hesaptan ödeme yapmış olması durumunda da yine ödenen tutarın hamilden geri istenebileceği kabul edilmektedir.⁷⁴⁰ Yargıtay'ın 1991 tarihli örnek bir kararında⁷⁴¹ da, bu hususun vurgulandığı görülmektedir.⁷⁴² Ancak burada, daha önce de ifade ettiğimiz ve eleştiri konusu yaptığımız gibi, yeni ÇekK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, çek üzerine provizyon kaydının düşülmesi ve buna göre ödeme yapılmasının çelişkili sonuçlar doğuracağını hatırlatmak gerekir.

Muhatabın karşılıksız olan bir çek için hata neticesinde yapmış olduğu ödeme, daha önce de ifade ettiğimiz gibi hamilin sebepsiz zenginleşmesine neden olmayacaktır. Buna karşın, muhatabın malvarlığındaki söz konusu bu azalma, keşidecinin malvarlığında artmaya neden olacağından ve keşidecinin bunun için haklı bir gerekçesi olmayacağından, keşideci açısından sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulama alanı bulacağı sonucuna varılacaktır. Dolayısıyla böyle bir ödeme neticesinde muhatap, aralarında akdetmiş oldukları çek sözleşmesi ya da TBK'nin sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde söz konusu tutarı keşideciden talep edebilecektir.⁷⁴³

Yargıtay'ın 2003 tarihli örnek bir kararında da, muhatabın yapmış olduğu böyle bir ödeme neticesinde, ilgili tutarın iadesi için hamile değil çekin keşidecisine yönelmesi gerektiğini vurguladığı görülmektedir.

⁷³⁹ Bozer - Göle, 412.

⁷⁴⁰ Bozer - Göle, 412; Reisoğlu, 278.

⁷⁴¹ Yarg. 11. HD. E. 1990/173, K. 1991/1277, T. 25.02.1991, <https://legalbank.net> (E.T. 12/10/2021): “Davaliya yapılan ödeme, davacı bankanın yanlış provizyon alması sonucu keşideciye ait olmayan hesaptan yapıldığı anlaşılmakla, bu yanlış ödemeye ilişkin çek karşılığının davalıdan tahsiline karar vermek gerekirken...”.

⁷⁴² Reisoğlu, 278.

⁷⁴³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 333; Kendigelen (Kırca), 322; Bozer - Göle, 412; Öztan, 290.

“...bu durumlarda nedensiz zenginleşen hamil değil, çeki keşide eden kimsedir. Dairemizin yerleşik uygulaması da, yeterli karşılığı bulunmadığı halde ödeme yapan bankanın, çek bedelini keşideciden isteyebileceği yönündedir.”⁷⁴⁴

Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki, muhatabın keşideciye karşı söz konusu olan bu hakkı, çek için öngörülen ibraz süresinin bitmesinden sonra yapılan ödemeler için de geçerli olacaktır.⁷⁴⁵ Ancak bu durumun da iki istisnası olduğu unutulmamalıdır. Bu istisnalar ise keşidecinin çekten cayma hakkını kullanmış olması ve çekin zamanaşımına uğramış olmasıdır.⁷⁴⁶

3.7.2. Bilerek ve İsteyerek Yapılan Ödeme

Muhatabın, keşideci ile arasındaki müşteri ilişkisi nedeniyle onu korumak adına hareket etmesi, dolayısıyla da karşılıksız kalacak çek için söz konusu olabilecek hukuki ve cezai müeyyidelerden koruma gayesiyle, çekin ödenmesini sağlaması söz konusu olabilecektir.⁷⁴⁷

Yargıtay’ın 1983 tarihli örnek bir kararında⁷⁴⁸ da bu hususu konu edindiği görülmekte olup, ibraz edilen çekin karşılığının olmamasına rağmen, muhatabın dilemesi halinde ödemeyi yapabileceği ifade edilmiştir.⁷⁴⁹

Muhatabın bu amaç neticesinde karşılığı olmayan bir çeki ödemiş olması durumunda da hata ile yapılan ödemede olduğu gibi çek için “karşılıksızdır” işleminin yapılması söz konusu olamayacaktır. Çünkü böyle bir durumda da yine çeki ibraz eden hamil, amacına ulaşmış ve çek bedelini almış olacaktır.⁷⁵⁰

Karşılığı olmayan çekin muhatap tarafından ödenmiş olması durumunda, çek karşılığı olan tutar keşidecinin değil muhatabın malvarlıkları üzerinden karşılanmış olacaktır.

⁷⁴⁴ Yarg. 11. HD. E. 2003/11676, K. 2003/10407, T. 04.11.2003, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 12/10/2021).

⁷⁴⁵ Bozer - Göle, 412; Öztan, 290; Reisoğlu, 279.

⁷⁴⁶ Bozer - Göle, 412.

⁷⁴⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 330; Kendigelen (Kırca), 321; Bozer - Göle, 413; Özdamar vd., 271; Ayli, 147; Tamer, 101.

⁷⁴⁸ Yarg. 11. HD. E. 1983/3125 K. 1983/3302 T. 24.06.1983, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 12/10/2021): “...karşılıksız çek mümkün olup bunun ödenip ödenmemesi bankanın seçeneği içinde olmakla beraber, muhatap banka, müşterisi keşideci ile yapmış olduğu çek anlaşması nedeniyle onun kredisini ve itibarını düşünerek karşılıksız bir çeki dahi çek hamiline ödeyerek sonra kendi müşterisi olan keşideciye rücu edebilir.”

⁷⁴⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 331.

⁷⁵⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 331-332; Bozer - Göle, 413; Reisoğlu, 278; Tamer, 102.

Dolayısıyla yapılan bu ödeme neticesinde bir zarar doğmuş olacaksa, bu zararın muhatap nezdinde gerçekleşeceği açıktır. Muhatap ise söz konusu bu zararı, yine hata ile yapılan ödemede olduğu gibi, ödemeyi yaptığı hamilden talep edemeyecektir.⁷⁵¹ Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bunun aksinin kabulü halinde, muhatabın hamile karşı genel hükümler çerçevesinde sorumluluk altına girmesine neden olacak ve hamilin çek borçlularına karşı sahip olduğu başvuru hakkını kullanmasının önüne geçilmiş olunacaktır.⁷⁵² Burada da yine çek bedelinden daha fazla yapılmış olan ödemenin, istisna olarak kabul edilmesi gerektiğini hatırlatmakta fayda vardır.⁷⁵³

Böyle bir ödeme yapmış olan muhatap, söz konusu olacak zararını yine hata neticesinde yapılan ödemede olduğu gibi müşterisi olan keşideciden istemesi gerekecektir.⁷⁵⁴ Keşidecinin muhatabın söz konusu bu zararını karşılamayı kabul etmemesi durumunda ise muhatap, mahkeme nezdinde hakkını arama yoluna gidebilecektir. Ancak muhatabın kambiyo senetlerine özgün takip yoluna başvurması ise mümkün olmayacaktır.⁷⁵⁵

Muhatap ile çeki düzenleyen arasında “borçlu cari hesap” ilişkisinin olması ve karşılığı olmayan çekin muhatap tarafından ödenmiş olması neticesinde muhatap, taraflar arasında akdedilmiş olan kredi sözleşmesine dayanarak zararını çeki düzenleyenden isteyebilecektir.⁷⁵⁶

Taraflar arasındaki bu “borçlu cari hesap” ilişkisi, karşılığı olmayan çekler için muhataba, müşterisi olan keşidecinin kendi nezdindeki kredi limitini artırarak, keşideciyi borçlandırma imkânı tanımaktadır.⁷⁵⁷

Kanun koyucu TTK m. 89/2’de, böyle bir ilişkinin ancak yazılı olarak kurulabileceğini ifade etmiştir. Buna karşın, muhatabın karşılığı olmayan çekin ödenmesi gerekçesiyle keşidecinin kredi limitini artırarak onu borçlandırmış olması durumunda, keşideci tarafından ilişki için öngörülen yazılılık şekil şartına uyulmadığının ileri sürülmesi hakkaniyete uygun olmayacaktır. Çünkü muhatabın aranılan bu şarta uymamış olması, keşidecinin davranışının bir neticesidir. Kaldı ki muhatabın bu hareketi ile birlikte

⁷⁵¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 331; Bozer - Göle, 413; Tamer, 102.

⁷⁵² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 331-332; Bozer - Göle, 413; Reisoğlu, 278.

⁷⁵³ Bozer - Göle, 413.

⁷⁵⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 333; Kendigelen (Kırca), 322; Bozer - Göle, 413; Öztan, 290; Özdamar vd., 271; Bilgili - Demirkapı, 194; Coşkun, 730.

⁷⁵⁵ Bozer - Göle, 414; Reisoğlu, 279; Ayli, 148.

⁷⁵⁶ Bozer - Göle, 414; Reisoğlu, 279; Ayli, 148.

⁷⁵⁷ Bozer - Göle, 414; Özdamar vd., 271.

keşideci, karşılıksız çek için söz konusu olabilecek olan hukuki ve cezai yaptırımlardan kurtulmuş da olacaktır. Dolayısıyla keşidecinin böyle bir iddiayı ileri sürmesi, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilecektir.⁷⁵⁸

Yargıtay'ın 1995 tarihli örnek bir kararında da, muhatabın yapmış olduğu böyle bir ödemenin açık kredi sözleşmesine kapı aralayacağı ve muhatap tarafından söz konusu tutarın faizi ile birlikte keşideciden talep edilebileceğini vurguladığı görülmektedir.⁷⁵⁹

“Davacı bankanın, çek hesabı tutarından fazla olarak davalıya ödemedede bulunması bir açık kredi sözleşmesi niteliğinde olup, hesaptan fazla kullandığı parayı kredi faiziyle birlikte istemeye hakkı vardır.”⁷⁶⁰

Muhatap ile çeki düzenleyen arasında “alacaklı cari hesap” ilişkisinin olması ve karşılığı olmayan çekin muhatap tarafından ödenmiş olması halinde ise muhatabın vekâletsiz iş gören konumunda olduğu kabul edilecektir. Bu nedenle, böyle bir çek için ödeme yapmış olan muhatap, söz konusu olan zararını çekin keşidecisinden istemiş olmasına rağmen, keşidecinin zararı karşılamaya yanaşmamış olması durumunda ona karşı TBK m. 526 ve sonrasındaki maddelerde konu edinilen vekâletsiz iş görme hükümleri çerçevesinde takip yoluna gidebilecektir.⁷⁶¹

Ayrıca muhatabın tacir olması ve yapmış olduğu bu ödemenin ticari işletmesi ile alakalı olması nedeniyle, keşideciye yönelteceği bu talebini, TBK'deki hükümlerin yanında TTK m. 20'ye de dayandırabilecektir. Dolayısıyla da muhatap, karşılığı olmayan çek için yapmış olduğu ödeme tutarına karşılık gelen faizi de keşideciden talep edebilecektir.⁷⁶²

Keşidecinin düzenlemiş olduğu çekin karşılığını ilgili hesaba yatırmamasının muhataba yapılmış bir öneri olduğu düşünülürse, muhatabın karşılığı olmayan bu çeki ödemesi de yapılmış olan öneriyi kabul olarak değerlendirilebilecektir. Dolayısıyla taraflar arasında ödemeye konu olan bu tutar için bir ödünç sözleşmesinin akdedildiği kabul edilebilecektir. Bu nedenle, muhatabın talebine rağmen keşidecinin ödenen tutarı iade

⁷⁵⁸ Bozer - Göle, 414-415; Reisoğlu, 280.

⁷⁵⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 334; Reisoğlu, 280.

⁷⁶⁰ Yarg. 11. HD. E. 1995/3008, K. 1995/3892, T. 01.05.1995, <https://legalbank.net> (E.T. 13/10/2021).

⁷⁶¹ Bozer - Göle, 415; Reisoğlu, 281; Özdamar vd., 271.

⁷⁶² Bozer - Göle, 416.

etmemesi durumunda muhatap, TBK m. 386 ve sonrasındaki maddelerde konu edinilen tüketim ödöncü sözleşmesi hükümleri çerçevesinde de takip yoluna gidebilecektir.⁷⁶³

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, taraflar arasındaki ilişkinin “alacaklı cari hesap” ilişkisi olması durumunda, muhatabın karşılığı olmayan bir çeki ödemesi nedeniyle keşideciden talep edebileceği bu ödemeyi, TBK’de kaleme alınan vekâletsiz iş görme ya da tüketim ödöncü sözleşmesi hükümlerine dayandırabilecektir.⁷⁶⁴

Buna karşın, böyle bir durumda muhatabın keşideciye yönelttiği bu talebini, TBK m. 77 ve sonrasındaki maddelerde konu edinilen sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandırması mümkün olmayacaktır. Çünkü talebin başka hukuki gerekçelere dayandırılması mümkün iken sebepsiz zenginleşme hükümlerine gidilmesi mümkün olmayacaktır.⁷⁶⁵

3.8. Sahte ve Tahrif Edilmiş Çekin Ödenmesi

Kanun koyucu TTK m. 812’de, sahte ve tahrif edilmiş çeki konu edinmiştir. Söz konusu bu düzenlemede, sahte ya da tahrif edilmiş bir çek için ibraz edene ödeme yapmış olan muhatabın, bundan kaynaklı sorumluluğu da üstlenmiş olacağı ifade edilmiştir. Ancak aynı düzenleme içerisinde muhatap açısından bu sorumluluğun doğabilmesi için keşidecinin kusurunun olmaması şartı da aranmıştır.⁷⁶⁶ Dolayısıyla söz konusu bu sorumluluğun, yalnızca keşidecinin uğramış olduğu zarar için doğabileceği sonucuna ulaşabiliriz.⁷⁶⁷

Muhatap için TTK m. 812 gereğince sorumluluğun doğduğunun söylenebilmesi için her şeyden önce sahte ya da tahrif edilmiş olan bir çekin muhatap tarafından ödemesinin yapılmış olması gerekmektedir.⁷⁶⁸ Hatta Yargıtay’ın da ifade ettiğİ gibi, muhatabın ibraz

⁷⁶³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 333; Bozer - Göle, 416.

⁷⁶⁴ Bozer - Göle, 417; Öztan, 290.

⁷⁶⁵ Bozer - Göle, 417.

⁷⁶⁶ İmregün, 132; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 335; Kendigelen (Kırca), 322; Reisoğlu, 310; Bozer - Göle, 401; Çamoğlu, 147; Pulaşlı, 367; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 346; Poroy – Tekinalp, 360; Özdamar vd., 251; Bahtiyar, 167; Poroy, 288; Ayli, 108; Yasan, 159; Bozkurt, 374; Hacıömeroğlu – Topçu, 214; Nihat Şenol Uzun, “Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekte Bankanın Hukuki Sorumluluğu” *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi* 5/2 (2020), 320; Coşkun, 718; Abbas Bilgili, “Sahte ve Tahrif Edilmiş Çeki Ödeyen Bankanın Sorumluluğu” *İstanbul Barosu Dergisi* 90/3 (2016), 133.

⁷⁶⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 335; Kendigelen (Kırca), 322; Ayli, 108; Uzun, 324-325; Badak – Aydın, 914.

⁷⁶⁸ Reisoğlu, 310; Bozer - Göle, 404; Ayli, 109; Bilgili, 134; Uzun, 323; Eriş, *Çek Hukuku*, 320; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1221.

edilen böyle bir çek için ödeme yapmadan “karşılıksızdır” işlemi yapmış olması durumunda dahi, ödemenin yapılmamış olması nedeniyle söz konusu madde hükmünün muhatap açısından uygulama alanı bulamayacağı vurgulanmıştır.⁷⁶⁹

Madde hükmünün muhatap açısından uygulama alanı bulabilmesi için ödemenin yapılmış olmasının yanında ayrıca söz konusu bu ödemeden kaynaklı keşidecinin bir zararı da doğmuş olmalıdır.⁷⁷⁰

TTK m. 812’de kullanılan ifadede de anlaşılabileceği gibi sahte çek ile tahrif edilmiş çek aynı anlama gelmemekte ve farklı kavramlar olarak kabul edilmektedir.⁷⁷¹

Bir çekin sahteliği nedeniyle TTK m. 812’de konu edinilen sorumluluk açısından, muhatap için bu hükmün uygulama alanı bulabilmesi, çekte keşideci imzası olarak görülen imzanın gerçekte düzenleyen ya da onun temsilcisi tarafından atılmadığının tespitinin yapılmış olmasına bağlıdır.⁷⁷² Yargıtay’ın da 2002 tarihli örnek bir kararında⁷⁷³ bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

Buna karşın tekrar hatırlatmak gerekir ki, muhatapın, TTK m. 801 gereğince, ibraz edilen çek için ödeme yapmadan önce ciro silsilesinde herhangi bir kopukluğun olup olmadığını araştırma yükümlülüğü bulunurken, söz konusu bu silsiledeki imzaların geçerliliğini tespit etme gibi bir yükümlülüğü ise olmayacaktır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, çekin sahte olduğundan bahsedilebilmesi için söz konusu bu ciro silsilesindeki imzaların

⁷⁶⁹ Reisoğlu, 310. Örnek Yargıtay kararı için bkz. Reisoğlu, 310, dpn. 714; “Sahte imzalı çekin ödenmeyip, karşılıksızdır, ibaresinin yazılması da bankanın kusuru sayılmışsa da ödeme olmadığından (eski) TTK 724’ün uygulanması söz konusu değildir.”.

⁷⁷⁰ Reisoğlu, 310; Bozer - Göle, 404; Ayli, 109; Bilgili, 134; Uzun, 323; Eriş, *Çek Hukuku*, 320; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1221.

⁷⁷¹ Bozer - Göle, 401; Pulaşlı, 365; Ayli, 98; Eriş, *Çek Hukuku*, 321; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1221. Her iki kavramında eşdeğer sözcükler olduğunu ileri süren görüş için bkz. Bilgili, 130.

⁷⁷² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 335; Kendigelen (Kırca), 322; Reisoğlu, 310; Çamoğlu, 147; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 361; Bahtiyar, 167; Hacıömeroğlu – Topçu, 214; Eriş, *Çek Hukuku*, 321; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1221. İmzaların yanında çekteki beyanların sahteliğinin de, sahte çeke neden olacağını kabul eden görüş için bkz. Bozer - Göle, 401; Ayli, 99; Uzun, 323; Badak – Aydın, 910; Bilgili, 130; Demir, 243; Coşkun, 718.

⁷⁷³ Yarg. 11. HD. E. 2002/5981, K. 2002/10711, T. 21.11.2002, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 14/10/2021): “Dava, sahte veya tahrif edilmiş olduğu ileri sürülen bir çek’in ödenmiş olmasından kaynaklanan zararın tazmini istemine ilişkindir. ...mahkemece, öncelikle çekteki imzanın, çek keşide etmeye yetkili kişiye aidiyeti araştırılmak, sahteliği ortaya çıkarsa TTK’ nin 724 ncü maddesi hükümleri gözetilerek sonucuna göre bir karar verilmek gerekirken...”.

değil, düzenleyen ya da onun adına temsilci sıfatıyla çeki keşide eden kişinin imzasının sahte olması gerekecektir.⁷⁷⁴

Doktrinde ise bunun aksine, keşideci imzasının yanında cirantaların imzaları arasındaki herhangi bir imzanın sahteliğinin de, çekin sahteliğine neden olabileceği görüşünü ileri süren yazarların olduğu görülmektedir.⁷⁷⁵ Kanaatimizce “sahte çek” kavramını geniş yorumlayarak bu sonuca varmak doğru değildir. Her şeyden önce böyle bir kabul, çek kurumuna olan güveni azaltacak ve ticari hayat içerisinde kullanım oranının azalmasına neden olacaktır. Ayrıca muhatabın ödeme anında yapacağı imza kontrolü açısından konuya baktığımızda ise böyle bir durumda tüm cirantaların çekle birlikte imza sirkülerini de devretmiş olması ve ibraz anında muhatabın eline çekle birlikte tüm bu cirantalara ait imza sirkülerlerinin de geçmiş olması gerekecektir. Aksi takdirde muhatabın, cirantaların imzalarına ulaşması mümkün olamayacağı dolayısıyla da ona yüklenen imza kontrolü sorumluluğunu yerine getirmesine imkân olmayacağı açıktır.

Yargıtay’ın da, 2014 tarihli örnek bir kararında⁷⁷⁶, savunduğumuz bu görüş doğrultusunda, muhatabın, ciroda kullanılan imzanın sahteliğini araştırma yükümlülüğünün olmadığını vurgulayarak hüküm kurduğu görülmektedir. Ayrıca yine 2014 tarihli örnek bir başka kararında⁷⁷⁷ ise muhatabın, keşidecinin imzasını kontrol etmesi gerektiği yönünde beyanda bulunarak, bu görüşümüzü desteklediği görülmektedir.⁷⁷⁸

Burada şuna da değinmek gerekir ki, çek üzerindeki keşideci de dâhil herhangi bir ilginin imzasının sahte olması, çekin geçersizliğine neden olmayacaktır. Böyle bir durumda yerine imza atılan kişi söz konusu kambiyo taahhüdüyle bağlı olmayacak ve bunu herkese

⁷⁷⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 335; Kendigelen (Kırca), 322; Reisoğlu, 310; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 361; Ayli, 101-102; Hacıömeroğlu – Topçu, 214; Badak – Aydın, 911.

⁷⁷⁵ Bozer - Göle, 401; Pulaşlı, 365; Uzun, 325; Coşkun, 718; Bilgili, 131; Demir, 243.

⁷⁷⁶ Yarg. 11. HD. E. 2014/7059, K. 2014/13751, T. 15.09.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 14/10/2021): “...davalı bankanın lehtar tarafından tahsil amacıyla bir başka bankaya yapılmış tahsil cirosundaki imzaları inceleyerek, imzaların cirantaya ait olmadığı gerekçesiyle 5941 sayılı Kanun’un kendisine yüklediği ödemeyi yapmaktan kaçınmasının yerinde olmadığı, 5941 sayılı Kanun hükümleri arasında muhatap bankanın bu şekilde bir imza incelemesi yapma yükümlülüğü bulunmadığı...”.

⁷⁷⁷ Yarg. 11. HD. E. 2014/5267, K. 2014/11984, T. 24.06.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 14/10/2021): “...davalı bankanın dava konusu çekteki imzanın keşideci davacıya ait olup olmadığını araştırmadan kendisine tahsil cirosu için verilen çekin arkasına karşılıksız kaydı koyduğu, oysa ki...”.

⁷⁷⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 336.

karşı ileri sürebilecektir. Sahteliği söz konusu olan imzanın dışındaki imzalar ise “imzaların istiklali ilkesi” gereğince geçerliliğini koruyacaktır.⁷⁷⁹

Henüz keşideci tarafından düzenlenmemiş olan bir çek yaprağının boş haliyle çalınmış olması durumunda, üzerindeki imzanın keşideciye ait olamayacağı dolayısıyla da her halükarda sahte çek olarak kabul edileceği açıktır.⁷⁸⁰

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, çeklerde birden fazla kişinin düzenleyen sıfatına sahip olması ve çek üzerine birlikte imza koyması mümkündür. Böyle bir durumda ise çekin sahteliğinden bahsedilebilmesi için düzenleyen sıfatına sahip olup da, çek üzerine imzasını koymuş olan kişilerden birinin imzasının sahte olması bile yeterli kabul edilecektir.⁷⁸¹

Yargıtay’ın 2001 tarihli örnek bir kararında⁷⁸² da görüldüğü gibi, çekin birden fazla kişinin imzası ile düzenlenebileceği bir durumda, diğer imzalar gerçek olmasına karşın bir imzanın sahteliği nedeniyle muhatabın yapacağı ödeme neticesinde sorumluluk altına gireceği ifade edilmiştir.⁷⁸³

İfade ettiğimiz gibi muhatabın, çeki imzalayan kişinin hesap sahibinin temsilcisi olması durumunda da imza araştırması yapma yükümlülüğü vardır. Dolayısıyla öncelikle imza sahibinin yetkili temsilci olup olmadığının tespiti, sonrasında ise söz konusu imzanın bu kişiye ait olup olmadığının tespiti muhatapça yapılması gerekecektir. İmza sahibi olan bu kişinin, çeki keşide etmeye yetkili bir temsilci olmadığının tespiti halinde ise yine söz konusu bu çek için de TTK m. 812’de kaleme alınan sahte çek hükmü uygulama alanı bulacaktır.⁷⁸⁴

⁷⁷⁹ Çamoğlu, 147; Poroy – Tekinalp, 362.

⁷⁸⁰ Bozer - Göle, 401; Pulaşlı, 365; Ayli, 99; Bilgili, 131; Demir, 243.

⁷⁸¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 336; Kendigelen (Kırca), 323; Bozer - Göle, 401; Çamoğlu, 147; Poroy – Tekinalp, 362.

⁷⁸² Yarg. 11. HD. E. 2000/9306, K. 2001/512, T. 29.01.2001, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 14/10/2021): “...sahte ve tahrif edilmiş çekin ödenmesinden doğan zarar muhataba aittir. Somut olayda, davalı C. Z. ’in kendi imzası yanında sahte ikinci imza ile keşide ettiği çekin, bankaca ödenmiş olması, muhatap bankanın da sorumluluğunu gerektirir. Zira, banka, çek sözleşmesi gereğince şirketi ilzam edici imzaları ve çek üzerindeki imzaları karşılaştırarak uygunluğu halinde ödeme yapmakla yükümlüdür.”.

⁷⁸³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 336.

⁷⁸⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 337; Kendigelen (Kırca), 322; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 361; Bahtiyar, 167; Ayli, 99; Uzun, 326; Badak – Aydın, 911. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Pulaşlı, 366; Reisoğlu, 318. Sahte çek olarak nitelendirilebilmesi için yetkisi olmadığı halde çeki imzalamış olan kişinin bulunamamış olması gerektiği yönündeki görüş için bkz. Bozer - Göle, 402.

Yetkisiz temsilci tarafından imzalamış olması, çekin sahte olarak kabul edilmesine dolayısıyla da muhatabın ödemeden kaçınmasına neden olsa da, çekin geçerliliği devam edecek ve imza sahibi söz konusu bu çekten sorumlu olacaktır.⁷⁸⁵

Muhataba ibraz edilmiş olan çekin, yetkili temsilci tarafından imzalanmış olmasına rağmen, söz konusu bu temsilcinin yetkisini aşmış olması durumunda ise çekin sahteliğinden bahsedilemeyecek, dolayısıyla da TTK m. 812 uygulama alanı bulamayacaktır.⁷⁸⁶ Benzer şekilde taraflar arasındaki mevcut bir anlaşma çerçevesinde söz konusu olan bir açık çekin, bu anlaşmaya aykırı bir şekilde doldurulmuş olması durumunda da yine çekin sahteliğinden bahsedilemeyecek, dolayısıyla da TTK m. 812'ye başvurulamayacaktır.⁷⁸⁷

Çek üzerinde yapılacak olan tahrifattan kasıt ise daha önce de konu edindiğimiz ve detaylıca bilgi verdiğimiz çekte aranılan unsurların mevcut olmasına rağmen, sonradan ilgililerin iradesi dışında değiştirilmiş olmasıdır.⁷⁸⁸ Keşideci aleyhine yapılabilecek en büyük tahrifat ise Yargıtay'ın da 2002 tarihli örnek bir kararında⁷⁸⁹ konu edildiği gibi, çek üzerinde gösterilen bedelin artırılması yoluna başvurulması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁷⁹⁰

HMK m. 207 gereğince, mevcut bir senet üzerinde yapılacak olan herhangi bir değişikliğin geçerli olabilmesi için tarafların bu değişikliği onaymış olması gerekecektir. Aksi takdirde söz konusu bu değişikliklerin göz önüne alınması mümkün olmayacaktır. Yapılan değişikliğe onayın verilmiş olduğu ise Yargıtay'ın 2014 tarihli örnek bir kararında da ifade edildiği gibi ilgililerce söz konusu değişikliğin altının imzalanmış ya

⁷⁸⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 337; Poroy – Tekinalp, 362; Uzun, 326. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Reisoğlu, 54.

⁷⁸⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 337; Badak – Aydın, 912.

⁷⁸⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 337; Pulaşlı, 366; Ayli, 119; Uzun, 326; Badak – Aydın, 912; Coşkun, 719; Bilgili, 134.

⁷⁸⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 337; Kendigelen (Kırca), 322; Bozer - Göle, 402; Çamoğlu, 147; Pulaşlı, 365; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 362; Bahtiyar, 168; Ayli, 102; Hacıömeroğlu – Topçu, 214; Uzun, 323; Badak – Aydın, 914; Coşkun, 718; Eriş, *Çek Hukuku*, 321; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1221; Bilgili, 131; Demir, 243.

⁷⁸⁹ Yarg. 11. HD. E. 2001/8539, K. 2002/954, T. 07.02.2002, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 14/10/2021): “...davacı tarafından 8.500.000 lira meblağlı olarak keşide edilen çekin tahrifat ile 18.500.000 liraya dönüştürülerek davacı hesabından tahsil edilmiş olduğu...”.

⁷⁹⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 337; Kendigelen (Kırca), 322.

da paraflanmış olmasıyla tespit edilebilecektir. Dolayısıyla bu hükün TTK m. 812'ye uygulama kolaylığı sağlamaktadır.⁷⁹¹

“...çek üzerinde yapılan düzeltmelerin geçerli olabilmesi için, keşidecinin düzeltmenin yanında onaya ilişkin paraf ya da imzasının bulunması zorunlu olup, düzeltmeye ilişkin yazının keşideci borçluya ait olması, onay niteliği taşımadığından ayrıca onay bulunmadığı sürece, düzeltmeyi geçerli hale getirmez.”⁷⁹²

TTK m. 812'nin uygulanmasında dikkate alınacak olan bir diğer hüküm ise TTK m. 748'dir. Bu nedenle senet üzerinde bulunan imzaların, imza sahiplerine yüklediği sorumluluk, söz konusu imzanın yapılmış olan değişiklikten önce ya da sonra atılmış olmasına göre farklılık gösterecektir. Dolayısıyla çek üzerinde yapılmış olan değişikliğin ilgililerce onaylanmış olması durumunda da, çekteki tüm imza sahiplerinin söz konusu bu değişiklikten sorumlu olacağı söylenemeyecektir. Değişiklikten önce atılmış olan imzalar için çekin önceki metni sorumluluk konusu olacakken, değişiklikten sonra atılmış olan imzalar içinse çekin sonraki metni sorumluluk konusu olacaktır. TTK m. 812'de dile getirilen zararın hesaplanmasında da, söz konusu olan bu metinler arasındaki farktan yola çıkılarak sonuca ulaşılabilecektir.⁷⁹³

Çekteki bedel üzerinde yapılan tahrifat genellikle hamilin, çeki düzenleyen aleyhine, hakkı olandan fazlasını alma gayesiyle yapılmaktadır. Uygulamada sıklıkla karşılaşılan çek üzerinde yapılan bir diğer tahrifat nedeni ise ibraz süresini kaçırmış olan hamilin durumunu düzeltmek ve söz konusu olan bu süreyi ötelemektir. Bu amaçla yapılan tahrifat ise kendisini çekteki ödeme yeri, düzenlenme yeri ya da düzenlenme tarihi üzerinde gösterecektir.

Burada ibraz süresinin geçmiş olmasıyla birlikte, keşidecinin cayma hakkının doğduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla çek üzerindeki bu unsurlar açısından yapılacak olan tahrifatın dikkate alınabilmesi için pek tabi ki keşidecinin söz konusu bu hakkını

⁷⁹¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 338; Bozer - Göle, 402; Ayli, 103; Bilgili, 131. Aynı yönde örnek Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 12. HD. E. 2013/11063, K. 2013/19889, T. 28.05.2013, <https://legalbank.net> (E.T. 19/02/2022): “...senetteki çıkıntı, kazıntı ve silintinin keşideci tarafından onanması halinde geçerli olacaktır. Somut olayda takip dayanağı çekin keşide tarihinde ve miktar bölümünde düzeltmeler yapıldığı ve yanında da paraf imzanın bulunduğu görülmektedir.”.

⁷⁹² Yarg. 12. HD. E. 2014/19739, K. 2014/26840, T. 11.11.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 15/10/2021).

⁷⁹³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 338.

kullanmamış olması da gerekecektir.⁷⁹⁴ Buna karşın, cayma hakkının kullanılmamış olması durumunda ise muhatabın çeki ödeyip ödememe hususunda takdir yetkisi olacak ve Yargıtay'ın 1993 tarihli örnek bir kararında⁷⁹⁵ da vurgulandığı gibi, muhatabın söz konusu bu ödemeyi yapmış olması neticesinde de bu ödeme geçerli kabul edilecektir. Dolayısıyla da yapılan bu ödeme için keşideci, TTK m. 812 çerçevesinde zarar ettiğini ileri süremeyecektir.⁷⁹⁶

Belirtmek gerekir ki, sahte çekte söz konusu olduğu gibi çek üzerinde tahrifat yapılmış olması durumunda da, muhatap çeki ödemekten kaçınma imkânı elde edecektir. Yargıtay'ın 2014 tarihli örnek bir kararında⁷⁹⁷ da, keşide tarihi üzerinde yapılan tahrifatın konu edinildiği ve böyle bir durumda muhatabın söz konusu olan bu kaçınma hakkına sahip olacağına vurgu yapıldığı görülmektedir.⁷⁹⁸

Sonuç olarak, sahte ya da tahrif edilmiş çek için muhatapça ödeme yapılmış ve bu ödeme neticesinde keşideci için bir zarar doğmuş ise TTK m. 812 gereğince, muhatabın söz konusu bu zararı karşılaması gerekecektir.⁷⁹⁹ Muhatabın böyle bir durumda üstlenecek olduğu sorumluluğun kusura dayanmayacağı kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle muhatabın yapmış olduğu böyle bir ödemede herhangi bir kusuru bulunmuyor olsa da, sahte ya da tahrif edilmiş olan bir çekin ödenmiş olması nedeniyle, söz konusu olacak zarara katlanmak zorunda kalacaktır. Dolayısıyla muhatabın TTK m. 812 gereğince

⁷⁹⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 338; Pulaşlı, 367.

⁷⁹⁵ Yarg. 11. HD. E. 1992/1440, K. 1993/3782, T. 21.05.1993, <https://legalbank.net> (E.T. 15/10/2021): "...sahtecilik ve tahrifat hallerinde zarar doğmamış ise muhatabın keşideciye karşı sorumluluğunun söz konusu olmayacağı öğretide baskın görüş olarak savunulmaktadır. (Doç. N. İnan A.G.E. sayfa 140) TTK' nin 711/2. maddesi uyarınca ibraz süresi geçtikten sonra keşideci çekten caymamış ise muhatap banka zamanaşımı süresi içinde çeki ödemeye ve keşideciye rucu'a yetkilidir.".

⁷⁹⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 339; Reisoğlu, 310-311.

⁷⁹⁷ Yarg. 11. HD. E. 2013/17240, K. 2014/5649, T. 24.03.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T. 15/10/2021): "...çekin keşide tarihinde tahrifat yapılarak "7" rakamının tamamlanarak "8" rakamına dönüştürüldüğü ve TTK' nin 724. maddesine göre davalı bankanın keşide tarihi tahrif edilen çeki ödemekten kaçınmasının mümkün olduğu...".

⁷⁹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 338; Özkan – Karaca, 17.

⁷⁹⁹ Karayalçın, 299; Tekil, 215; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 339; Kendigelen (Kırca), 322-323; Bozer - Göle, 404; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 363; Bahtiyar, 167; Yasan, 159; Uzun, 335; Coşkun, 718; Eriş, *Çek Hukuku*, 320; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1221.

yüklenmiş olduğu sorumluluk objektif bir sorumluluktur.⁸⁰⁰ Yargıtay'ın 2012 tarihli örnek bir kararında⁸⁰¹ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁸⁰²

Buna karşın, söz konusu olan zararın keşidecinin kusurundan kaynaklanmış olması durumunda ise muhatap bu kusur oranında sorumluluktan kurtulacaktır.⁸⁰³ Dolayısıyla TTK m. 812 çerçevesinde sahte ya da tahrif edilmiş bir çeki ödemiş olması nedeniyle kendisine yüklenmiş olan sorumluluktan kurtulmak isteyen muhatapın tek çaresi, keşidecinin kusurunu kanıtlamış olmasıdır. Keşidecinin yanında muhatapın da kusurunun bulunması halinde ise TBK m. 114/2'de yapılan göndermeyle TBK m. 52/1 uygulama alanı bulacak ve söz konusu zararı keşideciyle birlikte muhatapın paylaşması gerekecektir.⁸⁰⁴ Yargıtay'ın 2012 tarihli örnek bir kararında⁸⁰⁵ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁸⁰⁶

Ayrıca keşidecinin kusuru, muhatapın sorumluluğunu azaltacağı ya da kaldıracağı gibi, keşidecinin yardımcısının kusuru da muhatap lehine benzer sonuç doğuracaktır. Yargıtay'ın 1977 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁸⁰⁷

Kanun koyucu TTK m. 812'de, her ne kadar sahte ya da tahrif edilmiş bir çek muhatap tarafından ödenmiş olsa da, bunun keşidecinin elindeki çek defterini iyi saklayamamış olması neticesinde gerçekleşmesi halinde, kusurun muhatapta değil keşidecide olacağını

⁸⁰⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 340; Kendigelen (Kırca), 323; Reisoğlu, 311; Çamoğlu, 148; Bozer - Göle, 404; Pulaşlı, 367; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 361; Bahtiyar, 168; Ayli, 112; Uzun, 335; Badak – Aydın, 911; Bozkurt, 374; Coşkun, 718; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1222; Eriş, *Çek Hukuku*, 321; Bilgili, 134.

⁸⁰¹ Yarg. 11. HD. E. 2011/2111, K. 2012/8385, T. 21.05.2012, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 15/10/2021): “...öngörülen sorumluluk, muhatap açısından kusursuz ve yasadan doğan bir sorumluluktur. Keşideci tamamen kusurlu fakat muhatap kusursuz ise muhatap sorumlu tutulamaz. Yani, tarafların hiçbirinin kusurlu olmadığı hallerde banka sahte veya tahrif edilmiş çeki ödemenin sorumluluğundan kurtulamaz.”.

⁸⁰² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 341; Reisoğlu, 311; Bilgili, 134. Aynı yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 11. HD. E. 2001/1590, K. 2001/3376, T. 19.04.2001, <https://legalbank.net> (E.T. 19/02/2022).

⁸⁰³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 341; Kendigelen (Kırca), 323; Reisoğlu, 317-318; Bozer - Göle, 404-405; Çamoğlu, 148-149; Pulaşlı, 368; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 364; Bahtiyar, 168; Ayli, 114; Yasan, 159; Uzun, 336; Bozkurt, 374; Badak – Aydın, 910; Coşkun, 718; Eriş, *Çek Hukuku*, 321; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1222; Bilgili, 135.

⁸⁰⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 341; Kendigelen (Kırca), 323; Reisoğlu, 317-318; Pulaşlı, 368; Ayli, 115; Bahtiyar, 168; Bozkurt, 374; Uzun, 338; Eriş, *Çek Hukuku*, 321; Bilgili, 137.

⁸⁰⁵ Yarg. 11. HD. E. 2011/2111, K. 2012/8385, T. 21.05.2012, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 15/10/2021): “Karşılıklı kusur halinde, tarafların zarara kendi kusurları oranında katlanmaları gerekecektir.”.

⁸⁰⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 341; Reisoğlu, 311; Bahtiyar, 168. Aynı yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 11. HD. E. 2001/1590, K. 2001/3376, T. 19.04.2001, <https://legalbank.net> (E.T. 19/02/2022).

⁸⁰⁷ Reisoğlu, 311; Ayli, 119; Uzun, 336. Örnek Yargıtay kararı için bkz. Reisoğlu, 312, dpn. 724; “Çekte tahrifat yapan kişi, davacı şirketin istihdam ettiği ve kendisine para tahsiline yetki tanıdığı kimse ise banka (eski) TTK 724 maddeye göre sorumlu tutulamayacaktır.”.

ifade etmiştir. Ancak kanun koyucunun, madde metninde "...gibi..." ifadesini kullanarak durumu örneklediği görülmektedir. Dolayısıyla keşidecinin bu hususta kusurlu sayılmasına neden olan gerekçenin, yalnızca çek defterini iyi saklamamasından ibaret olduğu söylenemeyecektir. Yargıtay'ın 2014 tarihli örnek bir kararında da, bu hususa vurgu yaptığı ve keşidecinin kusurlu sayılmasına neden olacak durumlara farklı örnekler verildiği görülmektedir.⁸⁰⁸

"...hükmünde kullanılan "gibi" kelimesi sadece bir örnek verildiğini, yoksa maddede bir sınırlama getirilmediğini göstermektedir. Çekin gereken dikkat ve ihtimam gösterilmeden doldurulmuş olması, çekin lehtara tesliminde dikkatsiz davranılması, güvenilir olmayan kimseye bilerek çek verilmesi, çekte sahtecilikten sabıkası bulunan bir şahsa ödenecek meblağın sadece bir yerde ve rakamla gösterilmesi, çek karnesinin üçüncü bir kişiye verilmesi keşidecinin kusuru olarak belirlenecektir."⁸⁰⁹

Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, keşideci açısından bu örneklerin somut olayda vukuu bulması neticesinde, muhatabın yapacağı ödemede tamamen kusursuz olacağı dolayısıyla da TTK m. 812'ye tabi olmayacağı sonucuna varılamayacaktır. Mesela keşidecinin çek defterini iyi muhafaza etmemesi nedeniyle çalınmış olduğunu ve bunun üzerine keşidecinin zaman kaybetmeksizin muhataba bu durumu bildirdiğini düşünelim. Bu bildirim kendisine yapılmış olmasına rağmen muhatabın söz konusu çekler için ödeme yapmış olması, keşideciye karşı sorumluluk altına girmesine neden olacaktır.⁸¹⁰

TTK m. 812, çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesine yapılan ibraz üzerine sorumluluk doğurduğu gibi ibrazın aynı bankanın farklı şubesine yapılmış olması durumunda da aynı sorumluluğu doğuracaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda da, muhatabın ödemeye onay vermeden önce çekin sahte olup olmadığını ve üzerinde tahrifat

⁸⁰⁸ Tekil, 215; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 341; Kendigelen (Kırca), 323; Bozer - Göle, 405; Çamoğlu, 148; Pulaşlı, 370; Poroy – Tekinalp, 360-361; Poroy, 288-289; Ayli, 116; Yasan, 159-160; Uzun, 336. Keşidecinin kusurlu sayılacağı hallere verilen örnekler için bkz. Reisoğlu, 312-313.

⁸⁰⁹ Yarg. 11. HD. E. 2014/3209 K. 2014/11921 T. 23.06.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 15/10/2021).

⁸¹⁰ Bozer - Göle, 405; Pulaşlı, 370; Uzun, 338.

yapılıp yapılmadığını araştırması gerekecektir. Yargıtay’ın 2000 tarihli örnek bir kararında⁸¹¹ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁸¹²

Bazı yazarlar çekin takas odası aracılığıyla ibraz edilmiş olması durumunda, çek fiziken muhatabın eline ulaşmış olmayacağından imza incelemesi yapamayacağını dolayısıyla da bu çekin sahte olmasına rağmen ödenmiş olmasında kusurlu olduğunun kabul edilemeyeceği, bu nedenle de böyle bir çekin ödenmesi neticesinde söz konusu olacak zarardan sorumlu tutulamayacağını savunduğu görülmektedir.⁸¹³

Kanaatimizce böyle bir durum için muhatabın sorumluluğunun olmayacağını düşünmek doğru olmayacaktır. Çünkü çek takas odası aracılığı ile ibraz edilmiş olsa da günümüz koşullarında muhatap bankalar ibraz günü bu çeklerin renkli görüntüsüne ulaşabilmekte ve fiziken elinde bulunan çekler için yapması gereken araştırmayı bu çekler için de yapabilme imkânı elde etmektedir.

Dolayısıyla çekin takas odası aracılığıyla ibrazı yapılmış olması durumunda da muhatap söz konusu bu sorumluluğundan kurtulamayacaktır. Dolayısıyla çekin farklı bir bankaya takas sistemine dâhil edilmek üzere verilmesi ve takas sistemi aracılığıyla ibrazın muhataba yapılmış olması durumunda da muhatabın çekin sahte olup olmadığını ve üzerinde tahrifat yapıp yapılmadığını araştırması gerekecektir.⁸¹⁴ Yargıtay’ın 2017 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“...çekin davalı Banka'ya ibraz edildiği, davalı tarafından muhatap Banka'ya çek fotokopisinin ibraz işlemi sırasında gönderildiği, davalı Banka'nın takas faksının bunu doğruladığı, fotokopi üzerinde sahte çek yaprağı basıldığı anlaşılmamakla birlikte imzanın keşideciye ait olmadığının açıkça görüldüğü, bu nedenle takas bankasının sorumluluğundan söz etme imkanı olmadığı, davacının ibraz bankasına karşı doğrudan talep hakkının olmadığı...”⁸¹⁵

⁸¹¹ Yarg. 11. HD. E. 2000/3885, K. 2000/5076, T. 05.06.2000, <https://legalbank.net> (E.T. 17/10/2021): “Çekin muhatap bankanın başka bir şubesine ibraz edilmesi, bankanın bu yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Anılan Yasa hükmüne aykırı davranan davalı banka, davacı keşidecinin uğradığı zarardan sorumludur.”.

⁸¹² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 342; Poroy – Tekinalp, 363; Uzun, 334.

⁸¹³ Pulaşlı, 434; Ayli, 101; Badak – Aydın, 913.

⁸¹⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 342; Çamoğlu, 149; Poroy – Tekinalp, 363.

⁸¹⁵ Yarg. 11. HD. E. 2016/1403 K. 2017/2594 T. 03.05.2017, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 16/10/2021).

TTK m. 812'nin emredici niteliğe sahip bir hüküm olmaması nedeniyle, muhatap ile keşidecinin aralarında akdedeceği çek sözleşmesine, bu madde hükmünde söz konusu olan sorumluluğu muhatap açısından kaldırmak adına sorumsuzluk kaydı koyulabildiği görülmektedir. Bu kayıtla birlikte muhatap, sahte ya da tahrif edilmiş bir çeki ödemesinden kaynaklanacak olan zararı keşideci üzerinde bırakmayı amaçlamaktadır. Ancak muhatabın yetkili makamlarca verilmiş olan bir izin çerçevesinde faaliyetlerini yürütüyor olması, dolayısıyla da çek sözleşmesine koyulacak böyle bir sorumsuzluk kaydının TBK m. 115/3 gereğince geçerli olmayacağı sonucuna ulaşabiliriz.⁸¹⁶ Yargıtay'ın 1992 tarihli örnek bir kararında⁸¹⁷ da, bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

Muhatabın istihdam ettiği yardımcı kişilerce yapılan işlerin de muhatap tarafından yapıldığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla muhatabın, bu kişiler tarafından ifa edilen işler için sorumluluk taşımayacağı yönünde sözleşmeye koyacağı maddelerin de, TBK m. 116/3 gereğince hükümsüz olduğu kabul edilecektir.⁸¹⁸

Sahte çek düzenlenmesi ya da geçerli bir çek üzerinde tahrifat yapılması, TCK açısından suç olarak kabul edilmiştir. Bu suçun emre veya hamiline yazılı olan çekler üzerinde gerçekleştirilmiş olması durumunda, TCK m. 210/1'de yapılan göndermeyle m. 204'de işaret edilen “resmi belgede sahtecilik” suçu vukuu bulmuş olacaktır. Yargıtay'ın 2018 tarihli örnek bir kararında⁸¹⁹ da bu hususu konu edindiği görülmektedir.⁸²⁰ Ancak burada belirtmek gerekir ki, sahte ya da tahrif edilmiş böyle bir çekin resmi bir evrak olduğunun kabul edilebilmesi için TTK açısından aranılan zorunlu unsurları bünyesinde barındırıyor olması gerekecektir.⁸²¹

⁸¹⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 344; Kendigelen (Kırca), 323; Reisoğlu, 316-317; Bozer - Göle, 405-406; Çamoğlu, 149; Pulaşlı, 372; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 347; Poroy – Tekinalp, 361; Ayli, 121; Bozkurt, 375-376; Uzun, 339; Badak – Aydın, 917; Coşkun, 718-719; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1222; Bilgili, 140. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Karayalçın, 301.

⁸¹⁷ Yarg. 11. HD. E. 1991/1137, K. 1992/5968, T. 07.04.1992, <https://legalbank.net> (E.T. 17/10/2021): “...davacı çek keşidecisine dava konusu olayda atfı kabil bir kusur bulunmadığı gibi TTK' nin 724. maddesi gereğince bankaya yükletilen sorumluluğun sözleşme ile kaldırılması BK. nun 99/2. maddesi gereğince geçersiz bulunması...”.

⁸¹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 344; Kendigelen (Kırca), 323; Bozer - Göle, 406; Çamoğlu, 149; Poroy – Tekinalp, 361; Ayli, 122; Bozkurt, 376.

⁸¹⁹ Yarg. CGK. E. 2016/38, K. 2018/241, T. 22.05.2018, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 16/10/2021): “...kambyo senetlerinden olan çeklerde yapılan sahteciliklerde resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanacaktır. Burada söz konusu olan, sadece resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezanın uygulanması değildir. Resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin bütün olarak uygulanmasıdır.”.

⁸²⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 345-346; Kendigelen (Kırca), 323; Reisoğlu, 383; Bozer - Göle, 403.

⁸²¹ Reisoğlu, 383; Bozer - Göle, 403.

Buna karşın, suçun nama yazılı olan çekler üzerinde gerçekleştirilmiş olması durumunda ise TCK m. 207’de işaret edilen “özel belgede sahtecilik” suçu vukuu bulmuş olacaktır.⁸²²

Ayrıca nama yazılı olan çeklerde tahrifat yapılmış olması, imzanın inkâr edilmemiş olması şartıyla çekin bir delil başlangıcı olarak kabul görmesine neden olacaktır. Yargıtay’ın 2008 tarihli örnek bir kararında⁸²³ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁸²⁴

İbrazı üzerine ödenmiş olan çek üzerinde “resmi belgede sahtecilik” suçunu ya da “özel belgede sahtecilik” suçunu işlediği kabul edilen kişiler, ayrıca bundan kaynaklı doğmuş olan zarar açısından, TTK m. 812 gereğince sorumlu tutulmuş olan muhataba karşı TBK m. 49 ve sonraki maddeler çerçevesinde sorumlu olacaktır.⁸²⁵ Yargıtay’ın 2014 tarihli örnek bir kararında⁸²⁶ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁸²⁷

Söz konusu bu suçları işlemiş olan kişinin, çeki tahsil etmiş olan hamilin dışında biri olması durumunda ise TTK m. 812 çerçevesinde sorumluluk üstlenmiş olan muhatabın hamile başvuramayacağı kural olmakla birlikte, hamilin kötünietli davranmış olması halinde ise kendisinden zararın muhatapça talep edilebileceği kabul edilmektedir.⁸²⁸

Benzer şekilde doğmuş olan zarara keşidecinin katlanmış olması durumunda ise keşideci, kötünietin varlığıyla birlikte çeki tahsil etmiş olan hamilden zarar karşılığını talep edebilecektir. Hamilde kötünietinin yokluğu halinde ise yine muhatap gibi o da çek üzerinde “resmi belgede sahtecilik” suçunu ya da “özel belgede sahtecilik” suçunu işlediği kabul edilen kişiye başvurabilecektir.⁸²⁹

Zarara katlanmış olan muhatap ya da keşidecinin, söz konusu bu zarardan dolayı çeki tahsil etmiş olan iyiniyetli hamile karşı da başvurabileceğinin kabul edilmesi her şeyden

⁸²² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 346; Kendigelen (Kırca), 324; Reisoğlu, 383; Bozer - Göle, 403.

⁸²³ Yarg. HGK. E. 2008/19-266, K. 2008/276, T. 26.03.2008, <https://legalbank.net> (E.T. 17/10/2021): “...imzası inkar edilmeyen nama yazılı çekin tahrif edilmiş olması durumunda, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 292. maddesi gereğince yazılı delil başlangıcı olarak kabul edilmesi gerekir.”.

⁸²⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 348; Bozer - Göle, 402.

⁸²⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 346; Kendigelen (Kırca), 324; Bozer - Göle, 403.

⁸²⁶ Yarg. 11. HD. E. 2013/15921, K. 2014/4470, T. 10.03.2014, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 16/10/2021): “...sahte veya tahrif edilmiş çeki ödemekten doğan sorumluluk muhatap bankaya aittir. Dairemizin yerleşmiş içtihatları uyarınca keşidecinin uğradığı zararı ödeyen banka ancak sahteliği yapan çek hamiline rücu imkanına sahiptir.”.

⁸²⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 346.

⁸²⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 346; Reisoğlu, 318; Pulaşlı, 372; Poroy – Tekinalp, 366; Ayli, 124; Uzun, 339; Eriş, *Çek Hukuku*, 322; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1222-1223; Bilgili, 140.

⁸²⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 346; Bilgili, 140-141.

önce çek kurumuna olan güveni olumsuz yönde etkileyecektir. Zira böyle bir durumda çekin sahteliğinin ya da tahrif edilmiş olup olmadığının tespitini yapamayacak olan muhatap dışındaki kişiler çeki devralmaktan kaçınacaktır.⁸³⁰

Yargıtay'ın, savunduğumuz bu görüşün aksine vermiş olduğu kararlar mevcut olsa da, sonraki kararlarında görüş değiştirdiği ve görüşümüz doğrultusunda hüküm kurduğu görülmektedir. Yargıtay'ın 2018 tarihli bir kararına⁸³¹ bakıldığında, bu hususa vurgu yaptığı ve hamile başvurulabilmesi için kötünin varlığının aranması gerektiğini ifade ettiği görülmektedir.⁸³²

Sahte ya da üzerinde tahrifat yapılmış olan bir çek için kambiyo senetlerine özgü takip yoluna da gidilemeyecektir. Yargıtay'ın 2015 tarihli örnek bir kararında⁸³³ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.⁸³⁴

Son zamanlarda uygulamada “ikiz çek” olarak isimlendirilen ve çekin ödenmesinde gerek muhatap gerekse de keşideci açısından sorun teşkil eden yeni bir sorun da dikkatleri çekmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, kanun koyucu TTK m. 780/1-h’de işaret ettiği ve çekin unsurları arasında saydığı “karekod” unsuru ile çeki kabul etmek durumunda bulunan hamile, üzerinde bulunduğu çek ve keşidecisi hakkında bilgi edinebilmesi ve çeki kabul edip etmeme; ciro yoluyla devralıp almama hususunda yol göstermeyi amaçlamıştır. Ancak çek üzerindeki karekodların da kopyalanabilir hale gelmesiyle birlikte, uygulamada “ikiz çek” sorunu da ortaya çıkmış olmaktadır. Son dönemlerde medyaya yansıyan şekliyle, asıl çek üzerindeki karekodla ulaşılabilen tüm bilgilere artık ikiz çek olarak isimlendirilen ve sahte olan çek üzerindeki karekod ile de ulaşılabilindiğinin iddia edildiği görülmektedir. Dolayısıyla böyle bir çek için de yine

⁸³⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 347; Bozer - Göle, 401.

⁸³¹ Yarg. 11. HD. E. 2016/7942, K. 2018/2192, T. 21.03.2018, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 16/10/2021): “...dava konusu çek incelendiğinde davalının uygun ciro silsilesi ile çeki ciro yoluyla devraldığı ve bankaya ibraz ederek çek bedelini tahsil ettiği, davalının ciranta Süleyman ...'a sattığı mal karşılığı aldığı çekin bedelini tahsil etmesi nedeniyle malvarlığında haksız bir artışın söz konusu olmadığı, davalının aksi kanıtlanamayan beyanlarına göre iyiniyetli hamil olduğu, çekin sahte olduğunu bilebilecek durumda olmadığı, kendisine atfedilecek kusur olmadığından iyiniyetinin korunması gerektiği gerekçesiyle...”.

⁸³² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 347-348. Aynı yöndeki Yargıtay kararları için bkz. Yarg. 11. HD. E. 2012/17465, K. 2013/15363, T. 10.09.2013; Yarg. 11. HD. E. 2014/9638, K. 2014/16746, T. 04.11.2014. Aksi yöndeki Yargıtay kararları için bkz. Yarg. 11. HD. E. 2000/535, K. 2000/1902, T. 06.03.2000.

⁸³³ Yarg. 19. HD. E. 2015/614, K. 2015/11735, T. 01.10.2015, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 16/10/2021): “Çekteki tahrifat çekin geçersizliği sonucunu doğurmaz, ancak kambiyo senetlerine ilişkin takip hakkını ortadan kaldırır.”.

⁸³⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 348.

Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) konu edinilen “resmi belgede sahtecilik” suçu ya da duruma göre “özel belgede sahtecilik” suçu için öngörülen hükümler uygulama alanı bulabilecektir.⁸³⁵

İkiz çek olarak isimlendirilen bu sahtecilik fiilinin uygulamada yer bulmasıyla birlikte çeklerin çok daha fazla risk barındıran ve gerek keşideciler, gerekse de hamiller açısından tercih edilen bir argüman olmaktan uzaklaşmasına neden olabileceğini söyleyebiliriz.

Özellikle de yeni olan bu sahtecilik uygulamasının, taraflarca bilinir ve önlem alınır hale gelene kadar, karekoda olan güven nedeniyle uygulamada her zamankinden daha fazla sorunla karşılaşılacağı açıktır. Ayrıca karekodun kopyalanır olmasıyla birlikte kötü niyetli lehtar, hamil, banka personeli hatta keşidecinin bile böyle bir çeki oluşturabileceğinin/meydana getirebileceğinin düşünülmesi, sorununun boyutunu ortaya koymaktadır.

Buna karşın çek üzerindeki karekodun varlığı muhatabın yapacağı ödemede sadece unsur olarak sorgulanmakta, var olan karekodun içeriği ile ilgili ise herhangi bir işlem yapılmamaktadır. Başka bir ifadeyle uygulamada ibraz edilmiş olan bir çek için muhatapça, karekodun şeklen var olup olmadığına bakılmakta, buna karşın karekodu sorgulatarak TTK m. 780/2’de ifade edilen hususların kontrolü ise yapılmamaktadır. Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz gibi karekodun varlığı lehtar ve hamil olan kişilerin korunmasına hizmet edecektir. TTK m. 780/2’de geçen “...üçüncü kişilerin erişimine sunulur.” ifadesiyle de, madde metninde geçen hususlarda keşideci ve muhatap dışındaki kişilerce bilgi edinilmesinin arzulandığı görülmektedir. Dolayısıyla muhataba ibraz edilmiş olan ikiz çek olarak isimlendirilen böyle bir çekte de ödeme yapmış olan muhatabın TTK m. 812 çerçevesinde sorumluluk taşıyacağı kabul edilmelidir. Uygulamaya bakıldığında da böyle bir çekin sahteliği, paranın sahteliğinin kontrol edilmesinde olduğu gibi; mor ışık, filigran ya da kâğıt inceliği ve kalitesi gibi hususlar dikkate alınarak işlem yapılmaktadır.

Kanun koyucunun çabalarına rağmen uygulamada sahte çekin önüne geçemeyeceğini düşünen bankaların kendince çözüm aradığı ve çekin yerini tutacak ürünler geliştirmeye

⁸³⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 345-346; Reisoğlu, 383; Bozer - Göle, 403. Detaylı bilgi için bkz. Gülfer Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu* (Ankara: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2021), 108-109.

çalıştığı görülmektedir. Uygulamada bir banka, “Ticaret Yolu Kesin Ödeme” adıyla yeni bir ürün geliştirmiş ve bu ürünle, bir nevi çekteki sürecin (devir süreci de dâhil) sistem üzerinden yürütülmesini ve fiziken herhangi bir evrak kullanılmamasını amaçlamıştır. Söz konusu bu banka, çek müşterilerini bu ürüne yönlendirerek, çekte yaşanan sahtecilik fiilinden kendini kurtarmak istemektedir. Her ne kadar bahsi geçen bu veya benzeri ürünler tam manasıyla bugün için çeke karşılık gelmiyor olsa da, muhataplarca çeke alternatif ve daha güvenilir limanlar arandığı söylenebilecektir.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, ibraz edilen çekin ödenmesi hususunda muhataba yüklenen sorumluluklardan biri de söz konusu çekin sahte olup olmadığının araştırılması ve üzerinde herhangi bir tahrifat yapıp yapılmadığının kontrol edilmesidir.⁸³⁶ Böyle bir durumun varlığı halinde ise muhatabın ödemededen kaçınması gerekecektir. Aksi takdirde TTK m. 812’de ifade edildiği gibi, muhatap çek hesabı sahibine karşı sorumluluk altına girmiş olacaktır. Bu gerekçelerle ödemededen kaçınmış olan muhatap, çekin ödenmeme nedenini çekin üzerine yazarak, gerek kendini gerekse de keşideciyi korumak adına çek karşılığı olan tutarı da blokelenmiş bir hesaba aktarması gerekecektir. Pek tabi ki, ödemesi yapılmamış olan bu çekin, karşılıksız çek hükmünde kabul edilmesi de mümkün olmayacaktır.⁸³⁷

3.9. Çekin Ödenmesinde Karşılaşılan Bazı Özel Haller

3.9.1. Çizgili Çekin Ödenmesi

Çekin çizgili çek haline getirilebilmesi için TTK m. 803/2’de ifade edildiği gibi, çekin ön yüzü üzerinde birbirine paralel olan iki çizginin çekilmiş olması gerekecektir. Kanun koyucu, çizgili çek için çekilecek söz konusu bu çizgilerin öz yüz üzerinde olması gerektiğini özellikle vurgulamış olduğundan, benzer çizgilerin çekin arka yüzüne çekilmiş olması o çeki çizgili çek haline dönüştürmeyecektir. Ayrıca keşidecinin yanında lehtar ya da hamilin de çeki çizerek çizgili çek haline dönüştürmesi mümkün olabilecektir.⁸³⁸

⁸³⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 334; Kendigelen (Kırca), 322; Bozer - Göle, 401; Pulaşlı, 367; Ayli, 97; Badak – Aydın, 910; Eriş, *Çek Hukuku*, 321; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1222.

⁸³⁷ Bozer - Göle, 406.

⁸³⁸ Karayalçın, 296; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 472-473; Kendigelen (Kırca), 343; Kınacıoğlu, 287; Bozer - Göle, 302; Öztan, 278; Sumer, 324; Çamoğlu, 133; Pulaşlı, 298; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer

Uygulamada iki farklı amaç doğrultusunda çeklerin üzerinin çizildiği görülmektedir. Bu amaçlardan birincisi söz konusu bu çeki çizgili çekiye dönüştürmektir. Böyle bir durumda Yargıtay'ın da 2015 tarihli örnek bir kararında vurguladığı gibi, çekilen çizgiler söz konusu bu çekin ödendiğine işaret etmeyecektir. Buna karşın ikinci amaçla çizilen çeklerde ise çizgilerin arasına “iptal” ifadesinin yazılması ile söz konusu çekin ödendiğine ya da hamilden geri alındığına işaret edilmek istenmektedir. Yargıtay'ın 2009 tarihli örnek bir kararında⁸³⁹ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“Çekin ön yüzünde sol alt köşeden sağ üst köşeye doğru birbirine paralel iki çizginin çizili olduğu ve çizgiler arasında herhangi bir yazı ve ibarenin bulunmadığı görülmektedir. Dayanak çek bu hali ile 6102 sayılı TTK' nin 803 ve devamı maddelerinde düzenlenen genel olarak çizilen bir çek niteliğindedir. Bir diğer ifade ile çekin ön yüzünün birbirine paralel iki çizgi ile çizili olması halinde, belge çizgili çek olup, bu durum kambiyo senedi vasfını etkilemediği gibi çek bedelinin ödendiği anlamına da gelmez.”⁸⁴⁰

Çizgili çekin kullanılmasının amacı, çek karşılığı olan tutarın, ödenmesi gereken kişinin dışında yanlışlıkla başka bir kişiye ödenmesinin önüne geçmektir. Böyle bir çek için muhatap çek bedelinin ödemesini TTK m. 804 gereğince, yalnızca bir bankaya ya da mevcut bir müşterisine yapabilecektir. Bu sayede çek bedelinin gerçek hak sahibi olan kişinin dışında farklı bir kişiye ödenmesi riski de minimize edilmiş olacaktır.⁸⁴¹ Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki, çekin çizilmiş olması ödemenin nakden yapılmasına engel de değildir.⁸⁴²

Uygulamada çizgili çek genellikle vergi dairesi ya da gümrük idaresi gibi kamu kurumlarına olan borcun ödenmesinde araç olarak kullanılmaktadır. Bu amaçla yaygın

Ertan), 320; Poroy – Tekinalp, 349-350; Özdamar vd., 247; Poroy, 279; Bilgili - Demirkapı, 188; Ayli, 154-155; Yasan, 157; Bozkurt, 403; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1177; Eriş, *Çek Hukuku*, 264; Coşkun, 725.

⁸³⁹ Yarg. 12. HD. E. 2008/21772, K. 2009/2418, T. 12.2.2009, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 22/10/2021): “...çekin ön yüzünde çift çizgi çekilerek arasında iade yazması, ödenip iptal edildiği anlamına gelmektedir.”

⁸⁴⁰ Yarg. 12. HD. E. 2014/34060, K. 2015/1168, T. 20.01.2015, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 22/10/2021).

⁸⁴¹ Karayalçın, 297; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 474; Kendigelen (Kırca), 344; Kınacıoğlu, 287; Bozer - Göle, 301; Öztan, 277; Sumer, 324; Pulaşlı, 298; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 321; Poroy – Tekinalp, 349; Özdamar vd., 247; Poroy, 279; Bilgili - Demirkapı, 188; Ayli, 154; Yasan, 157; Bozkurt, 403; Coşkun, 724.

⁸⁴² Öztan, 277; Pulaşlı, 298; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 321; Bozkurt, 403.

kullanım alanı bulması nedeniyle vergi mevzuatındaki hükümler arasında da konu edinildiği görülmektedir.⁸⁴³

Çekin çizgili çek haline dönüştürülmesiyle birlikte, yetkili hamil sıfatına sahip olabilecek kişiler başka bir ifadeyle çeki muhataba ibraz etmeye yetkili olan kişiler de sınırlandırılmış olmaktadır.⁸⁴⁴

TTK m. 803/2 gereğince, çizgili çekin iki farklı şekilde oluşturulabileceği kabul edilmektedir. TTK m. 803/3’de ifade edilen şekilde çekin çizilmiş olması durumunda “genel çizgili çek” söz konusu olacakken, m. 803/4’de ifade edilen şekilde çekin çizilmiş olması durumunda ise “özel çizgili çek” söz konusu olacaktır. TTK m. 803/5 gereğince de, genel çizgili çekin özel çizgili çekiye dönüştürülebilmesi mümkün iken, tersinin ise mümkün olmayacağı kabul edilmektedir.⁸⁴⁵

Genel çizgili çek için muhatabın, daha önce de ifade ettiğimiz gibi TTK m. 804/1 gereğince ancak bir bankaya ya da muhatabın kendi nezdindeki bir müşterisine ödeme yapabilmesi mümkün olabilecektir.⁸⁴⁶ Buna karşın özel çizgili çekte ise muhatabın, TTK m. 804/2 gereğince herhangi bir bankaya değil, çek üzerinde ticaret unvanı belirtilmiş olan bankaya ödeme yapması mümkün olabilecektir. Ayrıca söz konusu bu belirtilen bankanın muhatabın kendisi olması durumunda ise müşterisine de ödeme yapılabilmesi söz konusu olabilecektir.⁸⁴⁷

Özel çizgili çekte, çizgiler arasında bankanın unvanının yanında şube adı da yazılmış ise çek bedelinin ödemesi bu şubeye yapılacaktır. Buna karşın şube adı olmaksızın yalnızca bankanın unvanı kullanılmış ise bu durumda ödeme o bankanın herhangi bir şubesine

⁸⁴³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 477; Pulaşlı, 300; Ayli, 154.

⁸⁴⁴ Karayalçın, 296; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 474; Kendigelen (Kırca), 344; Öztan, 277; Pulaşlı, 298; Yasan, 157; Coşkun, 724.

⁸⁴⁵ İmregün, 132; Karayalçın, 297; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 474; Kendigelen (Kırca), 344; Kınacıoğlu, 289; Bozer - Göle, 302; Öztan, 279; Pulaşlı, 299; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 320; Poroy – Tekinalp, 350; Özdamar vd., 247; Poroy, 279; Bilgili - Demirkapı, 188; Ayli, 156; Yasan, 158; Bozkurt, 403; Eriş, *Çek Hukuku*, 265; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1177.

⁸⁴⁶ İmregün, 132; Karayalçın, 296; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 474; Kendigelen (Kırca), 344; Kınacıoğlu, 289; Bozer - Göle, 302-303; Öztan, 279; Sumer, 324; Çamoğlu, 133; Pulaşlı, 299; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 320; Poroy – Tekinalp, 350; Özdamar vd., 247; Poroy, 279; Bilgili - Demirkapı, 188; Ayli, 155-156; Yasan, 158; Bozkurt, 403-404; Eriş, *Çek Hukuku*, 265; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1181; Coşkun, 725.

⁸⁴⁷ İmregün, 132; Karayalçın, 296; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 474; Kendigelen (Kırca), 344; Kınacıoğlu, 290; Bozer - Göle, 303; Öztan, 280-281; Sumer, 324; Çamoğlu, 133; Pulaşlı, 299; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 320; Poroy – Tekinalp, 350; Özdamar vd., 247; Poroy, 279; Bilgili - Demirkapı, 188; Ayli, 156; Yasan, 158; Bozkurt, 403-404; Eriş, *Çek Hukuku*, 265; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1181; Coşkun, 725.

yapılabilecektir. Eğer bankanın unvanının yanında şube adı yerine il ya da ilçe adı yazılmış olması durumunda ise belirtilen o idari birim içerisinde yer alan banka şubesine ödeme yapılması gerekecektir.⁸⁴⁸

TTK m. 804/4 gereğince, özel olarak çizilmiş bir çekin en fazla iki kez çizilebilmesi kabul edilmiştir. İki kez çizilmiş olması durumunda da çizilenlerden birinin takas odası aracılığıyla ödemenin gerçekleşmesi amacıyla yapılmış olma zorunluluğu aranmıştır. İki kez fazla çizilmiş olan çekler içinse muhatabın ödemeden kaçınması gerekecektir.⁸⁴⁹

Kanun koyucunun çizgili çek için öngördüğü hükümlere aykırı olarak ödeme yapmış olan muhatap, TTK m. 804/5 gereğince, yaptığı bu ödemeye doğan zarardan çek bedeliyle sınırlı olmak üzere sorumlu olacaktır.⁸⁵⁰

3.9.2. Teyitli (Blokeli) Çekin Ödenmesi

Teyitli çek TTK’de düzenleme altına alınmamış olup, uygulamada doğan ihtiyaçlara paralel olarak kullanım alanı bulmuş bir çek türüdür.⁸⁵¹

Uygulamada borcunu çek aracılığı ile ödemek isteyen keşideci karşısında alacaklı olan kişinin, genellikle söz konusu alacağını ibraz neticesinde gerçekten tahsil edip edemeyeceği hususunda tereddüt yaşadığı görülmektedir. Bu tereddüde sebep olan en büyük neden ise alacaklının, keşideci ile muhatap arasında gerçekten akdedilmiş olan ve kendisine teklif edilen çeki de kapsayan mevcut bir çek sözleşmesinin olup olmadığını, olması halinde keşidecinin bu sözleşmeye düzgün bir şekilde riayet edip etmediğini bilmiyor olmasıdır. Bu nedenle alacaklının söz konusu bu tereddütlerinin önüne geçmek adına uygulamada teyitli çekte kullanım alanı yaratılmıştır.⁸⁵²

⁸⁴⁸ Bozer - Göle, 303.

⁸⁴⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 474; Kınacıoğlu, 290; Bozer - Göle, 303; Öztan, 281; Çamoğlu, 133; Pulaşlı, 300; Poroy – Tekinalp, 350-351; Özdamar vd., 247; Poroy, 280; Bilgili - Demirkapı, 189; Ayli, 159; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1181; Eriş, *Çek Hukuku*, 266; Coşkun, 725.

⁸⁵⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 475-476; Kınacıoğlu, 291; Bozer - Göle, 304; Öztan, 281; Çamoğlu, 133; Pulaşlı, 301; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 321; Poroy – Tekinalp, 351; Özdamar vd., 248; Poroy, 280; Bilgili - Demirkapı, 189; Ayli, 160; Bozkurt, 404; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1182; Eriş, *Çek Hukuku*, 266; Coşkun, 725.

⁸⁵¹ Karayalçın, 289; Tekil, 176; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 480; Kınacıoğlu, 276; Ayli, 167; Bozer - Göle, 306; Reisoğlu, 152; Öztan, 260-261; Pulaşlı, 295; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 323; Poroy – Tekinalp, 342; Poroy, 275; Elif Kara, “Teyitli Çek” *Banka ve Finans Hukuk Dergisi* 7/28 (2018), 836.

⁸⁵² Karayalçın, 287; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 479; Bozer - Göle, 307; Pulaşlı, 294; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 323; Özdamar vd., 246; Can – Güner, 234; Bozkurt, 365; Kara, 822. Çekin teyit edilmiş olması ile muhatabın hamile karşı herhangi bir sorumluluğunun doğmayacağını ileri süren görüş için bkz. Kınacıoğlu, 276.

Kanun koyucunun ise uygulamada yaşanan ve çeke olan güveni azaltan bu çelişkili duruma çözüm olması için TTK m. 780/1-h'de kaleme alınan şekliyle karekod uygulamasını devreye soktuğu görülmektedir.⁸⁵³

Çekin teyitli çeke dönüştürülebilmesi için öncelikle bunun keşideci tarafından muhataptan talep edilmiş olması gerekmektedir. Bu talep üzerine muhatabın, çek üzerine “Karşılığı blokelidir” kaydını ya da buna benzer bir başka kaydı düşerek, tarih atıp imzalaması gerekecektir. Söz konusu bu kaydın çekin ön ya da arka yüzüne yazılmış olması ise geçerliliği açısından fark yaratmayacaktır.⁸⁵⁴

Muhatabın bu kaydı düşmüş olduğu çek için söz konusu olan bedel karşılığında çek hesabı üzerine bloke koyması gerekecektir. Ancak hesaptaki bu tutar da ödeninceye kadar keşideciye ait olduğundan, keşidecinin diğer alacaklılarının haczine maruz kalabileceği kabul edilmektedir. Muhatap tarafından teyit verilmiş olan bu tutarın haczinin söz konusu olması durumunda, muhatabın teyit ettiği bu tutar için sorumluluğu ise devam edecektir. Dolayısıyla teyit edilen tutarın hacizden korunabilmesi için keşidecinin bu tutar üzerine muhatap lehine rehin hakkı kurması uygun olacaktır.⁸⁵⁵ Başka bir ihtimalde ise muhatabın, teyit verdiği bu tutarı keşidecinin hesabından çıkartarak hacze konu olamayacak bir başka hesapta saklaması gerekecektir.⁸⁵⁶

Muhatabın teyit verdiği çek için taşıdığı bu sorumluluk, keşideciye ait olup da söz konusu bu çekten önce ibraz edilmiş olan diğer çeklerin ödenmesi hususunda da geçerlidir. Başka bir ifadeyle teyit verilmiş tutardan farklı bir çekin ödenmiş olması durumunda da yine muhatabın teyitli çeke hamil olan kişiye karşı sorumluluğu devam edecektir.⁸⁵⁷

Çek üzerine muhatap tarafından teyit edildiğine yönelik kaydın düşülmüş olması neticesinde çek bedeli blokeleneyecek olduğundan, keşidecinin bu tutar üzerinde tasarruf yetkisi de kısıtlanmış olacaktır. Dolayısıyla muhatabın böyle bir çek için karşılığı

⁸⁵³ Bozer - Göle, 307.

⁸⁵⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 481; Kendigelen (Kırca), 346; Bozer - Göle, 307; Pulaşlı, 294; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 323; Özdamar vd., 246; Çamoğlu, 119; Poroy, 275; Bahtiyar, 158; Ayli, 168-169; Kara, 825-826. Aynı yönde olmakla birlikte, tarih yazılmasının şart olmadığını ancak yararlı kabul edilebileceğini savunan görüş için bkz. Öztan, 261; Poroy – Tekinalp, 343.

⁸⁵⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 485; Reisoğlu, 155; Ayli, 171; Kara, 830. Tutar üzerine bloke konulması durumunda ayrıca muhatap lehine rehin hakkı kurulmasına gerek olmadığını ileri süren görüş için bkz. Karayalçın, 290; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 325.

⁸⁵⁶ Bozer - Göle, 307; Öztan, 262; Sumer, 325; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 324; Bahtiyar, 158; Ayli, 171; Bozkurt, 366; Kara, 830.

⁸⁵⁷ Bozer - Göle, 308; Ayli, 174.

olmadığı gerekçesiyle ödemedi kaçınması mümkün olmayacaktır. Başka bir ifadeyle teyit edilmiş olan bir çek için muhatap tarafından “karşılıksızdır” işlemi yapılamayacaktır.⁸⁵⁸

Çek için muhatap tarafından teyit verilmesini talep edebilecek olan kişinin ise yalnızca keşideci olduğu kabul edilmelidir.⁸⁵⁹ Çünkü daha önce de ifade ettiğimiz gibi çek bedeli olan karşılığın ibraz anında ilgili çek hesabında olması kabul edilmektedir. Buna karşın keşideci dışında herhangi bir hamilin de muhataptan teyit vermesini isteyebilecek olması, söz konusu bu kabule aykırı sonuç doğuracaktır.

Muhatabın çek için vermiş olduğu teyit, kanun koyucunun ibraz için öngördüğü sürelerle sınırlı olacaktır. Dolayısıyla ibraz süresinin dolmasından sonra verilen teyit hükümsüz kalacak ve isterse keşideci çekten cayma hakkını kullanabilecektir.⁸⁶⁰

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, muhatabın çek için teyit vermiş olması onu çek borçluları arasına sokmayacaktır. Aksinin kabulü ise TTK m. 784’de kaleme alınan kabul yasağına aykırı sonuç doğuracaktır.⁸⁶¹ Benzer şekilde muhatap tarafından verilen bu beyanın, ödeme taahhüdü niteliğine sahip olduğu da söylenemeyecektir.⁸⁶² Yargıtay’ın 2001 tarihli örnek bir kararında⁸⁶³ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

Muhatap tarafından teyit edilmiş olan bir çek için mahkemeden alınmış ihtiyati tedbir kararının ya da buna benzer haklı bir nedenin varlığı halinde ise muhatap ödeme yapamayacaktır. Ayrıca muhatabın böyle bir durumda teyit etmiş olmasına rağmen ödeyememiş olmasından dolayı hamile karşı sorumluluğu da olmayacaktır.⁸⁶⁴ Yargıtay’ın 2001 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

⁸⁵⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 485; Kendigelen (Kırca), 347; Öztan, 262; Ayli, 166; Bozkurt, 366; Kara, 831. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Pulaşlı, 297.

⁸⁵⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 483; Kendigelen (Kırca), 346; Bozer - Göle, 308; Ayli, 169; Kara, 825. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Öztan, 261; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 324; Poroy – Tekinalp, 344; Bahtiyar, 158.

⁸⁶⁰ Karayalçın, 290; Tekil, 176; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 486; Kendigelen (Kırca), 347; Bozer - Göle, 309; Reisoğlu, 154; Çamoğlu, 120; Öztan, 262; Pulaşlı, 294; Can – Güner, 234; Ayli, 173; Bozkurt, 366; Kara, 834.

⁸⁶¹ Tekil, 176; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 490; Bozer - Göle, 310; Reisoğlu, 154; Çamoğlu, 119; Sumer, 325; Pulaşlı, 295; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 323; Ayli, 172; Kara, 829.

⁸⁶² Bozer - Göle, 310.

⁸⁶³ Yarg. 11. HD. E. 2001/185, K. 2001/955, T. 08.02.2001, <https://legalbank.net> (E.T. 23/10/2021): “Davalı bankanın, ...çeki usulüne uygun bir şekilde teyit etmiş (bloke kaydı vermiş) olsa bile, ödeme mükellefiyeti altında olmadığından...”.

⁸⁶⁴ Bozer - Göle, 310; Reisoğlu, 155; Öztan, 262; Kara, 836.

“Davalı bankanın, TTK’ nin 711/son maddesi uyarınca aldığı ödemeden men talimatı karşısında, çeki usulüne uygun bir şekilde teyid etmiş (bloke kaydı vermiş) olsa bile, ödeme mükellefiyeti altında olmadığından, aksine davranışı kendisine keşideciye karşı sorumlu kılacağından, hamilin çek bedelini tahsil istemiyle muhataba karşı açtığı davanın, bu koşullarda dinlenmesi mümkün değildir.”⁸⁶⁵

3.9.3. Vizeli Çekin Ödenmesi

Muhatabın, çekin ödenmek üzere ibraz edilmesinden önce söz konusu olan çek bedelinin ilgili çek hesabında bulunduğunu bildirmesiyle birlikte çekin vizeli çeke dönüşeceği kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle çek ancak düzenlendiği andan ödeme için ibraz edildiği ana kadar vizeli çeke dönüşebilecektir. Teyitli çekten farklı olarak bu çeklerde karşılığın bloke edilmesi söz konusu olmayacaktır.⁸⁶⁶

Muhatap tarafından çeke vize verilmesinden sonra ilgili tutar üzerine bloke koyulmayacak olması nedeniyle keşideci dilediği gibi bu tutar üzerinde tasarrufta bulunma imkânı elde edebilecektir. Benzer şekilde muhatabın da vizeden sonra farklı bir çekin ibrazı üzerine söz konusu bu tutardan ödeme yapabilmesi mümkündür. Dolayısıyla farklı çek için yapılan böyle bir ödeme nedeniyle vizeli çekin ödenmemiş olması muhataba sorumluluk da doğurmayacaktır.⁸⁶⁷

3.9.4. Adresli ve Yerleşim Yerli Çekin Ödenmesi

Bu çekler için TTK’de herhangi bir tanım yapılmamıştır. Buna karşın, adresli ve yerleşim yerli çekin TTK m. 787’de kaleme alındığı görülmektedir. Bu düzenleme gereğince söz konusu bu çekler ancak muhatabın yerleşim yerinde ya da herhangi bir banka nezdinde ödenmek şartıyla düzenlenebilecektir.⁸⁶⁸

Çekte muhatabın bulunduğu il sınırları dışındaki herhangi bir adresin ödeme yeri olarak işaret edilmesi durumunda “yerleşim yerli çek” söz konusu olurken, herhangi bir banka

⁸⁶⁵ Yarg. 11. HD. E. 2001/185, K. 2001/955, T. 08.02.2001, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 23/10/2021).

⁸⁶⁶ Tekil, 176; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 482; Öztan, 263; Can – Güner, 235; Bahtiyar, 158; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 305; Özdamar vd., 246; Ayli, 170; Kara, 819. Muhatabın bu beyanı keşide anında verebileceğini ileri süren görüş için bkz. Bozer - Göle, 313. Muhatabın bu beyanı ibraz anında verebileceğini ileri süren görüş için bkz. Çamoğlu, 119.

⁸⁶⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 482-483; Kendigelen (Kırca), 299; Bozer - Göle, 313; Çamoğlu, 119; Öztan, 263; Can – Güner, 235; Bahtiyar, 159; Poroy – Tekinalp, 345; Kara, 819.

⁸⁶⁸ Kendigelen (Kırca), 285; Kınacıoğlu, 279; Bozer - Göle, 317; Pulaşlı, 333-334; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 300; Poroy – Tekinalp, 317; Can – Güner, 232.

nezdinde olmak koşuluyla muhatabın bulunduğu il sınırları içinde farklı bir adresin ödeme yeri olarak işaret edilmiş olması durumunda ise “adresli çek” söz konusu olacaktır.⁸⁶⁹

Dolayısıyla bu çekler yalnızca düzenlenmeleri açısından normal çeklerden farklı özellik arz etmekte olup, ödenmeleri hususunda ise genel hükümlere tabi olacaktır.

3.9.5. Garantili Çekin Ödenmesi

Bu çeklerinde blokeli çeklere benzediğini söyleyebiliriz. Buna karşı blokeli çekte, çek defterinin keşideciye muhatap tarafından teslim edilmesinden sonra keşidecinin talebiyle muhatabın çek üzerine kayıt düşmesi, başka bir ifadeyle çekin teyitli çeke dönüştürülmesi söz konusu iken, garantili çekte ise çek defteri henüz keşideciye teslim edilmeden önce çekin garantili çek olarak basılması söz konusu olmaktadır.⁸⁷⁰

Dolayısıyla bu çeklerin banka tarafından çek müşterisine teslim edilmesi anında, karşılığı sorulmaksızın her bir çek yaprağı için ne kadarlık bir tutarın, muhatabın kendisince ibraz eden hamile ödeneceği bellidir. Başka bir ifadeyle bu çeklerle muhatap, ibraz edilecek her bir çek yaprağı için hamile, karşılığın belirlenen miktarının var olduğunun garantisini vermektedir.⁸⁷¹

Blokeli çekten bir diğer farkı ise blokeli çekte çek bedelinin tümü üzerinde bir teyidin verilmesi söz konusu iken, garantili çekte ise çek bedeli için değil belirlenmiş olan bir tutar için garanti verilmesi söz konusu olmaktadır.⁸⁷²

Keşidecinin, elindeki garantili çek yaprağını verilen garanti kadar ya da daha az bir bedelle düzenlemiş olması durumunda, söz konusu bu çekin muhatabın herhangi bir şubesine ibrazı üzerine karşılığının olup olmadığı sorulmaksızın çek bedeli olan tutar ibraz eden hamile ödenecektir. Çekin verilen garanti miktarından daha fazla bir bedelle düzenlenmiş olması durumunda ise garanti kısmını aşan tutar için olağan bir çekin

⁸⁶⁹ Pulaşlı, 334; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 300; Poroy – Tekinalp, 317. Çekin muhatabın yerleşim yerinde düzenlenmesi durumunda “*yerleşim yerli çek*” söz konusu olurken, herhangi bir banka nezdinde olmak koşuluyla muhatabın yerleşim yerinden farklı bir yerde düzenlenmesi durumunda ise “*adresli çek*” söz konusu olacağını ileri süren görüş için bkz. Bozer - Göle, 317.

⁸⁷⁰ Bozer - Göle, 311; Reisoğlu, 157; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 325; Ayli, 179.

⁸⁷¹ Tekil, 177; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 491; Kendigelen (Kırca), 348; Bozer - Göle, 311; Çamoğlu, 120; Öztan, 319; Sumer, 325; Pulaşlı, 290; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 325; Özdamar vd., 248; Bahtiyar, 159; Ayli, 176; Bozkurt, 366.

⁸⁷² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 494; Kendigelen (Kırca), 349; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 325; Poroy – Tekinalp, 345; Ayli, 178-179.

ödenmesinde söz konusu olacak işlemler aynen yürütülecektir.⁸⁷³ Yargıtay’ın 1997 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“Bir banka, müşterisine garantili çek karnesi vermekle, ona bir kredi açmış bulunmaktadır. Bu nedenle, ibraz olunan garantili çekin, garanti limitinin üzerinde bir meblağ içermesi halinde, sadece garanti limitine kadar ödeme yapıp, bunun üstündeki miktar ödenmeyeceğinden, çek bu kısım itibariyle karşılıksız kalır, bu halde de karşılıksız çeklerle ilgili işlemlerin burada aynen yapılması gerekir.”⁸⁷⁴

ÇekK m. 3/3’de düzenleme altına alınan ve muhatabın ibraz edilen her bir çek yaprağı için belirlenen miktarı ödemekle yükümlü kılınmış olmasıyla birlikte, bir nevi “kanuni garantili çek” yaratıldığı sonucuna varılmaktadır.⁸⁷⁵ Kanun koyucu tarafından öngörülmüş olan bu garanti tutarlarının asgari olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla muhatapla keşideci arasında akdedilen çek sözleşmesine eklenecek bir maddeyle birlikte garanti altına alınan bu tutarın artırılması mümkün olabilecektir. Bu da kanuni garantili çeklerin yanında iradi garantili çeklerin de uygulamada kullanım alanı bulmasına neden olmaktadır.⁸⁷⁶

Muhatap, ibraz edilen çekin karşılığının çek hesabında olmaması nedeniyle garanti verdiği tutarı hamile ödemek zorunda kalması durumunda, pek tabi ki yaptığı bu ödeme için akdedilen çek sözleşmesi çerçevesinde keşideciye başvurabilecektir.⁸⁷⁷

3.9.6. Banka Çekinin Ödenmesi

Hamilin çekten kaynaklanan alacağının karşılıksız kalma riskini ortadan kaldırmak adına, muhatabın banka olmasının yanında keşidecisinin de yine bu banka olacak şekilde çek düzenlenebileceği kabul edilmektedir. Keşideci bu bankanın çeki kendi üzerine çekmesi mümkün olduğu gibi farklı bir banka nezdindeki hesabı üzerine çekmesi de mümkün

⁸⁷³ Kendigelen (Kırca), 349; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 494; Bozer - Göle, 311; Reisoğlu, 156-157; Çamoğlu, 121; Ayli, 180.

⁸⁷⁴ Yarg. CGK. E. 1997/10-318, K. 1997/332, T. 23.12.1997, <https://legalbank.net> (E.T. 23/10/2021).

⁸⁷⁵ Kendigelen (Kırca), 348; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 492; Bozer - Göle, 312; Çamoğlu, 120; Sumer, 325; Ayli, 180.

⁸⁷⁶ Bozer - Göle, 312-313; Sumer, 325; Ayli, 180.

⁸⁷⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 495; Kendigelen (Kırca), 349; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 325.

olabilecektir.⁸⁷⁸ Uygulamada ve doktrinde böyle çekler “banka çeki” ya da “keşide çeki” olarak ifade edilmektedir.⁸⁷⁹

Banka çekinin düzenlenmesinden önce banka müşterisi olan mevduat hesap sahibi söz konusu çekin karşılığını muhataba ödemektedir. Bunun üzerine muhatap ise lehtar olarak bu müşterisini ya da onun işaret edeceği herhangi birini göstererek çeki keşide edecektir.⁸⁸⁰

Uygulamada bu tarz çeklerin genellikle muhatap ile yapılmış bir çek sözleşmesi bulunmayan dolayısıyla da elinde keşide edebileceği bir çeki olmayan ancak çek kurumunun sağladığı avantajlardan yararlanmak isteyen banka müşterileri tarafından kullanıldığı görülmektedir.⁸⁸¹ Dolayısıyla da banka çeki sayesinde mevduat müşterisinin, borcunu çek aracılığıyla ödeme imkânına kavuştuğu söylenebilir.⁸⁸²

Banka çekinin ibrazı üzerine yapılacak ödeme de yine normal çekler için öngörülen şekilde gerçekleştirilecektir. Buradaki fark ise ödemenin çeki gerçekten ödeyenin değil, muhatabın uhdesindeki bir hesaptan yapılacak olmasıdır.

3.10. Çekin Ödenmesinin Sonuçları

Tedavüle çıkmış olan bir çekin yetkili hamili tarafından muhataba ibrazı üzerine muhatapça yapılacak olan ödeme, her şeyden önce tüm çek borçluları açısından söz konusu olan kambiyo ilişkisinin sona ermesine neden olacaktır. Dolayısıyla bu sone ermeyle birlikte keşidecinin yanında mevcut olması durumunda cirantalar ve avalistler de, çek ile üstlenmiş oldukları borçtan kurtulmuş olacaklardır.⁸⁸³

⁸⁷⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 495; Kendigelen (Kırca), 349; Öztan, 264; Pulaşlı, 291; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 318; Poroy – Tekinalp, 369; Özdamar vd., 249-250. Ayrıca keşideci ve muhatap sıfatının aynı banka üzerinde toplandığı çekler açısından geçersizlik yaptırımının söz konusu olacağı tartışma için bkz. Kendigelen (Kırca), 349-350; Pulaşlı, 291; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 318-319; Bahtiyar, 160.

⁸⁷⁹ Tekil, 177; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 497; Kendigelen (Kırca), 349; Bozer - Göle, 509; Reisoğlu, 157; Pulaşlı, 291; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 318; Bahtiyar, 159.

⁸⁸⁰ Tekil, 177; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 496-497; Bozer - Göle, 509; Reisoğlu, 157; Çamoğlu, 121; Öztan, 264; Bahtiyar, 159.

⁸⁸¹ Bozer - Göle, 509.

⁸⁸² Bozer - Göle, 510.

⁸⁸³ Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 44; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 320; Kınacioğlu, 287; Öztan, 290; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342; Poroy – Tekinalp, 230; Özdamar vd., 178-179; Can – Güner, 248; Bahtiyar, 164; Bilgili - Demirkapı, 194; Ayli, 143; Bozkurt, 401.

Karşılığı ödenmiş olan bir çekin artık bir makbuz hükmünde olduğu kabul edilecek ve söz konusu bu çek, muhatap tarafından ya da takas odasının aracı kılınması amacıyla farklı bir bankaya sunulmuş olması durumunda ise bu banka tarafından arşivlenecektir.⁸⁸⁴

Muhatap kendisine ibraz edilmiş olan bir çek için ödemeyi, keşideciye ait ilgili çek hesabı üzerinden yapacağından, pek tabi ki yapılan ödeme söz konusu bu hesaptaki mevcut bulunan bakiyenin eksilmesine, dolayısıyla da keşidecinin varlıkları üzerindeki bir azalmaya neden olacaktır.⁸⁸⁵

3.11. Çekin Ödenmemesi ve Sonuçları

3.11.1. Çekin Ödenmemesi

3.11.1.1. Muhtemel Ödenmeme Nedenleri

Yetkili hamil tarafından muhatap banka şubesine veya bu bankanın farklı bir şubesine ibraz edilmiş ya da takas odasının aracı olarak kullanılması amacıyla farklı bir bankaya sunulmuş olan çekin ödenmemesi de pek tabi ki mümkündür. Ancak bu husus keyfiyet taşımamakta olup, muhatabın çek karşılığını ödememesini geçerli bir nedene dayandırması gerekecektir.⁸⁸⁶

Her şeyden önce muhatabın ödeme yapabilmesi için daha önce de ifade ettiğimiz gibi ibraz edilen evrakın çek niteliğine sahip olması, dolayısıyla da TTK m. 780 ve m. 781’de kaleme alınan çek için aranılan unsurları bünyesinde barındırıyor olması gerekecektir. Dolayısıyla bu unsurların eksikliği, muhatap için ödememe nedeni olarak kabul edilebilecektir.⁸⁸⁷

⁸⁸⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 319-320; Öztan, 290; Pulaşlı, 438; Bozer - Göle, 409; Can – Güner, 248; Bahtiyar, 164; Bilgili - Demirkapı, 194; Ayli, 143; Bozkurt, 401.

⁸⁸⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 326; Kendigelen (Kırca), 320; Öztan, 291; Can – Güner, 248; Bilgili - Demirkapı, 194; Ayli, 144.

⁸⁸⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 359; Kendigelen (Kırca), 326; Bozer - Göle, 422; Öztan, 291; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342; Ayli, 146; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 19.

⁸⁸⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 359; Kendigelen (Kırca), 326; Bozer - Göle, 422; Öztan, 291; Can – Güner, 249; Bilgili - Demirkapı, 195; Ayli, 146; Ali Sedat Uluğ, “Hukuki Yönden Karşılıksız Çek Kavramının Analizi” *Academic Review of Humanities and Social Sciences* 3/2 (2020), 352.

Muhatabın çek karşılığını ödemesi için ibraz edenin yetkili hamil olması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili hamil dışında bir kişi tarafından ibraz edilmiş olan çek için de muhatap açısından ödememe nedeninin var olduğu kabul edilecektir.⁸⁸⁸

Çekin, kanun koyucunun TTK m. 796'da öngördüğü ibraz süreleri içerisinde muhataba ibraz edilmemiş olması da ödememe nedeninin doğmasına neden olacaktır.⁸⁸⁹ Ancak burada daha önce de bahsetmiş olduğumuz istisnai durumların varlığını hatırlatmakta fayda vardır.⁸⁹⁰

İbraz edilen çekin TTK m. 812'de işaret edilen şekliyle sahte ya da tahrif edilmiş bir çek olması durumunda da, yine muhatap için ödememe nedeninin var olduğu kabul edilecektir.⁸⁹¹

Muhataba ibraz edilmiş olan çek için TTK m. 818/1-s'de yapılan göndermeyle TTK m. 757/1 gereğince mahkemece verilmiş olan bir ödemeden men kararının varlığı halinde de yine muhatap için ödememe nedeninin var olduğu kabul edilecektir.⁸⁹²

Daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi, ibraz edilen çekin muhatap tarafından ödemesinin yapılabilmesi için söz konusu bu çekin bağlı olduğu ilgili çek hesabında, çek karşılığı olan tutarın mevcut olması gerekmektedir. Dolayısıyla hesapta karşılığın olmaması da muhatap için bir diğer ödememe nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁹³ Uygulamaya bakıldığında, en çok karşılaşılan muhatabın çeki ödemeden kaçınma nedeninin de bu husus olduğu görülmektedir.

Doktrinde keşideci ile muhatap arasında akdedilmiş geçerli bir sözleşmenin olmaması durumunun da, muhatap açısından ödememe nedeni olarak kabul edildiği görülebilmektedir.⁸⁹⁴ Ancak burada şunu da ifade etmek gerekir ki, bu husus uygulamada

⁸⁸⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 359; Kendigelen (Kırca), 326; Bozer - Göle, 422; Öztan, 291; Can – Güner, 249; Bilgili - Demirkapı, 195; Ayli, 146; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 4; Uluğ, 352.

⁸⁸⁹ İmregün, 131; Tekil, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 359; Kendigelen (Kırca), 326; Bozer - Göle, 424; Reisoğlu, 267; Öztan, 292; Can – Güner, 250; Bilgili - Demirkapı, 195; Ayli, 146; Uluğ, 353.

⁸⁹⁰ Üçüncü bölüm içerisinde “C. Çekin Ödenme Zamanı” başlıklı konuya bkz.

⁸⁹¹ Tekil, 205; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 359; Kendigelen (Kırca), 326; Bozer - Göle, 423; Öztan, 291; Can – Güner, 249; Bilgili - Demirkapı, 195; Ayli, 146; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 4; Uluğ, 352.

⁸⁹² Tekil, 205; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 359; Kendigelen (Kırca), 326; Bozer - Göle, 423; Reisoğlu, 270; Öztan, 291; Can – Güner, 250; Bilgili - Demirkapı, 195; Ayli, 146; Uluğ, 352.

⁸⁹³ Tekil, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 360; Kendigelen (Kırca), 327; Bozer - Göle, 422; Reisoğlu, 260; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 4.

⁸⁹⁴ Tekil, 204; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 360; Bozer - Göle, 422; Öztan, 292; Can – Güner, 250; Bilgili - Demirkapı, 195; Ayli, 146; Battal, “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek”, 4; Uluğ, 353.

pek karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek bir durum değildir. Çünkü bankalar söz konusu sözleşme akdedilmeden önce çek hesabı açmamakta, dolayısıyla da bu hesap üzerine çek defteri basmamaktadırlar.

İbraz edilen çek için muhatabın ödemededen kaçınmasına sebep olabilecek ve yukarıda saymış olduğumuz nedenler sınırlı olmayıp, gerçekleşen olayın özelinde bu örneklerin artırılabilmesi mümkündür.⁸⁹⁵

3.11.1.2. Özel Olarak “Karşılıksız Çek”

Çekin ödenmeme nedenlerini sayarken de bahsettiğimiz gibi, uygulamada en sık rastlanılan neden çek karşılığı olan tutarın ilgili çek hesabında olmamasıdır. Karşılığı olmayan bu çekin de “karşılıksız çek” olarak anıldığı görülmektedir.⁸⁹⁶

Kanun koyucunun, karşılıksız çek için özel olarak bir tanım yapmadığı söylenebilecek olsa da, gerek ÇekK m. 5/1’den, gerekse de TTK m. 783’den dolaylı olarak karşılıksız çekin tanımlanmış olduğu sonucuna varabiliriz.⁸⁹⁷ Varılan bu sonuç neticesinde karşılıksız çek, yetkili hamil tarafından TTK m. 796’da öngörülen süreler içerisinde muhataba ibraz edilmiş olmasına rağmen, bağlı olduğu çek hesabındaki bakiyenin yetersizliği nedeniyle ödemesi gerçekleştirilememiş olan çek, şeklinde tanımlanabilecektir.⁸⁹⁸

Yapılan bu tanım neticesinde karşılıksız çekin varlığı için her şeyden önce muhatabın ödeme yapmamış olması gerekmektedir. Dolayısıyla her ne suretle olursa olsun muhatap tarafından ödemesi yapılmış olan bir çekin, karşılıksız çek olarak kabul edilmesi mümkün olmayacaktır. Ayrıca böyle bir durumda çek bedelini almış olan hamilin, karşılıksız çek için öngörülen yaptırımlara başvurabilmesi de söz konusu olamayacaktır.⁸⁹⁹

Buna karşın, muhatabın ödemededen kaçınmış olduğu her durumda, söz konusu çekin karşılıksız çek olduğu söylenemeyecektir. Çünkü ilgili çek hesabında karşılığın olmasına

⁸⁹⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 360; Kendigelen (Kırca), 326; Ayli, 146. Detaylı bilgi için bkz. Uluğ, 352-353.

⁸⁹⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 360; Bozer - Göle, 441; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342.

⁸⁹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 360; Bozer - Göle, 439-440; Uluğ, 351.

⁸⁹⁸ Tekil, 201; Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi”, 37; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 360; Bozer - Göle, 441; Pulaşlı, 445; Can – Güner, 250; Ayli, 146; Uluğ, 351; Mustafa Yavuz, “Çek Kanununda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı” *Bankacılar Dergisi* 106 (2018), 113.

⁸⁹⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 361; Bilgili - Demirkapı, 197; Yasan, 180; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1189.

rağmen, muhatabın ödemededen kaçınmasını zorunlu kılan birtakım hususların söz konusu olabilmesi de mümkündür. Örneğin çeki ibraz edenin yetkili hamil olmaması durumunda muhatabın ödemededen kaçınması gerekecektir. Ancak bu kaçınma ibraz edilen bu çeke karşılıksız çek vasfı kazandırmayacaktır.⁹⁰⁰

Herhangi bir çekin karşılıksız çek olarak nitelendirilebilmesi için ilgili çek hesabında karşılığın olmaması ön şart olarak kabul edilmekle birlikte, söz konusu bu karşılığın olmadığına tespiti ise ibraz anı ile sabitlenmiştir. Başka bir ifadeyle, ancak ibraz anında karşılığı olmayan çekler için karşılıksız çek ifadesi kullanılabilecektir. Dolayısıyla çekin düzenlendiği anda ya da tedavül süreci içerisinde ilgili hesapta çek bedeli olan tutarın olmaması, söz konusu bu çekin karşılıksız çek olarak nitelendirilmesine neden olmayacaktır.⁹⁰¹

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, çekin muhataba ibraz edilmesi anında ilgili çek hesabında karşılığın olmamasına rağmen, keşideciye ait farklı bir hesapta çek karşılığı olan tutarın bulunuyor olması, söz konusu çekin karşılıksız çek olarak muamele görmesine engel olmayacaktır.⁹⁰²

Kanun koyucunun TTK m. 796'da öngördüğü sürelerin kaçırılmasından sonra yapılacak olan ibraz neticesinde ise ilgili hesapta karşılığın olmamasına rağmen söz konusu çekin karşılıksız çek olduğu söylenemeyecek ve “karşılıksızdır” işlemi yapılamayacaktır.⁹⁰³

Ayrıca çek, her ne kadar görüldüğünde ödenecek olsa da ÇekK m. 3/8 gereğince, keşide tarihinden önce ibraz edilen çekler için “karşılıksızdır” işlemi yapılamayacaktır. Dolayısıyla bu süre zarfında yapılacak olan ibrazlar neticesinde de, ilgili hesapta karşılığın olup olmadığı önem arz etmeksizin, karşılıksız çek söz konusu olamayacaktır.⁹⁰⁴

⁹⁰⁰ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 361; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 342.

⁹⁰¹ Tekil, 201; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 366; Öztan, 296-297; Reisoğlu, 260; Özdamar vd., 282; Bilgili - Demirkapı, 197; Yasan, 180; Bozkurt, 414; Ayşe Nur Ersoy, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde ‘Karşılıksızdır’ İşlemine Sebebiyet Verilmesinin Cezai ve İdari Yaptırımları” *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 1 (2019), 262; Uluğ, 351; Demir, 230; Yavuz, 113.

⁹⁰² Reisoğlu, 260; Bilgili - Demirkapı, 198; Uluğ, 351; Demir, 231.

⁹⁰³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 366; Bozer - Göle, 444; Öztan, 296; Sumer, 327; Bilgili - Demirkapı, 198; Ayli, 149; Demir, 230.

⁹⁰⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 366; Öztan, 296; Sumer, 327; Bilgili - Demirkapı, 198; Ayli, 150; Demir, 230; Yavuz, 113. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Tekil, 201.

3.11.2. Karşılıksız Çekin Hukuki ve Cezai Sonuçları

Kanun koyucunun öngördüğü süreler içerisinde elindeki çeki muhataba ibraz etmiş olan hamilin, söz konusu çek bedelini kısmen ya da tamamen tahsil edememiş olması durumunda, müracaat borçlularına karşı talep hakkı doğmuş olacaktır.⁹⁰⁵ Söz konusu olan bu hak, kambiyo hukukuna dayalı olup, yasada ve doktrinde “başvuru hakkı” ya da “müracaat hakkı” olarak adlandırılmaktadır.⁹⁰⁶

Hamilin müracaat borçlularına başvurabilmesi için aranılan ilk şart, pek tabi ki, söz konusu ibraz edilen senedin çek niteliğine sahip olması gerekliliğidir. Dolayısıyla da TTK’de çek için aranılan zorunlu unsurları ihtiva etmeyen bir senet için başvuru hakkı da gündeme gelemeyecektir.⁹⁰⁷

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi karşılıksız çekten bahsedilebilmesi için öncelikle ibraz edenin yetkili hamil olması gerekmektedir. Bu nedenle müracaat borçlularına başvuru hakkının doğması için aranılan ikinci şart da, çeki muhataba ibraz etmiş olan kişinin o çek için yetkili hamil olması gerekliliğidir. Dolayısıyla yetkili hamil dışındaki kişilerin ibrazı neticesinde çek karşılıksız çıksa dahi, bu kişi için müracaat borçlularına başvuru hakkı gündeme gelemeyecektir.⁹⁰⁸

Buna karşın, yetkili hamil tarafından yapılmış olduğu tespit edilmiş olan tüm ibrazların da müracaat borçlularına karşı başvuru hakkını doğurabileceği söylenemeyecektir. Çünkü başvuru hakkının doğumu için aranılacak üçüncü şart da, söz konusu bu çekin muhataba, kanun koyucunun TTK m. 796’da öngördüğü süreler içerisinde ibraz edilmiş olması gerekliliğidir. Söz konusu bu süreler içerisinde muhataba ibraz edilmemiş olan çekler için hamil, müracaat borçlularına karşı sahip olduğu başvuru hakkını kaybetmiş olacaktır.⁹⁰⁹

Aranılacak dördüncü şart ise ilk üç şartın sağlanıyor olmasına rağmen, ödenemeyen çek için TTK m. 808’de sayılan usullerden biriyle ödemenin gerçekleşmediğinin tespitinin

⁹⁰⁵ Tekil, 213; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 375; Kendigelen (Kırca), 329-330; Kınacıoğlu, 293; Bozer - Göle, 424; Öztan, 305; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 352; Poroy – Tekinalp, 355; Özdamar vd., 274; Can – Güner, 259; Bahtiyar, 172; Bilgili - Demirkapı, 206-207; Ayli, 146; Yasan, 163; Bozkurt, 409; Uluğ, 357.

⁹⁰⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 375; Öztan, 304; Bozkurt, 409; Uluğ, 358.

⁹⁰⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 376; Bozer - Göle, 424; Can – Güner, 259.

⁹⁰⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 376; Bozer - Göle, 424.

⁹⁰⁹ Tekil, 213; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 382; Kendigelen (Kırca), 330; Kınacıoğlu, 293; Bozer - Göle, 425; Öztan, 306; Özdamar vd., 274; Can – Güner, 259; Bilgili - Demirkapı, 207; Yasan, 163; Uluğ, 358; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1189.

yapılması gerekliliğidir.⁹¹⁰ Yargıtay'ın 2010 tarihli örnek bir kararında⁹¹¹ da bu hususa vurgu yaptığı ve bunun mahkeme tarafından res'en dikkate alınması gerektiğini ifade ettiği görülmektedir.⁹¹² Hamil, süresi içerisinde söz konusu bu tespiti yaptırmamış olması halinde ise müracaat borçlularına karşı sahip olduğu başvuru hakkını kaybedecek ve bu senedi artık yalnızca delil başlangıcı olarak kullanabilecektir.⁹¹³

Sayılan bu şartların sağlanmamış olması durumunda ise hamilin, çeki düzenleyen de dâhil olmak üzere kendinden önce çeki hamil olmuş tüm müracaat borçlularına karşı muhataptan alamadığı çek bedeli için takip başlatması söz konusu olamayacaktır. Ancak hamil böyle bir durumda, TTK m. 818/1-m'de yapılan göndermeyle TTK m. 732 doğrultusunda yalnızca keşideciye karşı sebepsiz zenginleşme davası açma yoluna başvurabilecektir.⁹¹⁴

TTK m. 818/1-k'de yapılan göndermeyle TTK m. 724 gereğince, hamilin sahip olduğu başvuru hakkını kullanması neticesinde talep edebileceği borç için Yargıtay'ın da 2001 tarihli örnek bir kararında⁹¹⁵ ifade ettiği gibi, müracaat borçluları birlikte müteselsil olarak sorumlu olacaklardır.⁹¹⁶ Bu nedenle yetkili hamil böyle bir durumda ciro silsilesindeki sıraya bakmaksızın istediği cirantaya başvurabilecektir. Ayrıca istemesi halinde bir veya birkaç kişiye karşı bu hakkını ileri sürebileceği gibi tüm borçlulara karşı birlikte de ileri sürebilecektir.⁹¹⁷

Yetkili hamilin başvuru hakkını kullanması neticesinde alacağını kendinden önceki hamillerden birinden tahsil etmesi durumunda ise ödemeyi yapan söz konusu bu eski

⁹¹⁰ İmregün, 132; Karayalçın, 298; Tekil, 213; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 382; Kendigelen (Kırca), 330; Kınacıoğlu, 294; Bozer - Göle, 425; Çamoğlu, 150; Öztan, 306; Reisoğlu, 282; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 352; Poroy – Tekinalp, 356; Özdamar vd., 274; Can – Güner, 259; Bilgili - Demirkapı, 208; Yasan, 163-164; Bozkurt, 409; Uluğ, 358-359; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1189.

⁹¹¹ Yarg. 12. HD. E. 2010/3596, K. 2010/15945, T. 21.06.2010, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 20/10/2021): "...hamilin lehtarını takip etmesi protestonun varlığına bağlıdır. Anılan hususun mahkemece re'sen nazara alınması gerekir. Takip dayanağı senedin protesto edilip edilmediği de araştırılmamıştır. Açıklanan nedenlerle eksik incelemeye dayalı kararın bozulmasına...".

⁹¹² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 382; Kendigelen (Kırca), 330; Bozer - Göle, 426; Öztan, 304.

⁹¹³ Bozer - Göle, 426.

⁹¹⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 402-403; Kendigelen (Kırca), 334-335; Bozer - Göle, 424; Reisoğlu, 288; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 356; Uluğ, 360.

⁹¹⁵ Yarg. 11. HD. E. 2001/6463, K. 2001/9351, T. 26.11.2001, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 20/10/2021): "...çeki keşide ve ciro eden veya aval veren kimseler hamile karşı, müteselsilen borçlu sıfatıyla sorumludurlar..".

⁹¹⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 380; Kendigelen (Kırca), 330; Kınacıoğlu, 293; Reisoğlu, 283; Bozkurt, 409; Uluğ, 361; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1190.

⁹¹⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 380; Kendigelen (Kırca), 330; Kınacıoğlu, 293; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1190.

hamil de, yine TTK m. 818/1-l’de yapılan göndermeyle TTK m. 726 doğrultusunda, çeki düzenleyen de dâhil olmak üzere kendinden önceki hamillere yaptığı ödeme için başvurabilecektir.⁹¹⁸

Müracaat borçlularına karşı başvuru hakkını kazanmış olan hamil, söz konusu borçlulardan TTK m. 810’da ifade edilen hususlarda talepte bulunabilecektir. Hamil, böyle bir durum için çeki düzenleyene başvurmuş olması durumunda TTK m. 783/3 gereğince ayrıca ödenmeme nedeniyle uğramış olduğu zararları ve ödenmeyen tutarın %10’u kadar bir tazminatı da dava yoluyla talep edebilecektir.⁹¹⁹ Yargıtay’ın 2013 tarihli örnek bir kararında⁹²⁰ da vurguladığı gibi yetkili hamilin bu tutarlar için keşideci dışındaki müracaat borçlularına başvurması ise mümkün değildir. Ancak hamilin ibraz ettiği çek için ödeme yapılmadığı hususunda TTK m. 808’de işaret edilen şekilde tespit yaptırmamış olması halinde, yine bu talepler için de çeki düzenleyene başvurması mümkün olmayacaktır.⁹²¹ Ayrıca burada şunu da ifade etmek gerekir ki, hamilin TTK m. 783/3 gereğince yapacağı taleplerin kambiyo senetlerine özgü takip yoluyla değil, ayrıca açılacak olan bir davayla ileri sürülmesi mümkün olabilecektir.⁹²²

İbraz edilen çekin karşılıksız çıkması durumu hamil lehine yukarıda bahsedilen şekilde sonuç doğurmasının yanında, ÇekK m. 5 gereğince söz konusu böyle bir çekin keşidecisi açısından da birtakım cezai yaptırımların gündeme gelmesine neden olacaktır.⁹²³

ÇekK m. 5/1’de çekin, kanun koyucunun öngördüğü süreler içerisinde ibraz edilmiş olmasına rağmen “karşılıksızdır” işlemine tabi tutulmuş olması durumunda, buna neden olan kişi için icra mahkemesince üst sınırı binbeşyüz gün olmak üzere adli para cezası verilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca öngörülen bu ceza her bir çek yaprağı için ayrı ayrı

⁹¹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 394; Kendigelen (Kırca), 330; Kınacıoğlu, 295; Bozer - Göle, 449; Çamoğlu, 151; Öztan, 309; Poroy – Tekinalp, 358; Bilgili - Demirkapı, 210; Yasan, 165; Uluğ, 363.

⁹¹⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 389; Kendigelen (Kırca), 332; Bozer - Göle, 449; Çamoğlu, 150; Öztan, 309; Reisoğlu, 285-286; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 353-354; Poroy – Tekinalp, 357-358; Özdamar vd., 275; Bahtiyar, 173; Bilgili - Demirkapı, 210; Yasan, 165.

⁹²⁰ Yarg. 12. HD. E. 2013/22295, K. 2013/31010, T. 01.10.2013, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 20/10/2021): “Somut olayda çek tazminatından 6102 Sayılı TTK’ nin 783. maddesine göre keşideci-borçlu şirket sorumlu olduğundan bu tazminat ciranta konumunda olan borçludan talep edilemez.”.

⁹²¹ Bozer - Göle, 450.

⁹²² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 393; Bozer - Göle, 450.

⁹²³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 429-430; Kendigelen (Kırca), 336; Bozer - Göle, 470; Öztan, 298; Pulaşlı, 447; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 358; Poroy – Tekinalp, 398; Özdamar vd., 276; Bahtiyar, 182; Bilgili - Demirkapı, 202; Bozkurt, 413; Uluğ, 364; Ersoy, 280.

değerlendirilerek hesap edilecektir.⁹²⁴ Madde metninde dikkat çeken bir diğer önemli husus ise söz konusu bu cezanın verilebilmesi için hamilin şikâyetinde bulunmuş olmasının önkoşul olarak kabul edilmiş olmasıdır.⁹²⁵

Aynı hüküm gereğince, muhataba ibraz edilen çek için “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına neden olan kişiye İcra Mahkemesince verilecek söz konusu bu adli para cezası, çekteki karşılıksız kalan kısımdan az olamayacaktır.⁹²⁶ Dolayısıyla verilecek olan adli para cezası ile karşılıksız kalan kısım arasında bir doğru orantı olduğu kabul edilecektir. Bu nedenle karşılıksız kalan kısım arttıkça adli para cezası miktarı da artacak, azalması durumunda ise orantılı olarak azalacaktır.

Dolayısıyla İcra Mahkemesinin, para cezasına hükmedebilmesi için öncelikle karşılıksız kalan kısmın tespitini yapması gerekecektir. Bu tespitin yapılmasında ise hamile yapılan ödeme dikkate alınacağı gibi muhatabın ödeme yükümlülüğü altında olduğu tutarın da dikkate alınması gerekmektedir. Muhatabın sorumluluğundaki bu tutar, hamil tarafından talep edilmemiş olsa bile, çek bedelinden düşülerek hesap yapılması gerekecektir.⁹²⁷ Yargıtay’ın 2018 tarihli örnek bir kararında da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

“...bozma gereği yeniden uygulama yapılarak hükümden, sanık hakkında adli para cezası uygulanmasına ilişkin (1) numaralı maddesinde yer alan "ancak hükmolunacak ceza çekin karşılıksız kalan miktarından az olmayacağından sonuçta 43.444,00 TL Adli Para cezası ile cezalandırılmasına" ibaresinin tamamen çıkarılmasına, çıkarılan bu kısım yerine, "ancak hükmolunacak ceza bankanın sorumlu olduğu miktar düşüldükten sonra karşılıksız kalan çek bedelinden az olmayacağından sonuçta 42.034,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına" ibaresi eklenmesine, infazın bu miktar üzerinden yapılmasına...”.⁹²⁸

Buna karşın, hükmedilecek olan adli para cezasının hesabında, karşılıksız kalan kısım için temerrüt faizi işletilerek bu tutarın da dikkate alınması mümkün olmayacaktır. Benzer

⁹²⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 442; Kendigelen (Kırca), 338; Bozer - Göle, 470; Öztan, 298; Reisoğlu, 357; Pulaşlı, 447; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 358; Poroy – Tekinalp, 398; Özdamar vd., 282; Bahtiyar, 182; Bilgili - Demirkapı, 202; Yasan, 181; Bozkurt, 418; Uluğ, 364; Ersoy, 280; Yavuz, 113.

⁹²⁵ Kendigelen (Kırca), 340; Bozer - Göle, 470; Öztan, 298; Reisoğlu, 357; Pulaşlı, 447; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 358; Poroy – Tekinalp, 398; Özdamar vd., 282; Bahtiyar, 187; Bilgili - Demirkapı, 202; Yasan, 181-182; Bozkurt, 418; Uluğ, 364; Ersoy, 280; Yavuz, 114.

⁹²⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 443; Kendigelen (Kırca), 338; Bozer - Göle, 471; Reisoğlu, 357; Özdamar vd., 282; Bozkurt, 418; Uluğ, 364; Ersoy, 280; Yavuz, 113.

⁹²⁷ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 443; Bozer - Göle, 471; Özkan – Karaca, 20; Tamer, 101.

⁹²⁸ Yarg. 19. HD. E. 2018/3161, K. 2018/6723, T. 04.06.2018, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 21/10/2021).

şekilde yapılan takip ya da yargılama giderlerinin de hükmedilecek bu adli para cezasının üzerine eklenmesi mümkün değildir.⁹²⁹ Yargıtay’ın 2019 tarihli örnek bir kararında⁹³⁰ da bu hususa vurgu yaptığı görülmektedir.

ÇekK m. 5/11 gereğince, karşılıksız çıkan çek için hükmedilmiş olan adli para cezasının ödenmemiş olması halinde ise söz konusu bu ceza doğrudan hapis cezasına dönüştürülecektir. Dolayısıyla böyle bir durumda failin cezasına karşılık “kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı” söz konusu olamayacaktır.

Tek bir çekin karşılıksız kalması nedeniyle hükmedilmiş olan adli para cezasının hapis cezasına dönüştürülmesi durumunda fail en fazla üç yıl süreyle mahkum edilebilecektir. Buna karşın söz konusu çek sayısının birden fazla olması durumunda ise öngörülen üst sınır beş yıla çıkacaktır.⁹³¹

İcra Mahkemesi karşılıksız çek keşide etmiş olan kişiye hükmedeceği adli para cezasının yanında ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma cezası da verecektir. Kişi üzerinde söz konusu bu cezanın zaten mevcut olması durumunda ise bu yasağın devamına karar verecektir.⁹³² Bu yasakla birlikte cezalandırılan kişinin artık yeni bir çek düzenlemesi ya da herhangi bir banka nezdinde yeni bir çek hesabı açması mümkün olamayacaktır.⁹³³

Kanunda her ne kadar bu cezayla birlikte yeni çek düzenlenmesi yasaklanmış olsa da bu durum daha önce de bahsetmiş olduğumuz ileri keşide tarihli çek düzenlenmesinin kabul edilebilirliği ile çelişkili sonuçlar doğurmaktadır. İleri keşide tarihli bir çekin düzenlenerek tedavüle sokulmasından sonra keşideci için çek düzenleme cezası verilmiş olması acaba tedavüldeki bu çeki geçersiz kılacak mıdır? Kanaatimizce kanun koyucunun dolaylı da olsa ileri keşide tarihli çek düzenlenmesini kabul etmiş olması ve çeke hamil

⁹²⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 445; Bozer - Göle, 471; Bozkurt, 418. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Poroy – Tekinalp, 398.

⁹³⁰ Yarg. 19, CD. E. 2018/3301, K. 2019/5407, T. 11.03.2019, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 21/10/2021): “...mahkemece takdiren belirlenen 509 gün adli para cezasının aynı şekilde takdiren tespit edilen günlük 100 TL ile çarpılması suretiyle hükmedilen 50.900,00 TL adli para cezası üzerine ticari temerrüt faizi, takip ve yargılama gideri toplamaları da eklenmek suretiyle sanığın neticeden 50.979,82 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına hükmedilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğu anlaşılmakla...”.

⁹³¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 446; Bozer - Göle, 473.

⁹³² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 463; Kendigelen (Kırca), 342; Bozer - Göle, 473; Öztan, 299; Pulaşlı, 444; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 360; Poroy – Tekinalp, 399; Yasan, 183-184; Bozkurt, 413; Uluğ, 364; Ersoy, 280; Demir, 232; Yavuz, 114.

⁹³³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 466; Kendigelen (Kırca), 342; Bozer - Göle, 474; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 360; Poroy – Tekinalp, 399; Bozkurt, 413; Ersoy, 297; Demir, 232; Yavuz, 114.

olanların haklarına hâlel gelmemesi adına tedavüldeki söz konusu bu çeklerin geçerliliği etkilenmemelidir.

Bununla birlikte ileri keşide tarihli çeklerin gerçek düzenlenme tarihinin tespiti mümkün olamayacağından, söz konusu çekin, cezanın hükmedilmesinden önce mi yoksa sonra mı tedavüle çıkarıldığı da belirlenemeyecektir. Bu da ceza almış olan keşidecinin, elinde kalan çekleri ileri keşide tarihli olarak düzenlemesine kapı aralayacaktır.

Dolayısıyla kanun koyucunun ileri keşide tarihli çek uygulamasını kabul ettiği sürece ÇekK m. 5/1’de geçen “...çek düzenleme...” ifadesi bu kabulle çelişki yaratacak ve uygulama alanı bulamayacaktır. Kanaatimizce çek düzenlenmesinin yasaklanmasının yerine, muhatapça çek karnesi bastırılması ya da bastırılmış olup da muhatap nezdinde olan çek defterlerinin yasaklı kişiye teslim edilmesinin yasaklanmasını dile getiren ifadenin kullanılması daha doğru olacaktır.

ÇekK m. 5/6 gereğince, yasaklılık kararı verilmiş olan çek hesabı sahibi, elinde bulunan ve henüz tedavüle çıkarılmamış olan çek yapraklarını muhataba iade etmek zorunda kalacaktır.⁹³⁴ Ayrıca ÇekK m. 5/7 gereğince, çek hesabı sahibinin keşide etmiş olduğu ancak henüz tahsil edilmemiş olan başka bir ifadeyle dolaşımda bulunan çek yapraklarının bilgisini de muhataba liste halinde vermesi gerekecektir.⁹³⁵ Her ne kadar kanun koyucu bu maddelerle, boş çek yapraklarının o andan itibaren keşide edilmesinin önüne geçmek istemiş olsa da, kötüniyetli çek hesabı sahibi ileri düzenleme tarihli çek uygulamasına güvenerek elinde boş çek yaprağı olmadığını beyan edip, kendine verilen süre içerisinde söz konusu çeklerin tedavüle sokulması yoluna başvurabilecektir.

⁹³⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 466; Kendigelen (Kırca), 342; Bozer - Göle, 475; Öztan, 300; Pulaşlı, 444; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 361; Poroy – Tekinalp, 400; Bilgili - Demirkapı, 204; Yasan, 185; Bozkurt, 419-420; Uluğ, 367; Ersoy, 298; Demir, 233; Yavuz, 119.

⁹³⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 467; Kendigelen (Kırca), 342; Bozer - Göle, 475; Öztan, 300; Pulaşlı, 445; Kaya (Ülgen - Helvacı - Nomer Ertan), 361; Poroy – Tekinalp, 400; Bilgili - Demirkapı, 204; Yasan, 185; Bozkurt, 420; Uluğ, 367; Ersoy, 298; Demir, 234; Yavuz, 119-120.

SONUÇ

Türk hukuku açısından kambiyo senetlerinden biri olduğu kabul edilen ve “çek” olarak adlandırılan kıymetli evrak, ticari hayat içerisinde yaygın kullanım alanı bulması nedeniyle büyük önem arz etmektedir.

Ödeme vasıtası olarak öngörülen çek kurumunun amacına hizmet etmesi ve tarafların menfaatleri doğrultusunda uygulama alanı bulabilmesi adına, gerek mevzuat gerekse de uygulamada titizlikle üzerinde durulması gereken bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda kanun koyucu da, herhangi bir senedin çek olarak nitelendirilebilmesi için sıkı şekil şartları öngörmüş ve TTK’de çek için aranılan unsurları tek tek saymıştır.

Diğer kambiyo senetlerinde olduğu gibi çek için de TTK matbu form kullanma zorunluluğu öngörmemiştir. Ancak sırf bu yönde açıkça bir düzenlemenin olmaması nedeniyle alelade bir kâğıt üzerinde de çekin düzenlenebileceğini söylemek doğru olmayacaktır. ÇekK açısından konuya yaklaşıldığında ise çek defterlerinin yalnızca bankalar tarafından bastırılabilir olması ve baskı şekline ilişkin esasların kaleme alınmış olması, çeklerin matbu olarak basılmış olan çek yaprakları üzerinden düzenlenebileceğini göstermektedir. TTK’de sayılan unsurlara sonradan eklenmiş olan karekod uygulaması da, çeklerin matbu formlar üzerinden düzenlenmesinin zorunlu kılındığını göstermektedir.

Kanun koyucu, bir çekin düzenlenebilmesi için taraflar arasında akdedilmiş bir çek sözleşmesinin varlığını ve söz konusu çek bedeli için muhatap nezdinde ancak keşideci emrinde bulunan çek karşılığının varlığını aramıştır. Aranılan karşılık keşideciye ait bir mevduat olabileceği gibi, muhatabın ona tahsis etmiş olduğu bir kredi de olabilecektir. Keşideci ile muhatap arasında akdedilen çek sözleşmesi ise sui generis nitelikte olup, tarafların her ikisine de borç yükleyen bir sözleşmedir.

İbraz, çekin ödenmek üzere muhataba sunulmasıdır. Geçerli bir ibrazdan bahsedilebilmesi için çeki ibraz edenin yetkili hamil olması gerekecektir. Dolayısıyla muhatap, çeki kendisine ibraz eden kişinin gerçekten meşru hamil olup olmadığını

araştırması gerekecektir. Yapılacak bu araştırma ise çekin emre, hamiline ya da nama yazılı olmasına göre farklılık arz edecektir.

Yetkili hamil tahsil etmek istediği çeki, çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesine ibraz edebileceği gibi, aynı bankanın farklı bir şubesine ibraz etmesi de mümkün olabilecektir. Buna karşın çekin farklı bir bankaya sunulmuş olması ise geçerli kabul edilen ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğurmayacaktır. Farklı bankaya tahsil ya da iskonto amacıyla verilmiş olan bir çekin, takas odası aracılığıyla ibrazı söz konusu olabilecektir. Takas odası aracılığıyla yapılan böyle bir ibraz da, geçerli kabul edilen ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.

Çek alacaklısı olan yetkili hamil söz konusu bu alacağına ve çekten doğan diğer haklarına dilediği zaman kavuşamayacaktır. Çünkü kanun koyucu çekler için ibraz süreleri öngörmüştür. Dolayısıyla bu hakları elde etmek isteyen hamilin, söz konusu bu ibraz süreleri içerisinde çeki muhataba ibraz etmesi gerekecektir. İbraz süreleri; muhatabın yükümlülükleri, çekten cayma hakkının kullanılabilmesi, müracaat borçlularına başvurulabilmesi, zamanaşımı süresinin başlaması, bloke kaydının hüküm ifade etmesi, tazminat ve munzam zararların talep edilebilmesi, “karşılıksızdır” işleminin yapılabilmesi ve yapılan cironun niteliği açısından önem arz etmektedir.

Öngörülen ibraz süreleri çekin düzenlenme yeri ile ödeme yerinin aynı olup olmamasına göre belirlenmiştir. Buna karşın kanun koyucu “yer” kavramıyla neyin kastedildiğine açıklık getirmemiştir. Her ne kadar farklı görüşler mevcut olsa da “yer” kavramının il sınırlarının kapsadığı alan olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Mevzuat gereğince ibrazın, çek hesabının bulunduğu şubenin dışında diğer şubelere de yapılabilir olması ve günümüzde bankaların şube ağıının gelişmiş olması nedeniyle, düzenlenme ve ödeme yeri aynı olan çekler ile ülke içinde olmak şartıyla farklı olan çekler açısından yapılacak tahsilatın çok da farklılık arz ettiği söylenemeyecektir. Dolayısıyla düzenlenme yeri ile ödeme yeri ülke içinde olduğu sürece bunların aynı ya da farklı olması göz önüne alınmaksızın tek bir ibraz süresi öngören yeni bir düzenlemenin yapılması uygun olacaktır. Kaldı ki böyle bir düzenleme, gerek doktrinde gerekse de Yargıtay kararlarında konu edinilen “yer” kavramı sorununa da çözüm olacaktır.

Kanun koyucunun çekler için öngörmüş olduğu ibraz süreleri hak düşürücü niteliğe sahip olmasının yanında, emredici bir niteliğe de sahiptir. Söz konusu bu süreler keşide tarihinin ertesi günü işlemeye başlayacaktır. Ancak bu durum da keşide günü çekin ibraz edilip edilemeyeceği sorununu doğurmaktadır.

İbraz sürelerinin geçirilmiş olması doğrudan çekin kambiyo senedi niteliğini kaybetmesine neden olmayacaktır. Çünkü ibraz süresi geçmiş olsa da çekten cayılmamış ise muhatap ödeme yapabilecek ve yapılan bu ödeme de ibraz süresi içinde yapılan ödemenin hukuki sonuçlarını taşıyacaktır. Buna karşın keşidecinin çekten caymış olması durumunda ya da muhatapça söz konusu çekin ödenmemiş olması durumunda çek, kambiyo senedi niteliğini kaybedecektir.

Kanun koyucu eski ÇekK döneminde, çeklerin ileri keşide tarihli düzenlenmesinin tercih edilmemesi adına, çekin keşide tarihinden önce de ibraz edilebileceğini ve çekin görüldüğünde ödenecek bir kıymetli evrak olduğunu, üzerine basarak vurgulamaya çalışsa da bu uygulamanın giderek yaygınlaşmasının önüne geçememiştir. Dolayısıyla zaman içerisinde önüne geçmeye çalışmak yerine kontrol altında tutabilmek adına düzenlemeler yapma yolunu tercih etmiştir. Başka bir ifadeyle kanun koyucu eleştiri konusu olan bu uygulamaya hukuki zemin oluşturma yolunu tercih etmiştir. Bu da çek kurumunun ödeme vasıtası olarak kullanılmasından çok, kredi vasıtası olarak kullanılmasına kapı aralamıştır.

Muhatabın ödeme yükümlülüğü, çekin süresi içinde ibraz edilmiş olmasına ve ibraz anında karşılığın ilgili çek hesabında bulunmasına bağlıdır. Muhatabın söz konusu bu yükümlülüğe aykırı hareket etmesi halinde, hukuki sorumluluk açısından sözleşmeye aykırılık hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca muhatabın ödeme yükümlülüğü altında olabilmesi için karşılığın tamamının ilgili hesapta bulunma zorunluluğu da yoktur. Başka bir ifadeyle hesapta kısmi karşılığın bulunması, muhatabın bu yükümlülüğü taşıması için yeterlidir.

Kanun koyucu, karşılığın çek hesabında kısmen ya da tamamen olmaması durumunda muhataba, kendi üzerine çekilen ve karşılıksız çıkan çek için, keşideci ile aralarındaki dönülemeyecek gayrinakdi kredi ilişkisi nedeniyle, çeki ibraz eden hamile ÇekK m. 3/3 gereğince 6.000 TL'ye kadar bir tutarı ödeme yükümlülüğü getirmiştir. Ancak bu yükümlülük, süresinde ibraz edilmiş olan çekler için geçerli olacaktır. Ayrıca bu tutarı

yalnızca çekin yetkili hamili talep edebilecektir. Yetkili hamilin bu tutarı reddetmesi durumunda ise bu kısım için müracaat borçlularına başvuru hakkını kaybedecektir. Dolayısıyla önceki hamillerin bu tutar için muhataba başvurabilmesi mümkün olmayacaktır. Ayrıca çek hesabı üzerinde rehin ya da haciz blokesinin olması veya hesabın kapatılması muhatabı bu yükümlülükten kurtarmayacaktır. Buna karşın iptal veya menfi tespit davasının varlığı ise aksine sonuç doğurabilecektir.

Muhatap kendisine ibraz edilmiş olan çek için ödeme yapmadan önce; ibraz edilenin çek hükmünde olup olmadığı, geçerli bir çek sözleşmesinin bulunup bulunmadığı, yetkili kişi tarafından imzalanıp imzalanmadığı, ibraz edenin yetkili hamil olup olmadığı, ibrazın zamanında yapılıp yapılmadığı, karşılığın bulunup bulunmadığı ve herhangi bir ödeme engelinin olup olmadığı gibi hususlarda araştırma yapması gerekecektir.

İbraz edilen çekin ödemesi kural olarak nakden gerçekleştirilecektir. Ancak keşideci ya da hamilin talebiyle kayden ödenmesi de mümkündür. Hatta çek üzerine düşülecek “kayden ödeme” kaydı ile nakden ödeme engeli oluşturulabilecektir. Söz konusu bu kaydın geçerli olabilmesi için kaydı düşmüş olan kişi tarafından mutlaka imzalanmış olması da gerekir.

Muhatabın hataya düşerek karşılığı olmayan bir çeki ödemesi durumunda yapılan bu ödeme de geçerli kabul edilecektir. Böyle bir durumda muhatap, ödeme yapılan hamilin sebepsiz zenginleştiğini ileri sürerek ona başvuramayacaktır. Ancak yapılan bu ödemeyle keşidecinin mal varlıklarında haksız bir artış söz konusu olacağından, sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulama alanı bulacak ve muhatabın keşideciye başvurabilmesi mümkün olabilecektir. Muhatabın hataya düşmeksizin karşılığı olmayan bir çeki bilerek ve isteyerek ödemesi de mümkündür. Bu durumda da yine muhatap yaptığı ödeme için ödemenin yapıldığı hamile değil keşideciye başvurması gerekecektir. Ancak bu durumda sebepsiz zenginleşme hükümlerinden önce vekâletsiz iş görme ya da tüketim ödücü sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

Sahte veya tahrif edilmiş bir çeki ödeyen muhatap bundan sorumlu olacak ve muhatap bu sorumluluğundan ancak keşidecinin kusuru oranında kurtulabilecektir. Muhatabın sahte ve tahrif edilmiş çeki ödemesinden kaynaklanan bu sorumluluğu kusura dayalı bir sorumluluk olmayıp, objektif bir sorumluluktur. Çekin sahteliğinden kasıt, çek üzerindeki keşideci imzasının gerçekte keşideciye ait olmamasıdır. Dolayısıyla keşideci dışındaki

kişilere ait imzaların sahteliği çekin sahteliğine neden olmayacaktır. Çekteki tahrifattan kasıt ise tedavüldeki çek üzerinde ilgililerin bilgisi dışında değişiklik yapılmasıdır. Söz konusu bu fiiller, TCK açısından resmi belgede ya da özel belgede sahtecilik suçu olarak ele alınmıştır.

Çekin ödenmesiyle birlikte çek kurumundan beklenen amaca ulaşılmış olacak ve bununla birlikte tüm çek borçluları için kambiyo ilişkisi sona erecektir. Muhatabın karşılığını ödeyerek teslim aldığı çek ise artık makbuz hükmünde kabul edilecektir.

İbraz edilen bir çekin ödenmemesi de mümkündür. Ancak muhatabın geçerli bir ibrazın varlığına rağmen çeki ödeyememesini geçerli bir nedene dayandırması gerekecektir. Uygulamada en sık rastlanılan neden ise çek hesabında karşılığın olmamasıdır. Bu durum da “karşılıksız çeki” gündeme getirmektedir.

Çekin karşılıksız çıkması ve gerekli şartların sağlanması halinde hamil, müracaat borçlularına karşı başvuru hakkı elde edecektir. Söz konusu bu başvuru karşısında borçluların hepsi birlikte müteselsilen sorumlu olacaktır. Hamilin keşideciye başvurmuş olması durumunda ayrıca açacağı bir dava ile çekin ödenmemiş olması nedeniyle uğradığı zararları ve ödenmeyen tutarın %10’ u kadar bir tazminatı da talep etmesi mümkün olabilecektir.

Karşılıksız çek, hamil lehine sonuçlar doğurması yanında keşideci aleyhine sonuçların doğmasına da neden olacaktır. Kanun koyucu karşılıksız çeke neden olan keşideciye adli para cezası öngörmüş ancak bu cezayı hamilin şikâyetine bağlamıştır. Söz konusu bu para cezasının ifa edilmemesi durumunda ise ceza hapis cezasına çevrilecektir. Ayrıca karşılıksız çeke neden olan keşideci, çek düzenleyememe ve çek hesabı açamama yaptırımıyla da karşı karşıya kalacaktır.

KAYNAKÇA

- Akcan, Recep. “Çeklerde Banka İbraz Kaşesinin Karalanması”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20/1 (2012), 53-60.
- Akın, Gülfen. *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*. Ankara: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2021.
- Akın Sunay, Nesrin. “Türk Hukukunda Yabancı Ülke Parası İle Ödenecek Çekler”. *Banka ve Finans Hukuk Dergisi* 1/3 (2012), 56-84.
- Aksoy, Mehmet Ali. *Ticaret Hukuku Bilgisi*. Ankara: Detay Yayıncılık, 1. Baskı, 2014.
- Albayrak, Okan. “Çekten Cayma ve Ödemededen Men”. *İstanbul Barosu Dergisi* 81/5 (2007), 1973-1981.
- Aslan, İ. Yılmaz. *Ticaret Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Yayınevi, 12. Baskı, 2018.
- Ateş, Şerif. “Çekten Cayma ve Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü”. *Legal Hukuk Dergisi* 2 (2003), 353-355.
- Ayan, Özge. “Kambiyo Senetlerinde Tahsil Cirozu”. *Legal Hukuk Dergisi* 77 (2009), 1461-1484.
- Ayli, Ali. *Çek Hukukunda Muhatapın Yükümlülükleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2019.
- Ayli, Ali – Yardımcıoğlu, Didem. “Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16 (2014), 3195-3239.
- Badak, Zehra – Aydın, Hanife. “Çekin Ödeme İçin İbrazında Muhatap Bankanın Yükümlülükleri”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/41 (2021), 898-923.
- Bahtiyar, Mehmet. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, Güncellenmiş 18. Bası, 2020.
- Battal, Ahmet. “Karşılığı Bulunmasına Rağmen Çek Bedelini Ödemeyen Bankanın Hamile Karşı Hukuki Sorumluluğu”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1/2 (1997), 1-19.
- Battal, Ahmet. “Yabancı Para Üzerinden Düzenlenen ve Aynen Ödeme Kaydı İçeren Çeklerin Tahsili Konusundaki Çeşitli İhtimallerin İncelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LVI/1-4 (1998), 219-237.
- Bilgili, Abbas. “Sahte ve Tahrif Edilmiş Çeki Ödeyen Bankanın Sorumluluğu”. *İstanbul Barosu Dergisi* 90/3 (2016), 130-140.

- Bilgili, Fatih – Demirkapı, Ertan. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Bursa: Dora Yayınevi, 11. Baskı, 2021.
- Bozer, Ali. “Muhatap Bankadan Başka Bir Bankaya Ödeme İçin Çekin İbrazi”. *Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan* (2019), 317-328.
- Bozer, Ali – Göle, Celal. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 10. Bası, 2021.
- Bozkurt, Tamer. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, 2021.
- Can, Halil – Güner, Semih. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Siyasal Kitapevi, 1. Baskı, 1999.
- Can, Mertol. “Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/2 (1998), 1-19.
- Can, Mustafa Erdem. “Çek Muhatapı Bankanın Yasal Miktarı Ödeme Sorumluluğu”. *Legal Hukuk Dergisi* 80 (2009), 2361-2386.
- Coşkun, Mahmut. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2021.
- Çamoğlu, Ersin. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1. Bası, 2020.
- Çatakoğlu, Buket. “İleri Tarihli Çekler Bakımından Rehin Cirounun Tetkiki”. *Banka ve Finans Hukuku Dergisi* 7/28 (2018), 771-810.
- Çatıkkaş, Özgür – Duran, Hüsamettin. “5941 Sayılı Çek Kanununda Bankaların Yükümlülükleri”. *Maliye ve Finans Yazıları Dergisi* 1/95 (2012), 23-58.
- Çeker, Mustafa. *Ticaret Hukuku Genel Esaslar*. Adana: Karahan Kitapevi, 4. Baskı, 2016.
- Çelik, Aytekin. *Ticaret Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, 2021.
- Çelik Öztürk, Zeynep. *Çekin Unsurları ve Ödeme*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çetiner, Selma – Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru – Cengiz, Ali. *Ticaret Hukuku*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2. Baskı, 2015.
- Çiyiltepe, Hamdi. *Ticaret Hukuku*. Bursa: Ekin Yayınevi, 8. Baskı, 2018.
- Çöl, Hüseyin Cem. “İleri Tarihli Çeke ilişkin Sorunlar”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 53/1 (2004), 195-220.
- Demir, Koray. “Çekin İbrazında Mücbir Sebepler: Covid-19 Salgını Örneğinde TK M 811 Hükümünün Değerlendirilmesi”. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78/2 (2020), 417-430.

- Demir, Şamil. “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”. *Ankara Barosu Dergisi* 71/1 (2013), 223-247.
- Dobur, Sümeyra. *Son Düzenlemeler Işığında Çekin Unsurları ve Çeke Yazılabilecek Kayıtlar*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ekşi, Dağlar. “4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 21/2 (2003), 205-228.
- Eriş, Gönen. *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak (Poliçe – Bono – Çek – Makbuz Senedi – Varant)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 2. Baskı, 2016.
- Eriş, Gönen. *Uygulamalı Çek Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, 2004.
- Er, Refik. “Çekten Cayma ve Çekin Ödenmesinin Men’i”. *Yargıtay Dergisi* 22/3 (1996), 364-375.
- Ersoy, Ayşe Nur. “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde ‘Karşılıksızdır’ İşlemine Sebebiyet Verilmesinin Cezai ve İdari Yaptırımları”. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 1 (2019), 259-310.
- Hacıömeroğlu, Oğuzhan – Topçu, Yavuz. “Çek Defterlerinin Teslimi İle Kurulan Gayrinakdi Kredi Sözleşmesinin Hukuki Niteliği”. *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 5/2 (2019), 192-221.
- Güler, Mahmut. “Sonraki Tarihli Çekler ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2/2 (1990), 171-179.
- Güner, Galip. “Eski Türkler Çek Yazar mıydı?”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 5/1 (2016), 34-41.
- Gürel, Murat. “Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 31/1 (2015), 231-250.
- İmregün, Oğuz. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 3. Bası, 2003.
- Kara, Elif. “Teyitli Çek”. *Banka ve Finans Hukuk Dergisi* 7/28 (2018), 811-843.
- Karayalçın, Yaşar. *Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler (Kambyo Senetleri)*. Ankara: Sevinç Matbaası, 4. Baskı, 1970.
- Kaya, Mustafa İsmail –Tatlı, Burçak. *Ticaret Hukuku – II*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2021.
- Kayar, İsmail. *Ticaret Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, 2018.

- Kayıhan, Şaban. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, 2020.
- Kayıhan, Şaban. *Ticaret Hukuku*. , İstanbul: Umuttepe Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, 2019.
- Kendigelen, Abuzer. *Çek Hukuku*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 6. Bası, 2021.
- Kendigelen, Abuzer. *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 3. Bası, 2016.
- Kendigelen, Abuzer – Kırca, İsmail. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, Güncellenmiş 5. Bası, 2021.
- Kınacıoğlu, Naci. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 5. Baskı, 1999.
- Kırca, İsmail. *5941 Sayılı Çek Kanunu – Konferans*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1. Baskı, 2010.
- Kırca, İsmail. “Çek Hesabında Bulunan Paranın Haciz, Rehin veya İhtiyati Tedbir Sebebiyle Öden(e)mediği Hallerde Banka Kanunen Sorumlu Olduğu Tutarı Ödemekle Yükümlü müdür?”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 34/2 (2018), 23-30.
- Kırca, İsmail. “Çekin İbraz Edildiği Şube Muhatap Bankanın Kanunen Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutarı Ödemelidir”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 26/1 (2010), 71-77.
- Kök, İsmail. “Çekten Cayma”. *Banka ve Finans Hukuku Dergisi* 5/17 (2016), 197-215.
- Köle, Mehmet – Görgülü, Fatma. “Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21 (35) 2016, 79-157.
- Naneli, Ömer. “Türk Hukukunda Mevduat Hesabı Üzerine Çek Keşide Edilmesi”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 12 (2018), 537-562.
- Narbay, Şafak. *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*. İstanbul: Beta Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, 1999.
- Narbay, Şafak. “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 43 (2010), 65-98.
- Narbay, Şafak. “6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin, Çekte Şekil Şartları, Bakımından Değerlendirilmesi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 12/126 (2017), 42-60.
- Narbay, Şafak. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerimiz”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7/Özel sayı (2005), 173-222.

- Narbay, Şafak. “Eski Çeklerin Hukuki Niteliği Hakkında Yargıtay Onuncu Ceza Dairesinin Bir Kararı Hakkında Değerlendirme”. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2004), 517-528.
- Narbay, Şafak. “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramına ‘De Lege Lata’ ve ‘De Lege Ferenda’ Çözüm Önerileri”. *Bilgi Toplumunda Hukuk – Ünal Tekinalp’e Armağan* 1 (2003), 793-821.
- Narbay, Şafak. “Çek Kanununda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanundan Önce Basılan Ya da Bastırılan Çeklerin Hukuki Durumu Hakkında Bir Değerlendirme”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 12/2 (2003), 95-113.
- Narbay, Şafak. “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği”. *Legal Hukuk Dergisi* 14/167 (2016), 6039-6073.
- Narbay, Şafak. “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10’uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme”. *Terazi Hukuk Dergisi* 29 (2009), 15-44.
- Oğuz, Sefer. “Türk Çek Uygulamasında Hukuki Değişikliklerin Değerlendirilmesi”. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* 12/2 (2017), 177-187.
- Özdamar, Mehmet – Göktürk, Kürşat – Can, Mehmet Çelebi – Kaşak, Esra. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Baskı, 2021.
- Özgenç, İzzet. *Çek Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 9. Bası, 2021.
- Özkan, Ömer – Karaca, Hilal. “Çekte Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü”. *Banka ve Finans Hukuk Dergisi* 1/3 (2012), 3-28.
- Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, Güncelleştirilmiş 25. Baskı, 2021.
- Öztürk, Sinan. “Çekte İbraz”. *Yargıtay Dergisi* 27/3 (2001), 525-556.
- Poroy, Reha. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 11. Bası, 1989.
- Poroy, Reha – Tekinalp, Ünal. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, Gözden Geçirilmiş 24. Bası, 2021.
- Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 9. Baskı, 2021.
- Reisoğlu, Seza. *Çek Hukuku*. Ankara: Cem Yayınları, 1. Bası, 2011.
- Saatçi, Mahmut. *Çekin Unsurları*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020.

- Sarıkaya, Sinan – Sarıkaya, Merve. “7226 Sayılı Kanun Geçici Madde 1’in Çek İbraz Sürelerine Etkisi”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/1 (2021), 243-266.
- Soykan, İsmail Cem. “Kambiyo Senedinin Cirounun Düzenleyen Tarafından Yasaklanması”. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 77/1 (2019), 241-265.
- Sumer, Ayşe. *Ticaret Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: Beta Yayınevi, Güncelleştirilmiş 3. Bası, 2020.
- Tamer, Ahmet. “Çek Hukuku Bakımından Muhatap Bankanın Kanuni (Asgari) Ödeme Yükümlülüğü”. *Bankacılar Dergisi* 85 (2013), 92-111.
- Tekil, Fahiman. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 2. Bası, 1994.
- Tekinalp, Ünal. “İleri Keşide Tarihli (Vadeli) Çeklere İlişkin Bir Öneri”. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 19/1-2 (1999), 923-932.
- Turanlı, Hüsnü. “Türk Hukukunda Alonj”. *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 3/1 (2017), 119-128.
- Uluğ, Ali Sedat. “Hukuki Yönden Karşılıksız Çek Kavramının Analizi”. *Academic Review of Humanities and Social Sciences* 3/2 (2020), 350-372.
- Uzun, Nihat Şenol. “Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekte Bankanın Hukuki Sorumluluğu”. *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi* 5/2 (2020), 317-344.
- Ülgen, Hüseyin – Helvacı, Mehmet - Kaya, Arslan – Ertan, N. Füsün Nomer. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 14. Tıpkı Bası, 2021.
- Ünlütepe, Mustafa. “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Taksitle Satış Sözleşmesi”. *Ankara Barosu Dergisi* 2 (2014), 293-358.
- Yasan, Mustafa. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2021.
- Yağmur, Setenay. “Türk Hukukunda Çeke Konulabilecek Kanunda Öngörülmeyen Bazı İhtiyari Kayıtlar”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/3 (2016), 2867-2892.
- Yavuz, Mustafa. “Çek Kanununda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı”. *Bankacılar Dergisi* 106 (2018), 112-126.
- Yıldırım, Ali Haydar. “Türk Hukuku’nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21/4 (2017), 91-119.
- Yılmaz, Asuman. “Covid-19 Salgın Hastalığı Nedeniyle Alınan Tedbirlerin Çekin İbraz Sürelerine Etkisi”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/38 (2020), 20-33.

Yördem, Yılmaz. “6728 Sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 33 (2018), 347-368.

Zeyneloğlu, Ahmet. “Çekin Muhatap Bankaya İbrazı Zorunludur”. *Yargıtay Dergisi* 2/2 (1976), 141-146.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ümit YILMAZER	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Ankara Üniversitesi
Fakülte	Hukuk Fakültesi
Bölümü	Hukuk
Makale ve Bildiriler	
1. Yılmaz, Ümit. " Miras Hukukunda Tasarruf Özgürlüğü ve Tenkis Davası ". <i>Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi</i> 2 (2021), 93-126.	